

can golday

Ebu Bekir

hayatı - ahlakı

İSTANBUL - İZMİR - ANKARA

2014

1

أَبُو بَكْرٍ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

h3. *can yoldaşı*
Ebû Bekir رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
﴿hayatı - ahlakı﴾

Hilal Kara - Abdullah Kara

SiYER
YAYINLARI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

 SIYER
YAYINLARI

Siyer Yayınları: 202
Siyer: 138

Eser Adı
Can Yoldaşı Hz. Ebû Bekir (ra)

Yazar
Hilal&Abdullah Kara

Yayın Yönetmeni
Ömür Yıldırım

İç Tasarım
Mevlüt Sami Ertem

Kapak
Muhammed Onur Özçelikçi

Baskı
Dörtel Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Zafer Mah. 147. Sok. 9-13A Esenyurt/İstanbul
Sertifika No: 40970

1. Baskı: Nisan 2021
ISBN: 978-625-7274-60-9

Bağlar Mah. 24. Sok. No: 10/A Güneşli Bağcılar/İstanbul
Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • Gsm: (0546) 544
76 96

Sertifika No: 22574
www.siyerkitap.com | satis@siyeryayinlari.com

Can Yoldaşı
Hz. EBÛ BEKİR ﷺ

Hilal & Abdullah KARA

Hz. EBÛ BEKİR (ra)

عبد الله بن عثمان بن عامر بن عمرو بن كعب بن سعد بن تيمم القرشي التميمي

Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî

İlk Müslümanlardan

Hz. Peygamber'in Hicret Arkadaşı

Hulefâ-yi Râşidîn'in İlki

(ö. 13/634)

BİRİNCİ BÖLÜM:

ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI

İki Yol Arasında

Mekke’de mütevazı bir hayat yaşayan Osman b. Âmir ile eşi Selmâ bint Sahr, yeryüzünün en kutsal beldesinde yaşamının mutluluğu içindeydiler. Peygamberlerin atası Hz. İbrahim ve oğlu İsmail tarafından yapılan Kâbe, birkaç adım ötelerindeydi. Gece gündüz, istedikleri zaman Kâbe’ye gidip tavaf edebiliyor, diledikleri zaman umre yapabiliyorlardı. Lakin her güzel şeyin olduğu gibi bu eşsiz lütfun farkında olmayanlar da vardı. Dahası onu basit çıkarları için alet edenler de vardı, arzu ve hevesleri için kullananlar da...

Zaman içerisinde Hz. İbrahim ve İsmail’in torunları dedelerinin davet ettiği dinin özünü unutmuş, ilahî dinle bağları şekilden ibaret kalmıştı. Şeytanı rehber edindiklerinin farkında bile değillerdi. İçlerinden bazıları şeytanın bayraktarlığını yaparak tevhid yurdu olan Mekke’yi, tevhidin merkezi Kâbe’yi putlarla doldurmuşlardı.

Kulağa hoş gelen sözlerle halkı aldatıp putları şirin göstermek için bin bir hile yaptılar. Bir, iki, üç derken bütün Mekke’yi putlarla doldurdular. Zamanla içerisine put girmeyen ev kalmadı. İşin en acı tarafı ise ataları Hz. İbrahim ve İsmail’in davet ettiği tevhid diniyle bağlarını kopardıkları hâlde kendilerinin hâlâ onların izinden gittiklerini sanıyor olmalarıydı.

Hz. İbrahim ismini de Kâbe’yi de kurdukları kirli düzene alet edenler, her birini kullanarak onların üzerinden maddi menfaat elde ediyorlardı. Arap Yarımadası’nın dört bir yanından hac ibadeti için gelenler, onların kurdukları pazarlarda alışveriş yapıyor, onların sattığı yiyecek ve giyecekleri satın alıyordu.

İnsanlar can güvenliği olmadığı için bir köyden diğer bir köye gidemezken Mekke’nin ileri gelenleri (!) Hz. İbrahim ve İsmail’in adını, Kâbe’nin kutsallığını kullanarak yaz kış demeden kervanlar kurup dünyanın dört bir yanına güven içinde gidebiliyorlardı.

Vefasızlığın zirvesine çıkan bu adamlar, Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Kâbe’ye ihanet edenlerin başında geliyordu. Allah’ın adını unutturmak için âdeta şeytanla yarışıyorlardı. Göz boyama ve algı oyunları ile halkı aldatmada sihirbazları dahi geride bırakmışlar, taş ve tahtayı halka tanrı diye kabul ettirip onun önünde secde ettiriyorlardı.

Eleştiriye fırsat vermeden: “Putlara Allah sevgisi için tapıyoruz. Onlar bizi yalnızca Allah’a yaklaştııyor...” gibi sözlerle âdeta insanların aklıyla alay ediyorlardı. İnsanlar akıllarını kaybetmiş gibiydi. Apaçık yalanları düşünmeden kabul ediyor, sabahleyin kendi elleriyle taştan veya tahtadan yontarak yaptıkları şeyin akşam karşısına geçiyor, tanrı diye önünde secdeye kapanıyorlardı.

İşin acısı aradan binlerce yüzyıl geçtiği hâlde ne bu algı sihirbazları bitti ne de taşlardan putların önüne geçerek tanrı diye tapınan insanların nesli tükendi...

Ne var ki, sihir ve algı bir yere kadar sürer. Bir yerden sonra süsler ve boyalar dökülür, maske altındaki çirkin yüz ortaya çıkar. Hakikatlerin er ya da geç ortaya çıkma gibi bir huyu vardır. Allah inancı ne kadar unutturulmaya çalışılırsa çalışılsın kalbin derinliklerinden yeniden çıkar. Hak gelince batılın zail olması gibi putların taş ve tahta parçasından ibaret olduğu anlaşılırdı.

Mekke müşriklerinin özellikle zor zamanlarda yaşadıkları gitgellere dikkat çeken Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“İnsanın başına bir sıkıntı gelince, Rabbine yönelerek O’na yalvarır. Sonra Allah kendisinden ona bir nimet verince, önceden yalvarmış olduğunu unuttur. Allah’ın yolundan saptırmak için O’na eşler koşar. (Ey Muhammed!) De ki: Küfrünle biraz eğlenedur; çünkü sen, muhakkak cehennem ehлиндensin!”^[1]

Osman b. Âmir ile eşi Selmâ ayette anlatılan kişilerdendi. Putları çoktan unutmuş, bütün benlikleriyle Allah’a yönelmişlerdi. Gözyaşları dinmeyen bu aile; gecenin karanlığında kalkıyor, semaya yükselen titrek sesleriyle dua dua Allah’a yalvarıyorlardı.

Selmâ Hanım, çocukları çok seviyor ve büyük bir coşkuyla anne olmak istiyordu. Hamile kalındığında sanki dünyalar onun olmuştu. Sevincini ilk fırsatta eşiyle paylaştı. Yüzlerinde âdeta güller açan karı kocanın biranda dünyaları değişti.

Aylar böylece akıp gitti. Doğum gününü iple çeken ailenin mutlulukları, bir erkek çocuğunun dünyaya gelmesiyle taçlandı. Çocuğunu kucağına alan Selmâ Hanım, o an kendini dünyanın en

mutlu kadını hissetti. Eşi Osman b. Âmir'in sevincine de diyecek yoktu... Çocuklarının adını Uteyk koydular.

Aile, hayatlarının en mutlu günlerini yaşıyordu. Oğluna hasretle sarılan Osman b. Âmir'in en sevdiği şey, can parçası yavrusuyla vakit geçirmektir. Ne var ki mutlulukları uzun sürmedi. Uteyk, iki yıl sonra yakalandığı bir hastalık neticesinde vefat etti.

Üzüntüleri kedere dönüşen aile, yaşam sevincini kaybedip matem havası içine girdi. Gözyaşları uzunca bir süre dinmedi. Ta ki Selmâ Hanım'ın yeniden hamile olduğu güne kadar...

Yeni bir bebek beklentisi, kararan dünyalarını aydınlatan umut ışığı oldu. Üzüntülerini azalttı, acılarını dindirdi. Gönül dünyalarını güneş gibi aydınlatıp kalplerini ısıttı. Buruk bir sevinç, endişeyle karışık bir heyecanla çocuklarının doğacağı günü sabırla beklediler.

Oğulları olduğunda, ilk çocukları olduğu gün ki gibi sevindiler. Yavrularının ölümünü hatırlayınca "Ya bu çocuğumuz da ölürse!" düşüncesiyle endişelendiler. Ayette bildirildiği gibi Allah'a sığındılar. Dua, dua yalvardılar...

Üzüntülerini Rablerinden başka kim giderebilir, dertlerine kim derman olabilirdi ki? Elbette hiç kimse...

Oğullarının adını Mutâk koydular. Elleri semada gözyaşları içinde Allah'a yalvardılar...

Mutâk da kardeşi gibi anne babası tarafından çok sevildi. Hastalanmaması için üzerine titrediler. Lakin olmadı. Çok ağır bir imtihandan geçen anne babanın ikinci çocukları da vefat etti. Dayanılmaz bir acı içinde kıvranan anne babanın ağlamaktan göz pınarları kurudu. Mutluluk evlerine uğramaz, yüzleri gülmez oldu.

Kalpleri yaralı olan anne babanın sığınacağı tek merci Allah'tı. Başlarına ne gelirse gelsin ondan başka kimse dertlerine çare olamazdı. Mekke liderleri ne derse desin, ne Lât, ne Uzzâ ne de Menât acılarını dindiremezdi.

Süslü sözler ve sonu gelmez algılarla halkın akıllarını karıştırıp gönüllerini bulandıran Mekke liderlerine aldanarak zaman zaman putlara yönelseler de kalpleri mutmain olmuyordu. Kısa sürede onlardan yüz çevirip her şeyi yoktan var eden, güç ve kuvvet sahibi olan Allah'a yönelip kalplerini açıyor; hâllerini arz ederek çözümü ondan istiyorlardı.

Bir Musibet Bin Nasihat

Mekkeliler, o günlerde acılarını unutacak kadar büyük bir felaket yaşıyorlardı. Yemen'i istila edip binlerce insanı öldüren Habeşliler, yeniden harekete geçmişlerdi. Arap Yarımadası'nı istila etmek için hazırlanıyor; önlerinde engel gördükleri Allah'ın evini yıkmak istiyorlardı. Hazırlıklar bitince Ebrehe komutasındaki büyük bir ordu, Kâbe'yi yıkmak üzere yola çıktı.

Durumdan haberdar olan Mekke halkı, büyük bir endişe ve korkuya kapıldı. Uykuları kaçan insanlar ne yapacaklarını şaşırıldılar. Ordu, şehre yaklaşıncaya endişeler daha da arttı. "Bu ordu, Mekke'de taş üstüne taş bırakmaz." diyerek şehri terk ettiler; canlarını kurtarmak için yüksek dağların tepelerine çıktılar. Yürekleri ağızlarında, can korkusuyla günlerce dağlarda beklediler.

Şehri terk eden Osman b. Âmir ve eşi de bin bir zorlukla dağların tepelerine çıkıp korku içinde bekliyorlardı. Sözün bittiği yerdeydiler.

Yüzyıllardır ibadet ettikleri kutsal mabetleri için mi üzölsünler,

Evlerinin yıkılacağı vatanlarında köle olacakları için mi üzölsünler,

Yoksa canları için mi üzölsünler, bilemediler.

Korku ve endişeden dolayı ömürlerinden ömür gitti. Tek umutları, Kâbe'nin sahibi Allah'tı. Kâbe'yi ve Kâbe halkını koruyacak yegâne güç ve kudret O'nundu. O'ndan başka ümitleri kalmamıştı. Bütün insanlar gibi Osman b. Âmir de Selmâ Hanım da dua ediyor, Kâbe'yi ve kendilerini Ebrehe ve ordusunun elinden kurtarması için gece gündüz demeden Allah'a yalvarıyorlardı.

Derken büyük bir mucize gerçekleşti. Allah (cc) zalimlere engel oldu; tevhidin merkezi olan evini yıkmalarına izin vermedi. Gaga ve pençelerinde küçük çakıl taşları bulunan kuş sürülerini gönderdi. Ebrehe'nin ordusunun üstünde kara bulutlar gibi çöken kuş sürüleri, taşıdıkları çakılları askerlerin üzerine bırakıverdiler. Hedefe kilitlenmişçesine yere düşen çakıllar, değdiği askerleri bir kurşun gibi yere serdi. Yenilmez denen koca ordu, dakikalar içerisinde yok olup gitti.

Bu eşsiz mucizeye şahit olan Mekke halkı hayretler içerisindeydi. Birkaç gün önce Kâbe'nin yıkılma endişesiyle kıvranırken şimdi ise hayretten dona kalmışlardı. Korku içerisinde dağdan inip düşman ordusunun yok olduğu yere gittiler. Gördükleri manzara karşısında

dehşete düştüler. Zulmün ve kutsal mekânları yıkmaya kalkışmanın sonucunu gözleriyle gördüler.

İşte o gün; Kâbe'nin kıymet ve değeri onu göz bebekleri gibi görüp canlarından öte seven halkın gözünde bir kat daha arttı. Allah'a olan güven ve bağılılıkları tazelenerek ileri bir boyuta yükseldi. Yaşananlar dalga dalga yayılarak bütün Arap Yarımadası'na ulaştı. Duyduklarına inanamayan insanların; Kâbe'ye, Mekke'ye ve Mekke halkına duydukları sevgi ve saygı kat kat arttı. Yaşananlar bütün Araplar üzerinde derin bir iz bıraktı. Hayata bakışları değışti. Unutturulmaya çalışılan Kâdir-i Mutlak olan Allah (cc) yeniden hatırlandı...

Kâbe Hizmetine Adanan Çocuk

Olup bitenleri birebir yaşayan Selmâ Hanım da diğeri insanlar gibi uzunca bir süre olayın etkisinden kurtulamadı. Yaşananlar onu putlardan uzaklaştırarak Allah'a yaklaştırdı. Kalbindeki Allah sevgisi ziyadeleşti. Allah'ın kuvvet ve kudretine olan inancı inanılmaz ölçüde pekişti. O günden sonra putlara tapmak, onun için sadece insanlardan ayrı kalmamak adına yaptığı geleneklerden biri hâline geldi.

Kâbe'nin Allah katında ne kadar büyük bir değeri olduğunu çok iyi anlamıştı. O olaydan sonra Kâbe'ye ziyaretlerini sıklaştırdı. Her fırsatta oraya koşarak huşu içinde tavaf etti. Tavaftan sonra zemzeme yönelip ondan kana kana içerken Hz. Hacer ile Hz. İsmail'i düşündü. Bir annenin yavrusuyla ıssız bir vadide tek başlarına susuz kalışları, Allah'ın kudretiyle suya kavuşmaları, zemzemin yerden fışkırma mucizesi bir film şeridi gibi gözünün önünden akıp gitti. Ondan sonra oğulları Uteyk ve Mutâk'ın ölümlerini düşündü, hüznünlendi...

Ona da Fil Vakası gibi bir mucize gerekliydi... Doğan çocuğunun yaşaması için Hz. İsmail'i ölümden kurtaran zemzem gibi bir mucize...

"Niçin olmasın?" dedi içinden. Kâbe'yi seyrederken derin düşüncelere daldı.

"Kâbe'yi Ebrehe zaliminin elinden kurtaran, Hz. İsmail'i susuzluk nedeniyle ölümden kurtarıp ona hayat bahşeden Allah zül-Celâl benim çocuğumu neden yaşatmasın? Ona neden güzel bir hayat bahşetmesin?..

“Fil ordusunu ebabil kuşlarının attığı çakıl taşlarıyla yok etme kudretine sahip olan Allah Teâlâ, çocuğumu yaşatmaya da ona güzel bir hayat sunmaya da kadirdir.” diye düşündü.

Bir an duraksadı. Büyük bir keşfe imza atmış gibiydi:

“Ben ne akılsız biriyim. Allah her an sayısız can yaratmıyor mu? Her nefeste onlara yeniden hayat bahşetmiyor mu? Ayı, güneşi, yıldızları kim yarattı? Ben her an Fil Vakası gibi eşsiz mucizelere şahit oluyor muşum da farkında değilmişim.” diye düşünerek rahatladı. Ellerini semaya kaldırdı, Allah’a kalbinin derinliklerinden gelen bir sesle dua dua yalvardı...

Rabbi duasını kabul buyurmuş, Kâbe’nin yıkılmaya kalkışılması olayının ikinci yılı ona göz aydınlığı lütfetmişti. Hamile olduğunu anladığında Rabbine güvendi, ona dayandı. Büyük bir ümitle ona yönelip dua etti.

“(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?..^[2], De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin!..^[3]

Selmâ Hanım, ümidini kesmeden sabırla ve ısrarla dua etmeye devam etti. Kâbe’nin Allah katındaki değerini sık sık hatırlayıp “Bir çocuğum olur da yaşarsa onu Allah’ın evine hizmete adamalıyım.” düşüncesi içerisine girdi. Bu düşünce, kalbinde her geçen gün biraz daha büyüyerek kökleşti. Rezzâk olan Allah lütfetti Fil Vakası’ndan üç yıl kadar sonra miladi 573 yılında dünya tatlısı bir oğlu oldu. Bu kez endişe duymadan dualarının kabul edileceği ümidiyle sevindi... Kendisine bir çocuk daha bahşettiği için Rabbine sonsuz hamd ve şükretti.

İlk fırsatta oğlunu kucağına alıp Kâbe’ye koştu. Kalbinin derinliklerinden gelen bir coşkuyla her şeye kadir olan Allah’a yöneldi. Yüzünü Kâbe’ye döndü, huşû içinde ellerini semaya kaldırdı:

“Ey Allah’ım! Ne olur şu oğlum senin ölümden koruduğun çocuklardan biri olsun. Onu bana bağışla.

Ey Allah’ım! Oğluma bir hayat bahşedersen onu Kabe’nin hizmetine adayacağım.” diyerek yalvardı. Duasında samimi

olduğunu göstermek için de oğluna Abdülkâbe; Kâbe'nin kölesi/hizmetlisi adını verdi.^[4]

Annesinin içten yaptığı dualar kabul olacak, Abdülkâbe yaşamakla kalmayıp yıllar sonra İslâm'ın birinci halifesi Hz. Ebû Bekir olacaktı.

Ailenin göz bebeği olan Abdülkâbe, anne babası için çok kıymetliydi. Ailesi onun üzerine titriyor, rüzgâr değsin istemiyor; hastalanmaması için onu soğuktan sıcaktan koruyorlardı.

Çocuğunu hastalıktan uzak tutmak için çırpınan anne, Allah'a verdiği sözü asla unutmuyordu. Kâbe'de yaptığı duayı sık sık tekrarlıyor, Rabbine verdiği sözü her fırsatta yeniliyordu.

İlk günden itibaren Allah'a verdiği sözü tutan Selmâ Hanım, Kâbe'yi âdeta kendisine mesken edindi. İşlerini bitirir bitirmez oğlunu kucakladığı gibi Allah'ın evine gider, aşk ve şevkle tavaf eder, samimi duygularla Rabbine yalvarırdı.

Abdülkâbe'nin çocukluğu Kâbe çevresinde geçiyordu. Annesinin yönlendirmesiyle küçük yaştan itibaren Kâbe'ye hizmete başladı. Her sabah evden çıktığında ilk olarak Kâbe'ye uğrayan Abdülkâbe; Allah'ın evini tavaf eder, etrafta gördüğü çer çöpü toplar, sonra arkadaşlarıyla oynamaya giderdi.

Abdülkâbe Kâbe'yi öven ninniler ve onunla ilgili yaşanmışlıkların hikâyeleriyle büyüdüğünden akranlarından çok farklı bir çocuktur. Kulağına fısıldananlardan olacak ki Kâbe sevgisi ve ilgisi onu son derece hassas, duyarlı ve duygulu bir çocuk yapmıştı. Küçük yaşlardan itibaren sorumluluklarını bilen ölçülü bir çocuk oldu. Aynı zamanda sosyal ilişkileri güçlü ve girişken biriydi.

Oğlunun hâl ve hareketlerini gördükçe sevinen Selmâ Hanım Allah'a şükrediyor, onun Kâbe'ye hizmete layık biri olması için elinden geleni yapıyordu. Kendi hâlinde bir insan olan babası da evladının iyi bir insan olması için üzerine düşeni yapmaktan kaçınmıyordu. Ancak zaman zaman bilinçsizce içinde yaşadığı toplumun yanlışlarını da öğretiyordu. En büyük yanlışı çocuğuna diğer insanlar gibi putlara tapmayı öğretmeye kalkışması olmuştu.

Putlarla İlk Karşılaşma

Mekkeliler yılda birkaç kez putların yanında büyük törenler düzenlerdi. Onlar için kurbanlar keser, etraflarında tavaf eder,

önlerinde secde ederlerdi. Çocuklarını törenlere genelde on on iki yaşlarında, buluş çağına girmeye yaklaştıklarında götürürlerdi.

Abdülkâbe de Allah Resûlü (sas) gibi putların yanında yapılan törenlere ilk kez bu yaşlarda katıldı. Kâbe'ye gidip gelirken putların önünde secdeye kapananlara defalarca şahit olmuştu. Gördüğü manzaralardan hoşlanmamış, putlardan hep uzak durmuştu. Lakin şimdi farklıydı. Günlerdir ona özel bir put yapmak için çalışan babası artık onu törene götürüyordu. Törende ondan putlara tapmasını isteyecekti.

Hız. Ebû Bekir o gün yaşananları daha sonraları şöyle anlattı:

“Buluş çağına girdiğim ilk günlerdi. Bir sabah babam beni yanına çağırdı:

– Hazırlan, törene gideceğiz, dedi. Törenin ne olduğunu duymuş, lakin hiç gitmemiştim. Özel günlerde giydiğim bir elbisem vardı. Onu giydim. Hazırlanınca elimden tutan babam, beni tören alanına götürdü.

Mekke halkının kutlamak için toplandığı o yerde, birbirinden farklı pek çok put vardı. Kimi Mekkelilere, kimi kabilelere, kimi özel olarak kişilere aitti. Babam ve annemin de putları vardı. Babam bunları bana tek tek gösterdi. Sonra bir putun önünde durdu. Güler yüzle bana döndü, başımı okşadıktan sonra:

– Buna dikkatli bak! Bu senin tanrındır. Ona gözün gibi bak, onun yanından ayrılma. Başına bir şey gelmesine izin verme, dedi. Bir süre sonra yanımdan ayrılarak beni putla baş başa bıraktı.

Bir süre öylece bekledim. İnsanların kendi elleriyle yaptığı şeye tanrı demesini, onların önünde secdeye kapanarak tapınmasını öteden beri bir türlü anlayamıyor ve kabullenemiyordum. Putla baş başa kalınca bütün bunları tekrar tekrar düşündüm. Babamın birkaç gün önce benim için kendi elleriyle yaptığı bu tahta parçasını tanrı olarak görmesi ve benden ona tapınmamı istemesine şaşırdım: ‘Acaba ben mi yanlış düşünüyorum?’ diye söylendim kendi kendime. Sonra putun karşısına geçtim:

– Çok acıktım, bana yiyecek verir misin, dedim. Lakin herhangi bir cevap alamadım.

– Benim zengin çocuklarının giydiği gibi güzel bir elbisem yok. Bana güzel bir elbiseler verir misin, dedim. Yine cevap alamadım.

Cevap veremezdi çünkü yontulmuş tahta parçasından başka bir şey değildi. Sıradan bir tahta parçasının tanrı olduğuna inanmamı beklemlerine kızdım. Yerden bir taş alıp attım. Taşın çarpmasıyla put sırt üstü yere düştü. Onun tanrı olmadığına artık hiçbir şüphem kalmamıştı. Babam bana kızacak olsa da sıradan bir tahta parçasını tanrı olarak kabullenemezdim. Hızla uzaklaşıp eve gittim. Durumu anlayan annem bana ses çıkarmadığı gibi babamın kızmasına da engel oldu.”[5]

Abdülkâbe; babası gibi yumuşak huylu, halim selim biri olmasına rağmen son derece aktif ve bütün bir toplumu karşısına almaktan çekinmeyecek kadar gözü pek biriydi. Bu özelliğinden olsa gerek, putperest bir toplumda yaşamasına rağmen inanmadığı putlara hiçbir zaman tapmadı. Bunu da kimseyi kıskırtıp kızdırmadan sessizce yaptı.

Çocukluk Arkadaşı

Annesinin yönlendirmesi ve Kâbe’nin manevi atmosferinde büyüdüğü için olsa gerek erken olgunlaşmıştı. Diğer gençler gibi içki içmiyor, kumar oynamıyor, kötülüklerden uzak duruyordu. Bu nedenle insanlarla iletişimi çok iyi olsa da fazlaca samimi arkadaşı yoktu.

En eski ve yakın arkadaşlarından biri Muhammed (sas) idi. Onu Kâbe’ye gidip gelirken, orada vakit geçirdiği sırada dedesi Abdülmuttalib’in yanında otururken veya etrafında oyun oynarken görürdü. Bu karşılaşma sırasında onunla tanışıp arkadaş oldu. Kâbe’nin etrafında onunla oyunlar oynadı. Çocuklukta başlayan bu arkadaşlık gençlik yıllarında da devam etti.

Abdülkâbe, on üç on dört yaşlarına geldiğinde ticarete atıldı. Onu yalnız bırakmayan babası, bir iki yıl onunla birlikte pazarlara giderek kendisine destek oldu. On beş yaşından sonra pazarlara tek başına gitmeye başladı. O yaşta birinin tek başına pazarda mal satması, parmakla gösterilecek kadar önemli bir başarı, takdire şayan bir hareketti.

O zamanlar Mekke çevresinde birçok pazar kurulurdu. Pazarların kurulmasını iple çeken Abdülkâbe günler öncesinden hazırlıklara başlar, satacağı malları temin ederek heyecanla beklerdi. Zamanı gelince Mekkeli tacirlerin arasına katılıp yola çıkardı. Yol boyunca

hesap yapar, neyi nasıl satacağını hesap eder, müşterilere nasıl davranacağını düşünürdü.

Pazarlarda elbise ve kumaş satardı. Günlerce eve gitmez, geceyi pazarda sattığı malların yanında geçirirdi. On altı yaşına girmişti. Günler öncesinden hazırlanarak büyük bir coşkuyla pazarın yolunu tuttu. Orada en çok istediği şey, kendine destek olacak biriyle karşılaşmaktı. Yol boyunca bunun için dua etmişti.

Duası kabul oldu. Pazarın ikinci günü satış yaparken başını kaldırdığında çocukluk arkadaşı Muhammed b. Abdullah ile göz göze geldi. Sevincine diyecek yoktu. “Kardeşim!” diyerek boynuna sarıldı. İki arkadaş pazar boyunca birbirlerinden ayrılmadılar. Mallarını satarken birbirlerine destek oldular.

O günden sonra Muhammed (sas) ile ticari konularda daha fazla konuşmaya, fikir alışverişi yapmaya başladı. Ticari kabiliyeti yüksek olan Abdülkâbe, Mekke çevresinde kurulan hiçbir pazarı kaçırmazdı. Her geçen gün ticarî tecrübe ve kapasitesini biraz daha artırıyordu.

Aylar ve yıllar böylece akıp gitti. On sekiz yaşına geldiğinde ticaret kervanına katılarak uzak pazarlara gitmeyi düşünecek kadar cesaretli, genç bir tacir olmuştu. Lakin bu hiç de kolay bir iş değildi. Fazlaca para ve büyük bir tecrübe gerekiyordu. Ticarî kapasite ve tecrübe meselesini düşündükçe endişeleniyor, kervana kabul edilmeyeceği korkusunu yaşıyordu. Kim bilir kaç kere:

“Uluslararası ticaret için erken mi?”

“Bu kadar uzak ve zorlu bir yolu kat etmeyi başarabilir miyim?”

“Tecrübeli zengin tüccarları arasında kaybolup gider miyim?” diye sordu kendi kendine...

Doğru karar vermek için çok düşündü. Kalbi her seferinde gitmelisin diyordu. Bu sesi dinleyerek sefere çıkmayı kolaylaştıracak bir yol aradı. Yoğun düşüncelere daldığı bir gün Muhammed b. Abdullah’ı hatırladı: “Arkadaşım! sermayelerimizi birleştirip güç birliği yaparsak pekâlâ gidebiliriz.” diye söylendi. Yerinden fırladığı gibi doğruca arkadaşının yanına gitti. Aklından geçenleri anlatarak fikrini sordu.

Arkadaşı da benzer düşünceler içerisindeydi. O da sermaye ve tecrübe konusunda endişeliydi. Uzun uzadıya konuştular. Birbirlerini ümitlendirip cesaretlendirdiler. Her ikisi de bunun büyük bir risk olduğu kadar ticarî hayatları için de büyük bir fırsat olacağını

düşünüyordu. “Güç birliği yapar, doğru zamanda doğru adımlar atarsak başarırız.” diye konuştular. Plan üzerine plan yaptılar. Sonunda Şam’a gidecek kervana ortak olarak katılmaya karar verdiler.

Kararlarını büyüklere açtılar, onların fikirlerini sorup rızalarını aldılar. O günden sonra tatlı bir telaş ve koşturmaca başladı. Yola çıkılacağı güne kadar hazırlanıp kervana katıldılar, yakınlarıyla vedalaşıp yola koyuldular. Bu, ikisi için de hayatlarında iz bırakacak bir sefer olacaktı. İşleri hiç de kolay değildi. Şam’a varmak için kim bilir kaç çölü aşmak zorunda kalacak, ne kadar büyük tehlikelerle burun buruna geleceklerdi. Belki bu tür zorlu seferler sırasında ölen yüzlerce kişiden biri olacaklardı.

Korktukları gibi olmadı. Zor bir yolculuk yapsalar da sonunda kazasız belasız Busrâ pazarına ulaştılar. Burası, Şam seferine çıkan kervanların ilk durak yeri idi. Mekke’den gelen kervanlar burada alacaklarını alıp satacaklarını satarlardı. Hedeflerine ulaşırlarsa Şam’a gitmeye gerek duymaz, aksi takdirde yola devam ederek Şam’a giderlerdi. Onlar da böyle düşünüyorlardı.

Busrâ’ya vardıklarında yorgunluktan ayakta duracak hâlleri kalmamıştı. O gün dinlenip ertesi gün sabah erkenden pazara gitmeye karar verdiler. Yorgunluktan bitap düşen Hz. Muhammed, dinlenecek bir yer bulmak için etrafa bakınırken ilerde gördüğü bir ağacı arkadaşına gösterip: “Dinlenmek için güzel bir yer.” dedi.

Bu, oralarda pek bulunmayan bir Sidir ağacıydı. Şaşırdılar. Birlikte yanına gidip gölgesinde oturdular. Arkadaşıyla dinlenirken gözlerini bütün heybetiyle karşısında duran kiliseye diken Hz. Ebû Bekir^[6], yıllardır zihnini meşgul eden bir meseleyi düşünüyordu.

Uykularını kaçıran soru; doğru yol ve doğru inancın ne olduğuydu. Taş ve tahtayı yontarak yapılan putlara tapmanın saçmalık olduğu açıktı. Bunda en küçük bir şüphesi yoktu. Lakin neye, nasıl inanacağını da bilmiyordu. Az da olsa kendi gibi putlardan uzak duran kimseler, diyar diyar dolaşarak Hristiyanlık ve Yahudilik dinini araştırmıştı. Onların kimi Hristiyan olurken kimi de Hz. İbrahim’in insanları davet ettiği yolu izleyerek Hanif dinini seçmişti.

Onlardan biri de Zeyd b. Amr’dı. Çok yakın zamanda Mekkelilere seslenerek halkı ikaz etmişti. Bir keresinde Zeyd b. Amr’ı ayakta,

sırtını Kâbe'nin duvarına dayamış bir hâlde insanlara konuşma yaparken görmüştü. Onlara:

– Ey Kureyşliler! Sizler İbrahim'in dininden olduğunuzu söyleyerek bununla öğünüp duruyorsunuz. Ama çok yanılıyorsunuz. Şunu iyi bilin ki bugün benim dışımda, aranızdan hiçbiriniz İbrahim'in dininden değildir. Bu nedenle Allah'tan başkası adına kesilen hayvanların etini yemem, diye sesleniyordu.

Başka zaman benzer konuşmalarına şahit olduğu Zeyd b. Amr, fazilet timsali bir insandı. Diri diri toprağa gömülen kızlar konusunda çok hassastı. Mekkelilerden birinin kızını öldürmek için şehir dışına götürdüğünü görse, dayanamayıp yanına koşar:

– Lütfen sakın ol! Kızını öldürmen gerekmez. İnsanların sözlerine bakarak yavruna kıyma! Bu yanıştan vazgeç! Onun sana sıkıntı verdiğini, yük olduğunu düşünüyorsan bana ver. Senin için geçimini sağlar, bakar büyütürüm, derdi. Adamın aklına gelebilecek muhtemel yanlış düşünceleri silmek için:

– Geçim sıkıntısından dolayı bunu yapıyorsan kızın senin yanında kalsın, ben onun bütün maddi ihtiyaçlarını karşılayayım. Evinde kalmasını istemiyorsan, onu alıp kendi evime götürür bakarım, derdi. Birinci teklifi kabul ederse para verir, ikinci teklifi kabul ederse kızın elinden tutarak evine götürürdü...^[7]

Haniflerin bu ve benzeri hikâyelerinden haberdar olan Hz. Ebû Bekir, öteden beri Hristiyanlık hakkında da bilgi almak istiyor, aklındaki sorulara cevap bulmayı arzu ediyordu. Şam, o dönemde Hristiyanlığın önemli merkezlerinden biriydi. Ticaret için sefere çıkarken planladığı şeylerden biri de oraya vardığında rahiplerle görüşmekti. Yolda gördüğü rüya kararını daha da pekiştirmişti.

Dinlenmek için Sidir ağacı altına gittiğinde kiliseyi karşısında görünce heyecanlandı. Bir süre iç muhasebesi yaptıktan sonra kilisenin rahibiyle görüşmeye karar verdi. Oturduğu yerden kalkıp Can Dostu'na baktı. Çoktan uykuya dalmıştı. "O uyanmadan gidip gelirim." diyerek harekete geçti. Hızlı adımlarla yürüyerek doğruca çarşının yakınında bulunan kiliseye gitti. Kapıyı açan kişiye rahip ile görüşmek istediğini söyledi.

Uzunca bir süre gelen kervanı izleyen Rahip Bahîrâ, kervandan iki kişinin sidir ağacının altına oturduklarında ağacın dallarının biri üzerine doğru eğilip yeşerdiğini ve onu gölgelediğini gördüğünde

hayretler içerisinde kalmıştı. İçlerinden birinin kiliseye doğru geldiğini görünce de kapının önüne çıktı. Genç taciri kapıda karşılayıp içeri buyur etti. Sonra da onu Sidir ağacına baktığı yere götürdü. Hz. Ebû Bekir'in soru sormasına fırsat vermeden eliyle Hz. Peygamber'i gösterdi.

– Karşıdaki ağacın gölgesinde oturan kişi kim, diye sordu.
– Arkadaşım Muhammed b. Abdullah, dedi. İsmi duyunca heyecanlanan Rahip:

– Arkadaşın hangi soydan geliyor, diye sordu. Hz. Ebû Bekir:
– Hâşimoğulları soyundan, dedi. Şaşkınlıktan donakalan Rahip daha fazla dayanamayıp gönlünden geçenleri dile döktü ve:

– Vallahi o, peygamber olacak! Zira şimdiye kadar Hz. İsâ'dan sonra hiç kimse o ağacın altında gölgelenmedi. Hz. İsâ o ağaç hakkında ümmetine: “Benden sonra peygamberlerden başka hiçbir kimse bu ağacın gölgesinde gölgelenmez. Orada ancak Hâşimoğulları soyundan gelecek olan ümmi bir peygamber gölgelenecektir, buyurdu.” dedi.^[8]

Rahibin sözlerini hayretler içinde dinleyen Hz. Ebû Bekir, ne yapacağını şaşırdı. Bunlar daha önce hiç duymadığı türden, inanması çok zor, hatta imkânsız olan çok özel sözlerdi. Başkası için söylenmiş olsa asla inanmaz, duymazdan gelir, gülüp geçerdi. Lakin rahibin peygamber olacağını söylediği kişi ahlak ve fazilet timsali olan, görmesini bilene çok özel bir gençti. Kendisi onun üstün ahlak sahibi, özel biri olduğunun en yakın şahitlerinden biriydi.

Duyacağını duymuş, anlayacağını anlamıştı Abdülkâbe. Din aramaktan da rahibe Hristiyanlık hakkında soru sormaktan da vazgeçti. O gün Can Dostu'nu ömrünün sonuna kadar takip etmeye karar verdi. Öyle de yaptı...

Hz. Peygamber'in söylediği her şeyi tasdik eden adanmış ruhların sertâcı Hz. Ebû Bekir, Can Dostu'na ilk olarak o gün bütün kalbiyle inanıp teslim olmuştu. Can Dostu için söylenen sözü, kalbinde en küçük bir şüphe duymadan tereddütsüz kabul etmişti.

Rahibi dinlerken Hz. Peygamber'e karşı olan sevgi ve muhabbeti daha da arttı. Rahibin sözlerini gönlüne nakış nakış işledi. O günden sonra arkadaşıyla daha çok yakınlaştı, onunla olan dostluğunu daha da pekiştirdi.

İyilik Abidesi Genç Bir Âlim

Ticaret ile meşgul olmaya devam eden Hz. Ebû Bekir, henüz genç olmasına rağmen sosyal yönü çok güçlü, içinde yaşadığı topluma göre son derece görgülü ve kültürlü birisiydi. Çevresinde sevilip güvenilen akıllı bir gençti. Daha o yaşta fakirlere yardım eder, ziyafet sofraları hazırlayıp dostlarına ikram eder ve bunu yapmaktan da keyif alırdı.^[9] Âdeta kötülüklerin ortasında iyilik abidesi bir gençti.

Putlara tapan bir toplum içerisinde doğup büyüdüğü hâlde onlardan hoşlanmaz; insanların içki, kumar, fuhuş gibi kişileri felakete sürükleyen kötülüklerle dalmalarına anlam veremezdi. Bütün bunların, toplumu yok eden büyük bir yanlış olduğuna inanırdı.

Doğduğu gün annesi tarafından Kâbe'ye hizmete adanan bu asil genç, Kâbe'yi inşa eden Hz. İbrahim'in davet ettiği tevhid inancına asla sırtını dönmediği gibi Allah'tan başkasına da hiçbir zaman kulluk etmedi. İnsanlar putlara koşarken, o putlardan yüz çevirdi. Topluma ve onların dayattığı yanlışlara hiçbir zaman körü körüne inanmadı, bilinçsizce teslim olmadı. Aksine sorguladı. İyi ve güzel adına ne varsa alıp uyguladı, kötülüklerden şiddetle kaçındı. Anne babası, akraba ve arkadaşları yapıyor diye düşüncesizce onlara uymadı. Hayatı boyunca cahiliye alışkanlıklarından uzak durdu, tertemiz bir hayat yaşadı.

Yakınları yıllar sonra kendisine: “Cahiliye döneminde içki içtin mi?” diye sormuşlardı. İçkinin su gibi içildiği o toplumda yalnızca onun gibi birkaç fazilet abidesi genç, içkiden uzak durmayı seçmişti. Soru soranlara dönen Hz. Ebû Bekir “Böyle bir şey yapmış olmaktan Allah'a sığınırım!” dedi.

Sebebini merak eden adamlar “Niçin?” diye sorduklarında verdiği cevapla ne kadar bilinçli bir hayat sürdüğünü âdeta insanlığa ilan etti.

“Ben bugün olduğu gibi o gün de namus, haysiyet ve şerefimi koruyan biriydim. İçki içen pek çok kişi haysiyet ve şerefini koruma konusunda zaafa düşer. Buna defalarca şahit oldum.” dedi.

Bu konuşma Hz. Peygamber'e anlatılınca dostunu bir kez daha takdir eden Allah Resûlü (sas) iki kez “Ebû Bekir doğru söylemiş.” buyurdu.^[10]

Hz. Ebû Bekir'in kumaş ve elbise satmak için gittiği pazarlar, onun için yalnızca sıradan bir pazar değil aynı zamanda bir okuldu da.

Buralarda fikrî, ilmî, fiziki ve askerî yarışmalar yapılır; eğlenceler düzenlenirdi. Zülmecâz, Mecinne ve Ukkâz adı verilen bu panayırlara, Arap Yarımadası'nın dört bir yanından insanlar geldiği gibi dünyanın çeşitli yerlerinden tacirler de gelip mallarını satardı.

Panayırlarda gündüz ok atma ve deve yarışları, güreş ve koşu müsabakaları yapılır; çeşitli eğlenceler düzenlenir; birbirinden güzel etkinlikler icra edilirdi. Geceleri ise farklı bir âlemdi. Yakılan ateşlerin etrafında toplanan insanlar şiir yarışmaları düzenler, Eyyâmu'l-Arab adını verdikleri atalarının yaşadığı tarihî olayları anlatırlardı. Atalarıyla övünür, üstünlükleri ve yaptıkları güzel iş ve hizmetleri bir bir dile getirirlerdi.

Panayıra gittiği gün görevlilerin gösterdiği yere tezgâh açan Hz. Ebû Bekir, mallarını zevkle satışa sunardı. Satış sırasında ve sonrasında Arap Yarımadası'nın dört bir tarafından gelen insanlarla tanışır, onlarla sohbet eder, dostluklar kurardı. İnsanlarla öylesine kısaca tanışmaz, onlara kimlerden oldukları hangi soydan geldiklerini sorarak atalarının kimliğini, özelliklerini ve yaptıkları önemli işleri de öğrenirdi.

Akşam olduğunda yorgunluktan bitap düşmesine rağmen ateş etrafında kurulan meclislere koşardı. Şiir dinler, şiirsel olarak anlatılan Arap tarihini en ince detayına kadar öğrenirdi.

Çok akıllı ve zeki olduğu kadar meraklı ve gayretliydi de... Bu meclislerde çok şey öğrendi. Panayırlar onun için âdeta okuldan farksızdı. Sosyal yönden ciddi kazanımlar elde eder, çevresini genişletir, insani ilişkilerini geliştirir, olabildiğince çok şey ezberleyerek bilge bir kişi olma yolunda adım adım ilerlerdi. Panayırlar bittiğinde öğrendiklerini sürekli tekrarlayarak pekiştirirdi.

Onun asıl okulu Kâbe'nin avlusuydu. Kuşluk vakti Kâbe'nin avlusuna giden Mekke eşrafı burada grup grup oturarak sohbet ederdi. Burada kurulan meclislere katılan Hz. Ebû Bekir, ilim irfan öğrenmeye devam eder, yeni arkadaşlıklar ve dostluklar kurardı. Bu meclislerde çok sayıda beyit ezberledi. Kısa zamanda genelde Arapların, özelde Kureyşlilerin soy kütüğünü ve tarihini en iyi bilen kişilerden biri oldu. Ensâb ve Ahbâru'l-Arab ilimlerinde meşhur olduğu gibi zaman içerisinde rüya yorumunda da başvurulmuş ilk kişilerden biri oldu.

Onun yaşadığı günlerde yazı, Mekke'ye henüz yeni gelmişti. Yazıyı Mekke'ye Ebû Süfyan'ın babası Harb b. Ümeyye getirmişti. Bunun için okuma yazma bilenlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmezdi. Öğrenme istek ve arzusu ona bu güzel haslet ve şerefi de kazandırdı.

Okuma yazma bilmesi ona ilim, irfan ve kültür kapılarını açtı. İlim meclislerine çağırılmasına vesile oldu. Bu durum onun ticarete de fırsatlar yakalamasına vesile oldu. Hz. Peygamber ile çıktığı ilk Şam seferinden sonra pek çok sefere katılarak defalarca Şam ve Yemen gitme imkânı buldu.

Yıllar böylece akıp gitti. Zamanla çevresinde çok sevilen, sayılan ve güvenilen bir insan oldu. Ahlakı ve insanlarla kurduğu dostane ilişkileriyle öne çıktı. Hz. Ebû Bekir, artık Mekke'nin zengin ve önde gelen tacirlerinden biriydi.

Aile Hayatı

Gençlik çağına geldiğinde Âmir b. Lüeyoğulları'ndan Kuteyle (Katile) bint Abdüluzzâ adında bir hanımla evlendi. Bu evliliğinden Abdullah ve Esmâ adında iki çocuğu oldu. Bir müddet sonra cahiliyye döneminde hanımından boşandı. Karısı ise çocuklarını ona bırakarak babasının yaşadığı köye döndü.

O sıralarda Yemen'den Mekke'ye hicret eden Abdullah b. Hâris b. Sahbere adında biriyle tanışmıştı. Kısa sürede yakın arkadaş oldular. O günlerde birinin doğup büyüdüğü toprakların dışında yaşaması için o memlekette birinin himayesine girmesi gerekiyordu. Bu bir nevi oturum izni ve vize anlamına geliyordu. Abdullah ve ailesini himayesi altına alan Hz. Ebû Bekir, onlara destek oldu. Mekke'ye ve Mekkelilere alışmaları, yeni yaşamlarını sorunsuz bir şekilde sürdürmeleri için hiçbir yardımı esirgemedi.

Mekke'nin havasına bir türlü alışamayan Abdullah, hastalandı. İyileşmek bir yana hastalığı her gün biraz daha arttı. Sonunda vefat etti. Vefat ederken tek düşüncesi eşi ve oğlu Tufeyl'di. Ailesini arkadaşına emanet eden adam, ruhunu Rabbine teslim etti.

Arkadaşına verdiği sözü unutmayan Hz. Ebû Bekir, Ümmü Rûmân ve çocuğu Tufeyl ile yakından ilgilendi. O günlerde imkânlar kısıtlı, toplum yapısı çok farklıydı. Bir kadınla kendisiyle evlenmeden, uzaktan koruyup kollamak son derece güçtü. Hanımın Mekkeli

olmaması işini daha da zorlaştırıyordu. Bunu tecrübe eden Hz. Ebû Bekir, arkadaşına verdiği sözü tutabilmek için Ümmü Rûmân ile evlendi.

Ümmü Rûmân son derece ahlaklı ve faziletli bir hanımdı. Hz. Ebû Bekir onunla çok mutlu oldu. Ümmü Rûmân'ın Kuteyle'den olan çocuklarına kendi çocukları gibi bakması mutluluklarını kat kat artırdı. Oğlu Abdurrahman'ın dünyaya gelmesiyle evin havası tamamen değişti.

Hz. Ebu Bekir'in Ümmü Rûmân ile olan evliliğinin ileri yıllarında Âişe adını verdikleri Kur'ân-ı Kerim'in ifadesiyle "Ümmehâtü'l-Mü'minîn / Ümmetin Anneleri" olarak anılacak bir kızı olacaktı.

İlk Müslümanlardan olan Ümmü Rûmân (ra) İslâm davasına baş koymuş, imanı uğruna nice çileler çekmiş salih bir kadındı. Hicretin 6. (628) yılında vefat ettiğinde Allah Resûlü (sas) defin sırasında kabrine inerek dua ettikten sonra *"Allah'ım! Ümmü Rûmân'ın senin ve peygamberinin uğrunda neler çektiğini en iyi sen bilirsin."* demiş, sahâbîlere cenazesini göstererek, *"Cennet hûrilerinden birini görmek isteyen Ümmü Rûmân'a baksın"* buyurmuştur.^[11]

Hz. Ebû Bekir, Ümmü Rûmân (ra) vefat edince eşi Mûte şehidi olan Esmâ bint Umeys ile evlenecek ve veda haccına giderken Zülhuleyfe'de Muhammed adını verdiği bir oğlu olacaktı. Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonra annesi Hz. Ali'yle evlenince oğlu Muhammed Hz. Ali'nin yanında yerleşerek onun terbiyesinde büyüyecekti. Hz. Ebû Bekir Esmâ'nın Habeşistan'da tıbbî bilgiler öğrenmesi ve maharetli olmasından dolayı vefatı yaklaştığında kendisini yıkamasını vasiyet edecekti.

Dördüncü evliliğini Medine'ye hicretten sonra Allah Resûlü'nün (sas) "muâhât" ta kardeş yaptığı Hârice b. Zeyd b. Ebû Züheyr'in kızı Habîbe ile yapacaktı. Hz. Ebû Bekir'in bu evliliği tam olarak ne zaman yaptığı bilinmese de vefatından birkaç ay sonra Ümmü Gülsûm adı verilen ve tabî'n döneminin meşhur muhaddislerinden olacak olan bir kızı dünyaya gelecekti.

Hz. Ebû Bekir ilk çocuğu olan kızı Esmâ doğduğunda 21 veya 22 yaşlarındaydı. O baba olurken Can Dostu Muhammed b. Abdullah cephesinde de güzel şeyler oluyordu. Arkadaşı Mekke'nin en mükemmel hanımı Hz. Hatice ile evleniyordu. Nikâh Hz. Hatice'nin

evinde yapıldı. Nikâha iki taraftan da birinci derece yakın akrabalar çağırılmıştı. Bunun tek istisnası yakın arkadaşları.

Amcalarından Ebû Tâlib, Hz. Hamza ve Hz. Abbâs'ı, halalarından Safiyye ve Atîke hanımları nikâha davet eden Hz. Peygamber, en yakın arkadaşlarından Hz. Ebû Bekir ve Ammâr b. Yâsir'i de unutmamıştı.

İki aile arasında sade bir törenle icra edilen nikâha katılan Hz. Ebû Bekir, Can Dostu'nu tebrik ederek onun sevincine ortak oldu. Çocukluktan itibaren her zaman yanında olduğu arkadaşının bundan sonra da keder ve tasalarını paylaşacak, ona destek olmak için canını ortaya koymaktan çekinmeyecekti...

Hz. Ebû Bekir ikisi Mekke'de ikisi Medîne'de olmak üzere dört izdivaç gerçekleştirmiştir. O dönemde yaşayan insanlar, sahibi oldukları cariyelerle birlikte olarak aile hayatı kurarken Hz. Ebû Bekir buna tevessül etmemiştir. Evliliklerinde üç kız ve üç de erkek çocuğu dünyaya gelmiş, çocuklarından üçü Câhiliye döneminde, üçü ise İslâm döneminde doğmuştur. Hz. Peygamber'in vefatından sonra doğan Ümmü Gülsûm hariç çocuklarının hepsi sahâbîydi. Ashâb-ı kiramdan babası, annesi, evlatları ve torunları müslüman olup da Allah Rasûlü'ne (sas) erişen ve sahâbî olan Hz. Ebû Bekir'den başka bir kişi yoktur.

Fikir Sancıları

Toplumsal içerisinde bulunduğu inanç ve ahlaki yozlaşmanın her geçen gün biraz daha arttığını gören Hz. Ebû Bekir, bunun halkı büyük bir felakete doğru sürükleyeceğini düşünüyor lakin çözüm yolunu bilmiyordu. Çevresinde olup bitenlere karşı duyarlı her insan gibi o da çok üzüyor, bir çıkış yolu arıyordu. Çözüm için gece gündüz düşünüyor, fikirlerine güvendiğı kişileri takip ediyor, her fırsatta onlarla görüşerek düşüncelerini öğreniyordu.

Hz. Ebû Bekir bu görüşmelerinden birisini şöyle anlatır:

“Kâbe'de bulunduğum bir gün Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'i gördüm. Tek başına bir köşeye çekilmiş sessizce oturuyordu. Derin düşüncelere daldığı her hâlden belliydi. Biraz sonra Ümeyye b. Ebû's-Salt geldi. Onu bir köşede otururken görünce yanına gitti. Selam verip oturdu. Ardından:

– Ey hayrı arayan adam nasılsın, diye söze başladı. Hâl hatırını sordu. Zeyd:

– İyiyim, sen nasılsın, dedi. Afiyette olduğunu söyleyen Ümeyye, benim gibi aklından hiç çıkaramadığı (Beklenen son peygamber kim?) soruyu sordu ve:

– Bari aradığını bulabildin mi, dedi.

O günlerde Mekke’de akli başında olan herkes bir arayış içindeydi. Zeyd b. Amr gibileri diğerlerinden birkaç adım öndeydi. Aradığı şeyi bulmuş, lakin henüz kim olduğunu öğrenememişti.

Bu, Zeyd b. Amr’ın uğruna seve seve can verebileceği bir konuydu. Hayatının gayesi, yaşama sevinciydi. Soru kalbinin derinliklerinde yankı bulmuş, kabuk bağlayan yarasını kanatmıştı. Gözlerini yere eğdi, mahzun bir ses tonuyla:

– Henüz bulamadım ama aramaya devam ediyorum, dedi.

Ümeyye de onu arıyor, Hristiyan ve Yahudi âlimlerinin haber verdiği son peygamberin gelişini bekliyordu. Şairdi. Zaman zaman duygulanır, kalbinden geçenleri şiire dökerdi. Zeyd b. Amr’a döndü:

‘Aradığın şey gelmesi beklenen zattadır.

O bizim veya sizin içinizden biridir.

Ya bu topraklardan ya da Filistin taraflarında çıkacaktır.’ dedi.

Şaşırmıştım. O güne kadar Mekkelilerin birbirleriyle gelmesi beklenen son peygamber hakkında konuştuğunu duymamıştım. Aklım bir anda Bahîrâ ile yaptığımız konuşmaya gitti. Onun sözleri kulaklarımda çınladı. ‘Demek ki beklenen son peygamberden yalnızca o değil pek çok kişi haberdarmış.’ diye kendi kendime söylendim. Konunun detaylarını merak ettim. İşin iç yüzünü öğrenmek için Hristiyanlık ve Yahudilik hakkında ilim sahibi olduğuna inandığım Varaka b. Nevfel’in yanına gittim. Gözlerini semaya dikmiş öylece oturuyordu. Uzunca bir süre gözlerini gökyüzünden ayırmayan bu zat, yalnızca bilgili değil aynı zamanda gönül ehli biriydi. Yanına varınca büyük bir heyecanla duyduğum şeyleri anlatmaya başladım. Beni dikkatle dinledi. Sonra:

– Doğru duymuşsun. Ehl-i kitap âlimlerinin tamamı Arapların en temiz soyundan bir zatın peygamber olacağı hakkında görüş birliği hâlinedir. Nesep ilmini sen de benim kadar iyi bilirsin. O Arapların en asil soyundan gelecek, dedi. İyice merak emiştim.

– Peygamber olarak gönderildiği zaman insanlara ne diyecek? Onları neye davet edecek, dedim.

– Kendisine bildirilenleri anlatacak. Onun en önemli belirtisi kimseye zulmetmemesi ve zulme destek olmamasıdır, dedi.

Varaka'nın sözlerini zihnime unutmayacak bir şekilde yazdım. Böylece zamanı geldiğinde onu kolayca tanıyıp iman edebilecektim.”^[12]

Hız. Ebû Bekir Allah'ın insanlara peygamber göndermesinin ne kadar büyük bir nimet olduğunu Zeyd b. Amr'ın yürek sızısından anlamıştı. Mekke'ye girmesi engellenen Zeyd, şehre girebildiği zamanlarda insanları uyarırdı. Kâbe'ye gitti bir gün onu gördü. Kâbe'de oturan insanlara sesleniyordu:

– Ey Kureyşliler! Hayatım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki benim dışımda sizden hiç kimse İbrahim dini üzere değildir, diyordu.

Ardından derin bir ah çekmiş, sonra ellerini semaya kaldırmıştı. Bu dinin gereklerini tam bilemediğinden, Rabbine hakkıyla ibadet edemediği için üzüntüden içinin alev alev yandığı her hâlden belliydi. Kâbe'ye dönüp:

– Ey Allah'ım! Sana nasıl ibadet edileceğini bilmiyorum. Bu hususta bir bilgiye sahip olsaydım sana yönelerek o şekilde ibadet ederdim, diyerek elleri üzerine secdeye kapanmıştı.^[13]

Gördükleri ve yaşadıkları Hız. Ebû Bekir'i derin düşüncelere sevk etmeye yetmişti...

Acı Tecrübeler

Taştan, tahtadan putlara tapan; içki, kumar, zina, haksızlık ve zulmü normal gören cahili bir toplumda yaşamak gerçekten çok zordu. Bundan daha zoru ise bedenine her an yeniden can vererek sayısız nimeti ayağının altına seren Rabbine karşı sorumluluğunu yerine getirmektir. Dahası ona nasıl kulluk edeceğini bilememektir. Bu çok ağır bir yükü. Hız. Ebû Bekir bu yükü her geçen gün omuzlarının üzerinde biraz daha fazla hissediyordu. Tek tesellisi Rahip Bahîrâ ve Zeyd b. Amr gibi Haniflerin, geleceğini müjdeledikleri son peygamberdi.

Fikir sancılarında bunaldığı günlerde hakikat erlerinin söylediği bu sözleri hatırlayarak rahatlamaya çalışıyordu. Gözü kulağı bu

insanlardaydı. Büyük bir heyecanla onlardan gelecek haberi bekliyordu. Son peygamber gelecek, insanlık bu sayede zalimlerin zulmünden ve halkı felaketten felakete sürükleyen kötülüklerden kurtulacaktı.

Gerçekten öyle olacak mıydı?

Halkı baskı altına alıp inleten; insanları içki, kumar ve zinaya teşvik ederek bundan çıkar sağlayan zalimler buna sessiz kalacak mıydı?

Kötülükleri bağımlılık derecesinde alışkanlık hâline getiren insanlar, bunlardan vazgeçebilecekler miydi?

Doğru yolda dosdoğru bir şekilde yürümek çok güzel bir meziyet olsa da onu hayata geçirmek görüldüğü kadar kolay değildi. Önünde kişinin bizzat kendisinden veya çevresinden kaynaklanan pek çok engel vardı. Hz. Ebû Bekir bunu yaşayarak tecrübe ediyordu. Yaşadığı acı tecrübelerden biri de Osman b. Huveyris ile ilgiliydi.

Hakikati aramak için diyar diyar dolaşarak Hristiyan ve Yahudi din adamlarıyla görüşen Osman b. Huveyris, Hristiyan olunca yeniden hayat bulmuşçasına sevinmişti. Yolu aydınlanmış kalbi huzurla dolmuştu. Duyduğu huzur ve sevinci Mekke halkı ile paylaşmak istiyor, insanların putlara tapmayı bırakarak Hristiyan olmalarını arzuluyordu. Lakin bu nasıl olacaktı?

Son derece akıllı, birikimli, gayretli ve maharetli biri olan Osman b. Huveyris, insanların din değiştirmesinin imkânsıza yakın derecede zor olduğunu çok iyi biliyordu. Buna rağmen halkın putların maskarası olmasına gönlü razı olmuyordu. Canını ortaya koyarcasına ileri atıldı. Nabız yoklamak için eş, dost ve yakınlarıyla konuştu. Onlara putlara tapmanın yanlışlığını anlatarak ikna etmeye çalıştı. Yanılmamıştı. Olağanüstü bir gayret göstermesine rağmen hiçbir sonuç alamadı.

Mücadeleden vazgeçmeye niyeti yoktu. İnsanların kendisine sırt çevirmesinden yılmadı. Günlerce düşünerek yeni bir yol buldu. “Bizans imparatorunun desteğini alırsam insanları puta tapmaktan kurtarırım.” diye düşündü. Yollara düşüp Şam’a gitti. Orada imparatorla görüştü, desteğini almayı başardı. Osman’ı seven imparator, ona destek vermekle kalmadı, halkı etkileyip ikna etmesi için mührünü dahi verdi. Ancak buna rağmen olmadı. Osman’a karşı çıkan halk, öldürünceye kadar onun peşini bırakmadı. [\[14\]](#)

Mücadelesine şahit olduğu ikinci kişi Zeyd b. Amr'dı. Hristiyan ve Yahudi âlimlerinin sözleri onu ikna etmedi. O putlara tapmayı reddettiği gibi onların çağrısını da reddetti. Hiçbir dine girmeyip Hanif olarak kaldı. Tevhid konusunda çok hassastı. İnsanların karşısına çıkarak veciz konuşmalar yaptı. Onları uyararak putları terk etmelerini söyledi. Mekke halkını ataları Hz. İbrahim'in dinine çağırdı. Bu uğurda büyük bir mücadele verdi. Sözlerinden başta amcası olan Hz. Ömer'in babası Hattâb olmak üzere bütün Mekke liderleri rahatsız oldu. Onun Mekkeli gençleri etkilemesinden endişelenerek Mekke'ye girmesini engellediler. Kabilesi tarafından dışlanan Zeyd b. Amr bir dönem Hirâ'da yaşamaya mecbur kaldı. Sonra da kabilesi ona dayak, tecrit, hapis ve işkence adına ne varsa her türlü zulmü yaptı. Davasını haykırmaktan vazgeçmeyince de öldürüldü.^[15]

Yol Ayrımında

Otuzlu yaşlara gelen Hz. Ebû Bekir, Mekke'nin sayılı zenginleri arasına girmişti. Ahlak ve faziletiyle gönüllerde taht kurmuş, hayır hasenat ve yaptığı iyiliklerle takdirleri üzerinde toplamıştı. İçki, kumar, zina ve zulümden uzak durduğu için şeref ve haysiyetine hiçbir zaman gölge düşürmemişti.

Henüz küçük yaşta olan çocukları, babalarını örnek alıyor; onun yolunu adım adım izliyorlardı. Çocukları Ümmü Rûmân (ra) gibi cennetle müjdelenecek olan bir hanımın ilgi, alaka ve terbiyesiyle, her biri iyilikte parmakla gösterilecek kadar öne çıkmışlardı. İnsanlar ona ve ailesine gıptayla bakıyor, kendisi ve ailesini örnek alıyorlardı. Durumun farkında olan Hz. Ebû Bekir, bahşettiği maddi manevi nimetlerinden dolayı her daim Rabbine şükrediyordu.

Rahat ve huzur dolu bir hayat yaşayan Hz. Ebû Bekir, bir insanın isteyebileceği her türlü imkâna sahipti. İnsanları güler yüzle karşılar, yardım ve iyilik etmeyi asla terk etmezdi. Yapılan iyiliğin kıymetini bilen insanlar onu el üstünde tutardı.

Bu kadarı yeterli değil miydi?

Bir insan başka ne isteyebilirdi ki?

Üstelik putlara tapmıyor, kötülüklerden uzak duruyordu.

Ayrıca daha fazlasını istemenin nelere mal olacağını da yaşayıp görmüştü.

Duydukları ve yaşadıkları onu yol ayrımına getirmişti. Ya iyiliklerle dolu, huzur dolu bir hayatı sürdürmeye devam ederek ötesiyle fazla ilgilenmeyecekti ya da sonunda ölüm de olsa Osman b. Huveyris ve Zeyd b. Amr gibi hakikat fedaisi olma yoluna girecekti. Bu çok zor bir karardı. Ölümü pahasına dipsiz bir kuyuya dalmak her babayiğidin harcı da değildi. Maddi manevi dört dörtlük bir hayata sırt çevirerek zehirli dikenlerin arasında yürüyerek hedefe ulaşmayı seçmek ancak Hz. Ebû Bekir gibi kahramanların işiydi.

Yaptığı tercihle adanmış ruh olduğunu gösteren Hz. Ebû Bekir, hakikat fedaisi olma yoluna girdi. Malını mülkünü, rahatını ve huzurunu, hatta canını ortaya koyarak onu Rabbinin rızasına götüren kişilerin yanında yer aldı. O günden sonra rahiplerin beklenen son peygamber olduğunu işaret ettiği Can Dostu'yla ilişkilerini daha da sıklaştırdı. Onu gölge gibi adım adım izledi.

O günlerde Can Dostu'nun hayatında önemli şeyler oluyordu. Herhangi bir iş için şehrin dışına çıktığında garip sesler duyuyor, garip şeyler görüyordu. Bir taşın veya ağacın yanından geçtiğinde: "Esselamü aleyke ya Resûlallah!" diyen bir ses duyuyordu. Sağına, soluna ve arkasına dönüp etrafına baktığı hâlde taşlar ve ağaçlar dışında hiçbir şey göremiyordu. Bu durum Cebrâîl (as) kendisine vahiy getirdiği zamana kadar uzunca bir süre devam etti.

Önceleri geçici bir durum olduğunu düşünerek yaşadıklarını kimseye söylememişti. Taşlar ve ağaçların selamı sıklaşınca kaygıları artan Hz. Muhammed, konuyu sevgili eşi Hz. Hatice ile paylaştı. Hz. Hatice onu teselli ederek rahatlaması için elinden geleni yaptı.

Can Dostu'ndaki değişikliğin farkında olan Hz. Ebû Bekir, yardıma ihtiyacı olur düşüncesiyle ziyaretini sıklaştırdı. Yanılmamıştı. Hz. Peygamber'in endişesini gidermekte yetersiz kalan Hz. Hatice ne yapacağını düşündüğü sırada Hz. Ebû Bekir onları ziyarete geldi. Sırrını açıp yardım isteyeceği tek kişi oydu.

Konuyu açarak eşinin yaşadıklarını bir bir anlattı. İstişare sonrası Hz. Ebû Bekir'e dönen Hz. Hatice: "Varaka b. Nevfel'e gidip olanları anlatın. O, bunların ne anlama geldiğini herkesten daha iyi bilir; size yol gösterir. Ne yapacağınızı söyler. Muhammed seni kırmaz, sizinle her yere gider." diyerek kendilerine destek olmasını rica etti.

Hız. Hatice'nin sözlerinin gayet makul olduğu açıktı. Hız. Ebû Bekir, Allah Resûlü'ne (sas) usulünce konuyu açtı. Sonra da Varaka b. Nevfel'e gidip gördüğün şeyleri anlatmayı teklif etti. Hız. Muhammed teklifi kabul edince kalkıp Varaka'yı ziyarete gittiler.

Selam ve hâl hatır faslından sonra konuyu açan Hız. Ebû Bekir "Muhammed gaip ten sesler duyduğunu, garip şeyler gördüğünü söylüyor. Onu dinleyip, bu konuda bizi aydınlatır mısınız?" diye rica etti. Varaka b. Nevfel Hız. Peygamber'e neler gördüğünü sordu.

Hız. Peygamber başından geçenleri anlattı: "Yalnız kaldığımda arkamdan gelen birinin 'Ey Muhammed! Ey Muhammed!' diye seslendiğini duyuyorum." dedi. Varaka: "O zaman ne yapıyorsun?" diye sorunca "Etrafıma bakıyorum. Kimseyi göremeyince oradan uzaklaşıyorum." dedi.

Varaka "Bundan sonra böyle yapma, sözün bitmesini bekle. Ne dediklerini tam olarak duyduğundan emin ol! Sonra bana gelip anlat." dedi.

Tavsiyelerini dinledikten sonra oradan ayrılıp eve döndüler. Hız. Peygamber yine aynı sesleri duyduğunda Varaka b. Nevfel'in sözlerini hatırlayarak yerinden ayrılmadı. Seslerin devamını dinlemek için sabırla bekledi. Sesler ona: "*Lâ ilâhe illallah*" de! diyordu. Durumu eşiyle paylaşan Hız. Peygamber, bu kez eşiyle birlikte Varaka b. Nevfel'in yanına giderek gördüklerini anlattı.

Hız. Peygamber'in sözlerini duyunca heyecanlanan Varaka: "Şehadet ederim ki sen, Meryem oğlu İsâ'nın müjdelediği peygamberin ta kendisisin. Sen Mûsâ (as) gibi Allah'ın peygamberi olacaksın." dedi.

Hız. Ebû Bekir, Varaka'nın bu sözlerini öğrenince çok etkilendi. "Bugüne kadar duyduklarımın hepsi doğruymuş." diye düşünerek sevindi. Bundan sonra Can Dostu'yla daha da yakınlaştı. ^[16]

İlahî Yardım

O günlerde Şam'a büyük bir kervan gidecekti. Kervana katılmaya hazırlanan Hız. Ebû Bekir, arkadaşını bu hâlde bırakıp gitmek istemiyor, yanında kalıp destek olması gerektiğini düşünüyordu. Ancak planlar yapılmış, sözler verilmişti. İstemeyerek de olsa akraba ve dostlarıyla vedalaşıp yola çıktı.

Bu yolculuk, onun için rahmet olacak; İslâm'a girişini kolaylaştıracak mucizevi olaylarla taçlanacaktı. Ticaret için Şam'a giderken yolda bir rüya gördü. Dehşet içinde uyandı, uzunca bir süre rüyanın etkisinden kurtulamadı. Rüyanın gelmesi beklenen son peygamberle ilgili olduğunu düşünüyordu.

Onun hakkında İncil'de bilgi bulunduğunu, Hz. İsâ'nın havarilerine bu hususta bilgi verdiğini de biliyordu. Bunun için bir an önce Şam'a giderek rüyasını bir rahibe anlatmak istedi. Öyle de yaptı. Şam'a vardıklarında yaptığı ilk iş bir kiliseye gitmek oldu. Kilisenin en yetkin rahibiyle görüşerek gördüğü rüyayı kendisine anlattı. Rüyayı dinleyince heyecanlanan rahip ona nereli olduğunu sordu.

– Mekkeliyim, dedi. Rahip:
– Hangi kabiledensin, diye sordu.
– Kureyşliyim, dedi. Rahip buraya niçin geldiğini sorduğunda
– Ticaret için, dedi. Rahip:
– Allah rüyanı doğru çıkarsın! Seni hayra erdiresin! Sanırım kavmin arasından biri peygamber olarak gönderilecek. Sen de hayatta iken onun veziri, öldükten sonra da halifesi olacaksın, dedi.

Kiliseden ayrıldığında içi içine sığmıyordu. Kervanı da ticareti de unutmuş gibiydi. İşlerini bir an önce bitirip geri dönmek istiyordu. O saatten sonra o güzel insan için âdeta zaman durdu, günler geçmek bilmedi.

Şam'dan ayrılıp Mekke'ye geldiklerinde ilk işi Hz. Peygamber'in yanına gitmek oldu. O sırada vahiy gelmeye başlamış, Muhammed b. Abdullah peygamber olarak gönderildiğini en yakınında bulunanlara söylemişti. Lakin henüz kendisine insanları dine davet emri verilmemişti.

Hız. Ebû Bekir, önce Hız. Hatice'den durumu kısaca öğrendi. Sonra Can Dostu'na sarılıp hasret giderdi. Ardından da:

– Peygamber olarak gönderildiğinin bir delili var mı, diye sordu. Allah Resûlü (sas):

– Evet, Şam'a giderken yolda gördüğün rüya, bunun delilidir, buyurdu.

Rüyasını rahipten başka hiç kimseye anlatmamıştı. Gözyaşları içinde yeniden Allah Resûlü'nün (sas) boynuna sarıldı, gözlerinden öptü:

– Anlattıklarının her birine kalbimde hiçbir şüphe olmaksızın kelimesi kelimesine inanıyorum, dedi.^[17]

[1] Zümer, 39/8.

[2] Furkân, 25/77.

[3] Zümer, 39/53.

[4] Dûlâbî, *el-Künâ vel-esmâ*, 1/15; İbn Hacer, *İsâbe*, 4819; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 29.

[5] İbnü'l-Muzaffer, *İnbâ Nucebâu Ebnâ*, 143; Mahmûd Abdulfettâh, *Ebû Bekr*, 20; Sallâbî, *Ebû Bekir es-Sıddîk*, 25.

[6] Abdülkâbe olan adı zaman içerisinde unutulmuş, Ebû Bekir künyesiyle meşhur olmuştur. Bu nedenle sahâbî, kitap boyunca bu ismi ile anılacaktır.

[7] *Buhârî*, Menâkıbü'l-ensâr, 24; *Müsned*, 1/189; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/379, 381; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 1/475; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/616.

[8] Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 298; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 352; Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ*, 2/144; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 1/176; Zürkânî, *Şerhu'l-mevâhibi'l-ledünniyye*, 1/368.

[9] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/53.

[10] Abdürrezzâk, *Musannef*, 11/267; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 32; Kal'acî, *Mevsû'atü Fıkhi Ebî Bekr*, 108.

[11] İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/277; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 4/1937.

[12] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064.

[13] *Buhârî*, Menâkıbü'l-ensâr, 24; İbn İshâk, *Sîre*, 163.

[14] Zübeyr b. Bekkâr, *Cemheretü nesebi Kureyş*, 1/257.

[15] İbn Kudâme, *Ensâbü'l-Kureyşiyîn*, 425; Kelâî, *el-İktifâ*, 1/58.

[16] Dûlâbî, *el-Künâ vel-esmâ*, 1/14; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/158; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/101.

[17] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/39; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 1/435.

[13]

Abdürrezzâk, *Musannef*, 11/267; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 32; Kal'acî, *Mevsû'atü Fıkhi Ebî Bekr*, 108.

Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/53.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/277; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 4/1937.

Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 298; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 352; Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ*, 2/144; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 1/176; Zürcânî, *Şerhu'l-mevâhibi'l-ledünniyye*, 1/368.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/39; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 1/435.

Zübeyr b. Bekkâr, *Cemheretü nesebi Kureyş*, 1/257.

Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 24; İbn İshâk, *Sîre*, 163.

Dûlâbî, *el-Künâ vel-esmâ*, 1/14; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/158; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/101.

İbn Kudâme, *Ensâbü'l-Kureyşiyîn*, 425; Kelâî, *el-İktifâ*, 1/58.

Zümer, 39/8.

Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 24; *Müsned*, 1/189; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/379, 381; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 1/475; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/616.

Abdülkâbe olan adı zaman içerisinde unutulmuş, Ebû Bekir künyesiyle meşhur olmuştur. Bu nedenle sahâbî, kitap boyunca bu ismi ile anılacaktır.

Zümer, 39/53.

Furkân, 25/77.

İbnü'l-Muzaffer, *İnbâ Nucebâu Ebnâ*, 143; Mahmûd Abdulfettâh, *Ebû Bekr*, 20; Sallâbî, *Ebû Bekir es-Siddîk*, 25.

Dûlâbî, *el-Künâ vel-esmâ*, 1/15; İbn Hacer, *İsâbe*, 4819; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 29.

[6]

[8]

[16]

[10]

[11]

[4]

[14]

[1]

[7]

[17]

[5]

[3]

[2]

[15]

[12]

İKİNCİ BÖLÜM:

MEKKE DÖNEMİ VE HİCRETİ

İslâm ile Şerefleniyor

İlk vahyin inişinden sonra altı ay veya daha fazla bir süre vahiy gelmedi. Hz. Peygamber, o günlerde gam ve kedere bürünerek insanlardan uzaklaştı. Can Dostu'na destek olamamanın acısı ile kıvranan Hz. Ebû Bekir ise o günlerde yeniden ticaret için Yemen'e gitmek zorunda kaldı. Sefer boyunca aklı hep Can Dostu'ndaydı. Onun için sürekli dua etti. Allah bu seferde de ona manevi hediyeler lütfetti.

Hz. Ebû Bekir anlatıyor:

“Allah Resûlü (sas) peygamber olduğunu insanlara açıklayıp onları İslâm'a davet etmeye başlamadan hemen önce ticaret için Yemen'e gitmiştim. Oraya varınca yaşlı bir Hristiyan âlimin evine konuk oldum. Ev sahibi, simamdan ve giyim tarzımdan anlamış olacak ki bana:

- Sanırım sen Harem halkındansın, dedi.
- Evet, oralıyım, diye onayladım. Yaşlı âlim:
- Kureyşlisin herhâlde, dedi.
- Evet, Kureyşliyim, diye yine kısa bir cevap verdim. O tahminin ötesine geçerek:
- Teym kabilesinden misin, diye sordu. Hem şaşırmış hem meraklanmışım. Yine kısaca:
- Evet, dedim. Gözleri parıldayan yaşlı âlim sevinçle:
- Tam tahmin ettiğim gibi. Öğrenmek istediğim yalnızca bir şey kaldı, dedi. Merakım iyice artmıştı. Yaşlı âlim:
- Karnını açar mısın, deyince
- Hayır, sebebini söylemeden olmaz, dedim.
- Okuduğum güvenilir bir kitapta: 'Harem'den bir peygamber çıkacak, ona genç ve orta yaşlı iki kişi yardımcı olacak. Genç; gözünü budaktan sakınmayan, atılgan, güçlü ve zorluklara karşı dirençli birisi olacak. Orta yaşlısı beyaz tenli ve zayıf biri olacak, karnında bir ben ve işaret bulunacak.' diye bilgiler vardı, dedi. Sonra benden tekrar karnımı açmamı istedi. Karnımdaki beni görünce de dünyalar ona verilmiş gibi sevindi:

– Andolsun ki sen, o kişisin, diye bağırdı.

Yaşlı adamın sözlerinden çok etkilendim. O anlatırken yıllar öncesine gittim. Allah Resûlü ile yaptığımız Şam seferinden birlikte

Varaka b. Nevfel'e gidip görüşmemize kadar her şeyi bir bir hatırladım. Olayları birleştirdince gönderileceği söylenen son peygamberin, Can Dostu'm Muhammed olduğuna olan inancım bir kat daha pekişti.

Sabah olunca yaşlı âlimin evinden ayrılarak alışveriş yapmak üzere çarşıya gittim. Bir an önce işimi bitirip Mekke'ye dönmek istiyordum. Kâr zarar gözetmeden satacaklarımı satıp alacaklarımı aldım. Vedalaşmak için yaşlı âlimin yanına uğradığımda benden:

– Şimdi söyleyeceğim beyitleri ezberleyip peygamberin yanına gittiğinde ona iletir misin, diye rica etti. Yaşlı âlim beyitleri okuyup bitirdiğinde onları ezberlemiştım. Adamın yanından ayrılınca arkadaşlarımı beklemeden yola çıktım ve Mekke'ye döndüm.

Ben Yemen'de iken Hz. Muhammed insanlara peygamber olduğunu açıklamıştı. Mekke'ye vardığımda çok yorgundum. Kısa bir süre de olsa dinlenmek, sefer elbiselerini değiştirmek için doğruca eve gittim.

Seferden döndüğümü haber alan Ukbe, Şeybe ve Ebû Cehil'in de aralarında bulunduğu bir grup Mekke lideri benimle görüşmek için eve geldi. Hz. Muhammed'e olan yakınlığımı bildikleri için ona sözümü geçireceğimi, davasından vazgeçmesi için kendisini ikna edebileceğimi düşünerek bunun için görüşmek istemişlerdi. Bir an önce Can Dostu'ma gitmeyi arzu ettiğim sırada Mekke liderlerini karşımda görünce hem endişelendim hem de neler olduğunu merak ettim:

– Ben yokken önemli bir olay mı oldu, diye sordum. Bir anda yüzleri asıldı:

– Evet, hem de çok büyük bir olay! Çok büyük bir sıkıntı çıktı, dediler. Ben “Ne oldu?” dercesine yüzlerine bakarken adamlar anlatmaya devam etti ve:

– Ebû Tâlib'in yetimi insanlara kendisinin peygamber olduğunu söylüyor. Bu olacak şey değil! Halkın aklını karıştırıp fitne çıkaracak! Buna asla izin veremeyiz! Sen onun çok yakın arkadaşısın. Gidip kendisiyle konuş! Sözlerinin nelere yol açacağını anlatarak bu işten bir an önce vazgeçmesini söyle, dediler.

Onunla konuşup ikna etmeye çalışacağımı söyleyerek onları sakinleştirdim. Neler olup bittiğini etraflıca öğrenmeden doğruca Can Dostu'mun yanına gitmek istemedim. Daha önce Hakîm b. Hizâm ile

bir ticari sefer için Tâif'e gitmek üzere konuşmuştuk. Bu bahaneyle ona gittim. Tam konuyu açacakken dayımın oğlu Hâris b. Hâlid çıkageldi. Endişeli olduğu her hâlinden belliydi. Hakîm b. Hizâm'a döndü:

– Amcakızın Hatice'nin sözlerinden haberin var mı, diye serzenişte bulundu. Hakîm ne söylediğini sorunca da:

– Hanımlarımızı evine davet eden Hatice, onlara eşinin peygamber olduğunu söylüyormuş, dedi. Muhtemelen durumdan haberi olan Hakîm, adamı sakinleştirmek için:

– Vallahi böyle bir şey yok, diyerek durumu bildiği hâlde inkâr etti. Rahat konuşmamasından şüphelendim. Onu zor durumdan kurtarmak için konuyu değiştirerek:

– Konuşmayı bırakın! Oyalanmadan bir an önce sefere hazırlanalım, dedim. Hakîm benim için yemek hazırlatmıştı. Konuyu unutturmak için:

– Yemek ne oldu? Acıktık. Yemek hazırsa bir an önce sofrayı kurun, diye hizmetlilere seslendi. Yemeğe başlayınca konu unutuldu. Hâris yemekten sonra izin isteyerek yanımızdan ayrıldı. O gidince Hakîm b. Hizâm ile baş başa kaldık. Hemen konuya girdim.

– Vallahi sen Hatice'nin de eşinin de durumunu bizden sakladın. Neler olduğunu bana söyle, dedim. Olup bitenin farkında olduğumu anlayan Hakîm b. Hizâm, yaşananları benden saklamadı ve:

– Hâris doğru duymuş. Eşim bana onların putlarımızı inkâr ettiklerini söyledi. Hatice, eşi gibi putlara tapmanın yanlış olduğunu söyleyerek onlardan uzak duruyormuş, dedi.

Bir süre sonra etraf sakinleşince gizlice Allah Resûlü'nün yanına gittim. Mekke liderlerinin sözlerini bildirdikten sonra:

– Ey Muhammed! Kureyşlilerin söyledikleri doğru mu? Senin aile bağlarını kopardığını, kavminin dinini terk ettiğini, atalarımızın inancını reddettiğini söylüyorlar. Anlatılanların hepsi doğru mu, diye sordum. Ona kendisinin halkın yanında ne kadar değerli olduğunu, sevilip sayıldığını anlattım. İnsanları yeni bir dine davet etmenin ve putlara karşı durmanın tehlikelerini bildirdim. Zeyd b. Amr ve Osman b. Huveyris'in başına gelenleri hatırlattım. Onunla uzun uzadıya konuştuktan sonra:

– Bu çok büyük bir olay! Kavmin senin putlara karşı çıkmanı asla kabullenmez. Sana şiddetle karşı çıkıp davetine engel olurlar. Israr

edersen başına gelmeyen kalmaz, dedim.

– Ey Ebû Bekir! İzin verirsen konuyu sana anlatayım. Söylediklerimi kabul etmezsen konuşmalarımız aramızda sır olarak kalsın, dedi. Ardından:

– Allah, beni kendisinin elçisi olarak seçti ve dinini tebliğ etmem için görevlendirdi. Bilmeni isterim ki Allah tektir, eşi ve benzeri yoktur. Ondan başkasına ibadet edilmez, dedi. Sonra insanları İslâm’a davet etme emrini bildiren Kur’ân ayetlerini okudu. Kur’ân’ı dinleyince hayran kaldım. Hemen o anda şehadet getirip Müslüman olduğumu haykırmak istiyordum, lakin kendimi tuttum. Kur’ân okuması bitince bana döndü:

– Ey Ebû Bekir! Ben bütün insanlığa gönderilen bir peygamberim. Onları İslâm’a davet ediyorum. Seni de davet ediyorum. Müslüman ol kurtul, dedi. Kalbimdeki coşkuyu gizlemek için büyük çaba sarf edip ikna olmamış gibi yaparak:

– Peygamber olduğunu gösterecek bir delilin var mı, diye sordum.

– Evet, var. Yemen’de bulunduğu ihtiyar, buyurdu. Kalbimden geçenleri hâlâ gizliyordum.

– Ben Yemen’de birçok yaşlı adamla görüştüm. Hangisini kastediyorsun, diye sordum.

– Senden beyitleri okumanı isteyen yaşlı adam, buyurdu. Şaşkınlıkla yüzüne baktım:

– Sana bunu kim haber verdi, deyince

– Benden önceki peygamberlere gelen melek, haber verdi, buyurdu.

Karşımdaki zatı, yakın dostum olduğu için çok iyi tanıyordum. O; doğru, emin, üstün ahlaka sahip biriydi. İnsanlara karşı asla yalan söylemeyen bu kişinin Allah’a karşı da yalan söylemeyeceğinden emindim.

– Vallahi, senin hiçbir zaman yalan söylediğini görmedim. Sen emanete riayet eder, akrabalarını gözetirsin. Üstelik güzel ahlak sahibisin. Elbette peygamber olmaya herkesten daha layıksın. Uzat elini sana biat edeyim. Ben şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki sen Allah’ın Resûlü’sün, diyerek Müslüman oldum.

Beni duyan Hatice, sevinç içinde yanımıza geldi. Bana döndü:

– Seni hidayete erdiren Allah’a hamd ederim ey İbn Ebî Kuhâfe, diyerek İslâm ile şereflendiğim için beni tebrik etti.” [18]

Hiz. Ebû Bekir Müslüman olduğuunda Hiz. Ali ve Zeyd b. Hârise de Müslüman olmuştu. O Müslüman olduğunu halka açıklayınca onlar da açıkladılar. Bu durum Kureyşlilerin hiç hoşuna gitmedi. Tepki göstermeseler de ciddi anlamda rahatsız oldular. [19]

Hiz. Ebû Bekir Allah Resûlü’nün (sas) yanından ayrıldığında kalbi huzurla doluydu. Büyük bir sevinçle evine koştu. Bir an önce hayatının en önemli anlarını ailesiyle paylaşmak istiyordu. Öğrendiklerini eşine, canından çok sevdiği çocuklarına anlatıp onların da İslâm ile şereflenmelerini arzu ediyordu.

Büyük kızı Esmâ bint Ebû Bekir o gün neler olduğunu şöyle anlatır:

“Babam Müslüman olduktan sonra doğruca eve geldi. Beni yanına çağırdı. Çok önemli bir şey söyleyeceği her hâlimden belliydi. Yanına oturmamı işaret etti. Merakla yanına oturdum. Sevgiyle yüzüme baktı, Hiz. Peygamber ile görüşmesini anlatarak İslâm hakkında bilgi verdi. Anlatılanlar çok hoşuma gitti. Hemen şehadet getirerek Müslüman oldum...” [20]

Babam bizimle konuştuğunda eşi Ümmü Rûmân henüz Müslüman olmaya hazır değildi. Bir süre düşünmek için babamdan izin istedi. Birkaç gün sonra babamın yakın arkadaşı Sa’d b. Ebî Vakkâs İslâm ile şereflendi. Çok heyecanlıydı. İçi içine sığmıyordu. Duygularını babamla paylaşmak için evimize geldi. Bir odaya çekilip sessizce konuştular.

Konuşulanları merak eden Ümmü Rûmân, meselenin İslâm ile ilgili olduğunu tahmin etmekte zorlanmadı. Sa’d b. Ebî Vakkâs evden ayrılınca doğruca babamın yanına gitti.

– Neler oluyor? Sa’d ile gizli gizli ne konuşuyorsunuz, diye sordu.

Sa’d b. Ebî Vakkâs’ın İslâm ile şereflendiği müjdesini veren babam, bunun eşine mesaj vermek için bir fırsat olduğunu düşündü.

– Sa’d ile taş ve tahtadan yapılan putlara tapmanın ne kadar da yanlış olduğunu konuşuyorduk. Aslını istersen senin de onlara tapmanı istemem, dedi. Yeniden İslâm hakkında bilgi vererek hanımını iman etmesi için teşvik etti. Babamı dikkatle dinleyen Ümmü Rûmân onun çağrısını kabul ederek Müslüman oldu.

Onun İslâm ile şereflenmesi babamı çok sevindirdi. Onu kardeşim Abdullah izledi. O sırada Hiz. Âişe henüz küçük bir çocuktı. Ailede

İslâm'dan uzak duran tek kişi Abdurrahman oldu. Onunla yakından ilgilenen babam, onu ikna etmek için çok çaba sarf etti ama başaramadı. Mekke liderlerinin sözlerinin etkisi altında kalan Abdurrahman her seferinde:

– Ne söylüyorsunuz? Bir insan öldükten, kemikleri çürüyüp kül olduktan sonra tekrar nasıl dirilir? Böyle bir şeye nasıl inanırsınız? Bana söyler misiniz? Dediğiniz doğruysa Ebû Züheyr nerede? Falan, falan kişi nerede, gibi sözlerle davete karşı çıkıyordu. Babam:

– Kendine yazık etme. Bak tabiatla olan her şey kuruyor, sonra çiçek açarak yeniden canlanıyor... gibi sözlerle onu ikna etmeye çalışıyordu. Ancak o hakikatleri anlamamakta ısrar ediyor:

– Bu eskilerin masalı, diyerek konuyu kapatıyordu.

İslâm ile şereflendikten sonra yaşantımız tamamen değişti. O günden sonra babamın eve gelmesini her zamankinden daha büyük bir heyecanla beklemeye başladık. Babam eve girdiğinde dinlenmesine fırsat vermeden sevinçle yanına koşar, etrafına dizilir, büyük bir merakla o gün neler yaşadığını anlatmasını isterdik. Babam, o gün neler olduğunu ve Allah Resûlü'nden (sas) öğrendiklerini bize anlatır; bizler de onu can kulağıyla dinlerdik. Bir gün gözyaşları içinde eve geldi. Ne olduğunu anlamamıştık. Büyük bir endişeyle yanına koştuk, neler olup bittiğini sorduk. Babam:

– Ebû Cehil ile İbn Kaytale'nin Allah Resûlü'ne yaptığı zulüm yüzünden ağlıyorum, dedi. Babamın anlattıklarını duyunca biz de çok üzüldük. Gözlerimiz yaşla doldu..."[21]

Toplumda büyük saygınlığı olan Hz. Ebû Bekir, İslâm'ın öğretilerine samimi bir kalple inandı. Bütün varlığı ve imkânlarıyla Hz. Peygamber'in yanında yer aldı, var gücüyle kendisine yardım edip onu destekledi. Kendisine yakın görüp samimiyetine inandığı insanlarla görüştü. Onlarla tek tek konuştu, İslâm hakkında bilgi vererek iman etmelerine vesile oldu.

İslâm'a Davet

Hz. Hatice gibi Hz. Ebû Bekir de İslâm'a davet mücadelesinde Allah Resûlü'nü (sas) ciddi anlamda destekledi. Pek çok kişiyle görüşerek İslâm hakkında bilgi verdi, iman etmeleri için onları teşvik etti. İlk olarak aile fertlerini Müslüman olmaya ikna etmişti. Ailesinin

hemen İslâm'ı kabul etmesi onu cesaretlendirdi. Ardından yakın arkadaşları ve güvendiği kişilerle bir bir konuştu.

O günlerde sırrını açacak kadar kendilerine güvendiği beş arkadaşı vardı. Bunlar: Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvâm, Osman b. Affân, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkâs'tı. Onlarla konuşmak için uygun zemin bulmaya çalıştı. İlk fırsatta kendileriyle görüşerek Hz. Peygamber ile ilgili yaşadıklarını anlattı. Anlatılanlardan etkilenen arkadaşları, uygun yer ve zamanda Hz. Peygamber ile konuşarak akıllarındaki soruları sordu. Onların sorularını cevaplandıran Hz. Peygamber, onlara nâzil olan ayetleri okuyup İslâm hakkında bilgi verdi. İkna olan sahâbîler, şehadet getirerek İslâm ile şereflendiler.^[22]

Baskının inanılmaz boyutlarda olduğu o günlerde halk, Hz. Peygamber'in ismini anmaktan dahi korkuyordu. Zor zamanların kahramanı olan Hz. Ebû Bekir, yalnızca Abdurrahman b. Avf ve Zübeyr b. Avvâm gibi sahâbîleri değil daha birçok kişiyi Allah Resûlü (sas) ile buluşturdu.

Onlardan biri olan Amr el-Hüzelî, o günlerde yaşananları şöyle anlatıyor:

“İki yüz koyundan ibaret olan bir sürüm vardı. Bir ara hayvanlar arasında salgın bir hastalık çıktı. Endişeye kapıldım. Hayvanların ölmemesi için dua etmem gerektiğini düşündüm. Lakin kime nasıl dua edeceğimi bilmiyordum.

Konuyu kabilemizden birkaç arkadaşla açtım. Onlar da benim gibi hayvanlarını kaybetmekten korkuyordu. Oturup konuştuk. Sonunda putumuz Süvâ' adına kurban kesip sıkıntılarımızı gidermesi için kendisine dua etmeye karar verdik. En semiz koyunlar arasından keseceğimiz kurbanları seçip hep birlikte putun yanına gittik.

Oraya varınca kurban edeceğim koyunu arkadaşların yardımıyla yere yatırdım. Putun ismini anarak dualar eşliğinde kesip takdim ettim. O sırada kurbanın içinden garip bir ses geldi. Şaşkınlıktan âdeta küçük dilimizi yuttuk. Ses:

– Cin ve şeytanların hile ve desiseleri sona erdi. Mekke'de putlara kurban kesmeyi yasaklayan, zina etmenin haram olduğunu bildiren Ahmed adında bir peygamber gönderildi... diyordu. Korkup yanından uzaklaştık. Daha sonra bir araya gelip yaşadığımız bu enteresan

olayın ne olduğunu konuştuk. Cevap Mekke'deydi. Duyduklarımızın doğru olup olmadığını öğrenmek için Mekke'ye gitmeye karar verdik.

Koyunlarımı aileme bırakıp arkadaşlarımla birlikte yola çıktım. Şehre varınca karşılaştığımız kişilere:

– Yakın zamanda Mekke'de biri çıkıp peygamber olduğunu söyledi mi, diye sorduk. Hiç kimseden cevap alamadık. İnsanlar korkudan yanımızdan uzaklaşıyor, konuşmak istemiyordu. Ümidimizi kesince geri dönmeye karar verdik. Şehirden ayrılmak üzereyken Hz. Ebû Bekir ile karşılaştık. Selamlaştıktan sonra:

– Ey Ebû Bekir! Mekke'de Ahmed isminde biri ortaya çıkarak insanları Allah'a imana davet etmeye başladı mı, diye sorduk. Baskının had safhaya çıktığı bir zaman olduğu için tedbiri elden bırakmayan Ebû Bekir:

– Niçin soruyorsunuz? Onu ne yapacaksınız, gibi sorular sorarak niyetimizi öğrenmeye çalıştı. Yaşadığımız olayı anlatınca bizi gizlice Allah Resûlü'nün (sas) yanına götürdü. Hz. Peygamber, İslâm hakkında bilgi verdikten sonra bizi İslâm'a davet etti. Sözlerini dikkatle dinledik, söylenenlerin hepsi çok güzeldi lakin din değiştirmek kolay değildi.

– İzin verirseniz biraz düşünelim, diyerek yanından ayrıldık. Bir daha da gitmedik. Aradan yıllar geçtikten sonra Hz. Peygamber ile görüşüp Müslüman oldum. Keşke o zaman Müslüman olsaydım..."[23]

Hz. Ebû Bekir, İslâm ile şereflediği günden itibaren malı, canı, vakti ve ailesiyle birlikte kendisini Allah Resûlü (sas) ve İslâm davasına adadı. Hz. Osman, Talha b. Ubeydullah gibi birçok büyük sahâbînin İslâm ile buluşma sürecinde yanlarında oldu. Onları bilgilendirerek iman etmeye teşvik etti.

Mekke dönemi boyunca Allah Resûlü (sas) ile omuz omuza mücadele etti. Davetin her safhasında onun hemen yanında yer aldı. Saldırıya uğradığında yardımına koşup müşriklerin karşısına dikildi.

Mekke döneminde Allah Resûlü'nün (sas) sürekli yanında olan, onu destekleyen, olayların bütün aşamalarını kendisiyle istişare ettiği iki kişiden biriydi. Diğeri ise Hz. Hatice'ydi. İkisi de amansız mücadelede onu asla yalnız bırakmadı. Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sas) her gün bir kere Hz. Ebû Bekir'in evine gider kendisiyle istişare ederdi.

İslâm davetinin gizli gizli yapılmaya başlandığı günlerdi. Müzemmil suresini inzâl buyuran Allah (cc), Hz. Peygamber'e ve ona iman edenler gece namazını kılmalarını emretti. O günlerde Mekke'nin dışına çıkan Hz. Peygamber'in yanına gelen Cebrâîl (as) ona abdest alıp namaz kılmasını öğretti. Sevinçle eve giden Hz. Peygamber, Hz. Hatice ve ev halkına abdest almayı ve namaz kılmayı öğretti. Onları Hz. Ebû Bekir gibi sahâbîler takip etti.

O günlerde Müslümanların sayısı iki elin parmaklarından biraz fazlaydı. Diğer sahâbîler evlerinde namazlarını gizlice kılarken Allah Resûlü (sas) ve Hz. Ebû Bekir evlerinin avlusunda kıldılar.

Hz. Âişe o günleri şöyle anlatır:

“Annem ve babam, ben henüz akil baliğ değilken İslâm ile şereflenmişlerdi. Etrafımda olup bitenleri kavramaya başladığım günden beri anne ve babamın Müslüman olduklarının farkındaydım. Allah Resûlü (sas) her gün, günün başında veya sonunda evimize, bizi ziyarete gelirdi. O günlerde babam evin avlusunda bir mescit yaptırmıştı. Orada Kur'ân okuyarak namaz kılardı. Duygulu bir sesi vardı. Sesini duyan Kureyşli kadınlar ve çocuklar; evimizin yanına koşar, bir kenarda durarak babamın namaz kılışını izler, okuduğu Kur'ân'ı hayranlık içinde dinlerlerdi.

Babam çok duygusal biriydi. Kur'ân okurken gözyaşlarına hâkim olamaz ağlardı. Onun gözyaşları içinde Kur'ân okuması insanları etkilerdi. Mekkelilerin ileri gelenlerinin olanları duyması çok sürmedi. İnsanların etkilenmesinden dolayı endişelenip rahatsız oldular. Halkın İslâm'a meyletmesinden korkup hem onu dinleyenlere hem de babama baskı yaptılar.”^[24]

Hz. Ebû Bekir namazda açıktan okuduğu Kur'ân ayetleriyle Allah'ın vahyini insanlara ulaştırıyor, onları İslâm'a davet ediyordu.

Odun Taşıyıcısı

Hz. Peygamber'in amcası olan Ebû Leheb'in evi Kutlu Nebi'nin eviyle yan yanaydı. Yakın akrabalık ve komşuluk ilişkilerinden dolayı doğal olarak birbirlerine sıkça gidip gelirlerdi. Bu durum onu vahiy sürecinin şahitlerinden yapmıştı. Vahiy ve davetle ilgili gelişmeler hakkında herkesten daha fazla bilgiye sahipti.

Kumar, içki, hırsızlık ve zulüm dâhil her kötülüğe bulaşmış olan Ebû Leheb, öteden beri halka hizmeti düstur edinen akrabalarına sırt

çevirip insanları ezen zalimlerin yanında yer almıştı. Eşi Ümmü Cemîl ise dedikoduyu âdeta kendine iş edinmiş, kötülükten zevk alan bir kadındı. Yaptığı dedikodular, söylediği yalan ve attığı iftiralarla insanları kışkırtarak birbirine düşürürdü. Diliyle taşıdığı yalan ve fesat kıvılcımlarıyla fitne ateşini tutuşturarak kavga çıkarırdı.

Vahiy inmeye başlayınca kıskançlıktan yaptığı dedikodu, söylediği yalan ve attığı iftiralarıyla İslâm Peygamberine kin ve nefretini kustu. O ve onun gibilerinin hâlini dile getiren Rabbimiz: **“O inkâr edenler Zikr’i (Kur’ân’ı) işittikleri zaman, neredeyse seni gözleriyle devirivereceklerdi. Hâlâ da (kin ve hasetlerinden:) ‘Hiç şüphe yok o bir delidir.’ derler.”**^[25] buyurmuştur.

Ümmü Cemîl ayette anlatılan tiplerin başında geliyordu. Kıskançlık krizine girerek Hz. Peygamber ve ailesine âdeta savaş açtı. Yaptığı dedikodu, çıkardığı fitne ve fesatla başta kendi ailesi olmak üzere pek çok kişiyi Hz. Peygamber’in aleyhine kışkırttı. İnsanlar arasında dolaşarak Hz. Peygamber’in fakir, yetim, soyu kesik olduğunu söyleyip durdu. Yetmedi. Dikenli çalılar toplayarak onları boynuna sardığı ipe bağlayıp evine götürdü. Gece olunca sessizce dışarı çıkıp Hz. Peygamber’in evinin önüne döktü. Gece namaz için evinin önüne çıkan Hz. Peygamber’in dikenlere basıp acı içinde kıvranmasından inanılmaz bir zevk aldı. Kanlar içinde kalan ayaklarından dikenleri çıkarmaya çalışan peygamberi büyük bir zevkle seyrettikten sonra eve koştu, eşine anlatıp kahkahalarla güldü. Buna rağmen kin ve nefreti azalmadı, öfkesi asla dinmedi.

Hz. Peygamber’e zulmetmek için farklı yollar arayan Ümmü Cemîl’in çok değerli bir gerdanlığı vardı. Öfkelendiği bir gün gerdanlığını boynundan çıkarıp insanlara gösterdi:

– Lât ve Uzzâ’ya yemin ederim ki, bu gerdanlığı Muhammed’e düşmanlık uğrunda harcayacağım, diye bağırdı. Bu sözüne işaret eden Allah Teâlâ, onu boynunda hurma lifinden örülmüş bir ipe odun hamallığı yapan kişi olarak niteledi.^[26]

O ve onun gibi zalimlerin tanınması için Tebbet suresi nâzil oldu. Allah (cc) yaptığı zulümlerden dolayı Ebû Leheb ve eşini şiddetli bir şekilde kınadı. Tebbet suresi, insanı hayran bırakacak güzellikte bir şiir gibiydi.

Ebû Leheb’in alevli bir ateşe yaslanacağını, karısının boynunda bükümlü bir ip olduğu hâlde o ateşe odun taşıyacağını bildiren

ayetleri duyan insanlar Ümmü Cemîl'in yanına koştı:

– Muhammed söylediği şiirle seni hicvediyor, boynunda iple dikenli çalı taşıdığını söyleyerek eleştiriyor, dediler.

– Beni boynumda iple dikenli çalı taşıdığımı görmüş mü, diye kızdı. Ardından:

– Rabbi ona kızıp kendisini terk etti. Bana değil kendisine baksın, diye eleştirdi. [27]

Arapların önemli hanım şairlerinden olan Ümmü Cemîl, hakkında inen surenin şiirsel bir anlatıma sahip olduğunu görünce onu Hz. Peygamber tarafından söylenen bir hiciv olduğunu zannetti. Kendi yaptıkları zulümleri unutmuşçasına hareket ederek yaptıklarına verilen karşılığı hazmedemedi. Öfkeden delirmiş gibiydi. Yerden büyükçe bir taşı kaptığı gibi koşar adımlarla Kâbe'ye gitti. Oraya vardığında insanlar grup grup oturmuş sohbet ediyordu. İlerde Hz. Ebû Bekir'i gördü.

Ümmü Cemîl'in büyük bir öfkeyle kendilerine doğru geldiğini gören Hz. Ebû Bekir haklı olarak endişeye kapıldı.

– Ya Resûlallah! O, insanlara sövüp sayan sivri dilli bir hanımdır. Kalkıp gitsek de sizi üzecek bir şey söylemese, dedi.

Onu teselli eden Hz. Peygamber **“Biz, Kur'ân okuduğun zaman seninle ahirete inanmayanların arasına görünmeyen bir perde çekeriz.”** [28] ayetini okuyarak Ümmü Cemîl'in kendisini göremeyeceğini söyledi.

Ümmü Cemîl büyük bir kızgınlıkla yanlarına gelip tepelerine dikildi. Allah Resûlü (sas) hemen karşısında olduğu hâlde onu görmüyordu.

– Ey Ebû Bekir arkadaşın nerede? Duyduğuma göre beni hicvediyormuş. Vallahi onu gördüğüm yerde şu kayayı başına indireceğim. Vallahi o şairse ben de şairim; kocam da şair. Beni yereni ben de yeririm! diyerek, “Kötü bir adama isyan ediyoruz / Onun ortaya attığı şeyleri reddediyoruz / Dinini de sevmiyoruz” mısralarını okuduktan sonra Ebû Bekir'e:

– Duyduğuma göre sen de onun dinine girmişsin. Yakında bütün Kureyşliler efendilerinin kim olduğunu öğrenecekler, diye bağırdı. Hz. Ebû Bekir belayı başlarından defetmek için:

– O şiir söylemez, kimseyi de hicvetmez, dedi.

Hakkında söylenenin şiir değil vahiy olduğunu anlayan Ümmü Cemîl, işin aleyhine dönmesinden korktu. Söylene söylene çekip

gitti. Hz. Ebû Bekir büyük bir şaşkınlık içindeydi. O gidince:

– Ya Resûlallah! Seni görmedi mi, diye sordu. Hz. Peygamber:

– Hayır, Allah beni ona göstermedi. Bir melek o gidinceye kadar beni gizledi, buyurdu.^[29]

Can Yoldaşı

O gün o toplumda, bütün insanları karşısına alıp Müslüman olmak yalnızca akıllı, basiret ve feraset sahibi olmayı değil aynı zamanda çok cesur olmayı da gerektiriyordu. Amansız baskıya rağmen Müslüman olduğunu açıklamak ise cesaretin de ötesinde bir kahramanlıktı. Bunların üstüne Allah Resûlü (sas) ile aynı karede görünmek ise ölüme meydan okumak sayılırdı. Bu nedenle çok az kişi Hz. Peygamber ile görüşüp İslâm'ı kabul etmeye cesaret edebildi.

Onlardan yalnızca yedisi Müslüman olduğunu açıkça söylese de Hz. Peygamber ile birlikte görülmekten kaçındılar. O günlerde ev halkı dışında Hz. Peygamber ile aynı karede görülmeye cesaretini gösteren yalnızca bir kişi vardı. O da Hz. Ebû Bekir'den başkası değildi.

Hz. Ebû Bekir, peygamberlerin serveri, insanlığın medarı iftihar, gönüller sultanıyla yalnızca bir arada görünmüyor; günün çoğunu onunla geçiriyor; bir gölge gibi onu adım adım takip ediyordu.

Mekke'nin hatırı sayılır zenginlerinden biriydi. Rahatı ve huzuru yerindeydi. İslâm ile şereflendiğinde hakikati görmüş, rahat ve huzurunun sanal olduğunu fark etmiş olacak ki o günden itibaren âdeta Yûnus Emre'nin dediği gibi:

“Canlar canını buldum, bu canım yağma olsun.

Assı ziyandan geçtim, dükkânım yağma olsun...

Ballar balını buldum, kovanım yağma olsun.” dercesine Allah Resûlü'nün (sas) Can Yoldaşı olmuştu.

İnsanların kendisinden köşe bucak kaçtığı o gün, Hz. Peygamber'in en çok ihtiyaç duyduğu şey samimi bir can yoldaşıydı. Yanında olacak, hüznlendiğinde içini açacak, sıkıştığında istişare edecek, destekleyecek, koruyup kollayacak, gerektiğinde canını ortaya koymakta bir an bile tereddüt etmeyecek biri. Bunu ancak Can Dostu Hz. Ebû Bekir yapabiliirdi. Öyle de oldu.

Durumun farkında olan Hz. Ebû Bekir, dükkânını ve kovanını yağma etmekte bir an dahi tereddüt etmedi. Peygamberler Serveri'ne can yoldaşlığı yapabilmek için Mekke'den bir gün dahi ayrılmamalıydı. Bunun için Mekke dönemi boyunca aktif ticareti bırakarak sürekli Hz. Peygamber'in yanında veya yakınında oldu.

O gün, o şartlarda aktif ticareti bırakıp Can Dostu'nun yanında olmak, ona Can Yoldaşı olmak kimsenin kolay kolay yapamayacağı bir erdemdi. Ama bu, adanmış biri için yeterli değildi; daha fazlasını yapmalıydı.

Ne yapabilirim? Can Dostu'na nasıl yardım edebilirim? diye düşünüyor, çare arıyordu.

Müşriklerin halk üzerinde kurdukları baskıyı kırmak isteyen Hz. Peygamber, gizli davet döneminde her fırsatta insanları yemeğe çağırarak onlarla yakınlaşmaya çalışıyordu. Ancak insanlar onunla birlikte görünmekten korktuğu için davete katılım az oluyordu.

İnsanların korktuğunu gören Hz. Ebû Bekir, bunu fırsat bildi. Sofralar kurup insanları evine davet etti. Bir taraftan kalplerini kazanmaya çalışırken bir taraftan da belli etmeden nabız yokladı. Hz. Hatice de benzer şeyler yaptı. Mekke'nin iki büyük zengini servetlerini bu yolda harcayarak insanlığa örnek oldular.

Hz. Ebû Bekir, Can Dostu için yalnızca malını değil zamanını, imkânını dahası canını feda etmeye hazırды. Ona atılacak yumruk, tekme, ok ve mızrağa karşı siper ve kalkan olmak en büyük arzusuuydu. Zira o benliğinden çoktan geçmişti.

Yûnus'un:

*“Ben benliğimden geçtim gözüm hicabın açtım
Dost vaslına ulaştım gümanım yağma olsun
Benden benliğim gitti hep mülkümü dost tuttu*

Lâ mekân kavmi oldum mekânım yağma olsun” sözlerinin canlı misali olmuştu.

Kimseye göz açtırmayan müşriklerin Muhammed (sas) ismini duymaya dahi tahammülleri yoktu. Bunu açıkça gören insanlar evinin önünden geçmeye bile cesaret edemiyordu. Bu kadar büyük baskıya rağmen İslâm adına duydukları en küçük olumlu söz, zalimlerin Mekke'de terör estirmesine yetiyordu. O zaman hava gerildikçe geriliyor, tansiyon yükseldikçe yükseliyordu. Mekke'yi Allah

Resûlü'ne (sas) dar ediyorlardı. Olanları gözyaşları içinde izleyen Hz. Ebû Bekir üzüntüden iki büklüm oluyordu.

Bu gibi zamanlarda Hz. Peygamber, havayı yumuşatmak için ortalarda görünmüyor, Can Yoldaşı Hz. Ebû Bekir'i yanına alarak sessizce Mekke'den uzaklaşıyordu. Zor şartlarda da olsa bir süre dağlarda, mağaralarda kalıyor; Rabbini anarak yenileniyor; yeni bir ruh, yeni bir ümit, yeni bir heyecanla yeniden davete koyuluyordu.

Çoğu zaman Mekke'den uzaklaşmak, daveti terk etmek değil çağrısını dinleyecek insanlarla buluşmaktı. Abdullah b. Mesûd ve Bilâl-i Habeşî gibi birçok sahâbî, bu hüznü anlarda Allah Resûlü (sas) ile tanışarak, Müslüman olmuştu.

Abdullah b. Mesûd anlatıyor:

“Ergenlik çağında bir genç iken Ukbe b. Ebî Muayt'ın koyunlarını otlatıyordum. Bir gün koyunları otlatırken Allah Resûlü (sas) ve Hz. Ebû Bekir ile karşılaştım. O sırada onlar müşriklerin baskısından kaçmış, bir mağarada kalıyorlardı. Allah Resûlü (sas) beni görünce:

– Ey genç! Susuzluğumuzu gidermek için sütün var mı, diye sordu. O günlerde Arap âdetlerinde susayan yolcuya süt vermemek çok ayıptı. Buna rağmen:

– Ben emanetçiyim. Size süt veremem, dedim. İtirazımı hoş gören Allah Resûlü:

– Henüz çiftleşmemiş (sütü olmayan) genç koyunun yok mu, diye sordu.

– Evet, var, dedim. Onu getirmemi isteyince itiraz etmedim. İsteddiği gibi bir koyunu alıp yanına götürdüm. Koyuna çelme takarak bir hamlede onu sırt üstü yere yatırdı. Memesine elini sürüp dua edince, bir anda memeleri süt ile doldu.

Gözlerime inanamadım. Ben şaşkın şaşkın bakarak olanları anlamaya çalışırken Hz. Ebû Bekir biraz ilerde bulunan içi oyuk bir kabı alıp geldi. Allah Resûlü koyunun sütünü kaba sağdıktan sonra içti. Onun ardından Ebû Bekir içti, sonra ben içtim...”^[30]

Ebû Zer el-Gıfârî'nin İslâm'a girişi sürecinde yaşananlar, Mekke'deki baskıyı daha net bir şekilde göstermektedir. Bu süreci bizzat kendisi anlatan Ebû Zer, Mekke'ye gittikten sonra yaşananları şöyle anlatır:

“...Bir süre etrafta dolaşıp Hz. Peygamber'i bulmaya çalıştım. Açıkça hissedilen baskıdan dolayı kimseye sormadım. Uzun süre

aramama rağmen bir sonuç alamadım. Dolaşıp durmaktan ayaklarım şişti. Peygamberden herhangi bir ize rastlamadım. Sonunda dayanamadım Kureyşlilerden birine:

– Peygamberlik iddia eden şair, kâhin ve deli olduğunu söylediğiniz şu kişiyi tanıyor musun? Onu nasıl bulabilirim, dedim. Sözlerimi duyan büyük bir öfkeyle halka döndü. Eliyle beni işaret ederek:

– Kâfir! Kâfir! Koşun burada bir kâfir var. Atalarımızın dinini terk etmiş! Kâfir olmuş, diyerek çığlık çığlığa bağırdı. Adamın sözlerini duyanlar bana doğru koşmaya başladılar. Yerden aldıkları taş, toprak, kemik parçası, ne buldularsa üzerime fırlattılar. Bayılıp yere düşünceye kadar vurdular. Nerdeyse ölecektim.

Kendime gelince insanlara görünmemek için Kâbe'nin duvarıyla örtüsü arasına gidip saklandım. Peygamber olduğunu söyleyen kişi mutlaka Kâbe'ye gelip tavaf eder, insanlarla oturup sohbet eder düşüncesiyle tam otuz gün Kâbe'de bu şekilde kalıp etrafı gözledim. Sonradan öğrendim ki Hz. Peygamber o günlerde Mekke'de değilmiş. Hz. Ebû Bekir ile birlikte şehir dışına çıkmıştı.

Mehtaplı bir akşamdı. Her zaman olduğu gibi yine Kâbe'nin örtüsünün arkasına gizlenmiş, etrafı gözlüyordum. Kâbe'ye doğru gelen iki kişiyi gördüm.

Sonradan Peygamber ile arkadaşı Ebû Bekir olduğunu öğrendiğim iki kişi Hacerülesved'i istilam ettikten sonra Kâbe'yi tavaf etmeye başladılar. Tavaftan sonra iki rekât namaz kıldılar. Hareketleri dikkatimi çekti. Bu Arapların yaptığı bir ibadet değildi. İkisinden birinin peygamber olabileceğini düşündüm. Yanlarına gittim. Korkarak ta olsa kendimi tanıtip başımdan geçenleri, yediğim dayağı anlattım. Otuz gündür karnımı zemzem içerek doyurduğumu söyleyince arkadaşı:

– İzin verirsiniz onu bu akşam yemeğe davet edeyim, dedi. Hep birlikte Hz. Ebû Bekir'in evine gittik. Hz. Ebû Bekir bize Tâif'in kuru üzümünden ikram etti. Bu otuz gündür yediğim ilk yiyecekti..."^[31]

Vahiy ve Davet Süreçleri

İlk vahiy, Alak suresinin ilk beş ayetinin inişiyle başladı. Bundan sonra **Fetretü'l-Vahiy** dönemi oldu. Sureler hakkında farklı zaman dilimleri verilse de olaylar ve farklı rivayetler dikkate alındığında kanaatimizce bu dönem altı yıl sürdü.

Bunu **inşa ve davete hazırlık süreci** takip etti. Kaynaklar böyle bir süreçten bahsetmese de bu dönemde inen Kur'ân ayetlerini dikkatle okuduğumuzda böyle bir sürecin olabileceği görüşüne ulaştık. Elbette sözün doğrusu Allah'a, yanlışı bize aittir. Bu süreç de yaklaşık altı ay sürdü.

Bunu **gizli davet** süreci takip etti. Kaynaklar bu sürecin üç yıl sürdüğünü kaydederler. Hz. Peygamber bu süreçte insanları gizlice İslâm'a davet etti. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Hatice ev halkı ve dostlarını İslâm'ı anlatarak iman etmeleri için teşvik ettiği gibi Osman b. Mazûn, Ebû Zer el-Gıfârî gibi birçok sahâbî de ev halkı ve kabilesinden güvendiği insanların iman etmelerine vesile oldu. Böylece Müslümanların sayısı yüzü geçti.

Gizli davet sürecinin en önemli özellikleri:

1. Davet gizli yapıldı.
2. Sahâbîler, birkaç kişi hariç Müslüman olduklarını halktan gizledi.
3. Namaz, kuşluk vakti ve akşamüzeri olmak üzere iki vakitte ve gizli olarak kılınırdı. Allah Resûlü (sas) insanlara tebliğ etmek ve duyurmak adına zaman zaman Kâbe'de namazı açıktan kılardı.
4. Safâ tepesinin yanında bulunan Erkam b. Ebî'l-Erkam'ın evine Dârülerkam denilerek Hz. Peygamber'in çekirdek kadroyu yetiştirdiği bir mekân oldu. Hz. Peygamber burada sahâbîleriyle gizlice buluşur, onlara İslâm'ı öğretir, onlarla birlikte namaz kılardı. Ayrıca İslâm ile şereflenen insanları burada ağırlardı. Hz. Peygamber, buradaki faaliyetlerine ortaya çıkıncaya kadar açık davet döneminde de devam etti.
5. Halka göz açtırılmayıp baskı altında tutuldu. Halkın Hz. Peygamber'e ulaşması sosyal, psikolojik ve fiziksel olarak engellendi. İslâm ve İslâm Peygamberi küçümsenerek alay edildi.

Açık davet “(Önce) en yakın akrabayı uyar.”^[32] “Sana emrolunanı açıkça söyle ve ortak koşanlardan yüz çevir!”^[33] ayetlerinin inişiyle başladı. Kaynaklar bu dönemi, vahyin beşinci yılının başları olarak kaydederler.

Ayetlerin inzâli üzerine Hz. Peygamber akrabalarını yemeğe çağırdı. Orada peygamber olduğunu açıklayarak onları İslâm'a davet

etti. Lakin bu çağrıya hiçbiri evet demedi. Ardından Safâ tepesine çıkan Hz. Peygamber Mekke halkına seslenerek insanları İslâm'a davet ettiğinde de kimse çağrısını kabul etmedi.^[34]

Allah Resûlü (sas) bundan sonra halkın arasına girdi. Çarşı pazarlarda sokak sokak dolaşarak insanları yüksek sesle İslâm'a davet etti. Gece gündüz demedi, kapı kapı, ev ev dolaşarak davete devam etti. İnsanlar Hz. Peygamber'in bu şekilde sokak sokak dolaşarak kendilerini İslâm'a davet etmesine büyük bir tepki gösterdiler. Kimi zaman sözleriyle incitirken kimi zaman fiziki olarak saldırdılar.

Açık davette yapılan yıldırıp sindirme faaliyetlerini **işkence dönemi** izledi.

Sonra Birinci ve İkinci **Habeşistan Hicretleri** oldu. Onu **meydan okuma** ve güç gösterme dönemi izledi. Bundan sonra **uzlaşma çabaları ve teklifler dönemi** başladı.

Onu üç yıl süren **abluka dönemi** takip etti.

Zulme Karşı Tek Başına

“(Önce) en yakın akrabayı uyar.”^[35] “Sana emrolunanı açıkça söyle ve ortak koşanlardan yüz çevir!”^[36] ayetlerinin inişiyle **açık davet** başlamıştı. Kaynaklar bu dönemi, vahyin beşinci yılının başları olarak kaydederler.

Allah Resûlü'nün (sas) insanları kimseden korkmadan açık bir şekilde İslâm'a davet etmesi Mekke'de şok etkisi yapmıştı. Öfke, kin ve nefret yükseldikçe yükseldi. Bunu fırsat bilen Mekke'nin egemen güçleri, insanları Hz. Peygamber aleyhine kışkırtıp durdular. Mekke sokaklarında, ev ve dost sohbetlerinde konuşulan tek konu ilan edilen yeni din oldu. Oklar Allah Resûlü'nün (sas) üzerine çevrilmişti. Mekkelilerin çoğu, gördüğü yerde boğazına sarılıp onu öldürmek istiyordu. Allah'ın Resûlü halkın öfkesine karşı yapayalnız ve tek başınaydı.

Öfke ve nefret söylemleri, inananların yüreklerini sızlatan bir olay yüzünden şiddete dönüştü. O günlerde bu şiddete dur deme cesaretini gösteren tek bir kişi çıktı. Hz. Peygamber'i zalimlerin elinden kurtarmaya çalışan o kişi, canını onun uğruna feda etmeye hazır olan Hz. Ebû Bekir'den başkası değildi.

İnsanlar bir gün Esmâ bint Ebû Bekir'e:

– Müşriklerin Allah Resûlü'ne (sas) yaptığı en şiddetli işkence neydi, diye sordular. Hz. Esmâ anlatmaya başladı:

“Bir keresinde müşrikler Mescid-i Harâm'da oturmuş Allah Resûlü (sas) hakkında ileri geri konuşuyor, ilahlarına dil uzattığını söyleyerek birbirlerini Hz. Peygamber aleyhine kışkırtıyorlardı. Tam o sırada Hz. Peygamber Mescid-i Harâm'dan içeri girdi. Onu görünce, akıllarını kaybetmişçesine yerlerinden fırladılar. Tek bir kişiymiş gibi hep birlikte üzerine saldırdılar.

– Şöyle şöyle konuşan sen değil misin, diyerek vurmaya başladılar. Kimi olanca hıncı, kin ve nefretiyle vuruyor kimi yakasından çekiştiriyordu. Olanlara şahit olan biri, müşrikler Hz. Peygamber'in üzerine yürümeye başladığı an koşarak evimize geldi. Soluk soluğaydı. Babama:

– Arkadaşını dövüyorlar, diye bağırdı. Adamın sözlerini duyun babamın akli başından gitti. Yerinden fırladığı gibi Mescid-i Harâm'a doğru koşmaya başladı. Adamlara ulaşınca saldırganların her birini bir tarafa savurdu.

– Yazıklar olsun! Rabbinizden size apaçık delillerle gelen birini yalnızca 'Rabbim Allah'tır.' dediği için öldürecek misiniz, diye çıkışarak onları dağıttı.

Babamın müdahalesine kızan müşrikler Allah Resûlü'nü bırakıp onun üzerine yürüdüler. Eve döndüğünde her tarafı yara bere içindeydi. Babam saçlarını örük yapardı. Yaralarını temizlemeye çalışırken örüklerine dokunduğumuzda avuçlarımız saç doluyordu. O sırada babam sürekli: 'Tebârekte ya zel celâli ve'l-ikrâm!' diyerek Allah'ı anıyordu.”^[37]

O gün Hz. Ebû Bekir için çok özel bir gündü.

O gün En Sevgili için endişe ve üzüntüden öleyazdığı ilk gündü.

O gün En Sevgili için hiç düşünmeden canını ortaya koyup, kendini ateşe atarcasına feda edişinin ilk günüydü. Bundan sonra buna benzer pek çok olay yaşanacaktı...

Hz. Ebû Bekir her seferinde üzüntüden ölüp ölüp dirilecekti. Endişesinde sonuna kadar haklıydı. Müşrikler durmak bilmiyor, öfkeleri asla dinmiyordu. Gördükleri her yerde Hz. Peygamber'in boğazına sarılıyorlardı.

O günlerde yaşanan bir olayı Urve b. Zübeyr şöyle anlatıyor:

“Bir gün Abdullah b. Amr b. Âs'a:

– Müşriklerin Allah Resûlü'ne yaptıkları en ağır işkencelerden birini anlatır mısın, diye rica ettim. Anlatmaya başladı:

– Bir keresinde Allah Resûlü kuşluk vakti Kâbe'ye gelip namaz kıldı. Onun namaz kılmaya başladığını gören Ukbe b. Ebî Muayt'ın kan beynine sıçradı. Öfkeden ne yaptığını bilmez bir hâldeydi. Hızla yerinden kalktı. Koşarcasına yanına gitti. Başından çıkardığı sarığı Hz. Peygamber'in boynuna sarıp sıkmaya başladı. Sıktıkça sıktı. Gözleri yuvalarından fırlayan Allah Resûlü'nü boğup öldürmek üzereydi. Olay saniyeler içinde olmuştu.

O sırada Kâbe'de bulunan Hz. Ebû Bekir, dehşet içinde kalmıştı. Yerinden fırlayıp yanlarına gitti. Ukbe'yi omzundan tutarak yere savurdu. Hz. Peygamber'in boynundaki sarığı alelacele çıkarıp yere attı 'Yalnızca 'Rabbim Allah'tır!' dedi diye adamı öldürecek misiniz? Şüphesiz o size Rabbinizden apaçık delillerle geldi.' diyerek çıkıştı. Allah Resûlü boğulmanın etkisiyle uzun süre kendine gelemedi. Oturduğu yerde öylece kalakaldı. Biraz rahatlayınca, Hz. Peygamber'i oturduğu yerden kaldıran Hz. Ebû Bekir, onu eve götürerek oradan uzaklaştırdı.”^[38]

Benzer bir saldırıyı Hz. Peygamber ile birlikte tavaf yaparken yaşadı. Müşriklerin Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir'i sıkıştırıp onlara omuz attığını gören Hz. Osman onların yardımlarına koştu...

İşkence Başlıyor

Davetin açıkça yapmaya başlanması her şeyi değiştirmişti. O günden sonra bütün gözler Allah Resûlü (sas) ve ona iman edenlere çevrildi. Etraflarında olup bitenleri gözlemeye başladılar. Halktaki bu değişim Müslüman olduklarını gizleyen birçok sahâbînin ortaya çıkmasına sebep oldu. Sa'd b. Ebî Vakkâs olayı işkenceye başlamalarının bahanesi oldu.

Müslümanlar, ilk günden beri namazlarını gizli gizli kılıyorlardı. Namaz kılmak için çoğu zaman şehir dışına çıkıp kimsenin göremeyeceği yerlere gidiyorlardı. Bir gün birkaç arkadaşıyla gizlice şehirden çıkan Sa'd b. Ebî Vakkâs, bir vadiye gitmişti. Sahâbîler burada namaz kılarken oradan geçen müşriklere yakalandılar. Müşrikler onları görünce yanlarına koşarak hakaret etmeye başladılar. İçlerinden biri çok ağır sözler söyledi. Sabrı taşan Sa'd b. Ebî Vakkâs, yerden aldığı bir deve kemiğini kaldırıp adamın başına

vurdu. Adamın başı yarılıp kanlar akmaya başlayınca müşrikler kaçıp uzaklaştılar. Böylece orada bulunan herkesin Müslüman olduğu ortaya çıkmış oldu.^[39]

Olay Mekke’de büyük bir yankı uyandırdı. Açık davetten sonra yaşanan bu olayı büyük bir cüretkârlık olarak kabul eden Mekke liderleri acil bir toplantı yaptılar. Dârünnedve’de toplanan liderler bu yüzden aralarında bir çatışma çıkmasından endişe ediyordu. Konuşa konuşa sonunda bir çözüm buldular:

“Bundan böyle her kabile kendi içindeki Müslümanları araştırarak, onları bulup dinden dönmeye zorlayacak; bunun için işkence yapmaktan kaçınmayacak!” diye karar aldılar.

Bu karardan sonra Mekke âdeta işkencehâneye döndü. Her mahalleden feryatlar yükselmeye başladı. Müslümanları inançlarından vazgeçirmek için onlara dayak, hapsedme, aç ve susuz bırakma başta olmak üzere işkencenin her çeşidi uygulandı.^[40]

Ebû Tâlib, bu kararın Hz. Peygamber’in kendi kabilesinin eliyle öldürülmesi anlamına geldiğini biliyordu. Kureyşlilerin kararı uygulamakta ciddi olduklarını görünce karara katılmamakla kalmadı, Hâşim ve Abdülmuttaliboğulları’nı bir araya topladı. Onlardan Allah Resûlü’nü (sas) canları pahasına koruyacaklarına, herhangi bir saldırı olduğunda buna hep birlikte engel olacaklarına dair söz aldı. Ebû Leheb dışında herkes Hz. Peygamber’i canı pahasına korumaya söz verdi. Olay duyulunca o günden sonra Mekke halkından hiç kimse Hz. Peygamber’e dokunmaya cesaret edemedi.^[41]

Müşrikler aldıkları kararı Mekke halkına duyurdular. Harekete geçen halk, Müslümanları tek tek tespit ederek yakalayıp işkence yapmaya başladı. Bundan, kabilesi tarafından çok sevilen Hz. Ebû Bekir de nasibini aldı.

Talha b. Ubeydullah’ın kardeşi Osman, haberi duyunca kabilenin gençlerinden birkaçını yanına alarak kardeşi Talha ile Hz. Ebû Bekir’i yakalattı. İkisini birbirine sıkı sıkıya bağlatıp acımasızca vurarak dinden dönmeleri için zorladı. Sahâbîler inançlarından vazgeçmek bir yana bu hâldeyken bile namaz kılip ibadetlerini ihmal etmemek için çırpındılar.

Osman b. Ubeydullah onların dinlerine bağlılıklarını görünce şaşırdı. Yaşananlar onu düşünmeye sevk etti. Diğer Müslümanlar

gibi onlar da iyilikten başka bir şey düşünmeyen insanlardı. İnançlarında da son derece samimilerdi.

Kendi kendine: “Acaba yanlış mı yapıyoruz? Ya adamlar doğru söylüyorsa? Allah bu yüzden Ebrehe gibi bizi de cezalandırır, başımıza bir bela gelirse?” diye söylendi. Korkup bağlarını çözdü: “Serbestsiniz!” diyerek onları bıraktı.

Bağları çözüldünce rahat bir nefes alan sahâbîler, sevinçle evlerinin yolunu tuttular. Lakin sevinçleri uzun sürmedi. Bu kez Hz. Hatice’nin kardeşi, Kureyşlilerin şeytanı lâkabıyla anıldığı Nevfel b. Huveylid’in gazabına uğradılar. Onların Müslüman olduğunu öğrenen Nevfel adamlarıyla onları yakalayıp ikisini birlikte aynı iple sıkı sıkıya bağlattı. Sonra da dayak atıp baskı yaptı. Kabilesi Teymoğulları, bütün bunları gördüğü hâlde olanlara sessiz kaldı. Hz. Ebû Bekir’i kurtarmak için hiçbir şey yapmadı.^[42]

Sosyal konumu ve halk tarafından çok sevilmesinden olsa gerek Hz. Ebû Bekir’e yapılan işkenceler uzun sürmedi. Bir süre sonra serbest kaldı. Kureyşliler, en ağır işkenceleri arkalarında kabile desteği olmayan kişilere yaptı. Onları kalın iplerle sıkı sıkıya bağlayıp çekiştire çekiştire, sokak sokak gezdiriyor; sonra çöle götürüp işkence ediyorlardı. Saatlerce kızgın güneş altında bekletiyor, üzerlerine kaya koyuyor, vücutlarını ateşle dağlıyorlardı. İşkence altında inleyen sahâbîlerin hâli içler acısıydı.

Bilâl-i Habeşî onlardan biriydi. Ona yapılan işkencelerin dayanılmaz boyutlara ulaştığını gören Rahmet Peygamberi, onu kurtarmak için çareler arıyordu. Fırsat buldukça Bilâl-i Habeşî’nin yanına giderek destek olmaya çalışıyor, dayanması için sabrı tavsiye ediyordu.

Hz. Ebû Bekir’e kölelerin kurtarılması gerektiğini söyledikten sonra Bilâl-i Habeşî’yi ortaklaşa satın almayı teklif etti. Bilâl-i Habeşî’nin durumuna üzülen Hz. Ebû Bekir de onu nasıl kurtarabilirim hesabı içindeydi. Malını ve canını İslâm için adamaya her zaman hazırды. Allah Resûlü’nün (sas) sözleri üzerine harekete geçti. Bilâl-i Habeşî’ye işkence yapan Ümeyye b. Halef’e gitti. O sırada Ümeyye dininden dönmesi için Bilâl-i Habeşî’ye işkence yapıyordu. Hz. Ebû Bekir adamın yanına varınca:

– Şu zavallıya yaptığınız zulümden dolayı Allah’tan korkmuyor musunuz? Daha ne zamana kadar işkence etmeye devam

edeceksiniz, dedi. Ümeyye:

– Bunu sen mi söylüyorsun? Onu ifsat edip helake sürükleyen bizzat sensin, diye çıkıştı.

Ortamı yumuşatıp Ümeyye'yi satışa hazır hâle getirmek için:

– Baksanıza! Adam, siz ne kadar zorlarsanız zorlayın dediğinizi söylemeyecek. Onu bana sat! Baksana, biraz daha işkence yaparsanız ölecek. O zaman sizin de işinize yaramayacak, dedi.

Para söz konusu olunca Ümeyye'nin tavrı hemen değişti. Dinini de alınan kararı da unutuverdi. Üstelik bir süre önce yanına gelen biri onu ikaz etmiş:

– Ne yapıyorsunuz, adama biraz daha işkence yaparsanız ölecek. Onu bu şekilde işkence yaparak öldürürseniz insanlar ona acır, onu kahraman yaparlar, demişti.

Ümeyye, ölecek bir kölenin kendilerine hiçbir faydası olmayacağını düşününce Hz. Ebû Bekir'in teklifini bir fırsat olarak gördü. Sıkı bir pazarlıkla Bilâl-i Habeşî'yi yetmiş ukiyeye sattı. Bilâl-i Habeşî'yi satın alan Hz. Ebû Bekir önce onu evine götürdü. Yaralarını sarıp günlerce tedavi etti. Kendine gelip toparlanmaya başlayınca da hayatı boyunca unutamayacağı ikinci büyük iyiliği yaparak onu hürriyetine kavuşturdu.^[43]

Âmir b. Führeyre, Bilâl-i Habeşî'den farksızdı. Müşrikler işkence sırasında öldü diye onu çöle bırakıp gitmişlerdi. Ertesi gün ölmediğini görünce acımadan işkenceye devam etmişlerdi. Bu durum birkaç kez tekrarlandı. İşkenceden ölmek üzereydi. Durumun farkında olan Allah Resûlü (sas) onun için de Hz. Ebû Bekir ile konuştu. Âmir b. Führeyre'yi satın alarak azat eden Hz. Ebû Bekir, daha sonra Ebû Führeyre'yi de satın alarak ölümden kurtardı.^[44]

Ümmü Übeys, Zinnîre, Nehdiyye ve kızı Lübeyne de müşriklerin işkencesine maruz kalan kişilerdendi. Hz. Ebû Bekir, onların da efendileriyle görüşerek satın aldı. Sonra da hepsini hürriyetine kavuşturarak himayesi altına aldı.^[45]

Nehdiye ve kızı, Abdüddâroğulları'ndan bir kadının kölesiydi. Onların işkence edildiği yere yiyecek götüreren kadın kızgındı:

– Yiyecek getirmem sizi ümitlendirmesin. Sizi asla özgürlüğünüze kavuşturmayacağım, diyerek yemin etmişti. Hz. Ebû Bekir onunla görüşüp kölelerini satın almak istedi. Kadın:

– Bütün bunların sebebi sizsiniz, diyerek ona çıkıştı. Kadınla konuşup onu sakinleştiren Hz. Ebû Bekir, onunla anlaşp köleleri satın aldı. Kadın, köleleri alıp gidebileceğini söylediğinde açlıktan bitap düşmüş olan Nehdiye ve kızı, bu duruma çok sevindi. Ancak o kadar acıkmışlardı ki:

– Yiyeceklerimizi bitirdikten sonra gidebilir miyiz ey Ebû Bekir, diye rica ettiler.^[46]

Babası Ebû Kuhâfe ise oğlunun köleleri satın alıp azat etmesine bir türlü akıl erdirememişti. Ebû Bekir’e:

– Zayıf köleleri azat edip duruyorsun. Birilerini mutlaka azat edersen bari yeri gelince seni savunacak güçlü kuvvetli birilerini satın alıp azat et, diyerek akıl verince Hz. Ebû Bekir babasını rahatlatma adına:

– Endişelenme ben ne yaptığının farkındayım, dedi.

Bunun üzerine: **“Artık kim cömert davranır, günah işlemekten sakınır ve güzel karşılığına inanırsa; biz onu işin kolayına yönlendiririz.”**^[47] ayetleri nazil oldu.^[48]

Habeşistan’a Hicret

Müşriklerin baskı, zulüm ve işkenceleri durmak bilmiyor, her geçen gün biraz daha artarak devam ediyordu. Mekke’de hava sürekli gergindi. Her iki taraf da patlamaya hazır bir bomba gibiydi. Müslümanlarda sabır, müşriklerde ise insaf kalmamıştı. Durumun farkında olan Allah Resûlü (sas) sahâbîlere Habeşistan’a hicret etmelerini tavsiye etti.

Allah Resûlü (sas) Hâşimoğulları’nın koruması altında olmasına rağmen sıkıntılı günlerde Mekke dışına çıkmaya devam ediyordu. Yine öyle bir gündü. Can Yoldaşı Hz. Ebû Bekir’i yanına alan Hz. Peygamber, bir sürelğine Hirâ mağarasına sığınmıştı. Ailesi de Hz. Ebû Bekir gibi İslâm’a hizmet yarışının en ön saflarında yer alıyordu. Şehirden ayrıldıklarında irtibatı kızı Esmâ sağlıyor, kutlu davetçilere zaman zaman yemek götürüyor, Mekke’de olup bitenleri anlatıyordu. Yemek götürdüğü bir gün Hz. Osman çıkageldi. Hz. Peygamber’e yalvarırcasına:

– Ya Resûlallah! Müşriklerin senin hakkında kötü sözler söylediğini duyup duruyorum. Artık sabrım kalmadı. Beni bir yerlere yönlendir. Allah rızası için hicret edeyim, deyince

– Sabredememekten mi korkuyorsun? Öyleyse yönünü Habeşistan’daki şu adama doğru çevir. O gerçekten de vefalı biri. Rukiyye’yi de yanında götür. Sakın onu Mekke’de bırakma! Senin gibi düşünenler de sizinle birlikte gelsinler! Onlar da geri kalmassınlar, buyurdu.^[49]

Birinci Habeşistan Hicreti, ilk vahiyden beş yıl on ay sonra Receb ayında (615 yılında), onu erkek beşi kadın on beş kişilik bir sahâbî grubuyla gerçekleşti.^[50] Onları diğerleri izledi. Mekke’nin yaşanmaz hâle geldiğini gören Hz. Ebû Bekir de hicret etmek istiyordu. Lakin Hz. Peygamber’i bir başına geride bırakmaya gönlü bir türlü razı olmuyordu. Bir süre gitgeller yaşadıktan sonra sonunda hicret etmeye karar verdi.

O günleri Hz. Âişe şöyle anlatıyor:

“... Müslümanlara yapılan baskılar şiddetlenip sahâbîler hicret etmeye başladığı zaman babam da hazırlanıp hicret için Habeşistan’a doğru yola çıktı. Berk’i Gımâd^[51] mevkiine geldiğinde Kaare kabilesinin lideri Mâlik b. Dağine ile karşılaşmış. Babamı önceden tanıyan adam onunla yakından ilgilenip nereye gittiğini sorunca babam:

– Kavmim beni memleketimden çıkmaya mecbur etti. Rabbime baskı ve şiddete maruz kalmadan ibadet edebileceğim bir yere gidiyorum, demiş. Duyduklarından rahatsız olan İbnü’d-Dağine:

– Ne diyorsun? Senin gibi biri asla memleketinden çıkarılamaz, vatanını terke zorlanamaz. Sen fakir fukarayı gözetir, yedirip içirir, yardıma ihtiyacı olanın yardımına koşarsın. Akrabalarını gözetir, misafirine ikram eder, hak ve hakikat için mücadele edenlere destek olursun. Bu şekilde gitmene gönlüm razı olmaz. Seni himayem altına alıyorum. Şimdi memleketine geri dönüp baskı ve şiddete uğramadan Rabbime ibadet et, demiş...”

Allah Resûlü’nden (sas) ayrıldığı için çok üzgün olan Hz. Ebû Bekir, âdeta geri dönmek için bahane arıyordu. Adamın himaye teklifini düşünmeden kabul edince birlikte Mekke’ye geldiler. O evine gelirken İbnü’d-Dağine de doğruca Beytü’l-Harâm’a gitti. Kâbe’yi tavaf ettikten sonra bir süre bekledi. Akşama doğru hava serinleyince Kâbe’ye gelip oturan Kureyş reislerinin yanına gitti. Adamı meclislerine davet eden Kureyşliler ona hâl hatır sordu. İbnü’d-Dağine kızgındı. Kureyşlilere:

– Siz ne yaptığınızı sanıyorsunuz? Yoksulu doyuran, akrabalarını gözeten, misafirlere ikram eden, haklıyı destekleyen birini nasıl memleketinden çıkarırsınız? Ebû Bekir gibi biri asla memleketinden çıkmaz ve çıkarılamaz. Onu himayem altına alıyorum, dedi. İbnü'd-Dağine'nin dostluğunu kaybetmek istemeyen Kureyşliler, istemeyerek de olsa:

– Himayeni kabul ediyoruz, bundan böyle kimse ona dokunmayacak, diye söz verdiler. Ardından da:

– Yalnız senden bir ricamız olacak. Ona söyle ibadetini evinin bahçesinde değil içinde yapsın. Odasında istediği kadar namaz kılsın, istediği kadar Kur'ân okusun. Ama evinin dışında bahçede namaz kılıp Kur'ân okumasın. Bunu yaptığı zaman kadınlarımız ve çocuklarımız kendisini dinliyor. Onların fitneye düşmesinden endişeleniyoruz, dediler.

Kureyşlilerin şartını kabul eden İbnü'd-Dağine, onlardan ayrılıp Hz. Ebû Bekir'e gitti.

Hz. Âişe anlatmaya devam ediyor:

“Akşama doğru İbnü'd-Dağine evimize geldi. Babama Kureyşlilerle arasında geçen konuşmayı anlattı. Onu dikkatle dinleyen babam, bir müddet 'olur!' dercesine sessiz kaldı. Bir süre misafirimiz olan adam, vedalaşıp memleketine geri döndü. Babam o günden sonra adamın dediği gibi ibadetlerini evde yaptı, Kur'ân okurken sesini yükseltmedi. Ancak ne olduysa daha sonra fikrini değiştirdi, önceden olduğu gibi evinin bahçesinde bir yeri kendine mescit edindi. Burada namaz kılmaya ve sesli Kur'ân okumaya başladı. Kur'ân'ı içtenlikle ve ağlayarak okuması kısa sürede insanların dikkatini çekti. Kadın ve çocuklar yine evimizin etrafında toplanıp onu dinlemeye başladılar. Duydukları sözler hoşlarına gitti. Babamın Kur'ân okurken ağlamasından çok etkilendiler.

Olanlar çok geçmeden Kureyş liderlerinin kulağına gitti. Duyduklarından hiç hoşlanmayan Kureyşliler, vakit kaybetmeden İbnü'd-Dağine'ye birini gönderip konuşmak istediklerini söyleyerek Mekke'ye çağırdılar. Neler olduğunu merak eden adam apar topar gelip Mekke liderleriyle buluştu. Mekke liderleri ona:

– Ebû Bekir bize karşı çok cüretkâr davranıyor. Himayen altında olmasından güç alarak bize karşı haddini aşmaya başladı. Yaptıklarını asla görmezden gelemeyiz, dediler. Ardından da:

– Evinin avlusunda sürekli namaz kılıyor ve Kur’ân okuyor. Çocuklarımızı ve hanımlarımızı yoldan çıkarmasından endişe ediyoruz. Git kendisine ibadetlerini yalnızca evinin içinde yapmasını söyle. Evin içinde değil de evin avlusunda yapmakta ve sesli Kur’ân okumakta ısrar ederse sana verdiğimiz sözü devam ettiremeyiz. Dediğimizi yapmazsa himayeni geri al! Seninle bozuşmak istemiyoruz ama onun ibadetini açıkça yapmasına da asla göz yumamayız, dediler.

Müşriklerin sözlerinden etkilenen İbnü’d-Dağine doğruca evimize geldi. Kızgın olduğu her hâlinden belliydi. Babama:

– Senin için Kureyşlileri karşıma alıp onlarla anlaşma yaptım. Adamlar beni çağırıp senin evinin avlusunda sesli Kur’ân okuyarak namaz kıldığını söylüyor. Bu durumda himayemi daha fazla devam ettiremem. Ya onların dediği gibi ibadetlerini evinde yap ya da himayemi bana geri iade et! Arapların beni, verdiği himayesinden vazgeçen biri olarak anmalarını istemem, dedi.

Babam karşılaşacağı muhtemel baskıları bilmesine rağmen hiç tereddüt etmeden:

– Himayeni sana iade ediyor Allah’ın himayesine sığınıyorum, diyerek İbnü’d-Dağine’nin himayesinden çıktı...”[52]

Hız. Ebû Bekir’in yanından ayrılan İbnü’d-Dağine doğruca Kâbe’ye gitti. Kureyş liderlerinin meclisine yakın bir yerde halka döndü:

– Ey Kureyşliler! Bilmenizi isterim ki Ebû Kuhâfe’nin oğlu bana “Himayeni sana geri verdim.” diyerek himayemden çıktı. Bundan böyle aranızdan çekiliyorum. Adamınıza ne yapmak istiyorsanız yapın, dedi. Mekke’den ayrılarak evine döndü.

Hız. Ebû Bekir ondan sonra sıkıntılı günler yaşadı. Halkın ayak takımı onunla karşılaştıkları her yerde onu rahatsız ettiler. Kâbe’ye giderken etrafını sarıp başına toprak saçtılar. Yine öyle bir gündü. Adamlar laf atıp başına toprak saçarken Velîd b. Muğîre’nin bir kenarda durmuş güldüğünü gören Hız. Ebû Bekir, üzüldü. Velîd’e döndü:

– Ayak takımınızın bana ne yaptıklarını görmüyor musun, diye sitem etti. Adam gayet rahattı:

– Bunu biz değil, sen kendi kendine yaptın, diye cevap verdi.

Oradan uzaklaşan Hız. Ebû Bekir, gözyaşları içinde Allah’a yöneldi: “Rabbim hâlimi sana arz ediyorum, bana yardım et!” diye dua etti.[53]

Ölesiye Dayak

Yaşananlar diğer sahâbîler gibi Hz. Ebû Bekir'e de çok ağır geliyordu. Müslümanların çoğu; evlerini, işlerini, ailelerini, eş ve dostlarını arkada bırakıp memleketlerini terk etmelerine rağmen Kureyşlilerin kin ve nefreti hâlâ bitmemişti. Olanları düşündükçe üzüntüden âdeta kahroluyordu.

Allah Resûlü (sas) ve davasına olan aşkı duygularını yoğunlaştırıyor, heyecanı her geçen gün biraz daha artıyordu. Müşriklerin apaçık hakikatler karşısındaki tavırlarına bir türlü anlam veremiyordu. Halkın bir an önce gerçekleri görüp İslâm ile şereflenmelerini arzuluyor, İslâm'ı haykırmak, insanları hakka çağırarak istiyordu. Allah ve peygamber sevgisi duygularını coşturdukça coşturmuştu.

Hz. Hamza'nın İslâm ile şereflenmesinden bir süre önce Müslümanlar otuz sekiz kişiyken duyguları coşan Hz. Ebû Bekir, o gün Allah Resûlü'ne (sas):

– Artık gizlenmeyi bırakıp insanları İslâm'a açıkça davet edelim, dediyse de Allah Resûlü:

– Ey Ebû Bekir! Hâlen sayıca çok azız, buyurdu.

Ancak Hz. Ebû Bekir ısrar ediyordu. Müşriklerden sinip gizlenmeye tahammülü kalmamıştı. Arzusunu tekrar tekrar dile getirince Allah Resûlü (sas) istediğini kabul etti. Hazırlanıp açığa çıkan Müslümanlar, müşriklerin şaşkın bakışları arasında hep birlikte Mescid-i Harâm'a doğru yürümeye başladılar. Mescide geldiklerinde Hz. Ebû Bekir ayağa kalkarak insanları İslâm'a davet etti. O sırada Allah Resûlü (sas) oturmuş onu dinliyordu.

O, Allah Resûlü (sas) dışında insanlara İslâm'a davet için konuşma yapan ilk kişiydi. Henüz birkaç cümle söylemeden müşrikler başlarına toplandılar. Hep birlikte Hz. Ebû Bekir ve yanında bulunan Müslümanlara saldırdılar. Bütün hınçlarını çıkarırcasına vuruyor, onları acımasızca dövüyorlardı.

Hz. Ebû Bekir bir süre sonra aldığı darbelerle yere düştü. Öfkeden gözü dönen müşrikler, acımadan tekmelemeye devam ettiler. Tekme atanlardan biri de Utbe b. Rebâa idi. Hz. Ebû Bekir'e ökçeli ayakkabısıyla vurmaya başladı. Ağzı burnu dağılan, yüzü gözü kanlar içinde kalan Hz. Ebû Bekir, tanınmaz bir hâle gelmişti. O

zamana kadar duruma seyirci kalan Teymoğulları, Hz. Ebû Bekir'in aldığı darbelerle ölmek üzere olduğunu görünce akrabalarını kurtarmak için harekete geçtiler. Müşriklere müdahale ederek Hz. Ebû Bekir'i ellerinden aldılar.

Hz. Ebû Bekir baygın bir hâlde yerde yatıyordu. Akrabaları onu bir şeye sarıp eve götürdüler. Çok uğraşmalarına rağmen kendisine getiremediler. Teymoğulları çabaları sonuçsuz kalınca ondan ümitlerini kestiler. Daha önce müdahale edip Hz. Ebû Bekir'i adamların elinden almadıkları için pişman oldular. Çaresiz onu öylece bırakıp evlerine döndüler. Pişman oldukları kadar kızgınlardı da. Evlerine giderken Mescid-i Harâm'a uğradılar. Orada bulunan müşriklere:

– Vallahi! Eğer Ebû Bekir ölürse, bunu yanınıza bırakmaz biz de Utbe'yi öldürürüz, diyerek tehditler savurdular.

Hz. Ebû Bekir'i yalnız bırakmayan Teymoğulları, sürekli yanına gidip geldiler. Kendine gelmesi için çabalayıp durdular. Çabaları sonuç vermiyor, Hz. Ebû Bekir bir türlü ayılıp kendisine gelemiyordu. Ölü gibi öylece yatıyordu. Ancak aradan birkaç gün geçtikten sonra akşama doğru gözlerini açabildi. Ölmek üzere olmasına rağmen ilk sözü: "Allah Resûlü'ne ne oldu? O ne hâlde? Onu en son gördüğümde insanlar hakaret ederek üzerine yürüyordu." oldu.

Yanındakilerin bu hâli anlamalarına imkân yoktu. Ölüme bir adım kala geri dönen bir insanın, ayılır ayılmaz başkasını düşünüp, onun hâlini sorması anlaşılır gibi de değildi. Hz. Ebû Bekir'in sözlerine kızıp onu kınayan akrabaları, onun isteğini önemsemediler. Ölümünden kurtulduğu için rahatlayıp annesi Ümmü'l-Hayr'a:

– Ona bir şeyler yedirip içir, kendini toparlasın, diyerek evden ayrılıp gittiler.

Kalbi peygamber sevgisiyle dolu olan Hz. Ebû Bekir, Canlar Canı'nın durumunu öğrenmeden yemeyi içmeyi nasıl düşünebilirdi! Akrabalarının Hz. Peygamber'in durumunu kendisine bildirmeyeceği belliydi. Gitmelerini bekledi. Onlar gidince gözyaşları içinde annesine baktı. Yalvaran bir ses tonuyla Allah Resûlü'ne ne olduğunu sordu.

Gözü yaşlı anne:

– Vallahi! Onun durumundan haberim yok, bilsem söylemez miyim? Sen çorbanı iç, ondan mutlaka haber alır, sana bildiririm, dedi.

Aşkının büyüklüğünden acılarını unutan Hz. Ebû Bekir, kendi hâline aldirmeden, getirilen yemeklerin yüzüne bakmadan Hz. Muhammed'in durumunu öğrenmeye çalışıyordu. Annesi Ümmü'l-Hayr'a âdeta yalvarıyor:

– Ümmü Cemîl'in yanına gidip ona sor! O sana neler olduğunu söyler, diyordu.

Oğlunun endişe ve üzüntüsünü gören anne, ısrarlarına daha fazla dayanamadı. Oğlunu o hâlde bırakıp Ümmü Cemîl'in (Fâtıma bint Hattâb) yanına gitti çaresiz.

– Ebû Bekir, senden Muhammed'in durumunu soruyor. O nasıl, diye sordu.

Fâtıma bint Hattâb, Hz. Ömer'in hidayetinde vesile olan kız kardeşiydi. Son derece de tedbirli bir hanımdı. Eşi Saîd b. Zeyd ile ilk iman edenlerdendi. Kureyşin baskı ve işkencesinden korunmak için Müslüman olduğunu gizliyorlardı.

– Ben Muhammed'i de Ebû Bekir'i de tanımıyorum. Bugün olanları duydum. Sizin adınıza çok üzıldüm. Müsaade edersen seninle gelip oğlunun durumunu görmek isterim, dedi.

Gecenin karanlığına sığınıp birlikte Hz. Ebû Bekir'in yanına gittiler. Fâtıma bint Hattâb onun baygın ve hareketsiz bir şekilde öylece yattığını görünce kendini tutamadı acı bir çığlık attı. Ardından da:

– Sana bunu reva görenler, gerçekten haddi aşmış azgın kişilerdir. Umarım ki Allah, tez zamanda senin intikamını onlardan alır, dedi.

Fâtıma bint Hattâb'ın çığlığının etkisiyle uyanan Hz. Ebû Bekir büyük bir endişe ve heyecanla:

– Allah Resûlü'ne ne oldu? O nasıl, diye sordu. Ümmü Cemîl fısıltıyla:

– Annen yanımızda, bizi duyar, dedi. Hz. Ebû Bekir:

– Ondan sana bir zarar gelmez. Ondan sır çıkmaz, diyerek hanım sahâbîyi rahatlatınca:

– Elhamdülillah! O iyi, dedi hanım sahâbî.

Ümmü Cemîl'in sözüne inansa da gönlüne söz geçiremeyen Hz. Ebû Bekir ikna olmadı. Olamazdı da. Can Dostu'nu gözleriyle görmeden kalbi rahat etmiyordu. Tekrar sordu:

– Allah Resûlü şimdi nerede?

– Erkam'ın evinde, diye cevapladı Ümmü Cemîl.

Kalbi dostu adına endişe ve hüznle dolu olan Hz. Ebû Bekir, bir türlü rahatlayamıyordu. Bütün gücünü toplayarak son bir gayretle kalkmaya çalıştı. Bir taraftan da:

– Allah’a yemin olsun ki onu görmeden ne bir lokma ekmek yerim ne de bir yudum su içerim, diyordu.

Oğlunun son derece kararlı olduğunu gören annesi Ümmü’l-Hayr, onu rahatlatmak için sakin olmasını ve Peygamberin yanına götürüleceğini söyledi. İnsanların evlerine çekilmesini ve sokakların boşalmasını beklediler. Etraf sakinleşince Hz. Ebû Bekir, annesi ve Fâtıma bint Hattâb’tan destek alarak onların da yardımıyla gizlice Erkam’ın evine gitti.

Allah Resûlü (sas) de dostuna yapılanlara çok üzülmüş onu merak ediyor ve haber almaya çalışıyordu. Onu karşısında görünce sevinçle ayağı kalktı, boynuna sarılıp öptü. Hz. Peygamber’in başına gelenlerden dolayı çok üzüldüğünü gören Hz. Ebû Bekir, onu rahatlatmak için:

– Anam babam sana feda olsun ya Resûlallah! Üzülmeyin. Utbe’nin yüzümde açtığı yaradan başka bir şeyim yok, dedi.

Allah Resûlü’nün (sas) iyi olması Hz. Ebû Bekir’i son derece mutlu emişti. Üzerine titreyen annesini Allah Resûlü (sas) ile tanıştırdı. Yüreğinin derinliklerinden gelen bir sesle:

– Ya Resûlallah! Bu kadın benim annem Ümmü’l-Hayr’dır. Bana her zaman iyi bir annelik yapmıştır. Onun için Allah’a dua buyursanız. Belki sizin duanızın bereketiyle Allah onu cehennem ateşinden kurtarır, dedi.

Dostunun yaptığı eşsiz fedakârlık ve içten gelen samimi isteğine Allah Resûlü (sas) hayır demedi. Annesine iman nasip etmesi için Allah’a duada bulundu ve kendisini İslâm’a davet etti. Çok geçmeden Ümmü’l-Hayr İslâm ile şereflendi. [\[54\]](#)

Allah Resûlü’nün (sas) iyi oluşundan sonra annesinin Müslüman oluşu, Hz. Ebû Bekir’e bütün acı ve ıstıraplarını unutturmuştu...

Can Feda

Vahyin gelişinin üzerinden beş yıl geçmiş altıncı yıla girilmişti. Hz. Hamza’dan sonra Hz. Ömer de İslâm ile şereflenince yeni yıl Müslümanlar için yeni bir umut, yeni bir heyecan olurken inananların moral bulup güçlenmesine ve toparlanmasına vesile oldu.

Kalplere korku salan iki sahâbînin İslâm ile şereflenmesi Mekke liderlerini ciddi anlamda endişelendirdi. Onların Müslüman olmasından cesaret alan halkın, İslâm'a yönelmesinden ve insanlar üzerinde kurdukları baskının kalkmasından korktular. Oluşturdukları hava ve algının ortadan kalkmasıyla halk, akın akın İslâm'a koşabiliirdi.

Bu endişe, Mekke liderlerini sık sık bir araya getirip çare aramaya sevk etti. Sonunda reddedilmeyecek cazip tekliflerle Hz. Peygamber'i davet mücadelesine son vermeye ikna etmeye karar verdiler. Bir taraftan söz sanatında usta, akıllı ve bilgili insanlar Hz. Peygamber'in karşısına çıkarak onunla fikrî mücadeleye girerken diğer bir taraftan ona cazip teklifler yapıliyordu. Bu durum aylarca sürdü.

Hz. Peygamber daveti bırakması karşılığında yapılan bütün teklifleri reddedince hayatı kendisine dar etme safhasına geçtiler. Hz. Hamza ve Hz. Ömer gibi sahâbîler duruma müdahale edemiyor, Hz. Peygamber'i koruyamıyorlardı. Allah Resûlü (sas) müşriklerin zulmüne karşı yine yalnız kalmıştı. Bu dönemde yalnızca ev halkı ve Hz. Ebû Bekir yardımına koşabildi.

Allah Resûlü'nün (sas) yine Kâbe'ye geldiği bir gündü. Onu gören Müşriklerin hâlleri değişti öfkeden yerlerinde duramaz oldular. Hz. Peygamber yanlarından geçip namaz kılmaya başlayınca da büyük bir öfkeyle yerlerinden fırlayıp hep birlikte üzerine saldırdılar.

"Dinimiz, atalarımız, ilahlarımız hakkında şöyle, şöyle konuşan sen değil misin?!" diyerek var güçleriyle vurmaya başladılar. Müşriklerden aldığı yumruk darbelerinden yılmayan Hz. Peygamber atılan tekme tokatlara aldırmandan hakkı haykırdı, eşsiz bir cesaretle sözlerinin arkasında durdu. O sırada orada bulunan bütün müşrikler Hz. Peygamber'e vuruyordu. Kimi bütün hıncını çıkarırcasına yumruk atıyor, kimi tekmeliyor, kimi yakasından çekiştiriyordu. Müdahale edilmezse öldürünceye kadar vuracak gibiydiler. Hz. Ebû Bekir o sırada Kâbe'nin yakınlardaydı. Biri:

– Yetiş arkadaşını öldürüyorlar, diye bağırırdı.

Adamın sözlerini duyan Hz. Ebû Bekir'in aklı başından gitti. Hemen Hz. Peygamber'in yanına koştu. Can havliyle adamların arasına daldı. Atılan yumruklara aldırmandan her birini bir tarafa savurdu.

– Yalnızca “Rabbim Allah’tır.” diyen birini öldürecek misiniz, diye çıktı.

Allah Resûlü’nü çekiştiren müşrikler, saç ve sakalından mübarek tüyleri koparmışlardı. Bunları gördükçe aklı başından giden Hz. Ebû Bekir’in gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Müşriklerin vurmasına aldırmayan Allah Resûlü:

– Bırak yapsınlar ey Ebû Bekir! Nefsim kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki ben onlar gibilerini yok etmek için gönderildim, buyurarak onu teselli etti.

Onun peygamber olduğunu çok iyi bilen müşrikler, ondan çok çekinir, bedduasını almaktan korkarlardı. Hz. Peygamber’in sözlerini duyunca korkuya kapılarak vurmayı bırakıp hızla oradan uzaklaştılar.

[55]

Bu olaydan sonra Peygamber Efendimizin beddua etmesinden çekinen müşrikler, bir süre ondan ve Müslümanlardan uzak durdular. Lakin bu uzun sürmedi. Bir süre sonra durum eski hâline döndü. Hz. Peygamber’e ve Müslümanlara yeniden saldırmaya başladılar.

Mekke liderleri, cazip teklifleri sonuçsuz kalıp insanların Müslüman olmaya devam ettiğini görünce bu işi sonuçlandırmakta geç kalırlarsa aleyhlerine döneceğini düşünmeye başladılar. Sonunda Hâşimoğulları’nı ve Müslümanları toplumdan dışladılar. Onlarla görüşmeyi ve onlara yardım ulaştırmayı yasakladılar. Müslümanlar üç yıl boyunca Kureyşin ablukası altında yaşadılar. Hac mevsimi dışında ablukadan çıkamadılar. Hz. Ebû Bekir ve ailesi de bu boykottan payına düşeni aldı. [56]

İmanın Zirvesi

Vahyin gelişinin onuncu yılında abluka sona erince Müslümanlar rahat bir nefes almışlardı. Lakin bu durum uzun sürmedi. Amansız mücadeleden bitap düşen Hz. Hatice ve Ebû Tâlib birbiri ardınca vefat etti. Bu, başta Hz. Peygamber olmak üzere bütün Müslümanları yasa boğdu.

Sahâbîler Hz. Hatice’nin vefatından bir süre sonra Hz. Peygamber’e kızlarının başında duracak, ev işlerini çekip çevirecek ve kendisine can yoldaşı olacak biriyle evlenmesini tavsiye ettiler. Bunun üzerine sahâbîlerin tavsiyesiyle Hz. Sevde ile evlendi. Hz. Ebû Bekir’in kızı Hz. Âişe ile de nişanlandı.

Bundan sonra Receb ayının yirmi yedinci gecesi Müslümanların hayatında eşsiz yere sahip olan İsrâ mucizesi gerçekleşti. Allah Resûlü (sas) bir gece Ümmü Hânî'nin evinde veya Hicr'de yatarken kaldırılıp önce Mescid-i Aksâ'ya götürüldü. Ardından Mirâc olayı gerçekleşti.

Hız. Peygamber Müşriklerin sözlerine inanmayacaklarını ve kendisiyle alay edeceklerini bildiği hâlde sabahleyin yaşadıklarını halka açıkça anlattı. Tahmin ettiği gibi de oldu. Mekkeliler ona inanmadılar. Hatta yeni Müslüman olan birkaç kişi bu olay üzerine dinden döndü. Olanları duyan Ebû Cehil ise eline geçen fırsatı bir an önce değerlendirmek istedi. Allah Resûlü'nü (sas) bulmak için hemen Kâbe'ye koştu. Mutim b. Adiy, Velîd b. Muğîre de oradaydı. Alaycı bir üslupla: "Yeni bir haber var mı?" diye sordu.

Allah Resûlü (sas) gayet ciddiydi: "Evet, var. Bu gece Allah tarafından Beytü'l-Makdis'e götürüldüm." dedi. Ebû Cehil müstehzi bir ifadeyle güldü ardından da: "Şimdi sen Beytü'l-Makdis'e gittin! Sonra sabah gelip aramıza katıldın öyle mi? Bu olacak şey değil! Gerçekten gittin mi?" diye sordu.

Hız. Peygamber kendinden emin bir şekilde: "Evet, oraya gerçekten gittim." dedi. İnsanların söylenenlere inanmayacağını ve ona olan güvenin tamamen sarsılacağını düşünen Ebû Cehil, bu fırsatı kaçırmak istemedi: "Şimdi halkı buraya çağırırsam bana anlattıklarını onlara da anlatır mısınız?" diye sordu.

Bunu halkı İslâm'a davet etmek için fırsat olarak değerlendiren Hız. Peygamber, teklifi kabul edince Ebû Cehil toplanmaları için halka seslendi.

Kısa bir sürede etraflarında büyük bir kalabalık oluştu. Ebû Cehil Hız. Peygamber'den kendisine anlattıklarını insanlara da anlatmasını isteyince Allah Resûlü (sas):

"Bu gece Allah tarafından Mescid-i Aksa'ya götürüldüm. Orada namaz kıldım..." diye başlayarak yaşadıklarını tek tek anlattı.

Söylenenleri şaşkınlık içerisinde dinleyen insanlar: "Böyle bir şey olamaz! Hiç kimse bir gecede bu kadar uzak mesafeye gidip gelemez!" diyerek tepki gösterdiler ve söylenenleri kabul etmediler.

Haber bir anda bütün Mekke'ye yayıldı. Müslümanları işkenceyle dinlerinden döndüremeyenler bu haberle döndürebilecekleri düşüncesine kapıldılar. Bir grup müşrik soluğu Hız. Ebû Bekir'in

yanında aldı. Onlara göre eşsiz bir teslimiyet ve sadakate sahip olan biri dinden dönerse diğerleri de kolaylıkla dönerdi. Ona:

Ona: “Duydun mu? Arkadaşın Muhammed bir gecede Mekke’den ta Mescid-i Aksâ’ya gittiğini anlatıp duruyor.” dediler.

Bunun müşriklerin bir oyunu olabileceğini düşünen Hz. Ebû Bekir, muhtemel bir oyunun parçası olmamak için tedbiri elden bırakmadı. “Bence siz onun ağzından yalan söylüyorsunuz. Siz bunları ondan mı duydunuz?” dedi.

Müşrikler: “Vallahi böyle söylüyor! Aynen ondan duyduk.” diyerek yemin üstüne yemin ettiler. Bunun üzerine en küçük bir tereddüt işareti göstermeyen Hz. Ebû Bekir: “Vallahi, o söylediyse şeksiz şüphesiz doğrudur!” dedi.

Şaşıran müşrikler “Böyle bir şeyin olacağına nasıl inanırsın?” diye çıktılar

Hz. Ebû Bekir gayet sakindi: “Benim aklım başımda da siz niye şaşıyorsunuz? Ben bundan daha inanılmaz olan haberlere inanıyorum. Sabah akşam bize Allah’tan gelen vahiyleri bildirmiyor mu? Bizler de tereddüt etmeden ona inanmıyor muyuz? Bütün bunlara inanırken Mescid-i Aksâ’ya gitmesine mi inanmayacağız?” dedi. İşin bu yönünü düşünmeyen adamlar haklısın dercesine sustular.

Hz. Ebû Bekir neler olduğunu bizzat kaynağından öğrenmek istiyordu. Söylenenler doğruysa Hz. Peygamber’in desteğe ihtiyacı var demektir. Bunun için soru soranlarla birlikte kalkıp Allah Resûlü’nün (sas) yanına gitti.

Anlatılanların doğru olduğunu görünce insanlara Hz. Peygamber’in doğru söylediğini anlamaları için “Ya Resûlallah! Bize Beytül-Makdis’in nasıl bir yer olduğunu anlatır mısınız?” dedi.

Allah Resûlü (sas) onlara Beytül-Makdis’in nasıl bir yer olduğunu en ince detayına kadar anlattı. Kendisini pür dikkat dinleyenler arasında Beytül-Makdis’i bizzat görenler hayrete düştü.

Hz. Peygamber’i dinleyen Hz. Ebû Bekir ise “Sadakte (Doğru söyledin!) ya Rasûlallâh! Senin, Allah’ın peygamberi olduğuna şehâdet ederim!” dedi.

Peygamber Efendimiz de onun bu tasdikinden memnun olarak “Ya Ebû Bekir! Sen zaten siddîksin!” buyurdu.

O günden sonra Hz. Ebû Bekir “**Siddîk**” lâkabıyla anılır oldu.^[57]

Yeni Bir Yurt Arayışı

Mekke'nin müşrikler tarafından Müslümanlara dar edildiğini gören Hz. Peygamber, İslâm davetini sürdürmek için yeni bir yurt arayışına girdi. Bunun için Zeyd b. Hârise ile Tâif'e gitti. Lakin Tâifliler teklifini kabul etmediği gibi kutlu misafirleri çapulculara taşlattılar. Yılmayan Hz. Peygamber, arayışını hac mevsiminde de sürdürdü. Hac için Mekke'ye gelen kabileleri tek tek dolaşarak onları İslâm'a davet etti, davet için kendisini yurtlarına götürerek destek olmalarını istedi. Çoğu zaman sözleri dinlenmeden kapıdan kovuldu.

Allah Resûlü (sas) her şeye rağmen davetini sürdürdü. Mekke'ye dışardan gelen insanları İslâmiyet'e davet ederken genellikle Arap kabilelerini iyi tanıyan Hz. Abbâs ve Hz. Ebû Bekir yanında bulundururdu. İslâm'a hizmetten bir an olsun geri durmayan Hz. Ebû Bekir'in böyle durumlarda nesep âlimi olması hasebiyle özel bir desteği oluyordu. Bu alandaki bilgi derinliğini kullanmak suretiyle Hz. Peygamber ile dışarıdan gelen kabile mensupları arasında kolayca iletişimin kurulmasını sağlıyor ve tebliğ için zemin hazırlanmış oluyordu.

Bu hizmetlerden birini Hz. Ali şöyle anlatır:

“Allah Resûlü (sas) kabileleri davet etmek için gittiği zamanlardan birinde Hz. Ebû Bekir ile beni de yanına aldı. Hep birlikte Mina'ya gittik. Arap meclislerine uğrayıp insanlarla görüştük. Bir kabilenin çadırlarına yaklaştığımızda Hz. Ebû Bekir öne geçerek selam verdi. Ardından:

- Kimlerdensiniz, diye sordu.
- Ka'b b. Rebîa oğullarındanız, dediler.
- Hangi kısmından, aşiretten mi dallarından mı, diye sorunca:
- Zehlu'l-Ekber aşiretindeniz, dediler. Hz. Ebû Bekir:
- 'Vadi'de ondan daha hür biri yoktur.' diye anılan Avf, sizlerden mi? diye sordu. 'Hayır' denince:
- Kabilelerin kendisinde son bulduğu sancak sahibi Bistâm b. Kays'ın soyundan mısınız, diye sordu. Hayır, cevabı alınca:
- Kendilerine sığınanları himaye eden, komşularını savunan Cüssâm b. Mürre'nin soyundan mısınız, diye sordu. Hayır, cevabı alınca:

– Krallarla savaşanlardan mısınız, diye sordu. Yine hayır cevabı aldı. Bu kez:

– Lehmlî kral kabilelerinden misiniz, diye sordu. Bir kez daha hayır cevabı alınca:

– O hâlde siz Zehlu'l-Ekber değil Zehlu'l-Asgarlardansınız, dedi. Şeybânôğulları gençlerinden yüzünde yara izi bulunan Dağfel b. Hanzala ez-Zehlî isimli biri ayağa kalktı:

– Ey soru soran kişi! Sen dilediğince sordun, bizler hiçbir şeyi gizlemeden cevap verdik. Peki, sen kimlerdensin, deyince Hz. Ebû Bekir:

– Ben Kureyşliyim, dedi. Genç:

– Peh! Peh! Demek sen, şeref ve mevki sahibi birisin, dedikten sonra:

– Kureyş'in hangi kabilesindensin, diye sordu. Hz. Ebû Bekir:

– Teym b. Mürre oğullarıdanım, dedi. Dağfel:

– Vallahi aranızdan büyük insanlar çıkmıştır. Lütfen söyler misin? Sen zalimlere galip gelerek onları Mekke'den sürüp çıkaran ve kabileleri birleştiren Kusay'ın soyundan mısın?

– Hayır, değilim, dedi. Dağfel:

– Kavmine yemek ikram eden ve insanlara yemek ikram etmeyi âdet hâline getiren Hâşim'in soyundan mısın, diye sordu. Hayır, cevabı alınca:

– Hicâbe (Kâbe hizmeti) görevini üstlenen kabileden misin, diye sordu. Hayır, cevabı üzerine:

– Nedve (yönetim) görevini üstlenen kabileden misin, diye sordu. Hayır, cevabı alınca:

– Gökteki kuşları dahi doyuran, yüzü karanlık gecede etrafı aydınlatan dolunaydan daha parlak olan Şeybe/Abdülmuttalib sizin kabileden mi, diye sordu. Hz. Ebû Bekir yine hayır cevabını verdi.

– Sikâye (hacılara su ikram etme) görevini üstlenen kabileden misin, diye sordu. Hz. Ebû Bekir'den hayır cevabı alınca:

– Biraz sabredersen senin hangi soydan olduğunu söylerim. Belli ki sen de Mekke'nin soylu ailelerindensin, dedi.

Neseb konusunu daha fazla uzatmanın faydasız olduğunu gören Hz. Ebû Bekir, izin isteyerek birkaç adım ötede duran Hz. Peygamber'in yanına geldi. Kısa bir istişareden sonra hep birlikte

kabilenin yanına döndük. Tanışma faslının bittiğini düşünen Hz. Ebû Bekir:

– Sizler himayeniz altındakileri nasıl korursunuz, sorusuyla konuya girdi. Olumlu cevap alınca söz alan Hz. Peygamber:

– Ben Allah'ın Resûlü'yüm. Sizi ziyaret etmemizin nedeni, Rabbimin bana vahyettiklerini insanlara tebliğ edebilmem için beni korumanız altına almanızı talep etmektir, buyurdu. Adamlar:

– Kureyşlilerin hangi boyundansın, diye sordular. Hz. Peygamber:

– Abdülmuttaliboğulları'ndanım, buyurdu. Kendisiyle tanıştıklarına memnun olan adamlar, söyledikleri şiirle dedelerini övdüler. Akrabalarının onu desteklemeleri gerektiğine inanan adamlar:

– Sana yapılanlar olup biterken Abdümenâfoğulları neredeydi? Neden duruma müdahale etmediler, diye sordular. Hz. Peygamber:

– Beni ilk yalanlayıp dışlayanlar onlardı, buyurdu. Adamlar:

– Himaye talebini kabul edersek sana iman etmeyiz ama seni dışlamayız. Rabbinden gelen vahyi tebliğ etmen için seni koruruz, dediler. Söylenenlerden memnun kalan Hz. Peygamber, adamlarla oturarak sohbet etti. O sırada Büheyra/Beyhere b. Firâs el-Kuşeyrî isminde biri yanlarına geldi. Hz. Peygamber'i görünce rahatsız oldu ve:

– Yanınızdaki şu adam da kim, diye sordu. Adamlar:

– Muhammed b. Abdullah, dediler. Adam:

– Sizin onunla ne işiniz olur ki, diye olumsuz bir tavır takındı. Adamlar:

– Peygamber olduğunu iddia ediyor. Rabbinin gönderdiği vahyi insanlara tebliğ etmek için bizden kendisine karşı çıkanlara engel olmamızı istiyor. Kendisine kucak açtık. Kendimizi koruduğumuz şeylerden onu da koruyabileceğimizi söyledik, dediler.

Bu söze kızan Büheyra:

– Şu çarşıda kendisine gelen tehlikeye sizin kadar çabuk kucak açanı görmedim. Bunu yaparsanız insanlarla aranız açılır. İnsanlar üzerinize saldırır. Kavmi onu elbette sizden daha iyi tanır. Onunla dostlukta hayır görselerdi, bunu herkesten önce onlar yapardı. Kavminin yalanlayıp kovduğu, itilip kakılan birinin sözlerine güvenip ona koruma ve yardım sözü mü veriyorsunuz? Bu ne kötü bir karar, dedi. Sözü bitince Allah Resûlü'ne (sas) döndü.

– Burayı derhal terk et! Kalkıp kavminin yanına git! Vallahi seni benim kavmimin yanında görseydim boynunu vururdum, diye çıkıştı.

Havanın aleyhine döndüğünü gören Hz. Peygamber, konuşmanın faydasız olduğunu anlayınca sessizce kalktı, devesine binip oradan uzaklaştı. Devesinin yularını tutan Hz. Ebû Bekir, bir başka kabilenin çadırına doğru yürüdü... [58]

Oradan ayrıldıktan sonra başka meclislere gittik. Burada sükûnet ve vakar hâkimdi. Hayrın öncüsü olan Ebû Bekir ilerleyerek adamlarla selamlaştı. Sonra:

– Kimlerdensiniz, diye sordu. Meclistekiler:

– Şeybân b. Salebe oğullarındanız, dediler. Allah Resûlü'ne (sas) bakan Hz. Ebû Bekir:

– Anam babam sana feda olsun ya Resûlallah! Şurada kabilelerinin önde gelenlerinden içlerinde Mefrûk b. Amr, Hâni b. Kubeysa, Müsennâ b. Hârise ve Nu'mân b. Şerîk'in de olduğu bir grup var. Uygun görürseniz onlarla konuşalım, dedi.

Hz. Peygamber olumlu cevap verince yeniden adamların yanına gitti. Mefrûk b. Amr ile konuşmaya çalıştı. Sohbet derinleşince Hz. Ebû Bekir:

– Hangi kabile sayıca daha fazla, diye sordu. Mefrûk:

– Biziz. Bizim bin kişilik silahlı mensubumuz var. Bin kişi sayı azlığından dolayı yenilmez, dedi. Hz. Ebû Bekir:

– Size sığınanlara karşı nasıl hareket edersiniz, diye sordu. Mefrûk:

– Bütün gayretimizle koruruz. Her bir ferdimiz sorumluluğunu ciddiyetle üstlenir, dedi. Cevaptan memnun kalan Hz. Ebû Bekir:

– Düşmanlarınıza karşı nasıl savaşırırsınız, diye sordu. Mefrûk:

– Düşmanlara karşı öfkeli olsak da olmasak da sert ve sağlam durur, var gücümüzle onlarla savaşırız. Cihadı çocuklarımıza, silahları develere tercih ederiz. Savaşa tutuştüğümüzda yardımı sadece Allah'tan bekleriz. Allah bazen bize, bazen de karşımızdakilere zafer nasip eder. Bu nedenle bazen yener, bazen yeniliriz, dedi.

Asıl konuya girmenin zamanı geldiğine inanan Hz. Ebû Bekir:

– Allah'ın insanlara gönderdiği elçiden haberdar oldunuz mu, diye sordu. Mefrûk duyduğunu söylediğinde Hz. Peygamber'i gösteren Hz. Ebû Bekir:

– Allah'ın kendisine gökten haber indirdiği peygamber, karşınızda duran şu zattır, dedi. Şaşırان Mefrûk b. Amr, Hz. Peygamber'le tanıştığı için çok sevindi. Kendisine döndü:

– Ey Kureyşli kardeş! Hakkında çok şey duyduk. Lakin bir de seni dinlemek isteriz deyince Hz. Peygamber:

– Ey Şeybânî kardeş! Ben insanları Allah'tan başka ilah olmadığına, eşi ve ortağı bulunmadığına ve benim Allah'ın kulu ve resûlü olduğuma iman etmeye, Allah tarafından bana emredilen tebliğ ve davet görevini yerine getirinceye kadar beni barındırmaya, korumaya ve yardımcı olmaya davet ediyorum. Kureyşiler Allah'ın emirlerine karşı çıktılar. Allah'ın peygamberini yalanladılar. Batıla dalıp haktan yüz çevirdiler. Allah her şeyden müstağni ve her türlü övgüye layıktır, buyurdu.

Mefrûk b. Amr:

– Ey Kureyşli kardeş! Davet ettiğin din hakkında bilgi verir misin, deyince Hz. Peygamber adamın sorusuna: **“De ki: Gelin Rabbinizin size haram kıldıklarını okuyayım...”**^[59] ayetleriyle cevap verdi.

Ayetleri dikkatle dinleyen Mefrûk b. Amr Kur'ân'ın belagat, fesahat ve anlamındaki derinliğine hayran kaldı.

– Vallahi dinlediğim sözler asla insan sözü değildir. Biz şiirin her çeşidini bilen bir toplumuz. İnsan kelamı olsaydı hemen tanırdık. Lütfen başka nelere davet ettiğini bildir, dedi. Aldığı cevaba sevinen Hz. Peygamber:

“Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”^[60] ayetini okudu. Hayranlığı bir kat daha artan Mefrûk b. Amr:

– Ey Kureyşî kardeş! Sen bizi güzel ahlaka, izzet ve şerefle amellerin en güzeline davet ediyorsun. Vallahi seni yalanlayan kavim sana apaçık iftira atmış. Davet ettiğin güzel ahlaka karşı çıkmakla zulmün en büyüğünü yapmışlar, dedi.

Kendinin öne çıkararak arkadaşlarının geri planda kalmasının doğru olmadığını düşünen Mefrûk b. Amr, sohbet halkasında bulunan Hâni b. Kabîsa'yı göstererek:

– Bu kabile liderimiz ve büyüğümüz Hâni b. Kabîsa'dır. Davet ettiğin din hakkında ona da bilgi verir misin, diye rica etti. Konuşulanları dikkatle dinleyen Hâni b. Kabîsa:

– Ey Kureyşli kardeş! Anlattıklarını dikkatle dinledim. Hepsi doğru ve son derece güzel sözler. Ne yapmamız gerektiği konusundaki düşünceme gelince ben bir oturumda kısa bir konuşma sonucunda yeterince düşünmeden, ortaya çıkacak sonuçları değerlendirmeden dinimizi terk edip sana iman etmemizin yanılmamıza neden olacağını düşünüyorum. Malumunuz olduğu üzere acele edilen işlerde akıl yanılır. Ayrıca burada birkaç kişiyiz. Kabile fertlerimizin büyük bir çoğunluğu memlekette bulunmaktadır. Kendileriyle konuşmadan, meseleyi anlatıp tartışmadan onları ciddi manada etkileyecek bir anlaşma yapmamız doğru değildir. Şimdi sen işine dön, biz memleketimize gidelim. Her birimiz iyice düşünüp karar verelim, dedi. Tek başına karar vermiş olmamak için mecliste bulunan birini gösterdi.

– Bu arkadaşımız, kabilemizin önde gelenlerinden, sözü dinlenen, savaşlarda bize komuta eden kişidir. İsmi Müsennâ b. Hârise'dir. Bizler bir konuda onun olurunı almadan hiç bir konuda girişimde bulunmayız. İzin verirsен onun da fikrini alalım, dedi. Arkadaşının sözleri üzerine fikrini beyan eden Müsennâ b. Hârise:

– Ey Kureyşî kardeş! Ben de sözlerini dikkatle dinledim ve etkilendim. Hepsi çok doğru ve güzel sözler. Buna rağmen dinimizi terk edip davet ettiğin dine girmemiz konusundaki görüşüm Hâni b. Kabîsa ile aynıdır. Biz bu sıralarda iki bulanık su arasında hassas bir bölgede konakladık. Bu nedenle bir konuda karar vermeden önce olayı dikkatle değerlendirip enine boyuna tartışmak zorundayız, dedi.

Hız. Peygamber iki bulanık suyu sorunca Müsennâ:

– Yemâme ve Semâve sularıdır. Onlardan biri karadan Irak'a bakan yüksek Arap topraklarındadır. Diğeri ise Farıslıların ırmak ağzıdır. Yakın zamanda Farıslılarla bir anlaşma yaptık. Kisrâ bizden problem çıkarmamamız ve probleme neden olacak birini himaye etmememiz konusunda söz aldıktan sonra bu topraklara yerleşmemize izin verdi. Sanırım krallar senin bizi davet ettiğın dinden hoşlanmayacaklardır.

Bilmeni isterim ki, biz Araplar hata yapanları affeder, özür dileyenlerin özrünü kabul ederiz. Lakin Farıslar öyle değiller. Hatayı asla affetmez, özür dileyenin özrünü kabul etmez, anında cezalandırırlar. Memleketimize geldiğında seni Araplardan gelecek saldırılara karşı korumamızı ve onların sana kötülük yapmalarına

engel olmamızı istiyorsan bunu yaparız. Lakin Farslara karşı bir şey yapamayız, dedi.

Müsennâ'yı dikkatle dinleyen Hz. Peygamber:

– Beni kırıcı bir şekilde reddetmeyip durumunuzu olduğu gibi açıkça anlattınız. Allah'ın dinine elbette ancak emniyette olan kimseler yardım edebilirler. Bilmenizi isterim ki, çok geçmeden Allah, o insanlara karşı size yardım edecek. Onların beldelerini fethedecek, mallarını elde edecek, çocuklarını esir alacaksınız. Hâlâ Allah'ı tesbih edip takdis etmeyecek misiniz, buyurdu.

Peygamber Efendimizin sözlerine şaşırان Numân b. Şerîk:

– Kureyşli kardeş! Ciddi misin? Gerçekten böyle bir şey olacak mı, diye sordu. Hz. Peygamber ona ***'Biz seni şahit, müjdeci, uyarıcı ve Allah'ın izni ile Allah'a davet eden, nur saçan bir ışık olarak gönderdik.'***^[61] ayeti ile cevap verdi. Sonra Hz. Ebû Bekir'in elinden tuttu, adamlarla vedalaşarak oradan ayrıldık."^[62]

Hz. Peygamber, kabilelerle görüşme sırasında eşsiz bir sabır gösteriyor, inanılmaz bir tevekkül ve kararlılıkla yoluna devam ediyordu. Sonunda görüştüğü bir grup Medineli, İslâm ile şereflendi. Onları diğerleri takip etti. Hz. Peygamber'i memleketlerine kabul edeceklerini söyleyip Akabe'de ona biat ettiler.

O günlerde Allah Resûlü (sas) sahâbîlere: *"Allah size Medine'de kardeşler ve emniyet içinde barınacağınız evler nasip etti."* buyurarak Medinelilerin İslâm ile şereflendiğini ve kapılarını Müslümanlara açtığını müjdeledi. Bu aynı zamanda hicret hazırlıklarına başlamaları için bir işaretti.^[63]

Medine'ye Hicret

Allah Resûlü (sas) Müslümanlara: *"Bu gece bana hicret yurduunuzun neresi olduğu gösterildi. Kıraç bir yerdi. İki taşlık arasında içinde hurma bahçeleri bulunan bir şehirdi."* buyurarak Medine'ye hicret için izin verildiğini bildirdi. Bunun üzerine hazırlıklara başlayan sahâbîler, tek tek ve gruplar hâlinde hicret etmeye başladılar. Bu arada Habeşistan'da bulunanlardan bir kısmı durumdan haberdar olunca Mekke'ye dönerek Medine'ye hicret ettiler.

Hz. Ebû Bekir de o günlerde hicret etmek için hazırlanmaya başlamıştı. Niyetini Allah Resûlü'ne bildirdi. Lakin Hz. Peygamber

“Biraz bekle! Sanırım sen benimle birlikte hicret edeceksin.” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Peygamber’e hicrette yol arkadaşlığı yapmak için önceki hazırlıklarını durdurup beklemeye başladı. Daha sonra Hz. Peygamber ile yapacağı hicrete hazırlık için iki deve satın aldı. Ona dört ay boyunca güzelce bakıp besledi.^[64]

Nerdeyse bütün Müslümanlar Medine’ye hicret etmişti. Hz. Peygamber ise hicret için Allah’tan emir bekliyordu. Hicret edenleri yakalamaya çalışan Mekkeli müşrikler de süreci adım adım takip ediyordu. Mekke’de hapsedilen, kendini gizleyen birkaç kişi dışında Müslüman kalmadığını görünce endişeye kapıldılar. Hz. Peygamber’in de yakında hicret edeceğini anlayıp: “Muhammed Medine’ye giderse artık ona bir şey yapamayız.” demeye başladılar. Bir araya gelip aralarında sohbet ettiklerinde herkes aynı soruyu soruyordu:

“O giderse ne olacak?”

Soruyu soranlar çoğalınca Mekke’nin ileri gelenleri Dârünnedve’de toplandılar. İslâm âlimlerinin Yevmü Zahme dedikleri o gün, sonradan Müslüman olan Cübeyr b. Mu’tim, Zema’a b. Esved ve Hakîm b. Hizâm da toplantıya katılmıştı. Toplantıya katılanlar hem Peygamberimize kızıyor hem de ondan korkuyorlardı.

“Vallahi Muhammed başımıza bela olacak. Yakında güçlenip bize saldırarak. Aramızdan ayrılıp giderse insanlarla birlik olur. Bizimle savaşmaya kalkışır.” dediler. Biri: “Kaçmadan bir an önce yakalayalım.” dedi.

O sırada yaşlı bir adam da toplantıya katılmıştı. Görüşme devam ederken Ebû’l-Buhterî: “Yakalayıp hapsedelim. Zincire vuralım. Zinciri sıkıca kapıya çakalım, öylece beklesin. O da şair Züheyr, Nabîğa ve benzerleri gibi bu şekilde ölüp gitsin.” dedi.

Yaşlı adam söz aldı: “Hapsederseniz daha kötü olur. Bulunduğu yerden adamlarına sürekli emirler verir. Onları buradan yönetir. Dini daha hızlı yayılır. Zaman içerisinde sizi yenecek hâle gelirler.” diye itiraz etti.

Ebû’l-Esved: “O zaman memleketimizden sürüp çıkaralım. Bizden uzak olsun. İşlerimizi, huzurumuzu bozmasın da nereye giderse gitsin, ne yaparsa yapsın.” dedi.

Yaşlı adam: “Bu da doğru değil! Böyle yaparsanız gider diğer Araplarla birleşir. Güçlenince üzerinize saldırır. Mekke’yi ele

geçirerek buraya hâkim olur.” dedi.

Ebû Cehil söz aldı ve: “Benim görüşüm: Her kabileden güçlü kuvvetli, yürekli bir genç çağıralım. Onların her birine zehirli bir kılıç verelim. Evine gitsinler. Hep birlikte aynı anda üzerine saldırın, onu vurup öldürsünler. Böyle yaparsak akrabaları bütün Kureyşliler ile savaşmayı göze alamazlar. İntikam almaktan vazgeçer, diyet almayı kabul etmek zorunda kalırlar.” dedi.

Yaşlı adam: “Şu gence helal olsun! Vallahi bu esaslı bir görüştür.” deyince Ebû Cehil’in görüşü oy birliğiyle kabul edildi. Planlarını uygulamak için hemen harekete geçtiler. Müşrikler suikast kararı aldıkları sırada Cebrâîl (as) Peygamberimize Mekkelilerin toplantılarını ve aldıkları kararları bildirdi. [65]

Nihayet Hz. Ebû Bekir’in büyük bir aşk ve heyecanla beklediği o gece geldi. Cebrâîl (as) Allah Resûlünden (sas) o gece yatağında yatmayıp hemen hicret etmesini istemişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber hicreti planlamak için öğle üzeri doğruca Hz. Ebû Bekir’in evine gitti.

Hz. Âişe o gün yaşananları şöyle anlatır:

“Allah Resûlü (sas) Mekke’de günün iki tarafından birinde, yani kuşluk veya akşam vaktinde mutlaka bize uğradı. Bir gün öğle sıcağında evde otururken içimizden biri:

– Bakın Allah Resûlü bir örtüye bürünmüş hiç gelmediği bir zamanda buraya doğru geliyor, deyince babam:

– Anam babam ona feda olsun! Vallahi çok önemli bir şey olmasa bu saatte gelmezdi, dedi. O sırada Allah Resûlü kapıya gelmişti. Onu karşılayan babam, oturması için sedirde yer gösterdi. Kendisi de onun yanına oturdu. Endişeliydi.

– Ya Resûlallah! Önemli bir şey olmasa bu saatte gelmezsiniz. Bir şey mi oldu, diye sordu. Hz. Peygamber bizleri kastederek:

– Yanındakileri dışarı çıkarsan iyi olur, diye buyurdu. Babam:

– Onlar benim kızlarım, senin ailen! Kalmalarında bir mahzur yok, deyince babama itiraz etmedi:

– Allah Mekke’den çıkıp, hicret etmeme izin verdi, buyurarak geliş sebebini açıkladı. Babam heyecanla:

– Benim arkadaşlığıma da izin verildi mi, diye sorunca Hz. Peygamber:

– Evet, dedi. Babam sevinçten ağlamaya başladı. O güne kadar ilk kez birinin sevinçten ağladığını görüyordum. Babam yolculuk için hazırladığı develeri göstererek:

– Ya Resûlallah! Bunlardan istediğini seç, dedi. Hz. Peygamber:

– Parasını ödemek şartıyla olur. Benim olmayan deveye binmek istemem, buyurdu. Babam teklifinde ısrarcı olmadı. Onları Kuşeyroğulları'ndan yüz dirheme satın aldığını söyledi.

Hz. Peygamber parasını ödeyerek Kusvâ adını verdiği deveyi satın aldı. Durum belli olunca hanımlar olarak kalkıp pratik bir sefer hazırlığı yaptık. Hazırladığımız yiyecekleri bir çıkına koyduk. Lakin çıkını bağlayacak ip bulamadık. Kardeşim Esmâ duruma hemen pratik bir çözüm buldu. Kuşağını ikiye böldü, biriyle heybenin diğeriyle su tulumunun ağzını bağladı. Bundan dolayı kendisine Zâtünnitâkayn (iki kuşaklı) adı verildi.

Hicret planı hemen oracıkta yapıldı. İlk olarak Diloğulları'ndan yolları çok iyi bilen bir rehber bulundu. Abdullah b. Uraykıt adındaki bu rehber, o sırada henüz Müslüman olmasa da çok güvenilir biriydi. Babam onunla konuşarak anlaştı. Develeri kendisine teslim edip üç gün sonra Sevr mağarasında buluşmak üzere sözleşti..."[66]

Plana göre kutlu yolcuların saklanmasına üç kişi yardım edecekti. Bunlar Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah, büyük kızı Esmâ ve azat ettiği kölesi Âmir b. Fûheyre'ydi.

Onlar Sevr mağarasına gizlendiğinde:

Abdullah b. Ebû Bekir; gündüz Mekkelilerin arasında durarak bilgi toplayacak, gece olunca mağaraya giderek topladığı bilgileri Allah Resûlü (sas) ile paylaşacaktı. İş bitince güneş doğmadan önce geri dönecek, gizlice evine giderek yatağına yatacaktı. Sabah olunca erkenden müşriklerin yanına gidip hiçbir şey olmamış gibi onlarla birlikte vakit geçirecekti. Onu sürekli yanlarında gören Mekkeliler, böylece kendisinden şüphelenmeyecekti.

Âmir b. Fûheyre; gündüz diğer çobanlarla birlikte davarlarını otlatacak, gece olunca Abdullah b. Ebû Bekir'in ayak izlerini yok etmek için koyunlarını Sevr mağarasının önüne götürecekti. Bu vesileyle kutlu yolcular koyunların sütünden ve etinden faydalanacaktı. Onun asıl görevi Abdullah ve Esmâ'nın izlerini silmekti. Onlar mağaradan ayrıldıktan sonra koyunları onların geçtiği yerden götürüp getirerek izlerini yok edecekti. Sonra hemen oradan

ayrılacak, sabah olunca hiçbir şey olmamış gibi kalkıp diğer çobanlarla birlikte hayvanlarını otlatacaktı.

Esmâ bint Ebû Bekir ise her zaman yaptığı gibi kutlu yolculara yemek götürecekti. Çok akıllı ve bir o kadar da cesur bir kadın olan Esmâ (ra), gece olunca hazırladığı yemeği onlara götürecek, aynı gece oyalanmadan eve geri dönecekti.

Hız. Peygamber ve Can Yoldaşı hicret ettiği gün harekete geçen üç maharetli genç, bütün Kureyşliler kutlu yolcuları ararken gizli ve bir o kadar da tehlikeli olan bu görevi, üç gün nerdeyse hiç uyumadan ve hiçbir açık vermeden en güzel şekilde yerine getirecekti. [67]

Artık hicret için hazırlıklar tamamı. Sıra zehirli kılıçlarla paramparça olmayı göze alacak babayığidi bulmaya gelmişti. Bu kişi Sevgili Peygamberimizin yatağına yatacak, onu öldürmeye gelenleri bekleyecekti. Bu, büyük cesaret isteyen bir görevdi. Peygamberimiz bu görevi o sırada âdeta bunun için Mekke’de bekleyen Hız. Ali’ye verdi. Hız. Ali de zor ve bir o kadar da tehlikeli olan bu görevi, hiç tereddüt etmeden kabul etti. [68]

Bundan sonra neler olduğunu Berâ b. Âzib’in naklettiği bir hadiste bizzat sahâbînin kendisi anlatıyor:

“Hız. Ebû Bekir bir gün on üç dirhem vererek babam Âzib’den bir miktar yol azığı satın aldı. Alışveriş bitince de benden aldıklarını eşyalarının yanına kadar götürmemi rica etti. Babam:

– Bize Allah Resûlü (sas) ile Mekke’den çıktığınızda, müşrikler sizi takip ederken neler yaşadığınızı anlatmadan isteğini yerine getirmem, deyince Hız. Ebû Bekir anlatmaya başladı:

‘Gecenin ilk saatlerinde Hız. Peygamber ile gizlice Mekke’den ayrıldık. O gece ve ertesi gün sürekli yürüdük. Herhangi bir problem olmadan selamet içinde gizlenebileceğimiz bir yere ulaştık. Saklanabileceğimiz uygun bir yer bulmak için etrafa bakındım. İlerde bir kaya gördüm. Hemen koşup kayanın yanına gittim. Sağına soluna bakınca küçük bir mağara olduğunu fark ettim. Büyük bir sevinçle Hız. Peygamber’e baktım Allah Resûlü hemen ardından mağaranın yanına geldi. Onu durdurarak mağaranın kapısına yöneldim:

– İzin verirseniz sizden önce içeri girip içeride sizi rahatsız edebilecek bir şey olup olmadığını kontrol edeyim, dedim. Allah Resûlü bana müdahale etmedi...” [69]

Allah Resûlü (sas) hicret sırasında şehirden ayrılıp Hezvere'ye geldiğinde Mekke'ye döndü. Son derece mahzun ve üzgündü. Hüzünlü gözlerle bir süre Kâbe'ye baktı. Sonra: *“Ey Mekke! Vallahi sen Allah'ın en hayırlı arzı ve benim en çok sevdiğim yersin. Eğer senden zorla çıkarılmamış olsaydım, seni asla bırakıp başka yere gitmezdim.”* dedi.^[70] Ardından: *“Allah'ım! Beni en çok sevdiğim bir beldeden çıkardın. Bundan sonra en sevdiğin beldede yaşamamı nasip et!”* diye dua etti. Duasını kabul eden Allah (cc), peygamberini Medine'de yaşattı.^[71]

Servetim Yağma Olsun!

Hız. Ebû Bekir, davet mücadelesi boyunca servetini hiç düşünmeden Allah için harcamıştı. Hicret ettiği sırada birikmiş altı bin dirhemi de ailesine bırakmayıp her zaman olduğu gibi yine davası için harcamayı düşünüyordu. Sevr mağarasında saklandıkları sırada şehirde olup bitenleri anlatmak için yanlarına gelen oğlu Abdullah'tan bir sonraki gelişinde Medine'de ihtiyacı olacağını düşünerek Mekke'de bulunan paralarını getirmesini istedi. Oğlu da ertesi gece geldiğinde dirhemleri babasına teslim etti.

Hız. Ebû Bekir'in babası Ebû Kuhâfe o sırada iman etmemişti. Bu nedenle oğlunun servetini İslâm için harcamasına çok kızılıyordu. Oğlunun hicret ettiğini öğrenince hemen evine gitti. “Bu adam hem malını hem canını İslâm için feda ederek sizleri de mağdur etti.” diyerek sızlanmaya başladı. Âmâ olan dedesinin üzüntüden perişan olduğunu gören Esmâ bint Ebû Bekir onun hâline acıdı. Daha fazla üzülmemesi için “Hayır dedeciğim! Babam bize pek çok hayır bırakarak gitti.” diyerek paraları götürmediğini ima etti.

Bundan sonra neler olduğunu Esmâ bint Ebû Bekir şöyle anlatır:

“İslâm daveti başladığı sırada babamın serveti kırk bin dirhemdi. Hicret ettiğinde ise beş altı bin dirhemi kalmıştı. Babam hicret ederken onu da yanında götürdü. Dedem bu hususta endişeliydi. Dedemin endişesini giderip ikna olması için hemen koşup bir miktar çakıl taşı topladım. Onu evdeki bir çömleğin içine koydum. Üzerini de bir bezle örttüm. Dedemin yanına giderek elinden tuttum, onu doğruca çömleğin yanına götürdüm. Elini çömleğin üzerindeki beze dokundurarak:

– Bak, babam işte bu çömleği bize bıraktı, dedim. Dedem çömleğin içindekilerin dirhem olduğunu sanmıştı.

– Eğer bunları size bıraktıysa o zaman bir problem yok, bu kadarı ne fazla ne eksik, dedi. Sakinleşip sorun çıkarmadı.

Aslında babam bize bir şey bırakmamıştı. Ancak yaşlı dedemin üzülmemesi ve sakinleşmesi için bu şekilde davranmak zorunda kalmıştım.”^[72]

Hız. Ebû Bekir ticaretten elde ettiğı kırk bin dirhemlik servetinin otuz beş binini Mekke döneminde İslâm daveti için harcamıştı. Geri kalanını ise Medine’de yine İslâm için harcamak üzere yanına aldı.

Amansız Takip

Allah Resûlü’nü (sas) öldürmeden kalpleri rahat etmeyecek olan müşrikler, sabah olduğunda onun hicret etmek üzere Mekke’yi terk ettiğini anlayınca çılgına döndüler. Ebû Cehil’in peşine takılarak büyük bir kızgınlıkla kutlu yolcuların peşine düştüler. Hız. Peygamber’i nerede görseler hemen üzerine atılacak, ne olursa olsun yakaladıkları yerde öldüreceklerdi. Allah Resûlü’nün (sas) Hız. Ebû Bekir ile hicret ettiğini tahmin etmekte zorlanmadılar.

Önce Hız. Ali’yi konuşturmayı deneyen Ebû Cehil, sonuç alamayınca adamlarını yanına alarak doğruca Hız. Ebû Bekir’in evine gidip kapısına dayandı. Kapıyı hızlı hızlı vurmaya başladı. O sırada genç bir hanım olan Esmâ bint Ebû Bekir kapıyı açtı. Kızgınlıktan nefes nefese olan Ebû Cehil ona: “Ebû Bekir nerede?” diye bağırdı.

Kendince Esmâ’yı korkutup konuşmasını sağlayacaktı. Ancak karşısındaki genç hanım herkesin önünde titrediğı zalimden korkacak biri değildi. Cesaret âbidesi olan Esmâ, aynı sertlikle cevap verdi. “Nerede olduklarını bilmiyorum!” dedi.

Aldığı cevaptan hoşlanmayan Ebû Cehil, karşısındakinin genç bir hanım olduğuna aldırmadı. Elini kaldırdı, var gücüyle yüzüne şiddetli bir tokat attı. Esmâ (ra) tokadın etkisiyle sendeledi, yere düşecek gibi oldu. Kûpeleri kulağından fırlatarak yere savruldu. Soğukkanlılığını korumaya çalışıyor, İslâm düşmanı karşısında dimdik durmaya gayret ediyordu. Onun da Hız. Ali gibi konuşmayacağını anlayan Ebû Cehil zaman kaybetmemek için söylenerek oradan ayrıldı.

Kutlu yolcuları bulmak için seferber olan Mekkeliler, en iyi iz sürücülerin rehberliğinde dört bir tarafa dağıldılar. Önce şehri

aradılar. Mekke’de aramadıkları yer kalmadı. Kutlu yolcuların şehirde olmadığı anlaşılınca şehir dışına çıktılar. Tozu dumana katan atlılar dağ tepe demeden her yeri aramaya, her taşın ardına bakmaya başladılar.^[73]

Ebû Cehil’in kışkırtmalarıyla büyük bir öfkeye kapılarak kutlu yolcuların peşine düşen Müşrikler, aramadıkları yer kalmadığı hâlde sonuç alamadılar. Can düşmanı olarak gördükleri Allah’ın Resûlü hiçbir yerde yoktu.

Onlar kin ve nefretle dağları tepeleri ararken Allah Resûlü (sas) ve Hz. Ebû Bekir Sevr mağarasına doğru gidiyordu. Hz. Ebû Bekir, çok endişeliydi. Durmadan yer değiştiriyor, bazen Allah Resûlü’nün (sas) önünde, bazen arkasında yürüyor, bazen sağa bazen sola geçiyordu. Korku ve telaşı elbette kendi için değil Can Yoldaşı içindi.

Allah Resûlü (sas) sahâbîdeki korku ve telaşı görünce: “Bu ne hâl ey Ebû Bekir? Seni hiç böyle telaşlı görmemiştim.” buyurdu.

Hz. Ebû Bekir: “Ya Resûlallah! Gözetlendiğimizi düşününce size bir zarar gelmesin diye öne geçiyorum. Birilerinin bizi takip edebileceğini düşününce sizi korumak için arkaya geçiyorum. Başka şeyler düşünerek bir sağa bir sola geçiyorum. Düşmanın nereden saldıracığından bir türlü emin olamıyor, içim rahat etmediği için böyle bir o tarafa bir bu tarafa dönüp duruyorum.” dedi.

Kutlu yolcular gece boyunca yürüdükten sonra sabahleyin selamet içinde gizlenecekleri yere geldiler. Kalacakları yeri gören Hz. Ebû Bekir, Allah Resûlü’nün (sas) önüne geçerek mağaranın kapısına yöneldi: “İzin verirsiniz sizden önce içeri girmek, içeride sizi rahatsız edebilecek bir şey olup olmadığını kontrol etmek istiyorum. Eğer tehlikeli bir şey varsa size değil bana zarar versin.” dedi. Ardından da içeri girip etrafı haşerelerden bir bir temizledi. Sonra üzerindeki cübbeyi çıkardı, ondan kestiği parçalarla delikleri tek tek kapattı. Elbise bütün delikleri kapamış sadece iki delik kalmıştı. Mağaradan çıkarak Allah Resûlü’nü (sas) içeri buyur etti. Hz. Peygamber içeri girip istirahat buyurdular. Onun yanına oturan Hz. Ebû Bekir ayaklarıyla kalan iki deliği sıkı sıkıya kapattı.

Gece boyunca yürüyen Allah Resûlü (sas) yorgunluktan bitap düşmüştü. Hemen uyuya kaldı. Hz. Ebû Bekir de onun gibi yorgundu. Lakin müşrikler peşlerindeyken, mağaradaki iki deliği ayağıyla kapatmışken uyuyamazdı. Tahmininde yanılmamıştı.

Mağaranın içindeki iki delikten çıkmaya çalışan haşereler Hz. Ebû Bekir'in ayaklarını ısırıp soktular...

Hz. Ebû Bekir acıdan kıvranıyor ancak Allah Resûlü'nü (sas) rahatsız etmek istemiyordu. Olanlardan haberi olmayan Allah Resûlü (sas) ise başını Hz. Ebû Bekir'in dizine koymuş öylece uyuyordu. Korkulu ve yorucu bir yolculuk yapmış, gece boyunca uyumamış olan Hz. Ebû Bekir de gözlerinden akan uykuya aldırış etmeden pür dikkat etrafı dinliyordu. Hz. Peygamber'i uyandırmamak adına haşerelerin ayaklarını ısırmasına tahammül ederek, eşsiz bir sabırla hareket etmeden bekliyordu.

Hz. Ebû Bekir; Peygamberin dostu, sırdaşı, zor zamanda yol arkadaşı...

Dostuna zarar gelir endişeyle canı pahasına sessizce bir bekleyiş...

Rabbim bu ne büyük sevgi, bu nasıl aşk!

Bu sevginin hürmetine Rasûlü'ne bize de sevdire!

Aşk ve şevkle sünnetine uymamızı nasip eyle!..

Aşk deryasına dalan gönül, haşerelerin sokmasının acısıyla kendini tutsa da vücut gözyaşlarına hâkim olamamıştı. Sahâbînin gözlerinden süzülen damlalardan biri Allah Resûlü'nün (sas) yüzüne düştü. Düşen gözyaşının etkisiyle uyanan Allah Resûlü yol arkadaşının ağladığını görünce:

“Ne oldu Ey Ebû Bekir?” diye sordu.

“Anam babam sana feda olsun ya Resûlallah! Sanırım yılanlar soktu.” deyince Allah Resûlü: “Bana söyleseydin ya!” buyurdu.

Hz. Ebû Bekir: “Sizi rahatsız etmek istemedim ya Resûlallah!” demesi üzerine Allah Resûlü (sas) elini Hz. Ebû Bekir'in ayağında gezdirerek dua edince yaraları hemen o an iyileşti. Ağrı ve acısı geçiverdi. [\[74\]](#)

Ellerini semaya kaldıran Allah Resûlü: “*Allah'ım! Ebû Bekir'i cennette yüce bir makamda benimle beraber kıl!*” diye dua etti. Hemen sonra Hz. Peygamber'e duasının kabul edildiği bildirildi. [\[75\]](#)

Ulaşılamayan Aşk

Sevgi paylaşmaktır, hayatı ve ötesini...

Sevgi paylaşmaktır, acı ve tatlı anları...

Sevgi paylaşmaktır, duyguları ve düşünceleri...

Sevgi paylaşmaktı, endişeleri ve korkuları...

Sevgi paylaşmaktı, sevgilinin kalbindeki neşeyi, hüznü, kederi ve korkuyu...

Bütün benliğinle duyup hissetmekti. Onunla gülüp onunla ağlayabilmek, yeri geldiğinde bunun da ötesine gidebilmekti. Acılarını paylaşırken sevgiliyi güldürebilmek ya da onun adına ondan daha fazla endişelenip korkabilmekti.

Hız. Ebû Bekir'in Allah Resûlü'ne (sas) olan sevgisi, aşkın çok ötesinde kelimelerle anlatılamayacak kadar büyük bir sevgiydi. Bir gün Allah Resûlü (sas) ashabına: *“Dünyanızdan bana üç şey sevdirdi: Güzel koku, kadın ve gözümün nuru namaz.”* buyurdu.^[76]

O sırada hemen yanı başında bulunan Hız. Ebû Bekir kendini tutamadı: “Ya Resûlallah! Bana da dünyadan üç şey sevdirdi: Senin yüzüne bakmak, bütün malımı senin için harcamak ve beni sana daha fazla yaklaştıracak vesileler bulmak.” dedi.^[77]

Onun Peygamber aşkı; “Hız. Ebû Bekir namazının, orucunun çokluğu ile değil kalbindeki sevgi sebebiyle insanlardan daha faziletli oldu.”^[78] sözleriyle anlatılır.

“Eğer onlara, kendinizi öldürün yahut yurtlarınızdan çıkın, diye emretmiş olsaydık, içlerinden pek azı müstesna, bunu yapmazlardı...”^[79] ayeti nazil olunca Hız. Ebû Bekir:

“Ya Resûlallah! Eğer bunu bana emretseydin, hiç tereddüt etmeden hemen yapardım.” dediğinde Allah Resûlü (sas): “Doğru söylüyorsun.” buyurarak sahâbînin can feda etme konusundaki samimiyetini onaylamıştır.^[80]

Üzölme, Allah Bizimledir!

Kutlu yolcuların izini süren Kureyşliler, onlara yaklaştığında Allah Resûlü (sas) mağarada namaz kılıyor, Hız. Ebû Bekir ise büyük bir endişeyle etrafı gözlüyordu. Müşrikler iyice yaklaşmış, gölgeleri görölmeye başlamıştı. Yol arkadaşı müşriklerin gölgesini görünce Can Dostuna zarar gelecek diye endişelendi. Allah Resûlü (sas) namazını bitirince dayanamayıp endişesini onunla paylaşmak istedi.

Enes b. Mâlik Hız. Ebû Bekir'den naklen anlatıyor:

“Allah Resûlü (sas) ile Sevr mağarasında iken müşrikler o kadar yaklaştılar ki içlerinden biri ayaklarının ucuna baksa bizi görürdü.

Gözümü tepemizde dikilen müşriklerin ayaklarına dikmiş kaygı ve endişeyle beklerken:

– Ya Resûlallah! Birisi ayaklarına baksa bizi görüverecek, diyerek korkumu dile getirdim. Allah Resûlü sakindi:

– Ey Ebû Bekir! Üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkındaki bu endişen nedir? Endişelenme! Allah bizimle beraberdir, buyurarak beni teselli etti.^[81] Ben hâlâ endişeliydim:

– Vallahi kendim için değil size bir kötülük yaparlar diye korkuyorum. Beni öldürseler de gam çekmem! Yalnızca bir kişi ölmüş olur. Ama size bir zarar ve ziyan eriştirecek olurlarsa bu, bütün ümmetin helâkine sebep olur, dedim. Allah Resûlü tekrar:

– *Üzülme, Allah bizimle beraberdir*, buyurarak beni sakinleştirdi.”

Hiz. Âişe:

“Babam bana hicreti anlatırken şöyle dedi: ‘Müşriklerden bir adam mağaranın kadar önüne geldi. Yüzünü Allah Resûlü’ne (sas) dönüp bevetmeye başladı. Endişe ve hayretle:

– Ya Resûlallah! Adam bizi görmüyor mu, diye sordum.

– Görmüş olsaydı bize bu şekilde yüzünü dönmezdi, buyurdu.”^[82]

Şüphesiz üçüncüsü Allah olan hiçbir ikilinin endişe etmesine gerek yoktu. Hiz. Ebû Bekir bunun bilincindeydi. Ancak konu Hiz. Peygamber olunca işin rengi değişiyordu. Ona olan sevgisinin büyüklüğünden kalbine söz geçiremiyor, gözyaşlarına hâkim olamıyordu.

Bu yolculuk Hiz. Ebû Bekir’in kalbindeki sevgiyi en üst noktaya çıkarmış, onun Âlemlerin Efendisi’nde fenâ bulmasına vesile olmuştu. Kendisini çoktan unutmuştu. Yalnızca Allah Resûlü’nü (sas) görüyor, onu düşünüyor, onun için kaygılanıyor, onun için ağlıyordu. Fenâ fi’r-Resûl olanların rehberi olmuş, onlara ve bütün Müslümanlara Âlemlerin Efendisi’nin nasıl sevilleceğini gösteriyordu.

Hiz. Peygamber onu teselli etmek için emin ve mütevekkil bir şekilde yeniden: “*Ey Ebû Bekir! Üçüncüsü Allah olan iki kişi için akıbetin ne olacağını sanıyorsun? Yakalanacağımızı mı sanırsın?*” buyurdu. Sonra da Hiz. Ebû Bekir’in iç ferahlığa kavuşması için dua etti.^[83]

Elbette Allah (cc) onları korumuştı. Görünen görünmeyen ordularını göndermiş, müşriklerle aralarına perdeler çekmiş, örümcek

ağları, kuş yuvaları ile dostlarını gizlemiş, müşriklerin basiretlerini bağlamıştı.

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'inde bu hadiseye şu ayetiyle işaret eder:

“Eğer siz ona (Resûlullah’a) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allah yardım etmiştir: Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir ile birlikte Mekke’den) çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; o, arkadaşına. Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir, diyordu. Bunun üzerine Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah’ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir.”^[84]

Hiz. Peygamber ile bu çok özel zamanda çok özel lütuflara mazhar olan Hiz. Ebû Bekir, Allah ile birlikte olmanın sırrına varmış, sükûnetin esrarını keşfetmişti. Can Yoldaşı'na mağaranın ağzını gösteren Hiz. Peygamber: “Onlar bize şuradan gelirse biz diğer taraftan çıkıp gideriz.” buyurarak Allah'ın kendilerini koruyacağını mucizevi bir şekilde bildiriyordu.

Hiz. Ebû Bekir, Allah Resûlü'nün (sas) gösterdiği tarafa baktığında bir boşluk gördü. Bu düşmanlarından kurtulacakları bir kapı, Allah'ın Habîb-i Edîbi'ne özel bir lütfuydu.

Allah kutlu yolcularını rahmetiyle kuşatırken Kureyşlilerin rehberi mağaraya iyice yaklaştı. Arada âdeta hiçbir mesafe kalmamıştı. Birden: “İşte şu taşta bir iz var!” diye bağırdı. Sonra sesi kesildi, sus pus oldu.

Şaşkın şaşkın etrafa bakan rehber: “Bundan sonra ayağını nereye koyduğunu göremedim. İzler burada kesiliyor. Vallahi aradığınız kişi şu mağaranın ötesine geçmemiştir!” dedi. Herkes şaşkındı. Kureyşliler: “Vallahi sen şimdiye kadar hiç yanılmamıştın!” diyerek adamı tasdik ettiler.

Rehberleri Kürz b. Alkame'ydi. Adamlara: “Biriniz gidip şu mağaraya baksın.” deyince birkaç kişi mağaraya doğru yürüdüler. Mağaraya yaklaştıklarında iki güvercinin mağaranın ağzında yuva yaptığını gördüler. İçeride kimsenin bulunmadığını düşünerek geri

döndüler. Kalpleri mutmain olmayan müşrikler, tekrar mağaraya yöneldiler. Mağaranın kapısı örümcek ağı ile tamamen örülmüştü.

Birbirlerine: “İçeride herhangi bir kimse bulunsaydı, bu ağ burada olmazdı. İçeri girebilmek için onu kaldırmaları gerekirdi.” dediler. Şüphelenen biri: “Buraya kadar gelmişken içeri girip bakalım.” dedi. Azılı müşrik Ümeyye b. Halef hiddetle çıkıştı:

“Hâlâ mağaranın orada ne dolaşıp duruyorsunuz? Kapının önündeki kat kat örümcek ağını görmüyor musunuz? Vallahi ben, bu ağın Muhammed doğmadan öncesine ait olduğu kanaatindeyim!” dedi.

Mağaranın dört bir tarafına bakındılar ama kimseyi göremediler. Canı sıkılan Ebû Cehil: “Vallahi iyi biliyorum ki o çok yakınımızda bulunuyor. Sihri ile bizi büyülediği için onu göremiyoruz.” dedi. Mağarada kimsenin olmadığına kanaat getirince geri dönüp gittiler. [\[85\]](#)

Mekke’den gizlice ayrılan Allah Resûlü (sas) ve Hz. Ebû Bekir, gece boyunca durup dinlenmeden yürümüşlerdi. Karanlıkta kıraç bir bölgede yürüdükleri için ayakları kanlar içinde kalmıştı. Mağaraya girip dinlenmek için oturduklarında Peygamberimizin ayaklarını kanlar içinde gören Hz. Ebû Bekir’in yüreği parçalandı.

Peygamberler Serveri’nin Can Yoldaşı o anı şu sözlerle anlatır:

“Bir ara yere doğru baktım. O sırada gözüm Allah Resûlü’nün ayaklarına ilişti. Ayakları kanlar içindeydi. Yürürken paramparça olmuş, her tarafından kanlar akıyordu. Gözlerim doldu. Sessizce ağladım. Gördüklerimden anladım ki, Mekke’den ayrılacak da sıkıntılar hâlâ devam ediyordu.” [\[86\]](#)

Hz. Ebû Bekir, Sevr mağarasında Can Yoldaşı ile üç gün baş başa kaldı. Onunla defalarca birlikte zaman geçirmişti. Lakin şimdi başkaydı. Diz dize ve göz göze olan dostların üçüncüsü Allah’tı. Birlikte Allah’ı anıyor, onu tefekkür ediyor, ona dayanıp tevekkül ediyor, onun rızası için canlarını ortaya koyuyorlardı.

Bu ne büyük bir lütuf, bu ne büyük bir şeref, bu ne büyük bir ödöldü...

Böyle bir yakınlığın bir dakikası için bile can vermeye değmez mi?

Onun ile diz dize göz göze geçen bir ana, ruhlar feda edilmez mi?

Rehberleri Abdullah b. Uraykıt tam zamanında geldi. Âmir b. Fühayr de onlara katıldı. Uzun ve çok tehlikeli bir yolculuk başladı.

Başlarına ödöl konulan kutlu yolcular, yalnızca peşlerine düşen Mekkelilerin değil bütün ödöl avcısı bedevilerin de hedefiydi.

Başına Konulan Ödöl

Kutlu yolcuların peşinden Hira Mağarası'na kadar giden müşrikler, Hz. Peygamber ve Can Yoldaşı'nı bulamayınca öfkeden ne yapacaklarını bilemediler. Elleri boş olarak geri dönmeleri adamları büyük bir hayal kırıklığına uğrattı. Ümitlerini kaybetmek istemiyor, Hz. Peygamber ve Can Dostu'nu yakalayıp onlardan ebediyen kurtulmayı arzu ediyorlardı. Mekke'ye gelince şehrin ileri gelenleri oturup istişare yaptılar. Toplantı sonunda Mekke dışında yaşayan Arapları harekete geçirmeye karar verdiler. Etrafa haber salıp Hz. Peygamber ve Can Yoldaşı'nı yakalayan ya da öldürene büyük ödöl vereceklerini ilan ettiler. Dört bir yana tellallar çıkarıp kabile ve köylere adamlar gönderdiler.

“Muhammed'i ve Ebû Bekir'i yakalayıp bize getiren, yerini bildiren ya da öldürene her biri için 100 deve verilecektir!” diye ilan ettiler.

İlanı duyan çöl bedevileri hemen hazırlanıp gruplar halinde kutlu yolcuların peşine düştü. Kureyşliler'in duyuru yapmak için gönderdiği kişi durmadan at koşturarak kısa sürede Müdlicoğulları'nın yaşadığı köye ulaştı. Halkın kendini duyacağı yüksekçe bir yere çıktı:

– Kim Muhammed ve Ebû Bekir'i esir alır veya öldürürse ona her biri için 100 deve verilecektir, diye ilan etti.

Tellalların sözlerini duyanların gözleri fal taşı gibi açıldı. Kendine güvenenler yerlerinden fırlayıp atlarını hazırlamaya koyuldular.

Kutlu yolcular ilanın yapıldığı salı günü Müdlicoğulları'nın yaşadığı Kudeyd'e ulaşmış bulunuyordu. Dahası Müdlicoğulları'ndan birisi onları görmüştü. Büyük bir sevinçle kabilesine dönerek gördüklerini soluk soluğa insanlara anlattı. Adamı duyan Sürâka b. Mâlik gibi bileğine güvenen süvariler, iki yüz devenin hayallerini kurmaya başladı. Develere tek başlarına sahip olmak isteyen adamlar, sessizce yerlerinde ayrılıp evlerine koşmak üzereyken söze karışan Sürâka arkadaşları yanıltmak için yüksek sesle:

– Senin gördüklerin onlar değildir. Onlar büyük ihtimalle falan ve falan kimselerdir. Biraz önce kaybettikleri bir şeyi aramak için gözümün önünden geçip o tarafa doğru gittiler, diyerek rakiplerini

yanılttı. Konuşmadan sonra oradan ayrıldı, atını hazırlayıp gizlice yola çıktı.

Kutlu yolcuları kaçırmamak için atını dörtnala sürdü. Çölleri aşarak ilerleyen Sürâka kısa sürede hedefine ulaştı. Uzakta bir karartı görünce bunun kutlu yolcular olduğunu düşündü. Atını mahmuzlayıp hızlandı. Seslerini duyacak kadar yaklaştı. Bir atının kendilerine yaklaştığını fark eden Hz. Ebû Bekir arkasına dönüp Sürâka'yı görünce büyük bir endişeye kapıldı.

– Ya Resûlallah! Biri bizi yakalamak için geliyor. Çok yaklaştı, bize ulaşmak üzere, dedi. Can yoldaşını teselli eden Allah Resûlü (sas):

– Üzülme Allah bizimledir, buyurarak onu sakinleştirdi.

Hz. Ebû Bekir hâlâ kaygılıydı. Sürâka'nın Allah Resûlü'ne (sas) zarar vereceğinden korkuyor, korkudan gözlerinden süzülen yaşlar sakalını ıslatıyordu. Bir taraftan ağlıyor bir taraftan:

– Ya Resûlallah! Adam bizi yakalamak üzere, diyerek endişesini dile getiriyordu. Can dostuna şefkatle bakan Allah Resûlü (sas) niçin ağladığını sorduğunda

– Vallahi kendim için değil, sizin için ağlıyorum, diyordu. Bunun üzerine ellerini semaya kaldıran Hz. Peygamber *“Allah'ım! Şu kişiye karşı bize yardım et! Bizi onun şerrinden koru!”* diye dua etti.

Daha duası bitmeden kutlu yolcuları yakalamaya gelen kişinin atı tökezledi, binicisi yere kapandı. Neye uğradığını şaşırان adam bütün gücünü toplayarak yerinden kalktı...

Hz. Peygamber'in duası kabul olmuş, Sürâka'nın atının ayaklarını üç kez kuma gömen Allah, kutlu yolcuları ondan korumuştı. Sonunda karşısındaki insanların sıradan kişiler olmadığını anlayan Sürâka b. Mâlik, atını bırakıp Allah Resûlü'nün (sas) yanına koştu. Defalarca özür diledikten sonra:

– Vallahi bundan böyle size düşmanlık etmeyecek, zarar vermeye çalışmayacağım. Ey Muhammed! Kesin olarak anladım ki başıma gelenler senden dolayıdır. Dua et de Allah beni bulduğum şu hâlden kurtarsın. Yemin ederim ki size saldırmayacağım, arkadan gelenlere yerinizi bildirmeyecek, gizli tutacağım. İşte ok torbam işaret için ondan bir ok al! Falan yerde yayılan deve ve koyunlarımın yanına git! Ne kadar ihtiyacın varsa istediğin kadar al, diye yalvardı...

Coşkulu Karşılama

Kutlu yolcular yol boyunca pek çok tehlikeyle karşılaşp birbirinden özel mucizeler yaşadılar. Hz. Ebû Bekir, Medine'ye ulaşınca kadar korku ve endişeden ölüp ölüp dirildi. Çok zor da olsa sonunda hicret yurduna vardılar.

Bundan sonra yaşananları Abdurrahman b. Uveym b. Saîde sahâbîlerden naklen anlatıyor:

“Allah Resûlü'nün (sas) Mekke'den hareket ettiğini haber alınca sevinçten içimiz içimize sığmadı. Büyük bir heyecan, merak ve coşkuyla yolunu gözlemeye başladık. Onu karşılamak için her gün kadın erkek, yaşlı genç demeden sabah namazını kıldıktan sonra şehrin dışına çıkar, Harre'ye giderek bıkip usanmadan Hz. Peygamber'in gelmesini beklerdik...”

Peygamber sevdalısı Medineliler, oraya vardıkları her seferde gözlerini ufka dikip saatlerce beklerlerdi. Allah'ın Habîbî'nin o gün gelmeyeceğini anladıklarında kalpleri hüznle dolardı. Çaresiz buruk bir kalple evlerine, işlerinin başına dönerlerdi. Bir sabah namazından sonra yine yollara düşüp Harre'ye gitmişlerdi. Beklemişlerdi yollarını En Sevgili'nin. Gönül gözüyle seyrederken canlar canını, dakikalar, saatler birbirini kovalamış, ancak o yine gelmemişti. Boyunları büküldü. Kelimeler o anki özlemlerini ve hüznlerini anlatmaya yetmedi. Onu günlerce değil, sonsuza kadar bekleseler yine de değerdı. Lakin kalp, hüznleniyor; göz yaş döküyordu.

Güneş iyice yükselince mahzun bir şekilde geri döndüler. Henüz evlerine yeni girmişlerdi ki kulelerden birine çıkan bir Yahudi'nin sesini duydular. Yahudi uzaktan beyaz elbiseli kişilerin geldiğini görmüştü. Durumdan haberdar olduğu için gayri ihtiyari avazı çıktığı kadar bağırdı:

“Ey Araplar! Ey Kayleoğulları! İşte nasibiniz, konduğunuz, bekleyip durduğunuz ulu kişi geliyor!”

Yahudi'nin sesini duyan Müslümanlar, büyük bir sevinç ve heyecanla evlerinden fırlayarak dışarı çıktılar. Yahudi hâlen:

“Ey Araplar! Ey Kayleoğulları! İşte nasibiniz, konduğunuz, bekleyip durduğunuz ulu kişi geliyor!” diyordu. [\[88\]](#)

Abdurrahman b. Uveym b. Saîde anlatmaya devam etti:

“Yahudi, Hz. Peygamber’in geldiğini haber verince hızla silahlanarak evlerimizden çıktık. Koşarcasına kutlu yolcuların yanına gittik. Oraya vardığımızda Hz. Peygamber bir ağacın gölgesinde oturuyordu. Hemen hemen onunla aynı yaşlarda olan Ebû Bekir de yanı başında duruyordu. Çoğumuz Allah Resûlü’nü (sas) görmemiştik. Bu nedenle Hz. Ebû Bekir’i peygamberimiz sandık. Gelenlerin birçoğu ona selam veriyordu. Hz. Ebû Bekir kalkıp elbisesiyle ona gölgelik yapınca yanıldığımızı anladık. Allah Resûlü’ne yönelerek konuşmalarını dinledik...”[89]

Allah Resûlü (sas) ve Hz. Ebû Bekir bir süre dinlendikten sonra kalkıp şehrin üst tarafına yönelerek Amr b. Avfoğulları’nın yaşadığı Kubâ’ya gittiler. Orada pek çok sahâbîyi ağırlayan Külsüm b. Hidm’in evine konuk oldular. Bu sırada insanlar nöbetleşerek gruplar hâlinde kutlu misafirlerin ziyaretine geldi.[90]

Hz. Peygamber’in burada bulunduğu süre içinde yaptığı en büyük hizmet, Kur’ân’da kendisinden “takva üzere yapılan mescit” diye övgü ile bahsedilen Kubâ Mescidi’ni yaptırmak olmuştu. İlk muhacirler Kubâ’da Amr b. Avfoğulları’na ait bir hurma kurutma yerini mescid haline getirmişlerdi. Hz. Peygamber burayı genişletti. Arsa hazırlanıp mescidin yapımına başlanacağı zaman önce kibleyi tespit ederek bir çizgi çizdi. Bundan sonra Kubâlılardan taş getirmelerini emir buyurdu. Taşlar bir kenara yığılırken çizilen yer kazılmaya başlandı. Kazı işi bitirilince Allah Resûlü (sas) temele bir taşı bizzat koydu. Sonra:

– Ey Ebû Bekir! Bir taş alarak yanına koy, buyurdu. Yerden bir taş alan Hz. Ebû Bekir Hz. Peygamber’in taşının yanına ikinci taşı koydu. Hz. Peygamber bu kez:

– Ey Ömer! Ebû Bekir’in taşının yanına bir taş da sen koy, buyurdu. Hz. Ömer’den sonra:

– Ey Osman! Ömer’in taşının yanına bir taş da sen koy, diye emretti. Sonra diğerlerinin taşlarını koymalarını istedi...”[91]

Mekke’den ayrılıp başka bir diyara hicret edilse de hizmet ve davet mücadelesi devam ettiği gibi düşmanlıklar da devam ediyordu. Medine halkının büyük bir kısmı hâlâ Müslüman değildi. Bunun için kutlu misafirlerin gelişinden memnun olmayan pek çok insan vardı. Kalpleri kin ve nefret dolu bu insanlar, Allah Resûlü (sas) Kubâ’da bulunduğu sırada, geceleri defalarca konuk olarak kaldığı evi

taşılayıp Hz. Peygamber ve Can Dostu'nu rahatsız ettiler. Kaldığı ev taşlanınca huzursuz olan Hz. Peygamber problemin büyümesinden endişe etti. Kubâ'dan ayrılarak Medine'ye gitmeye karar verdi.^[92]

Hz. Peygamber ve sahâbîlerinin Medine'ye gidişleri olağanüstü büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılandı. Medine, Medine olalı böyle bir coşku görmemişti; insanlar bu kadar çok mutlu olmamıştı. O gün yaşananlara şahit olan Enes b. Mâlik gördüklerini şöyle anlatır:

“Allah Resûlü'nün (sas) gelişini meraklı ve heyecanla bekliyorduk. Allah Resûlü (sas) ilk olarak Kubâ'ya geldi. Bu bizleri ziyadesiyle sevindirdi. Pek çok kişi Kubâ'ya giderek kendisini ziyaret etti. Bir süre burada kalan Hz. Peygamber, daha sonra Medine'ye, şehrin merkezine geçmeye karar verdi. Medinelilerin nakibi (temsilcisi) Üseyd b. Hudayr'a haber göndererek kendini koruması için hazırlık yapmasını bildirdi. Medine'nin babayiğitlerinden beş yüz kişiyle Kubâ'ya gelen Üseyd b. Hudayr konak yerine kadar Allah Resûlü'ne (sas) eşlik etti.

Hz. Ebû Bekir, ticaret için sık sık Şam'a gidip geldiğinden yolları çok iyi bilir, insanlar tarafından çok iyi tanınırdı. Bu nedenle o önde, Allah Resûlü (sas) onun peşinden gidiyordu. Yol boyunca Hz. Ebû Bekir'i görenler ona Allah Resûlü'nü (sas) göstererek:

– Bu kim, diye soruyorlardı. Tedbiri elden bırakmayan Hz. Ebû Bekir, adamlara kinayeli cevap veriyor:

– O bana yol gösteren, beni hedefe ulaştıran kişidir, diyordu. O bununla dini anlamda hidayeti kastederken insanlar onu kılavuz sanıyorlardı.

Kutlu yolcuların şehre giriş yaptığını haber alan Medineliler, kendisini karşılamak için hazırlandılar. Allah Resûlü (sas) kendini koruyan babayiğitlerle Medine'ye sağ salım geldi. Kutlu Nebi'nin şehre girdiğini duyan bütün Medine halkı, çocuklar, hanımlar ve genç kızlar yollara döküldü; onu görmek için birbirleriyle yarıştılar. Onu görmeye çalışıyor:

– Hangisi, hangisi, diye yanındakilere soruyorlardı. Bir daha o günkü gibi coşkulu bir manzara görmedik. Allah Resûlü'nün (sas) Medine'ye geldiği günden daha aydınlık ve güzel bir gün yaşamadık.”^[93]

O gün insanlarda inanılmaz bir heyecan, sevinç ve coşku vardı. Kutlu Nebi'yi karşılamak için gelen Habeşli köleler sevinçten mızrak

atıyor, genç kızlar evlerin damlarına çıkmış, duydukları sevinci büyük bir coşkuyla söyledikleri şiirle dile döküyorlardı.^[94]

[18] İbn İshâk, *Sîre*, 183; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 8/148; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064.

[19] İbn İshâk, *Sîre*, 183; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/249.

[20] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/100.

[21] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/101; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 327; Süyûtî, *Lübâbü'n-nukûl*, 191.

[22] İbn İshâk, *Sîre*, 184; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/250; Ebû Serhân, *Nefâisü'd-dürer*, 1/233.

[23] İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/167; Nîsâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 47; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 4/18.

[24] *Buhârî*, *Salât*, 476; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 1/502; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/17.

[25] Kalem, 68/51.

[26] Bkz: Tebbet, 111/5; Zemahşerî, *Keşşâf*, 1526; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 4/565.

[27] Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, 8/608.

[28] İsrâ 17/45.

[29] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/355; Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve*, 150; Kurtubî, *Tefsîr*, 10/457.

[30] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3177; İbn Hacer, *İsâbe*, 4955.

[31] *Buhârî*, *Menâkıb*, 9; *Müslim*, *Fedâilü's-sahâbe*, 132-133; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/220; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/209.

[32] Şuarâ, 26/214.

[33] Hicr, 15/94.

[34] Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/32, 34.

[35] Şuarâ, 26/214.

[36] Hicr, 15/94.

[37] *Müsned*, 2/218; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/967.

[38] *Buhârî*, *Fedâilu ashâbi'n-Nebî*, 5; *Müsned*, 2/218; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/275.

[39] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/281; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/29; Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/31.

[40] Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/47.

[41] Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/38.

[42] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/282, 709; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/166.

[43] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/318; Süheylî, *Ravdü'l-ünf*, 2/89; Zehebî, *S. Alâmü'n-nübelâ*, 1247.

[44] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/259; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5626, 6142.

[45] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/318; Abdü'l-Mün'im el-Hâşimî, *Asru's-sahâbe*, 563.

[46] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/318.

[47] Leyl, 92/5-7.

[48] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/319; Hâkim, *Müstedrek*, 2/525.

[49] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/678.

[50] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/344-345; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/203-204; Taberî, *Tarih*, 319.

[51] Mekke'nin Yemen cihetinde ve deniz sahilini takriben o günün şartlarında beş günlük mesafede bulunan bir yer.

[52] *Buhârî*, Kefâlet, 4; *Müsned*, 6/198.

[53] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/372; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/471; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/29.

[54] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 7428; İbn Hacer, *İsâbe*, 12002; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/45.

[55] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/297; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/275; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 1/455.

[56] İbn Hişâm, *Sîre*, 1/375; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/208; Taberî, *Tarih*, 321; Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/84.

[57] Hâkim, *Müstedrek*, 3/77; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/399; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/215; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/53.

[58] Hz. Ali'den rivayet edilen hadisin bir bölümü eksiktir. Eksik kısmı tamamlayan bilgiyi Kelbî başka rivayetlerle tamamlar, Ebû Nu'aym ve İbn Kesîr'de ondan nakleder. Boşluğu gidermek için eksik kısmı buraya ekledik. Ebû Nu'aym, *Delâilu'n-nübüvve*, 171; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/428.

[59] En'âm, 6/151-153.

[60] Nahl, 16/90.

[61] Ahzâb, 33/46.

[62] İbn Hibbân, *Sîre*, 1/93; İbn Abdilberr, *Sîre*, 45; Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve*, 167; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 2/4.

[63] Kelâî, *el-İktifâ*, 1/272.

[64] *Buhârî*, Libâs, 3905; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/226; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/209.

[65] *Müsned*, 1/348; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/227; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 62; Taberî, *Tarih*, 331-332.

[66] *Buhârî*, Menâkıbu'l-Ensâr, 45; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/484; Kelât, *el-İktifâ*, 1/281.

[67] *Buhârî*, Menâkıbu'l-Ensâr, 45; *Müsned*, 4/176; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/485; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/341.

[68] İbnü'l-Cevzî, *Muntazam*, 3/51; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 2/34.

[69] *Müslim*, Zühd, 2310; *Müsned*, 1/2; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/478.

[70] *Tirmizî*, Menâkıb, 69; *İbn Mâce*, Menâsik, 279; *Müsned*, 4/305; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/949.

[71] Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/519.

[72] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/488; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/303; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 2/56.

[73] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/487; Hâkim, *Müstedrek*, 3/9; İbnü'l-Cevzî, *Muntazam*, 3/52; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/106.

[74] *Müsned*, 1/20; Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 2417; Taberî, *Tarih*, 333; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3066.

[75] İbnü'l-Cevzî, *Muntazam*, 3/53; Ebû Serhân, *Nefâisü'd-dürer*, 2/371.

[76] *Nesâî*, İşretü'n-nisâ, 1; *Müsned*, 3/128, 199; Abdürrezzâk, *el-Musannef*, 4/321.

[77] 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, 1/407; Muhibbüddin et-Taberî, *Riyâdü'n-nadra*, 1/265.

[78] Ahmet b. Hanbel, *Fedâilu's-sahâbe*, 1/173; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/271.

[79] *Nisâ*, 4/66.

[80] Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 57.

[81] *Buhârî*, Tefsir, 144; *Müslim*, Fedâilü's-sahâbe, 2; *Tirmizî*, Tefsir, 10; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/229.

[82] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 47; İbn ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dîl*, 8/394.

[83] *Müsned*, 1/4.

[84] *Tevbe*, 9/40.

[85] İbn Hazm, *Cemhere*, 83; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/475; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/210; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 2/52.

[86] Dahlân, *Sîre*, 1/311.

[87] *Buhârî*, *Menâkıbü'l-ensâr*, 45; *Müsned*, 4/175; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/232; Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve*, 2/114; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/486.

[88] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/492; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/233.

[89] *Buhârî*, *Menâkıbü'l-Ensâr*, 45; Halife b. Hayyât, *Tarih*, 28; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/214.

[90] İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/233.

[91] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/339; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/233.

[92] Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 2/27.

[93] *Buhârî*, *Menâkıbü'l-Ensâr*, 45; *Müsned*, 3/133; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/236; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/507, 539.

[94] *Müsned*, 3/150; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/508; Dahlân, *Sîre*, 1/322.

[44]

[77]

[21]

[49]

[72]

[56]

[65]

[93]

[28]

[84]

[37]

[53]

[86]

[68]

[40]

[63]

[35]

[58]

[30]

[25]

[61]

[89]

[32]

[34]

Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 45; *Müsned*, 3/133; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/236; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/507, 539.

Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 2/27.

Müsned, 3/150; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/508; Dahlân, *Sîre*, 1/322.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 2/339; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/233.

[51]

[87]

İbn Hibbân, *Sîre*, 1/93; İbn Abdilberr, *Sîre*, 45; Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve*, 167; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 2/4.

[47]

Buhârî, Libâs, 3905; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/226; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/209.

Kelâî, *el-İktifâ*, 1/272.

Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 45; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/484; Kelâî, *el-İktifâ*, 1/281.

Müsned, 1/348; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/227; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 62; Taberî, *Tarih*, 331-332.

İbnü'l-Cevzî, *Muntazam*, 3/51; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 2/34.

Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 45; *Müsned*, 4/176; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/485; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/341.

En'âm, 6/151-153.

Hiz. Ali'den rivayet edilen hadisin bir bölümü eksiktir. Eksik kısmı tamamlayan bilgiyi Kelbî başka rivayetlerle tamamlar, Ebû Nu'aym ve İbn Kesîr'de ondan nakleder. Boşluğu gidermek için eksik kısmı buraya ekledik. Ebû Nu'aym, *Delâilu'n-nübüvve*, 171; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/428.

Ahzâb, 33/46.

Nahl, 16/90.

[74]

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/372; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/471; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/29.

Buhârî, Kefâlet, 4; *Müsned*, 6/198.

İbn Hişam, *Sîre*, 1-2/297; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/275; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 1/455.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 7428; İbn Hacer, *İsâbe*, 12002; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/45.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/77; İbn Hişam, *Sîre*, 1-2/399; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/215; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/53.

İbn Hişam, *Sîre*, 1/375; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/208; Taberî, *Tarih*, 321; Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/84.

İbn Hişam, *Sîre*, 1-2/319; Hâkim, *Müstedrek*, 2/525.

Leyl, 92/5-7.

İbn Hişam, *Sîre*, 1-2/344-345; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/203-204; Taberî, *Tarih*, 319.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/678.

Mekke'nin Yemen cihetinde ve deniz sahilini takriben o günün şartlarında beş günlük mesafede bulunan bir yer.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 47; İbn ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dîl*, 8/394.

Tevbe, 9/40.

Müsned, 1/4.

Dahlân, *Sîre*, 1/311.

İbn Hazm, *Cemhere*, 83; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/475; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/210; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 2/52.

İbn Hişam, *Sîre*, 1-2/492; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/233.

Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 45; *Müsned*, 4/175; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/232; Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve*, 2/114; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/486.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/233.

Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 45; Halife b. Hayyât, *Tarih*, 28; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/214.

Buhârî, Tefsir, 144; *Müslim*, Fedâilü's-sahâbe, 2; *Tirmizî*, Tefsir, 10; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/229.

Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 57.

[18]

İbn Hişam, *Sîre*, 1-2/487; Hâkim, *Müstedrek*, 3/9; İbnü'l-Cevzî, *Muntazam*, 3/52; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/106.

İbn Hişam, *Sîre*, 1-2/488; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/303; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 2/56.

İbnü'l-Cevzî, *Muntazam*, 3/53; Ebû Serhân, *Nefâisü'd-dürer*, 2/371. *Müsned*, 1/20; Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 2417; Taberî, *Tarih*, 333; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3066.

'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, 1/407; Muhibbüddin et-Taberî, *Riyâdü'n-nadra*, 1/265.

Nesâî, *İşretü'n-nisâ*, 1; *Müsned*, 3/128, 199; Abdürrezzâk, *el-Musannef*, 4/321.

Nisâ, 4/66.

Ahmet b. Hanbel, *Fedâilu's-sahâbe*, 1/173; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/271.

Tirmizî, Menâkıb, 69; *İbn Mâce*, Menâsik, 279; *Müsned*, 4/305; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/949.

Müslim, Zühd, 2310; *Müsned*, 1/2; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/478.

Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/519.

[31]

İbn İshâk, *Sîre*, 184; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/250; Ebû Serhân, *Nefâisü'd-dürer*, 1/233.

Buhârî, Salât, 476; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 1/502; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/17.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/167; Nîsâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 47; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 4/18.

İbn İshâk, *Sîre*, 183; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/249.

İbn İshâk, *Sîre*, 183; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 8/148; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064.

Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/101; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 327; Süyûtî, *Lübâbü'n-nukûl*, 191.

Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/100.

[50]

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/282, 709; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/166.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/259; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5626, 6142.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/318; Süheylî, *Ravdü'l-ünf*, 2/89; Zehebî, *S. Alâmü'n-nübelâ*, 1247.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/318.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/318; Abdü'l-Mün'im el-Hâşimî, *Asru's-sahâbe*, 563.

Müsned, 2/218; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/967.

Hicr, 15/94.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/281; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/29; Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/31.
Buhârî, Fedâilu ashâbi'n-Nebî, 5; *Müsned*, 2/218; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/275.
Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/38.
Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/47.
Hicr, 15/94.
Şuarâ, 26/214.
Şuarâ, 26/214.
Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/32, 34.
Bkz: Tebbet, 111/5; Zemahşerî, *Keşşâf*, 1526; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 4/565.
Kalem, 68/51.
İsrâ 17/45.
Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, 8/608.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3177; İbn Hacer, *İsâbe*, 4955.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/355; Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvve*, 150; Kurtubî, *Tefsîr*, 10/457.
Buhârî, Menâkıb, 9; *Müslim*, Fedâilü's-sahâbe, 132-133; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/220; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/209.

[60]

[80]

[57]

[64]

[70]

[54]

[67]

[41]

[69]

[52]

[85]

[36]

[90]

[81]

[24]

[43]

[78]
[27]
[94]
[66]
[55]
[71]
[38]
[83]
[22]
[76]
[48]
[45]
[20]
[73]
[59]
[62]
[79]
[42]
[75]
[46]
[91]
[88]
[33]
[19]
[92]
[29]
[23]
[82]
[39]
[26]

Üçüncü Bölüm:

Medine Dönemi

Yeni Bir Hayat

Hicretten sonra Medine’de bambaşka bir hayat başlamıştı. Şehirde Müslümanlara kin ve nefretle bakan büyük bir Yahudi nüfusu vardı. Arapların çoğu da henüz İslâm ile şereflenmemişti. Rahat durmayan Mekkeliler, Yahudilere, Medineli Araplara ve şehrin etrafındaki kabilelere baskı yapıyor; Hz. Peygamber ve ashâbının Medine’de yaşatılmaması için tehditler savurup duruyordu. Bu durumdan rahatsız olan Müslümanlar, her an bir baskın olmasından veya ihanete uğramaktan korkuyor, geceleri silahlarıyla yatıp silahlarıyla kalkıyorlardı.

Her şeye rağmen hayat güzeldi. Medineliler ibadet şuuruyla muhacirlere evlerini açmış, onlarla ekmeklerini bölüşmüştü. Muhacirler ise onlara yüreklerini açmıştı. Hep birlikte büyük bir huzur içinde Allah’a yönelip huşu içinde ibadet ediyorlardı. İslâm’ın emir ve öğretilerini yasaksız ve engelsiz bir şekilde eşsiz bir coşku ve huzur içinde öğrenip yaşamaya başlamışlardı.

Halkla bütünleşen Allah Resûlü (sas) Ebû Eyyûb el-Ensarî’nin evinde kalıyor; namazı vakit geldiğinde nerede bulunuyorsa orada kılıyordu. Medine’de güvende oldukları belli oluncaya kadar bu böyle devam etti.

Aradan aylar geçti. Allah Resûlü (sas) Medine’de bir mescid yaptırmaya karar verdi. Ebû Eyyûb’un evinin karşısındaki arsa bunun için çok müsaitti. Sehl ve Süheyl b. Amr isimli iki yetim gence ait olan arsa hurma kurutma harmanı olarak kullanılıyor, namazlar çoğu kez burada kılınıyordu.

Allah Resûlü (sas) yetimlerin velisi olan Esad b. Zürrâre^[95] ve akrabalarıyla görüştü. Onlara:

– Ey Neccâroğulları! Şu yeri mescit yapmak istiyorum. Oranın değerini söyler misiniz, buyurarak düşüncesini paylaştı. Onlar:

– Ya Resûlallah! Onun için herhangi bir ücret istemeyiz. Onu Allah için hibe ediyoruz, dedilerse de Allah Resûlü (sas) bunu kabul etmedi. Kutlu Nebi’nin kararlı olduğunu gören Neccâroğulları on dinara satabileceklerini söylediler.

Medine’de de Hz. Peygamber’in yanından ayrılmayan Hz. Ebû Bekir, malıyla canıyla hizmet etmeye devam ediyordu. Fiyat belli

olunca Hz. Ebû Bekir'den ücretini ödeyerek arsayı satın almasını istedi. Ardından mescidin yapımına başlandı. Hz. Peygamber ve Ebû Bekir başta olmak üzere bütün Müslümanlar mescidin yapımında bizzat çalıştı.^[96]

Allah Resûlü (sas) Mescid-i Nebevî yapıldıktan sonra Mekke'de bıraktığı ailesini Medine'ye getirmeye karar verdi. Hz. Ebû Bekir de Peygamber Efendimiz gibi ailesini Medine'ye getirmemişti. Düşüncesini Hz. Ebû Bekir ile paylaştı. Ondan yolculukta harcanmak üzere beş yüz dirhem borç istedi. Ardından Zeyd b. Hârise ile Ebû Rafî'den Mekke'ye gidip ailesini getirmesini isteyip neler yapmaları gerektiğini tek tek anlattı.

Hz. Ebû Bekir de Abdullah b. Uraykıt'a iki veya üç deve vererek Zeyd b. Hârise ile Mekke'ye gidip develeri ailesine vermesini söyledi. Oğlu Abdullah'a bir mektup yazarak ailesini alıp Allah Resûlü'nün (sas) ailesiyle birlikte Medine'ye hicret etmesini istedi.

Yola çıkan Zeyd b. Hârise, Mekke yakınlarına gelince Hz. Peygamber'in ailesine hicrete hazırlanmaları için haber gönderdi. Haberi alan hanımlar, gizlice Mekke'den çıkıp buluşma yerine geldiler. Yolda Huveyris b. Nukays adında bir Mekkeliye rastlamışlardı. Müslümanlara eziyet etme refleksini devam ettiren adam, onların hicret ettiğini görünce öfkeyle Hz. Fâtıma ve Ümmü Gülsüm'ün bindiği deveyi ürküterek, Peygamberin ciğerparelerini yere düşürüp öldürmeye kalkıştı. Yere düşen Peygamber kızlarını Allah korudu. Küçük sıyrıklarla kurtuldular. Benzer şeyleri Hz. Ebû Bekir'in kızı Hz. Âişe de yaşadı. Bütün zorluklara rağmen sonunda Medine'ye sevdiklerinin yanına ulaştılar.^[97]

Hicret etmek kadar hicret yurdunda yaşamak da çok zordu. Yeni insanlara, yeni mekânlara ve ortama uyum sağlamak, havasına ve suyuna alışmak hiç de kolay değildi. Mekke ile Medine'nin havası birbirlerinden çok farklıydı. Bu nedenle hicret eden sahâbîler ilk zamanlarda çok zorluk çektiler. Birçok sahâbî sıtma hastalığına yakalandılar.

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Ebû Bekir, Âmir b. Fûheyre ve Bilâl-i Habeşî de hastalığa yakalananlar arasındaydı. İlk günlerde aynı evde kalan sahâbîler, Medine'nin havasına dayanamayarak, humma hastalığının pençesine düşmüşlerdi. Bu, ölümü hissettirecek kadar ağır ve amansız bir hastalıktı. Pençesine düşenleri acı içinde

kıvrandıran bu hastalık, insanları feryat ettirip acıdan şiir söyletecek kadar ağır seyrediyordu.

Sahâbîlerin hastalığına üzülen Hz. Âişe, sık sık ziyaretlerine giderek hâl ve hatırlarını sorardı. Bir keresinde yanlarına varıp: “Babacığım nasılsın? Kendini nasıl hissediyorsun?” diye sordu. Başını kaldırıp kızına bakmaya takati olmayan Hz. Ebû Bekir kızına:

“Herkes ailesi ile birlikte neşe içinde otururken,

Ölüm bana ayakkabılarımın bağından daha yakın duruyor.” mısralarıyla cevap verdi.

Babasının bu şekilde bir şiir söyleyeceğini aklının ucundan geçirmeyen Hz. Âişe, şaşırdı. Belli ki ağrı ve acısı tahmininden de çoktu. İçini büyük bir hüznün kapladı. Birkaç adım atıp Âmir b. Führeyre'nin yanına vardı: “Ey Âmir b. Führeyre! Sen nasılsın? Kendini nasıl hissediyorsun?” diye sordu.

Derin derin nefes alan sahâbînin acılar içinde kıvrandığı her hâlden belliydi. Zorlukla konuşan sahâbî:

“Korkak kimselerin ölümden korkmasının anlamsızlığını anladım.

Ölümün kendisinden daha fazla acı veren şey ölüm korkusudur.

Ölmeden önce ölümün acısını tattım.

İnsanların var gücüyle uzaklaşmaya çalıştığı ölümün soğuk yüzünü gördüm.

İnsanlar ondan kaçmaya çalıştı ama ben bunu yapmadım.

Zira ondan uzaklaşmaya çalışmak öküzün boynuzları ile derisini korumasına benzer...” şiiriyle cevap verdi.

Hz. Âişe, daha sonra Bilâl-i Habeşî'nin yanına gitti. Onun durumu diğerlerinden daha kötüydü. Sıtma onu kendinden geçirmişti. Evin avlusuna boylu boyunca yatmış inliyordu.

Hz. Âişe der ki:

“Gördüğüm manzara yüreğimi dağladı. Oradan ayrılınca doğruca Allah Resûlü'nün (sas) yanına gittim. Gördüklerimi ve duyduklarımı kendisine olduğu gibi anlattıktan sonra:

– Sıtmanın şiddetinden akılları başlarından gitmiş, dedim. Üzüntüsü yüzüne yansıyan Allah Resûlü (sas) gözlerini semaya çevirdi.

‘Allah’ım! Mekke’yi bize sevdirdiğin gibi Medine’yi de bize sevdirdi. Hatta ondan daha fazla sevdirdi. Yiyeceklerini ve içeceklerini bize

mübarek kıl! Hummasını buradan al!’ diye dua buyurdu. Duasını kabul buyuran Allah, humma hastalığını Medine’den uzaklaştırdı.”[98]

Zor Günler

Birikimini İslâm daveti için harcayan Hz. Ebû Bekir’in Medine’de yiyecek bir lokma ekmek bulamadığı günler oldu. Onlardan birini Ebû Hüreyre bizzat Hz. Ebû Bekir’den naklen şöyle anlatır:

“Bir akşam çok acıktım. Yemek yemek için eve erken gittim. Hanımına yiyecek bir şeyler hazırlamasını söyledim. Bana:

– Vallahi evde yiyecek adına hiçbir şey yok, dedi. Açlığımı unutmak için yatıp uyumak istedim. Lakin birkaç gündür bir şey yemediğim için açlıktan uyuyamadım. Kendi kendime: ‘Bari Mescid-i Nebvî’ye gidip sabaha kadar namaz kılayım. Böylece açlığımı unutmuş olurum.’ dedim. Mescide gidip namaz kıldım. Yorulunca kenara geçip sırtımı duvara dayadım. Çok geçmeden biri içeri girdi. Gelen Ömer’di. Karanlıktan beni tanıyamamıştı.

– Orada kim var, diye sordu.

– Ebû Bekir, dedim. Bana:

– Bu saatte buraya niye geldin, diye sordu.

– Çok açtım. Evde de yiyecek hiçbir şey yoktu. Belki yiyecek bir şey bulurum ümidiyle geldim, deyince bana:

– Ben de aynı şey için geldim, deyip yanıma oturdu. Konuşmaya başladıktan bir süre sonra Allah Resûlü geldi. Bizi tanıyamamıştı:

– Kimsiniz, diye sordu. Ömer benden önce davrandı:

– Ebû Bekir ve Ömer, deyince bu saatte niçin buraya geldiğimizi sordu. Ömer durumu anlattınca

– Allah’a yemin ederim ki, beni buraya getiren sebep de bundan başkası değil. Kalkın Vâkıfoğulları’ndan Ebü’l-Heysem b. Teyyihân’ın evine gidelim. Belki onda karnımızı doyuracak bir şeyler buluruz, buyurdu.

Vakit hayli ilerlemişti. Mehtaplı gecede kalkıp ay ışığında yürümeye başladık. Ebü’l-Heysem’in bahçesine gittik. Henüz uyumamışlardı. Kapıyı çalınca evin Hanımı:

– Kim o, diye seslendi. Ömer:

– Allah Resûlü, Ebû Bekir ve ben Ömer, deyince Hanım kapıyı açtı bizi içeri buyur etti. Allah Resûlü kocasını sorunca

– Hâriseoğulları’nın kuyusundan tatlı su getirmeğe gitti. Şimdi gelmek üzeredir. Siz şöyle buyurun istirahat edin, diyerek yer gösterdi. Çok geçmeden ev sahibi omzunda bir kırba ile geldi. Bize hâlimizi hatırlamızı sordu. Gidiş saatimizden aç olduğumuzu fark eden sahâbî, daha fazla konuşmadan hemen bahçeye gitti. Kuru, taze ve olgun hurma salkımlarından kesip getirdi. Tekrar:

– Merhaba! Hoş geldiniz, dedi. ‘Hiçbir kişi bizi bu saatte ziyaret etmez. Galiba çok açlar.’ diye düşünmüş olmalı ki yeniden bahçeden büyük bir dal hurma kesip getirdi. Dalı bize uzatınca alıp ay ışığında afiyetle yedik. Gidişimize çok sevinen sahâbî, bize koyun kesmek için ahıra yöneldi. Durumu fark eden Allah Resûlü ona:

– Süt veren koyunlardan kesme, diye seslendi.

Sahâbî bir koyun hızlı bir şekilde kesip etini parçalara ayırarak hanımına verdi. Hanımı o sırada ekmek pişirip hazırlamıştı. Et tencereye, tencereyi ocağın üzerine koydu. Et pişince bir kısmı ile serid yemeği yaptı. Bir kısmından da etli çorba yapıp getirdi. Sofra kurup bize ikram etti. Yemeği yiyip doyduk. Sahâbî yemekten sonra kalkıp su kırbasının yanına gitti. Rüzgâr vurup suyu soğutmuştu. Bir bardağa döküp Allah Resûlü’ne uzattı. Ondan sonra bana ve Ömer’e su ikram etti. Suyu içen Hz. Peygamber:

– Açlık nedeniyle evlerimizden çıktuktan sonra bizi bu nimetlerle buluşturan Allah’a hamd ederiz. Allah’a yemin ederim ki, kıyamet gününde bütün bu nimetlerin hesabını vereceğiz, buyurdu...”^[99]

Medine’ye hicret edince şehirde bulunan bütün kabileler ve Yahudilerle Medine Sözleşmesi yapan Hz. Peygamber, defalarca Yahudilerin ibadethanelerine giderek kendileriyle görüştü. Onlara İslâm hakkında bilgiler verdi. Toplumu ilgilendiren her meselede iletişim kurdu. İletişimini Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer gibi sahâbîlerle devam ettirdi.

Bir keresinde namaz ve infaktan bahseden bir mektubu Hz. Ebû Bekir’e veren Hz. Peygamber onu Yahudi âlimlerinin en bilgini olan Finhâs b. Azvara’ya götürmesini istemişti. Mektubu alan Hz. Ebû Bekir, doğruca Yahudilerin bir araya toplandıkları Beyt-i Midrâs’a gitti. Yanılmamıştı. Finhâs oradaydı. Selamlaşma faslından sonra mektubu uzattı. Mektubu okuyan Yahudi âlim, **“Kim Allah’a güzel ödünç verirse, Allah ona karşılığını kat, kat verir...”**^[100] ayetini

okuyunca sinsice tebessüm ederek gülümsedi. Ayetin manasını çok iyi anladığı hâlde:

– Ey Ebû Bekir! Siz Rabbimizin bizden borç istediğini mi iddia ediyorsunuz? Yalnızca fakirler zenginlerden borç isterler. Eğer dediğin doğruysa Allah gerçekten çok fakir biz ise zenginiz. Demek ki o bize muhtaç! Eğer Allah'ın bize ihtiyacı varsa, biz ona borç verdiğimizde, bu durumda karşılığını kat kat alacağız demektir. Bu ise faizdir, hâlbuki dostun size faizi yasaklıyor. Bize ihtiyacı yoksa bu durumda borç verip faiz istememize gerek yoktur, diyerek gerçekleri saptırdı. Allah, peygamber ve hakikatle alay etti. Arzularına yenik düşerek Allah'a iftira attı.

Yahudi'nin Allah ve Resûlü'ne karşı bu kadar küstahça tavır takınmasına daha fazla dayanamayan Hz. Ebû Bekir adama şiddetli bir yumruk indirdi.

– Eğer Allah Resûlü'nün elçisi olmasaydım ve aramızda bir anlaşma olmasaydı seni şu kılıçla öldürürdüm, diye kızıp geri döndü. Finhâs da peşinden çıktı. Doğruca Hz. Peygamber'in yanına gitti:

– Ey Muhammed! Hâlime bakar mısın? Adamın beni ne hâle getirdi, diyerek Hz. Ebû Bekir'i şikâyet etti.

Allah Resûlü (sas) Hz. Ebû Bekir'e olanları anlatınca Finhâs inkâra kalkıştı. Bunun üzerine Allah (cc) **“Gerçekten Allah fakir, biz ise zenginiz’ diyenlerin sözünü andolsun ki Allah işitmiştir...”**^[101] ayetini inzâl ederek adamın yalanını ortaya çıkardı.^[102]

Müslümanlar Medine’de baskı ve zulme uğramadan, korku ve endişe duymadan huzur içinde Allah’a kulluk etmek, Kur’ân ve sünnet ışığında bir hayat sürdürmek istiyorlardı. Lakin bu mümkün olmadı. İslâm'ı ve Müslümanları yok etmeye kararlı olan Mekkeliler, düşmanlıklarını aynen devam ettirdiler. Medineli müşrikler, Yahudiler ve çevre kabilelere baskı yapıp onları Müslümanlara karşı kışkırttılar. Müslümanlara saldırıp yok etmek için de fırsat kolladılar.

Medine Sözleşmesi ile Yahudi ve müşrik Medinelilerle anlaşılan Allah Resûlü (sas) cihada izin verilince Mekkelilerin bu baskısını durdurmak için harekete geçti. Ticaret kervanlarını takip altına alarak Mekkelilere “Düşmanca hareket etmeye devam ederseniz, ticaret yapamaz hâle gelirsiniz.” mesajını verdi. Lakin Mekkeliler bu mesajı görmezden gelerek düşmanlıklarını sürdürmeye devam ettiler.

Baba Oğul Karşı Karşıya

Bedir Savaşı böyle bir kervanı takip sonucunda meydana geldi. Bedir'e doğru yol alan İslâm ordusunda yalnızca yetmiş deve vardı. Bu üç veya dört kişiye bir deve düşüyor demektir. Üçer dörder kişilik gruplara ayrılan sahâbîler, Bedir'e kadar develere nöbetleşerek bindiler. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Abdurrahman b. Avf bir deveye nöbetleşe biniyorlardı.^[103]

Kervan, takipten haberdar olmuş hızlıca yol değiştirerek kaçıp kurtulmuştu. Ancak müşriklerin kervanı kurtarmak için bir orduyla yola çıktıkları haberi geldi. Kervan kaçmış, İslâm ordusunun yola çıkış nedeni ortadan kalkmıştı. Buna karşılık bir düşman ordusu Medine'ye doğru yola çıkmıştı. Gelen ordunun karşısına dikilerek savaşmak isteyen Hz. Peygamber, sahâbîlerle konuşarak durum değerlendirmesi yaptı.

Hz. Ebû Bekir'in "Siz nasıl uygun görüyorsanız onu yapın!" demesi, Medineli Müslümanların sonuna kadar yanında olduklarını söylemeleri üzerine Allah Resûlü (sas) *"Yürüyün! Sizi müjdelerim. Allah bana iki taifeden birine karşı zafer ihsan edeceğini vadetti!"* buyurdu.^[104]

İki ordu Bedir de karşı karşıya geldi. Düşman ordusunun sayısı İslâm ordusundan üç kat fazla, silah ve donanımda ise onlarca kat üstündü. Bu durum doğal olarak Müslümanları endişelendirse de Allah'a güveniyor, ona dayanıyorlardı.

Safları düzenleyen Hz. Peygamber, Can Yoldaşı Hz. Ebû Bekir ile birlikte kendisi için hazırlanan çadıra girdi. Çadırda yalnızca ikisi vardı. Düşmanın ani saldırısından korkan Sa'd b. Muâz kılıcını sıyırdı; Ensar'dan birini yanına alarak Hz. Peygamber'i korumak için çadırın önünde nöbet tuttu.

Hz. Peygamber duygu yüklüydü. Çadıra girince ellerini semaya kaldırdı:

"Ey Allah'ım! İşte Kureyşliler! Atlarına binerek bütün kibir ve gururlarıyla karşımıza dikildiler. Sana isyan ediyor, Resûlü'nü yalanlıyorlar. Bana vaad ettiğin yardımına sığınırız. Allah'ım! Yarın onları hezimete uğrat, helak et!"

Ey Allah'ım! Eğer bu topluluk bugün helak olursa yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmaz!" diye gözyaşları içinde Rabbine

yalvardı. Müslümanlara zafer nasip etmesini diledi.

Kendini helak edercesine dua eden Hz. Peygamber'in sırtındaki cübbesi yere düştü. Bunu gören Hz. Ebû Bekir daha fazla dayanamadı:

– Ey Allah'ın Peygamberi! Kendinizi daha fazla perişan etmeyin! Allah vadini mutlaka gerçekleştirecektir, sözleriyle rahatlatmak istedi.

Dua etmeyi bırakan Allah Resûlü (sas), kısa bir süre başını yere eğip öylece durdu. Biraz sonra başını kaldırdığında gözleri sevinçten parlıyordu.

– Müjde ey Ebû Bekir! Allah vadini yerine getirip bize zafer nasip edecek. Bak işte Cebrâîl atıyla tozu dumana katarak meleklerle bize yardıma geldi, buyurdu.^[105]

Allah'ın yardım edeceğine inancı tam olan Hz. Ebû Bekir, bunun fiilen gerçekleşmesine Hz. Peygamber ve Müslümanlar adına çok sevindi. Lakin bu buruk bir sevinçti. Zira savaşmak için karşılına dikilenler, yakın akrabaları, dostları, arkadaşları, komşularıydı. Kiminin babası, kiminin kardeşleri, kiminin oğluydu.

Sabah meydana çıktıklarında baba oğulla, kardeş kardeşle savaşacak; birbirlerini öldürmeye çalışacaklardı. Bu çok acı bir tabloydu.

Mekke'de baba, oğul, kardeş, dost, arkadaş demeden baskı yapan müşriklerin Müslümanları inançlarından vazgeçirmek için yıllarca yapmadıkları zulüm ve işkence kalmamıştı. Müslümanların doğup büyüdüğü memleketlerini terk etmeleri dahi öfke, kin ve nefretlerini bitirmemişti. İşte şimdi Bedir'e kadar gelip babalarını, oğullarını, kardeşlerini öldürmek istiyorlardı.

Bütün bunları düşündükçe üzülen Hz. Ebû Bekir, savaşçılığı ve ok atmaktaki maharetiyle tanınan oğlu Abdurrahman'ın Mekke müşrikleriyle birlikte savaşa geldiğini öğrenince üzüntüsü daha da arttı.

Bu kadarla kalmayan Abdurrahman, savaş başlarken büyük bir kin ve nefretle öne çıktı. Müslümanlara meydan okuyarak, kendisiyle savaşacak bir yiğit istedi. Oğlunun sesini duyan Hz. Ebû Bekir, üzüntüden âdeta iki büklüm oldu. Üzgün olduğu kadar kızgındı da... Büyük bir öfkeyle ayağı kalktı, oğlunun karşısına çıkmak için kılıcını çekerek savaş meydanına doğru yürümeye başladı. Babalık hakkını hatırlatmak adına: "Geride bıraktığım malım nerede?" diye seslendi.

Müslümanlara karşı kin ve nefretle dolu olan oğlu, âdeta babasını üzüntüye boğmak istercesine: “Onunla savaş malzemesi, uçarcasına koşan at ve (babasını kast ederek) sapkın ihtiyarla savaşmak için kılıç aldı.” dedi. Öfkeden yerinde duramayan Hz. Ebû Bekir, oğluyla savaşmak için harekete geçti.

Yaşanan tablo çok acıydı. Can Yoldaşı adına üzülen Allah Resûlü (sas) duruma müdahale etti: *“Kılıcını kınına sokup yerine otur ey Ebû Bekir! Senin bizim gözümüz ve kulağımız gibi olduğunu bilmiyor musun? Bizi kendinden mahrum etme!”* buyurarak oğlunun karşısına çıkmasına engel oldu.^[106]

Uhud’da

Mekkeliler Bedir yenilgisinden ders almak yerine büyük bir öfke, kin ve nefretle intikam peşine düşmüşlerdi. Yahudilerin de kıskırtmasıyla, var güçleriyle savaş hazırlığına giriştiler. Uzun bir hazırlık sonrası üç bin kişilik büyük bir ordu ile yola çıktılar. Haber kısa sürede Medine’ye ulaştı. Gelen haberi değerlendiren Allah Resûlü (sas), cuma namazından önce ensar ve muhacirlerin ileri gelenlerini bir araya toplayarak kendileriyle istişarede bulundu. Peygamberimizin kanaati, Medine’yi bizzat içeriden müdafaa etmektir.

Ashabın ileri gelenlerinin birçoğu da, Peygamber Efendimizin bu kanaatine iştirak etti. Ancak Bedir Savaşı’na katılamayan kahraman ve genç sahâbîler, düşmanı Medine dışında karşılamayı ısrarla istediler. Sahâbîlerin ısrar ettiklerini gören Hz. Peygamber, cuma namazından sonra halka bir konuşma yaptı ve:

– Düşmanla mücadele ettiğinizde zorlukla karşılaştığınız zaman sabır ve sebatı tavsiye ederim. Savaşta sözlerimi dikkatle dinleyerek emrimi yerine getirin, buyurarak cihada teşvik etti.

İkinci namazını kıldıktan sonra Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer ile birlikte evine gitti. Zırhını giydi, sarığını sardı, kalkanını sırtına koyarak dışarı çıktı. İsrarlarında hatalı olduklarını anlayan gençler:

– Ya Resûlallah! Herhâlde seni istemediğin bir şeye zorladık. Sana muhalefet etmekten Allah’a sığınırız. Eğer şehirde kalmak istiyorsan kalıp savunma savaşı yapalım. Senin görüşün bizim görüşümüzdür, dediler. Hz. Peygamber:

– Bir peygambere, ümmeti için savaşmak üzere zırhını giydikten sonra düşmanla çarpışmadan ve Allah, onunla düşmanları arasında hükmünü vermeden zırhını çıkarmak yakışmaz, buyurarak alınan karardan dönmedi. Ümmü Mektûm'u namaz kıldırmak için görevlendirip yola çıktı.^[107]

İki ordu cumartesi sabahı Uhud meydanında karşı karşıya geldi. Düşman ordusu, İslâm ordusunun en az dört katıydı. Buna rağmen savaş başladığında saldırıya geçen Müslümanlar, eşsiz bir kahramanlık göstererek düşmanı kısa sürede bozguna uğrattı. Neye uğradığını şaşırان düşman askerlerinin her biri bir tarafa dağıldı.

Müslümanlar kovalıyor, düşman askerleri kaçıyordu. Arkalarına bakmadan kaçan birçok kişi safların arkasında bulunan kadınların kınamalarına dahi aldırmadan Mekke'ye doğru koşuyordu. Lakin bu durum uzun sürmedi. Müslümanların yaptığı bir hata savaşın seyrini tersine çevirdi.

Allah Resûlü (sas) savaş başlamadan hemen önce Abdullah b. Cübeyr komutasındaki elli kişilik bir okçu grubunu çok stratejik bir yere, Kanat Tepesi'ne yerleştirmişti. Bu en kritik görevdi. Sahâbîlerin görevlerinin önemini kavraması için de okçuların görev ve sorumluluklarını tekrar tekrar hatırlatan Hz. Peygamber:

– Ne olursa olsun bulunduğunuz yerden asla ayrılmayın! Bizim öldüğümüzü, kuşların üzerimize çökerek kapıştığını görseniz veya düşmanı bozguna uğrattığımızı, zafer kazanarak ganimeti topladığımızı görseniz dahi yerinizden ayrılmayın, buyurarak onları uyardı.

Düşman ordusu da okçular tepesinin savaşın seyrini değiştirecek kadar kritik bir öneme sahip olduğunun farkındaydı. Bu nedenle Hâlid b. Velîd komutasındaki 200 kişilik süvari birliğini, bu tepeyi geçerek İslâm ordusuna arkadan saldırmakla görevlendirmişti.

Kanat Tepesi'nde bulunan sahâbîlerden bir kısmı düşmanın bozguna uğradığını, İslâm ordusunun düşman askerlerini kovalayıp ganimet topladığını görünce Hz. Peygamber'in emrini unutmuşçasına savaş meydanına koştu. Tek görevleri okçular tepesini gözlemek olan süvari birliği bunu fırsat bildi. Okçular tepesinde kalan sahâbîleri tek tek şehit edip arkadan dolaşarak var güçleriyle Müslümanlara saldırdı.

Bir taraftan düşman askerlerini kovalarken, bir taraftan ganimet toplayan Müslümanlar, iki yüz kişilik süvari birliğinin saldırısıyla neye uğradıklarını şaşırđılar. Sahâbîlerin her biri bir tarafa dağıldı. Kimi kaçarken kimi olduğu yerde kalakaldı. Müslümanların dağılmasını fırsat bilen münafıklar, Hz. Peygamber'in öldürüldüğü şaibesini yayarak sahâbîlerin moralini bozmaya çalıştı.

Bu haber, bir anda sahâbîler arasında yayıldı. Bunun ihtimali bile Hz. Ebû Bekir'i üzüntüden iki büklüm etmeye yetmişti. Büyük bir korku ve endişe içinde etrafa bakındı. Lakin Allah Resûlü'nü göremiyordu. Kaygı ve endişesi arttıkça artı, üzüntüden nefes alamaz hâle geldi. Yaşlı gözlerle etrafa bakarken Ka'b b. Mâlik el-Ensârî'nin sesini duydu. Büyük bir sevinçle: "Ey Müslümanlar topluluğu müjde! Allah Resûlü öldürölmemiş. İşte orada!" diye avazı çıktığı kadar bağııyordu. Bütün gözler bir anda o tarafa döndü. Hz. Peygamber yürümeye başlayınca onu görenler sözün doğru olduğunu anladılar.

İşaret edilen yere bakan Hz. Ebû Bekir, hızla koşmaya başladı. Hz. Peygamber'e doğru koşan yalnızca o değildi. Hz. Ömer, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvâm gibi birçok sahâbî; Übey b. Halef, Utbe b. Ebî Vakkâs ve İbn Kamîa gibi amansız İslâm düşmanları da hedefe kitlenmişçesine koşuyordu.

– Muhammed kurtulursa ben kurtulmayayım, diye bağııarak ileri atılan İbn Kamîa, Hz. Peygamber'e ulaşmaya çalışıyordu. Karşısına çıkan Mus'ab b. Umeyr'i şehit etti. Önüne çıkan sahâbîlerden kurtulup sonunda Hz. Peygamber'e ulaştı. Kılıcıyla Hz. Peygamber'in omzuna bir darbe indirdi. Utbe b. Ebî Vakkâs'ın attığı ok sebebiyle Hz. Peygamber'in miğferinin iki halkası mübarek yanağına saplandı. Dişı kırıldı. Kanlar içinde kalan Hz. Peygamber, ardından atılan taşın darbesiyle sarsılarak çukurlardan birinin içine düştü. Kin ve nefret dolu İslâm düşmanlarının şaşkın bakışları arasında ortadan kayboldu...[\[108\]](#)

Hz. Âişe bundan sonra neler olduğunu babasından naklen şöyle anlatır:

"Babam Uhud Savaşı'nı hatırladığı zaman ağlar.

– O gün Talha b. Ubeydullah'ın günüydü, diyerek anlatmaya başlardı:

‘Kargaşa olduğunda Allah Resûlü’nün yanına ilk varanlardan biri bendim. Oraya vardığımda, hepimizden önce gelen bir kişi Hz. Peygamber’in önünde kahramanca savaşıyor, onu canı pahasına koruyordu. Kendi kendime:

– Talha gibi hızlı olmalısın. Hz. Peygamber’i korumada seni geçeceği kadar geçti. Böyle bir kahramanın benim milletimden biri olması çok güzel bir şey, diye düşündüm. Telaşla koşarken benimle doğu tarafı arasında tanımadığım birinin olduğunu fark ettim. Lakin ben Allah Resûlü’ne ondan daha yakındım. Ancak benim koşamayacağım kadar bir hızla koşuyordu. Endişeye kapıldım.

– Allah’ım! Gelen kişi Allah Resûlü’ne itaat eden biri olsun, diye yalvardım. Yanına varıncaya kadar Hz. Peygamber kendisinden zarar görmesin diye dua edip durdum. Yaklaştığında onun Ebû Ubeyde b. Cerrâh olduğunu görünce rahatladım. Birlikte Allah Resûlü’nün yanına gittik. Atılan okla yüzünden yaralanmış, azı dışı kırılmıştı. Miğferinin halkalarından ikisi yanaklarına saplanıp kalmıştı. Yanaklarından aşağı süzülen kanları gördüğümüzde üzüntüden ayakta duramaz hâle geldik. Hz. Peygamber bizi görünce kendini Allah Resûlü’ne siper etmiş olan Talha b. Ubeydullah’ı kastederek:

– Arkadaşınıza yardım edin, buyurdu.

Hz. Peygamber’in yüzündeki halkaları çıkarmak için yanına yaklaşırken Allah’ın nebisini kanlar içinde gören Ebû Ubeyde verilen emri duymamış gibi:

– Allah aşkına! Dostluğumuzun hatırı için o işi bana bırak diye seslendi. Hz. Peygamber’i incitirim düşüncesiyle halkaları eliyle değil dişile çıkarmak için yaklaştı. Birinci halkayı çekip çıkarırken diş çıktı. Bunu görünce ikinci halkayı onun gibi çekip çıkarmak için harekete geçtim. Lakin o yine:

– Allah aşkına! Dostluğumuzun hatırı için o işi bana bırak diyerek bana engel oldu...”^[109]

Bedrû’l-Mev‘id’de

Uhud Savaşı’nda Bedir’in intikamının alınmadığını düşünen Mekke lideri Ebû Süfyân, savaş bittikten hemen sonra geri çekilen İslâm ordusuna: “Gelecek yıl Bedir’de buluşup savaşalım!” diye seslendi. Hz. Peygamber yanındaki sahâbîlere: “Evet, buluşalım.” cevabını

verin, buyurdu. Böylece bir yıl sonra savaş için Bedir’de buluşmak üzere sözleşildi.

Bedir, cahiliye döneminin pazar yerlerindendi. Her yıl sekiz gün pazar kurulur, yarımadanın dört bir yanından gelen tüccarlar burada alışveriş yaparlardı. Uhud Savaşı’nın üzerinden bir yıl geçmiş, savaş zamanı gelmişti. Lakin o sene ciddi bir kıtlık vardı. Verdiği sözü unutmayan Allah Resûlü (sas) konuyu Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer ile istişare etti. Sonra hazırlığa başlanması için duyuru yapıldı.

Uhud’da savaş kazandıklarını söylemelerine rağmen Müslümanlarla savaşmaktan çekinen Mekkeliler, kıtlık olunca huzursuz oldular. Zaman yaklaşınca gönülsüz bir şekilde hazırlanmaya başladılar. Lakin gönüllerinden geçen, savaşa gitmemektir. Bunun için bahane arıyorlardı. Müslümanların ne yaptıklarını merak ediyor, içten içe savaştan kaçan tarafın onlar olmasını istiyorlardı. Umre yapmak üzere Mekke’ye gelen Nu’aym b. Mesûd’dan savaş hazırlığı içinde olduklarını öğrenince Müslümanlara meydan okuduklarına bin pişman oldular.

Savaşa gitmeseler bütün Araplara rezil olacaklar, gitseler muhtemelen ikinci bir Bedir yenilgisi yaşayacaklardı. Müslümanların gözünü korkutup onları savaştan vazgeçirmeyi düşündüler. Mekke lideri Ebû Süfyan, Nu’aym b. Mesûd ile konuşarak Muhammed ve arkadaşları savaş için şehirden ayrılmadan onlarla konuşmasını ve onlara kalplerine korku salacak şeyler söylemesini istedi. Müslümanlara “Mekkeliler karşı konulamayacak bir ordu ile üzerinize doğru geliyorlar.” derse kendisine yirmi deve vermeyi vadetti.

Deve sayısını duyunca tekliften hoşlanan Nu’aym b. Mesûd, Medine’ye vardığında çarşı pazarı dolaşıp gözüne kestirdiği kişilerle konuşarak, insanların zihinlerini bulandırmaya çalıştı. Bir grubun yanında oturuyor:

– Bu şartlarda savaşmak doğru bir karar değil, ölüme gittiğinizin farkında değil misiniz? Uhud’da başınıza gelenler yetmedi mi? Yaşadıklarınızdan hâlâ ders çıkarmadınız mı? Savaş için hâlâ ne diye ısrar ediyorsunuz? Savaşta Muhammed bile yaralanmadı mı? Üstelik Mekkeliler şimdi karşı konulmaz bir ordu hazırlamış. Hazırlanan orduyu bizzat şu gözlerimle gördüm. Yazık, Muhammed hem kendini hem ashabını öldürtecek... gibi sözler söylüyordu.

Konuşa konuşa nerdeyse hedefine ulaşıyordu. Oluşan olumsuz havayı fırsat bilen münafık ve Yahudiler vakit kaybetmeden devreye girerek Nu'aym b. Mesûd'un sözlerini desteklediler. Konuşmalardan etkilenen bazı sahâbîler, Hz. Peygamber'in yanına giderek endişelerini dile getirdi. Sahâbîlerin konuşulanlardan etkilendiğini gören Hz. Peygamber çok üzüldü.

Peygamber de olsa milleti yöneten liderler, şu veya bu nedenle zaman zaman yalnız kalırlar. Hz. Peygamber Uhud Savaşı'nın yapılacağı yer ve Hudeybiye Antlaşması gibi birkaç hususta yalnız kalmıştı. Hz. Ebû Bekir o günlerde de her zaman olduğu gibi Allah Resûlü'nün yanındaydı. Onu anlamış eşsiz bir samimiyetle doğrulayıp desteklemişti.

Yine öyle bir durum yaşanıyordu. Yalan ve algılara kanan sahâbîler Hz. Peygamber'i yalnız bırakmışlardı. Olanları öğrenen Hz. Ebû Bekir her zaman olduğu gibi Allah Resûlü'nü (sas) desteklemek için yine yanına koştu.

– Ya Resûlallah, kararından vazgeçme! Allah peygamberini zafere ulaştıracak; dinine sahip çıkarak Müslümanları aziz kılacaktır. Müşriklerle savaşmak için sözleşmiştik. Verdiğimiz sözden dönüp korkaklıkla suçlanmayı hiçbirimiz istemeyiz. Allah'ın izniyle ordunla yola koyul! Vallahi iş hayırla sonuçlanacaktır, dedi. Onun sözlerinden memnun kalan Hz. Peygamber:

– Nefsim kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, hiçbiriniz gelmeseniz dahi ben tek başıma giderim, buyurarak kararlılığını ortaya koydu. Hatasını anlayan sahâbîler, özür dileyerek hazırlıklarını hızlandırdılar. Çıkarılan fitneyi yenen Müslümanlar, Bedir'e gittikleri hâlde Mekkeli müşrikler korkup yoldan geri dönmüşlerdi.^[110]

Hz. Ebû Bekir Allah Resûlü'nün yanından hiç ayrılmadı. Hz. Peygamber'in komuta ettiği bütün savaşlarda, Hudeybiye Antlaşması, Umretü'l-kazâ ve Vedâ haccında bulundu.

Mustalikoğulları ve Tebük'te sancağı şerifi taşıdı, Hudeybiye'de Kureyşli süvarilerle karşılaştıkları zaman da Hz. Peygamber onunla istişare etti. Barış görüşmeleri esnasında Kureyş elçisinin Müslümanları ve Allah Resûlü'nü hedef alan hakaret dolu sözlerine sert tepki gösterdi. Hudeybiye Antlaşması üzerine nazil olan Fetih suresini en iyi anlayanlardan biriydi. Umre yapılmadan Medine'ye

dönme kararını bir türlü kabul edemeyen Hz. Ömer'i ikna eden yine o oldu.

Mekke fethinde Hz. Peygamber'in yanı başında yer aldı. Yeri geldi Zâtusselâsil seriyyesinde olduğu gibi başka sahâbîlerin komutasında bir er olarak savaştı. Yeri geldi Lihyânoğulları seferinde olduğu gibi istihbarat görevi yaptı. Yeri geldi Necid ve Fezârelilere karşı düzenlenen seriyyelerde İslâm ordusunu komuta etti.

Müslümanlar yalnızca Mekke Müşrikler ve Yahudilerle savaşıyor, Medine'yi adeta dört bir yandan kuşatma altına alan kabilelerle de savaşıyordu. Bu kabilelerden biri de Fezâreoğulları idi. Müslümanların bekası için büyük bir tehdit olan kabile, yalnızca müşriklerle değil aynı zamanda Yahudilerle de sürekli iş birliği halindeydi. Liderleri Medine'ye saldırmak için fırsat kolluyorlardı. Medine'ye saldırı için hazırlandıkları haberini alan Hz. Peygamber, hicretin 6. yılı Ramazan ayında bölgeye bir birlik göndermeye karar verdi. Hz. Ebû Bekir'i de bölgeye gidecek birliğin başına komutan olarak atadı.

Fezâre seriyyesine katılan Seleme b. Ekvâ şöyle anlatıyor:

“Allah Resûlü'nün (sas) Hz. Ebû Bekir komutasında Fezârîler üzerine gönderdiği orduda ben de vardım. Ordu hızla hazırlanıp harekete geçti. Fezârîlerin yaşadığı yerin yakınında bulunan Arras suyunu varınca, komutanın emriyle karargâh kuruldu.

Sabah namazından sonra orduyu savaş düzenine getiren Hz. Ebû Bekir, saldırı emri verdi. Ani baskınla Fezârîler bozguna uğrattık. Ne yapacaklarını şaşırان askerlerin çoğu kaçtı. Karşımıza geçip savaşıları kısa sürede etkisiz hâle getirdikten sonra kaçanların peşine düştük. Kaçanları bir bir yakalayıp esir aldık. Öyle ki etrafım bir anda elleri bağlı esirlerle doldu...”

Allah Resûlü (sas) Hz. Ebû Bekir'in komutanlığındaki Fezâreoğulları seriyyesinin esirlerini Mekke'ye gönderdi. Onları Mekkelilerin esir tuttuğu mazlum Müslümanlarla değiştirdi. Böylece yıllardır Mekkelilerin zulmü altında inleyen güçsüz Müslümanlar kurtulmuş oldu.^[111]

Mekke Fethi ve Sevinci

Hz. Ebû Bekir'i annesinin Müslüman olmasına rağmen babasının İslâm'dan uzak durması hüznü boğuyordu. Yıllar süren hüznü Mekke

Fethi sırasında sevince döndü.

Esmâ bint Ebû Bekir anlatıyor:

“Dedem Ebû Kuhâfe yaşlanınca gözlerini kaybetti. Aradan yıllar geçti. İslâm ordusunun Mekke Fethi sırasında Zûtüvâ’ya karargâh kurduğunu öğrenince büyük bir endişeye kapıldı. Neler olduğunu öğrenmek istiyordu. Bunun için kız torununun yardımıyla Ebû Kubeyş dağına çıktı ve olup bitenleri oradan takip etti. Torunundan etrafa iyi bakıp gördüklerini anlatmasını istedi. Torunu:

– İlerde büyük bir karartı var. Karartının önünde duran biri ileri geri gidiyor, deyince:

– Gördüğün karartı bir ordunun karartısı, önünde ileri geri hareket eden kişi ise ordu komutanıdır, dedi. Sonra:

– Başka ne görüyorsun, diye sordu. Torun:

– Karartı etrafa yayılıyor, dedi. Endişelenen dede:

– Demek ki ordu harekete geçti. Burada daha fazla duramayız, diyerek torunundan onu eve götürmesini istedi...”

Ebû Kuhâfe endişelenmekte haklıydı. Ebtah mevkiine geldiklerinde, etrafa dağılan süvari birliklerinden biriyle karşılaştılar. Yanlış zamanda yanlış yerdeydiler. Kaçıp kurtulmaya çalıştılar. Süvariler onları görünce, içlerinden biri hızlanarak torunun elinden devenin yularını çekip aldı. Ardından da torunun boynundaki gümüş kolyeyi çekti. Bundan rahatsız olan dede, duruma müdahale etti.

Yaşlı ve gözleri görmeyen Ebû Kuhâfe, arbede sırasında yaralanmıştı. Durumdan haberdar olan Hz. Ebû Bekir çok üzüldü. Telaş içinde olay yerine koştu. Babasını yüzü kanlar içerisinde görünce üzüntüsü kat kat arttı. Bir yandan yüzünü silerken, bir yandan:

– Allah sana rahmet etsin. Seni bu hâle kim getirdi, diye sordu. Babasını teselli ederek rahatlatmaya çalıştı. Bu sırada Hz. Peygamber Mescid-i Harâm’a gelmiş, Bilâl-i Habeşî ve Üsâme b. Zeyd ile Kâbe’ye girmişti. Babası sakinleşince devenin yularını tutan Hz. Ebû Bekir, onu doğruca Hz. Peygamber’in huzuruna götürdü.

Allah Resûlü (sas) Ebû Kuhâfe’yi görünce “Yaşlı babanı buraya kadar yormayıp evinde bıraksaydın. Onu biz ziyarete giderdik.” buyurarak iltifatta bulundu.

Hz. Ebû Bekir:

– Onun size gelmesi, sizin ona gitmenizden daha uygundur, dedi. Allah Resûlü (sas) elini onun göğsünün üzerine koyarak:

– Ey Ebû Kuhâfe! Müslüman ol kurtul, buyurdu. Pek çok Mekkeli gibi o da İslâm'ı kabule hazır hâle gelmişti. Hz. Peygamber'in sözleri bittiğinde şehadet getirerek Müslüman oldu.^[112]

Ebû Kuhâfe biat etmek üzere elini Allah Resûlü'nün (sas) eline uzatınca Peygamber âşığı Hz. Ebû Bekir duygulanıp ağlamaya başladı. Hz. Peygamber Can Dostuna niçin ağladığını sorunca Hz. Ebû Bekir gözyaşları içinde:

– Ya Resûlallah! Sana biat etmek üzere uzanan şu el benim babamın eli değil de amcan Ebû Tâlib'in eli olsaydı da bu vesileyle Allah Teâlâ benim yerime seni sevindirseydi. Kim bilir ne büyük bir sevince nâil olurum. Çünkü sen, onu çok seviyor ve iman etmesini çok istiyordun, dedi.^[113]

Hz. Ebû Bekir her zaman: “Vallahi Allah Resûlü'nün yakınlarını kollayıp gözetmek, benim için kendi yakınlarımla ilgilenmekten daha sevimlidir.” derdi.^[114]

Cennet Müjdesi

Hz. Ebû Bekir Medine döneminde acı ve tatlı birçok olay yaşadı. Onu sevindiren pek çok güzellik yaşadı. Rahmet Peygamberi onu cennetle müjdeliyordu. Bu, sevinmek bir yana uğruna can verilecek bir müjdeydi. Rahmet Peygamberinin çeşitli zamanlarda tekrarladığı müjdelerden birine şahit olan Ebû Mûsâ el-Eşarî yaşananları şöyle anlatır:

“Bir gün evde abdest alıp dışarı çıktım. Kendi kendime: ‘Bugün Allah Rasûlü'nün yanından ayrılmayacak, bütün günümü onunla birlikte geçireceğim dedim. Evden çıkınca doğruca Mescid-i Nebevî'ye gittim. Ancak Hz. Peygamber orada yoktu. Kendisini göremeyince etraftakilere nerede olduğunu sordum. Sahâbîlerden biri şu tarafa doğru gittiğini söyledi. Hemen mescitten çıkıp, hızlı adımlarla söylenen yere doğru yürümeye başladım. Çok geçmeden kendisine yetiştim. Uzaktan izlemeye başladım. Bahçe içinde bulunan Erîs Kuyusu'nun^[115] yanına kadar yürüdü. İçeri girince bende peşinden girdim. Kendisini rahatsız etmemek için yanına gitmedim. Demirden yapılan bahçe kapısının hemen kenarında oturdum.

Allah Resûlü (sas) kuyunun yanına gidince duvarına oturdu. Ayaklarını da kuyuya doğru sarkıttı. Hareketsiz bir hâlde öylece tefekküre daldı. Bir ara yanına gidip selam verdim. Selamımı aldıktan sonra susunca kendisini rahatsız etmemek için huzurundan ayrılıp tekrar bahçe kapısının yanına gittim. İçimden: ‘Bugün Allah Rasûlü’nün kapıcısı olacağım!’ dedim ve oturup beklemeye başladım. Çok geçmeden Hz. Ebû Bekir çıka geldi. Kapıyı iterek açmak istedi. Ben içerden:

- Orada kim var? diye seslendim.
- Ebû Bekir, dedi.
- Biraz bekler misin, dedim. ‘Olur.’ diyerek beklerken hızlı adımlarla Allah Rasûlü’nün (sas) yanına gittim.
- Ya Rasûlallah! Ebû Bekir geldi. İçeri girmek için izin istiyor, dedim.
- **İzin ver ve onu cennetle müjdele!** buyurdu. Bu çok güzel bir müjdeydi. Koşarcasına kapıya giderek kapıyı açtım.
- İçeri girebilirsin. Allah Rasûlü (sas) seni cennetle müjdeliyor, dedim. Sevinci yüzüne yansıdı, içeri girince doğruca Hz. Peygamber’in yanına gitti. Selam verdikten sonra Hz. Peygamberin sağ tarafına oturdu. Oda Allah Rasûlü (sas) gibi elbisesinin ucunu toplayıp ayaklarını kuyunun duvarına doğru sarkıttı. Ben can dostları baş başa bırakıp görevimin başına geri döndüm.
- Kapıda beklediğim sırada ben evden çıkarken abdest alan kardeşimi düşündüm. Onun da böyle eşsiz bir müjdeye mazhar olmasını istiyordum. İçimden ‘Beni takip edip buraya gelse!’ diye geçirdim. Biraz sonra kapının önünde onu açmaya çalışan birinin olduğunu fark ettim.
- Kim var? diye sordum.
- Ömer b. Hattâb, dedi...”^[116]

Hac Emîrliği

Hız. Ebû Bekir, savaşlarda orduda er olmayı şeref kabul etmekle birlikte çok önemli görevler de üstlenmiştir. Onlardan biri de hac emîrliğidir.

İslâm’ın beş şartından biri olan hac, hicretin 9. yılında nazil olan ayetlerle^[117] farz kılınıncı Allah Resûlü (sas) “*Ey insanlar! Allah size haccı farz kılmıştır. O hâlde haccediniz.*” buyurmuştu.^[118] Hicretin

dokuzuncu yılı zilkade ayıyla birlikte hac mevsimi gelince Hz. Ebû Bekir'i hac ibadetinin düzenli bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak üzere Hac Emîri olarak tayin etti.

Bu görev, Hz. Ebû Bekir için eşsiz bir lütuf olduğu kadar büyük bir sevinç kaynağıydı. İnsanlar hayatlarında ilk kez, putlardan temizlenen Kâbe'de, cahiliye geleneklerden arınıp Allah'ın emrettiği şekilde hac yapacak, tevhid sesleri dünya semasında çınlayacaktı. Yüzyıllar sonra ilk kez şirkten arî bir haccın Emîri olma şerefine nail olacaktı.

Bu görev; en çok tevhid mücadelesi için malını, canını, zaman ve imkânını seve seve feda eden, ömrünün en güzel yıllarını bu mücadeleyle geçiren Hz. Ebû Bekir gibi birine yakışırdı. Öyle de oldu.

Hz. Ebû Bekir, büyük bir heyecanla hazırlanarak Allah Resûlü (sas) ile vedalaştı. Hac yapmak üzere hazırlanmış bulunan üç yüz Müslümanla birlikte Medine'den yola çıktı. Bir süre sonra Hz. Ali'nin Tevbe suresinin ilk ayetlerini hacılara tebliğ etmek üzere onlara katılmasıyla Hz. Ebû Bekir başkanlığındaki ilk hacı kafilesi Mekke'ye salimen ulaştı. Hz. Ebû Bekir Müslümanlara hac ibadetlerini eda ettirdi. Hz. Ali ve Ebû Hüreyre ona yardımcı oldu. Hac ibadeti tamamladıktan sonra Hz. Ali ve beraberindeki sahâbîlerle Medine'ye döndü. [\[119\]](#)

Hicretin 10. yılında Hz. Peygamber ile Veda Haccı'na katıldı. Vedâ Haccı'nda “... **Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim...**” [\[120\]](#) ayeti nazil olmuştu. Herkes, dinin tamamlanmasına sevinmişti. Ancak Hz Ebû Bekir bu ayet-i kerimeyi duyar duymaz ferasetiyle Allah Teâlâ'nın pek yakında Resûlünü ebedî âlemine dâvet buyuracağı hakikatini sezdi. Gönlüne düşen ayrılık ateşi onu hüzne gark etti.

Busrâ'ya Giden Kervan

Ticaretle meşgul olan Hz. Ebû Bekir, Medine'ye hicret ettikten sonra da ticarete devam etmişti. Tıpkı Mekke'de olduğu gibi zaman zaman ticaret kervanı düzenleyerek Busrâ'ya giderdi. Hz. Peygamber'in vefatından bir yıl önce hicretin onuncu yılında yine Busrâ'ya bir ticaret seferi düzenlemişti. Kervanda, yaptığı şakalarıyla

meşhur olan Nuaymân ve arkadaşı Süveybî (Selî) b. Harmele de vardı. Her ikisi de Bedir ehlindendi.

Süveybî kervanda yemek işlerinden sorumluydu. Karnı acıkan Nuaymân yemek zamanı olmamasına rağmen arkadaşından yiyecek bir şeyler istemiş Süveybî de Hz. Ebû Bekir gelmeden yemek veremeyeceğini söylemişti. Nuaymân ısrarı fayda vermeyince kızdı:

– Vallahi buna pişman olacaksın. Ben de seni kızdıracağım, diyerek yanından ayrıldı.

Nuaymân arkadaşına bir şaka yapmayı planladı ve kabile bir yerde konaklayınca çevrede bulunan başka bir kervanın yanına gitti. Kervanda bulunan deve tüccarlarına:

– Benim genç, güçlü Arap bir kölem var, almak ister misiniz, dedi. Adamlar:

– Olur, ona karşılık on tane genç dişi deve veririz, dediler. Nuaymân:

– Ancak benim kölem çok gevezedir. Hatta size, “Ben köle değilim.” gibi şeyler söyleyebilir. Bu sizin için sorun olacaksa şimdiden söyleyin de alış verişe girişmeyelim. Çünkü sonra bana karşı şımarıklığı artabilir, dedi.

Kervandakiler bu uyarıya rağmen yine de almaktan vazgeçmediler. Karşılığında on genç deve vererek Süveybî’i satın aldılar.

Nuaymân develeri önüne katıp konak yerine dönerken adamlardan birkaçı da satın aldıkları köleyi teslim almak üzere onunla birlikte gitti. Kervanın yanına varınca Süveybî’in gösteren Nuaymân:

– Size sattığım köle işte bu, alıp götürebilirsiniz, dedi. Adamlar kendisini alıp götürmek isteyince ne yapacağını şaşırان Süveybî b. Harmele:

– O yalan söylüyor, ben köle değil hürüm. Sizinle eğleniyor, dediyse de bağırıp çağırması ve feryadı fayda etmedi. Adamlar onu dinlemeyip yanlarında getirdikleri iple sıkıca bağladılar. Süveybî:

– Yanlışlık yapıyorsunuz ben hürüm, dedikçe adamlar:
– Senin böyle diyeceğini biliyorduk, zorluk çıkarma da yürü, diye kızdılar. Çeke çeke kervanlarına götürdüler. Konak yerine varınca Süveybî:

– Ben gerçekten hür bir insanım. O da benim arkadaşım. Size yalan söylemiş, diyerek adamları ikna etmeye çalıştı. Önce onu ciddiye almayan adamlar, sonunda gerçeği anlayıp ikna oldular.

İplerini çözüp birlikte Nuaymân'ın yanına döndüler. Bu arada Hz. Ebû Bekir gittiği yerden dönmüş Süveybî b. Harmele'yi göremeyince nerede olduğunu sorarak başına gelenleri öğrenmişti. Hemen develeri alıp sahâbînin satıldığı kervana doğru yola çıkmıştı. Bir süre sonra kendilerine doğru gelen adamlarla karşılaştı. Adamlara durumu izah eden Hz. Ebû Bekir, tâcirlere develerini iade ederek Süveybî'yi geri aldı.

Kervandakiler Medine'ye geri döndüğünde olanları Allah Resûlü'ne (sas) anlattılar. Olanları gülerek dinleyen Hz. Peygamber ve ashâbı bu meseleyi bir yıl boyunca hatırlayıp güldüler.^[121]

Maneviyatın Zirvesinde Bir Yaşam

Allah Resûlü (sas) ile sık sık bir araya gelen sahâbîler bu sırada maneviyatın doruklarına çıkarlar, Cibrîl hadisinde bildirilen ihsan makamını yaşarlardı. Âdeta gökyüzünün kapıları açılır, sahâbîlerin ruhları bedenlerinden ayrılıp gökyüzüne uruc eder, açılan kapılardan içeri girip cennet bahçelerini temaşa ederdi.

Hız. Peygamber'in yanından ayrılıp hurma bahçelerine giderken bedenlerini ve ruhlarını saran bu duyguyla coşar, büyük bir aşk ve şevkle işlerini yaparak evlerine dönerlerdi. Zaman akıp gittikçe duygu yoğunluğu azalır, evde eşleri ve çocuklarıyla baş başa kaldıklarında dünyaya geri dönmüş gibi olurlardı. Bunu fark ettiklerinde kalpleri hüznle dolar, bir anına canlar feda edilecek o hâlden uzaklaştıkları için kendilerini suçlar, hıçkırığa hıçkırığa ağlamak isterlerdi.

Hız. Peygamber ile yaşadıkları o eşsiz hâllerini kaybettiklerinden dolayı üzülen sahâbîler, duygularını dışa vuramazlardı. Büyük bir sabırla çözüm yolu ararlardı. Pek çok sahâbî gibi Hız. Ebû Bekir'de aynı duyguları yaşar, kalbini alev alev yakan duygularını dile getiremezdi. Bir gün sır perdesi açıldı, gönüller sultanının sözleri kalbini yakan acıyı dindirdi. Hız. Ebû Bekir gibi kalbi hüznle dolan Hanzala b. Rebî sonunda dayanamayıp kalbini yakan sırrı Hız. Ebû Bekir'e anlatarak ifşa etti.

Yaşananları bizzat Hanzala b. Rebî anlatıyor:

“Bir sabah hüznü dolu bir kalple yolda giderken Hız. Ebû Bekir ile karşılaştım. Durumumu fark eden sahâbî bana:

– Nasılsın ey Hanzala, diye sordu. (Soru alev alev yanan duyguları kalbine sığmayan sahâbînin feryat etmesine yetti.)

– Hanzala münafık oldu, diye feveran ettim. Şaşırın Hz. Ebû Bekir:
– Sübhânallah niçin böyle söylüyorsun? Ne söylediğinin farkında mısın? deyince

– Elbette farkındayım. Senin de bildiğin gibi Allah Resûlü'nün yanında olduğumuz zaman kalbimiz inceliyor cennet cehennemi hatırlıyor, anlatılanları gözümüzle görür gibi oluyoruz. Yanından ayrıldığımızda işimize gidip dünyaya dalıyor, akşam evlerimize gittiğimizde eşlerimiz, çocuklarımız, konuklarımızla ilgileniyor, dünyaya dalarak manevi hâlimizi kaybediyoruz, dedim. (Sahâbînın sözleri Hz. Ebû Bekir'in kalbini acıtan yarasını kanattı. Derin bir ah çekerek)

– Vallahi biz de aynı hâli yaşıyoruz, dedi.

Bunun çözüm için bir fırsat olduğunu düşünen Hz. Ebû Bekir:

– Haydi, birlikte Allah Resûlü'ne gidip yaşadığımız duygu değişikliğinin sebebini soralım, dedi. Olur dercesine başımı sallayınca birlikte Allah Resûlü'nün yanına gittik. Mescid-i Nebvî'den içeri girince doğruca Hz. Peygamber'in huzuruna vardık. Ben kalbimi saran duyguların heyecanıyla:

– Hanzala münafık oldu, diye yakındım. Sevgi dolu gözlerle yüzüme bakan Hz. Peygamber ne olduğunu sordu.

– Ya Resûlallah! Sizin yanında olduğumuzda kalbimiz inceliyor, cennet cehennemi hatırlıyor, onları gözümüzle görür gibi oluyoruz. Yanından ayrıldığımızda dünyaya dalıyor, eşlerimiz, çocuklarımız ilgilenip çoğu şeyi unutuyoruz, diye dert yandım. Tebessüm eden Hz. Peygamber:

– Eğer sair zamanlarda da zikredip, benim yanımda olduğunuz hâl üzerine olmaya devam etseniz, yolda yürürken ve evlerinizde otururken melekler sizi karşılayıp kucaklardı. Ey Hanzala! Bir saat öyle bir saat böyle! buyurdu.”^[122]

Hz. Peygamber'in sözleri kalplerini kaplayan acıyı manevi iksir gibi dindirdi. Rahatlayan sahâbîler, soludukları manevi havayı olabildiğince çok korumaya çalıştılar.

Rahmet Peygamberiyle Geçen Bir Ömür

Allah Resûlü (sas) ile çocukluk yıllarında tanışan Hz. Ebû Bekir, gençlik yıllarında en samimi arkadaşı oldu. Nübüvvetin ilk

günlerinden itibaren Hz. Peygamber'in en büyük destekçisiydi. Ruhunu Rabbine teslim edinceye kadar da yanından ayrılmadı.

Allah Resûlü (sas) bütün önemli meselelerde ilk olarak Hz. Ebû Bekir ile istişare eder önemli görevleri ona verirdi. Haccın farz kılındığı ilk yıl bizzat hacca gitmeyip onu "Hac Emîri" olarak görevlendirmişti. Kendisi olmadığında imamet görevini ona verirdi.

O anlardan birine şahit olan Sehl b. Sa'd şöyle anlatır:

"Bir gün Ensara mensup Amr b. Avfoğulları'ndan birileri arasında kavga çıktı. Durumu haber alan Allah Resûlü (sas) sahâbîleri barıştırmak için öğlenden sonra Medine'den ayrılarak Kubâ'da yaşayan sahâbîlerin yanlarına gitti. Giderken Bilâl-i Habeşî'ye '*Ey Bilâl! Namaz vakti geldiğinde ben hâlâ gelmemişsem Ebû Bekir'e söyle namazı o kıldırın!*' direktifini verdi.

İkinci namaz vakti gelince Bilâl-i Habeşî kalkıp ezan okudu. Bir süre beklediği hâlde Hz. Peygamber gelmeyince doğruca Hz. Ebû Bekir'in yanına gitti.

– Namaz vakti geldiği hâlde Allah Resûlü hâlâ teşrif etmedi. Ezan ve kamet okundu. İsterseniz geçip namaz kıldırın, dedi.

Hz. Ebû Bekir mihraba geçti. Tekbir alıp namaza başladığı sırada Allah Resûlü teşrif etti. Sahâbîler el çırparak Hz. Ebû Bekir'i uyardılar. Hz. Ebû Bekir namaz kıldığında başka şeye iltifat etmezdi. Bunun için namaza bir süre devam etti. Sesler çoğalınca hafifçe yana baktı, Allah Resûlü'nü görünce de yana çekilmek istedi. Hz. Peygamber yerinde kalmasını işaret ettiyse de o geri çekildi. Allah Resûlü öne geçerek namazı kıldırıldı. Namazdan sonra:

– Ey Ebû Bekir! Niçin yerinde kalmadın, diye sordu.

Edeb timsali olan sahâbî:

– Ebû Kuhâfe'nin oğluna Allah Resûlü'nün önüne geçip namaz kıldırarak yakışmazdı, diye cevap verdi. Bundan sonra sahâbîlere dönen Hz. Peygamber:

– Siz neden ses çıkardınız, diye sordu. Onlar:

– Ebû Bekir'i ikaz etmek için dediler. Allah Resûlü:

– Namaz sırasında ikaz edilecek durumlarda el çırpma kadınlara mahsustur. Erkekler tesbih ederek (sübhânallah diyerek) ikaz ederler, buyurdu. [\[123\]](#)

Hz. Ebû Bekir onunla geçirdiği her gün Allah'ın Resûlü'ne yeniden hayran oldu. O günleri hiçbir zaman unutmadı, Hz. Peygamber'i

Rabbine yolcu ettikten sonra kendisini hayran bırakan anılarını anlatarak hüznü dolu kalbini biraz olsun rahatlatırdı.

Hız. Ebû Bekir anlatıyor:

“Allah Resûlü (sas) bir yerde oturduğu sırada bir hanım ona sağması için oğluyla bir koyun göndermişti. Koyunu sağan Peygamber Efendimiz, dolan süt kabını çocuğa vererek annesine geri gönderdi. Sütü alan hanım, onu hem çocuklarına içirdi hem de kendisi kana kana içti. Biraz sonra oğluyla bir koyun daha gönderdi. Annesinin sütü sağıp içmelerini söylediğini bildirdi. Hanımın ikramından memnun kalan Hız. Peygamber, koyunu sağıp bana ikram etti. Ben içtikten sonra kalan sütü kendisi içti.”^[124]

Eşsiz tevazu sahibi olan Hız. Peygamber, yalnızca Hız. Ebû Bekir’in kalbinde değil bütün kalplerde taht kurmuştu. Onun gibi bütün sahâbîler de onun hoşnutluğunu kazanmak istiyordu.

Hız. Peygamber’in Allah korkusundan gözyaşları döktüğüne defalarca şahit olan Hız. Ebû Bekir, bu korkunun etkisiyle yaşlandığını gördüğü zaman adeta nefesi kesilir, Rahmet Peygamberi gibi iki büklüm olurdu.

Allah Resûlü’nün (sas) yanına gittiği bir gün üzüntüsünün dışı vurduğunu gördü. Âdeta bir gün içinde çökmüştü. Canından çok sevdiği Peygamberini o hâlde görünce hüznünden iki büklüm olan Hız. Ebû Bekir:

– Ya Resûlallah! Yaşlandığınızı görüyorum, dedi.

Bunu üzerine Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu:

“*Beni Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvir sureleri ihtiyarlattı.*”^[125]

Hız. Ebû Bekir’i en çok etkileyen şey, geçmiş ve gelecek günahları affedilen Hız. Peygamber’in tevbeyi dilinden düşürmemesiydi. Günde yüz kere bağışlama dilediğine şahit olan Hız. Ebû Bekir anlatıyor:

“Allah Rasûlü (sas) bir keresinde ‘*Günde yetmiş kere bile olsa bağışlama dileyen kimse ısrar etmiş sayılmaz.*’ buyurdu.”^[126]

Hız. Peygamber’in Vefatında

Hız. Ebû Bekir Allah Resûlü (sas) hastalandığında onunla yakından ilgilendi. Sürekli ziyaret ederek hâl hatırını sordu. Allah Resûlü (sas): “*Cenâb-ı Hak, kulunu dünya ile ahireti tercih hususunda serbest bıraktı. Ama o kul, ahireti tercih etti.*” buyurduğunda bu sözlerden ilk anda kimse bir şey anlamamıştı. Ancak Hız. Ebû Bekir,

Peygamberimizin bu sözle vefat edeceğini işaret ettiğini anlamıştı. Ağlamaya başladı ve “Babalarımız, analarımız, evlatlarımız, mallarımız ve canlarımız sana feda olsun, ya Resûlallah!” dedi.

Allah Resûlü (sas) onun bu feraset ve hassasiyetinden dolayı duygulandı ve: *“Ağlama, ey Ebû Bekir. Eğer Allah’tan başka bir dost edinecek olsaydım, Ebû Bekir’i dost edinirdim. İslâm kardeşliği ve sevgisi şahsi dostlukların üzerindedir.”* buyurdu. Sonra da: *“Mescide açılan bütün (hususî) kapılar kapansın, sadece Ebûbekir’in kapısı açık kalsın!”* buyurdu.^[127] Emir gereği Hz. Ebû Bekir’in ki hâriç Mescid-i Nebevî’nin avlusuna açılan bütün evlerin kapısı kapatıldı.^[128] Bu konuşmadan birkaç gün sonra Peygamber Efendimizin hastalığı, cemaatle namaz kıldıramayacak derecede ağırlaştı. *“Hz. Ebû Bekir’e söyleyin, insanlara namaz kıldırırsın.”* buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir namazları kıldirmaya başladı. Hz. Peygamber’in vefatına kadar Hz. Ebû Bekir’in toplam 17 vakit namaz kıldırıldığı rivayet edilmiştir.

Bu süre zarfında rahatsızlığı sebebiyle yataktan kalkamayan Allah Resûlü (sas), vefat ettiği Pazartesi günü biraz iyileşir gibi oldu. Hazırlıklarını yaparak Hz. Abbâs ile Hz. Ali’nin yardımıyla Mescid’e çıktı. Hz. Ebû Bekir o sırada sahâbîlere sabah namazını kıldırıyordu. Hz. Peygamber’in mescide geldiğini fark eden Hz. Ebû Bekir, geri çekilip mihrabı kendisine bırakmak istedi. Allah Resûlü (sas) ona devam etmesi için işaretle bulundu ve sağ tarafına oturarak yanında namaz kıldı.^[129]

Son günün sabah namazını Hz. Ebû Bekir’e uyup ashâbının arasında kılarak onları sevince gark eden Allah Resûlü (sas), namazın edasından sonra hücre-i saadetlerine döndü. Peygamberlerinin iyileşmeye başladığını düşünen insanlar da dağılıp işlerine gittiler.

Hz. Ebû Bekir de Peygamber Efendimizin durumunun iyileştiğini düşünmüştü. Bunun için huzura girip “Ya Resûlallah! Allah’a hamdolsun! Sağ salim sabaha çıktınız! Müsaade buyurursanız Sunh’taki evime gideyim.” dedi.

İzin verilince de Sunh’da bulunan evine, ailesinin yanına gitti.”^[130]

Hz. Ebû Bekir, Medine’ye bir fersah uzaklıkta bulunan Sunh’taki evinde iken Peygamber Efendimizin durumu ağırlaştı. Durumdan

haberdar olunca hızlıca geri döndüğünde Hz. Peygamber vefat etmişti.

Allah Resûlü'nün (sas) vefat ettiğini öğrenen sahâbîler, büyük bir şok geçirip çetin bir imtihanla baş başa kalmışlardı. Üzüntüden kimi konuşamaz, kimi hareket edemez, kimi ise düşünemez bir hâle gelmişti. Birçok sahâbî, onun vefat ettiğini kabul etmek istemedi.

Hz. Peygamber'in vefat ettiği haberi Hz. Ömer Mescid-i Nebevî'de iken geldi. Bir anda üzüntüden aklı başından gitti. Cesaret timsali Hz. Ömer, kendisini bu dehşetli ânın tesirinden kurtaramadı. Herkesten daha çok dehşete kapılarak insanlara döndü:

– Bazı münafıklar Allah Resûlü'nün vefat ettiğini söylüyor. Vallahi o ölmedi. O sadece Mûsâ b. İmrân gibi Rabb'ine gitti. Vallahi Allah Resûlü yakında geri dönecek, diye bağırdı. Ardından kılıcını çekti:

– Kim Allah Resûlü'nün öldüğünü söylerse şu kılıçla ellerini ayaklarını keserim, diye feveran etti. [\[131\]](#)

O gün en çok ihtiyaç duyulan şey, metanet ve dirayetti. Önde gelen sahâbîlerden birinin ortaya çıkarak, elleri yanlarına düşmüş, ne yapacaklarını bilmeyen insanları sakinleştirmesi gerekiyordu.

Bunu kim yapacaktı?

Kim kendini iki büklüm eden üzüntüden silkinip toparlanabilecekti?

Kim eşsiz bir metanetle ortaya çıkıp dirayetle duruma müdahale edecekti?

Bu beklenmedik kişi, son derece yufka yürekli biri olan Hz. Ebû Bekir'den başkası değildi. Hicret sırası ve daha başka zamanlarda Hz. Peygamber'e zarar gelecek korkusuyla gözyaşları içinde çırpınan, nefesi kesilecek gibi olan Hz. Ebû Bekir'di. Lakin o aynı zamanda eşsiz bir dava adamıydı. Hayatı Hz. Peygamber ile omuz omuza yaptığı amansız mücadele içinde geçmişti. Davasının selameti için gönlünde feveran eden duygularını bastırdı, eşsiz bir metanetle ileri atıldı. Kendinden beklenen dirayeti göstererek insanları sakinleştirdi.

Hz. Âişe yaşananları şöyle anlatır:

“Babam Allah Resûlü (sas) vefat ettiği günün sabahı onu iyi durumda görünce Hazreclilerin Hârisoğulları'na ait bir ahırda bulunan atına bakmak için gitti. Orası Allah Resûlü'nün evine bir mil uzakta, Medine'nin dış mahallelerinden Sunh adı verilen yerdeydi. İşini görür görmez hemen geri döndü.

O döndüğü sırada Allah Resûlü yeni vefat etmişti. Durumdan haberdar olmayan babam dönerken Mescid'e uğramış ve insanların hâlinden ne olduğunu anlamıştı. Kimse ile konuşmadan doğruca benim odama girdi. Üzüntüden nefes nefeseydi. Gözlerinden akan yaşlar sakalına doğru inerken kalbi inip kalkıyor, damarları hızlı hızlı atıyordu. İçeri girince Allah Resûlü'ne doğru yürüdü. Üzerindeki örtüyü kaldırdı. Elini göğsüne, dudaklarını iki gözü arasına koyarak öptü. O sırada:

– Vah peygamberim! Vah dostum! Vah asfiyam, diyerek hıçkırıklar içerisinde ağlıyordu

Bir ara sakinleşir gibi oldu:

– Anam babam sana feda olsun Ey Allah'ın Nebisi! Tertemiz bir şekilde yaşadın, tertemiz bir şekilde vefat ettin. İnsanlar senin ölümüne hiçbir peygambere olmadığı kadar çok üzüldüler. Ölümünü engellemek elimizde olsaydı, bunun için canımızı seve seve feda ederdik. Şüphesiz ki Allah sende iki ölümü birleştirmez. Üzerine yazılan ölümü tattın, diyerek yeniden ağlamaya başladı..."[132]

Sahâbîlerin hâlini gören Hz. Ebû Bekir, son derece kritik ve nazik bir süreçten geçildiğinin farkındaydı. Eşsiz bir metanetle kendini toplayarak dışarı çıktı. Abdullah b. Abbâs bundan sonra neler olduğunu şöyle anlatır:

"Hz. Ebû Bekir odadan çıktığında Hz. Ömer insanlara konuşma yapıyordu. Duruma hemen müdahale etmediğinde sıkıntı çıkacağı açıktı. Hz. Ömer'e yaklaştı, kararlı bir ses tonuyla ona oturmasını söyledi. Lakin üzüntüden âdeta kendinden geçmiş olan Hz. Ömer onu duymuyordu bile! Oturmadi. Ona tekrar oturmasını söyledi. Hz. Ömer'in kendisini dinlemediğini görünce onu bıraktı. İnsanlara dönerek konuşmaya başladı. İnsanlar bunun üzerine Hz. Ömer'in çevresinden ayrılarak onun etrafında toplandılar.

– Kim Hz. Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Her kim de Allah'a ibadet ve kulluk ediyorsa şüphesiz ki Allah, Hayy'dır. Asla ölmez, dedi. Ardından **"Muhammed yalnızca bir peygamberdir. Ondan önce nice peygamberler gelip geçti. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri**

mükâfatlandıracaktır.”^[133] ayetini okudu. İnsanlar sanki o ayeti ilk kez duymuş gibiydiler...”

Bu ayet-i kerime, Uhud Muharebesi’nde, “Muhammed öldürüldü!” şâyiası üzerine nazil olmuştu. Sahâbe-i Kirâm, onu belki yüzlerce, binlerce kez okumuş oldukları hâlde o andaki acı ve üzüntünün büyüklüğü sebebiyle bir anda unutuvermişlerdi sanki!

Hiz. Ömer der ki:

– Vallahi o bu ayeti okuyuncaya kadar insanlar sanki Allah’ın böyle bir ayet indirdiğini bilmiyormuş gibiydi. İnsanlar, o okuyunca ayeti hatırladılar. Ayeti duyunca şoktan kurtulup kendime geldim. Ancak o zaman Allah Resûlü’nün vefat ettiğini kavradım. Bu kez Peygamber Efendimizin vefatından duyduğum üzüntü yüzünden ayaklarım vücudumu taşımaz hâle geldi. Yere düştüm, uzunca bir süre öylece kalakaldım.^[134]

Büyük bir dava adamı olan Hiz. Ebû Bekir, metanetini muhafaza ederek söz ve duruşu ile şoka giren halkı âdeta silkeleyip kendine getirmiş teskin etmişti. Hiz. Ebû Bekir bunu sahâbîlere hatırlatmakla en büyük hizmeti ve vazifeyi ifa etmiş oluyordu.

Bu konuşma ve ayet-i kerimeyi hatırlamaları üzerine sahâbîler, kendilerine geldiler. Bir anda toparlandılar ve şaşkınlıklarını üzerlerinden attılar. Daha sonra Hiz. Ebû Bekir **“(Ey Resûlüm!) Elbette sen de öleceksin, onlar da ölecekler!”**^[135] ayetini okudu. Bunun üzerine sahâbîler Allah Resûlü’nün (sas) bu dünyadan göçmüş olduğunu anlayıp kabul ederek kendilerine geldiler.

Hiz. Peygamber’in Cenaze Hazırlıkları

Allah Resûlü (sas) 12 Rebûlevvel hicri 11 (8 Haziran 632) yılında Pazartesi günü öğlene doğru vefat etmişti.^[136] Hiz. Peygamber’in vefatıyla şoka giren sahâbîlerin feryadı semayı inletmiş, uzunca bir süre ne yapacaklarını bilememişlerdi. Salı sabahı biraz olsun kendine gelen Ehl-i Beyt ve sahâbîler, Hiz. Peygamber’i yıkamak üzere Hiz. Âişe’nin evinin önünde toplandılar. Kapının önünde mahşeri bir kalabalık vardı. Ancak kimse bir peygamberin na’sının nasıl yıkanacağını bilmiyordu.

Önde gelen sahâbîler: “Vefat eden diğer insanlar gibi elbiselerini çıkarıp mı yıkamalıyız yoksa peygamber olduğu için elbiselerini çıkarmadan mı yıkamalıyız?” diyerek çözüm aradılar. Farklı fikirler

söylendi. O sırada hepsini uyku hâli sardı. Evin köşesinden gelen bir ses: “Allah’ın Resûlü’nü elbiselerini çıkarmadan yıkayın!” diyordu. Sesi duyan sahâbîler, Hz. Ali gibi kimselerin Hz. Peygamber’den duydukları sözleri de dikkate alarak bu doğrultuda hareket ettiler...
[137]

Nasıl yıkanacağı meselesi çözülünce, bu kez kimin yıkayacağı konusu gündeme geldi. Arap geleneğinden gelen uygulamayı ve Hz. Peygamber’in vasiyetini değerlendiren büyük sahâbîler, istişare sonunda onu Ehl-i Beyt’in yıkaması gerektiğine karar verdiler. Hz. Ali ve Ehl-i Beyt’in diğer fertlerine cenazenin yıkanması için hazırlıklara başlamalarını söylediler. Lakin ciddi bir sorun vardı. Dışarıda her biri peygamberin tırnağına diken batmaktansa canlarını feda edebilecek olan büyük bir kalabalık vardı. Herkes, Peygamberi Rabbine yolcu ederken en azından bütün aşamalarda onun yanında bulunmak istiyordu.

Hz. Ali o günü şöyle anlatır:

“Hz. Peygamber’i yıkamak için içeri girince kapıyı kapadık. O sırada dışarıda toplanmış bulunan Medineliler:

– Biz onun dayılarıyız. Onun katındaki değerimizi hepiniz biliyorsunuz. İzin verin yıkama sırasında biz de bulunalım, diye feryat ediyor; içeri girmek istiyorlardı. Muhacirler:

– Biz onun kavmi ve akrabalarıyız, diye sesleniyor, yıkamaya iştirak etmek için çırpınıyorlardı.

Peygamber aşkı ile yanan sahâbîlerin ise tahammül gücü kalmamıştı. Her biri bir köşeden sesleniyordu. Aşkları büyük bir kargaşaya sebep olmak üzereydi. Olanları gören Hz. Ebû Bekir, işin büyümesinden korktu. Kargaşa daha fazla büyümeden araya girdi. Sahâbîlerin önüne geçerek kısa bir konuşma yaptı:

– Ey Müslümanlar! Siz de bilirsiniz ki vefat eden insanların yakın akrabaları, cenazeyi yıkamaya başkalarından daha fazla hak sahibidir. Allah aşkına! Lütfen geri çekilip Ehl-i Beyt’e Hz. Peygamber’i yıkamaları için izin verin. İçeri girmeye kalkışır ya da burada durup kalabalık ederseniz onları Hz. Peygamber’in na’sını yıkamaktan mahrum edersiniz. Lütfen dağılın! Onların çağırdığı kişiden başkası içeri girmeye kalkışmasın...” dedi.

Hz. Ebû Bekir’in konuşması etkili olmuş, az sayıda sahâbî dışında çoğu ikna olarak Ehl-i Beyt’i rahat bırakmak adına sessizce

dağılmışlardı...^[138]

Ehl-i Beyt'i rahatsız etmemek için cenaze evinin önünden dağılan sahâbîler, acılarını yaşamak, kederlerini birbirleriyle paylaşarak teselli olmak için çeşitli mahallelerde kurulan meclislerde bir araya geldiler. Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer de Eşheloğulları mahallesine gitti...^[139]

^[95] İbn Abdilberr, *İstîâb*, 68; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/109.

^[96] İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/239; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/538; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/215.

^[97] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/410; İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/62; Zübeyr b. Bekkâr, *Cemheretü nesebi Kureyş*, 1/280.

^[98] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/588; Zehebî, *S. Alâmü'n-nübelâ*, 1247; İbn Abdürabbih, *İkdü'l-ferîd*, 7/116.

^[99] Buhârî, *Edebü'l-müfred*, 256; Müslim, *Eşribe*, 140; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 1/360.

^[100] Hadîd, 57/11-12.

^[101] Âl-i İmrân, 3/181.

^[102] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/558; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 1/469; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 106.

^[103] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/613; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 2/201; Ebû Serhân, *Nefâisü'd-dürer*, 2/482.

^[104] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/ 614; Vâkıdî, *Megâzî*, 1/48; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 3/34, 47; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1899.

^[105] *Müsned*, 1/208, 221; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/627; Vâkıdî, *Megâzî*, 1/81.(Vâkıdî olayın savaşın ortalarında gerçekleştiğini söyler.)

^[106] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/638; Ebû Serhân, *Nefâisü'd-dürer*, 2/583; Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/235.

^[107] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/63; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/38; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 3/208.

^[108] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 83; İbn Abdilberr, *Sîre*, 138; Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 2/29, 34.

^[109] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 80; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/216, 410; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/793.

^[110] Vâkıdî, *Megâzî*, 1/384; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/339; Taberî, *Tarih*, 390.

[111] *Müslim*, Cihâd, 46; *Müsned*, 4/43; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/163; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 4/291.

[112] *Hâkim*, *Müstedrek*, 3/244; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/405; İbn Sa'd, *Tabakât*, 5/451; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/824.

[113] Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 6/254; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/451.

[114] *Buhârî*, *Fedâiü'l-ashâbu'n-Nebî*, 12, *Meğâzî* 14.

[115] Erîs Kuyusu: Kubâ Mescidi'nin yanında Erîs adlı bir yahudiye ait bahçede bulunan su kuyusudur.

[116] *Buhârî*, *Fedailü's-sahâbe*, 5; *Müslim*, *Fedâilü's-sahâbe*, 29; *Müsned*, 3/393; Ebû Nu'aym, *Marifetü's-sahâbe*, 1733.

[117] Bkz: Al-i İmrân, 3/97; Hac, 22/27.

[118] *Müslim*, Hac, 412; *Müsned*, 1/255.

[119] *Buhârî*, Cizye, 16; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/543; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/177.

[120] *Mâide*, 5/3.

[121] *İbn Mâce*, Edeb, 24 *Müsned*, 6/316; İbn Hacer, *İsâbe*, 8794; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/169.

[122] *Müslim*, Tevbe, 12; *Müsned*, 2/304-305.

[123] *Buhârî*, Ahkâm, 36; *Müslim*, Salat, 104; *Ebû Dâvûd*, Salât 169; *Nesâî*, İmâmet, 15; *Müsned*, 5/332.

[124] Ebû Ya'la, *Müsned*, 98.

[125] *Tirmizî*, Tefsîr, 56; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/435; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 1/358.

[126] *Tirmizî*, Deavât, 107; *Ebû Dâvûd*, Vitr, 26.

[127] *Buhârî*, *Fedâiü'l-ashâbu'n-Nebî*, 3; *Müslim*, *Fedâilü's-sahâbe*, 2; *Tirmizî*, Menâkıb, 15; *Müsned*, 3/91.

[128] İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/227; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3066.

[129] *Buhârî*, Ezan, 67; *Müslim*, Salât, 419; *Nesâî*, Cenâiz, 7; *Müsned*, 1/356-357; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/217-218.

[130] İbn İshâk, *Sîre*, 710-711; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/220.

[131] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/655; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/265.

[132] *Buhârî*, *Megâzî*, 83; *Müsned*, 1/5, 6/219; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/655-656; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/29.

[133] Âl-i İmrân 3/144.

[134] *Buhârî*, Cenâiz, 3; *Müsned*, 5/334; İbnü'l-Esîr, *el-Kamil*, 2/342; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 3/13.

[135] *Zümer*, 39/30.

[136] İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/304; Vâkıdî, *Megâzî*, 3/1120 Şamî, *Sübülü'l-hüdâ*, 12/305.

[137] Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 27; *Muvatta*, *Cenâiz*, 10; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/662.

[138] İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/278; Begavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, 16.

[139] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/662; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/280; Taberî, *Tarih*, 489; Süheylî, *Ravdü'l-ünf*, 4/452-456.

[136]

[107]

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/613; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 2/201; Ebû Serhân, *Nefâisü'd-dürer*, 2/482.

Âl-i İmrân, 3/181.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/558; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm*, 1/469; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 106.

Vâkıdî, *Megâzî*, 1/384; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/339; Taberî, *Tarih*, 390.

Müslim, *Cihâd*, 46; *Müsned*, 4/43; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/163; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 4/291.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 83; İbn Abdilberr, *Sîre*, 138; Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 2/29, 34.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 80; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/216, 410; İbn Abdilberr, *İstiâb*, 2/793.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/638; Ebû Serhân, *Nefâisü'd-dürer*, 2/583; Seâlebî, *Muhammed Resûl*, 1/235.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/63; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/38; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 3/208.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/ 614; Vâkıdî, *Megâzî*, 1/48; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 3/34, 47; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1899.

[114]

Müsned, 1/208, 221; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/627; Vâkıdî, *Megâzî*, 1/81.(Vâkıdî olayın savaşın ortalarında gerçekleştiğini söyler.)

[112]

Buhârî, *Edebü'l-müfred*, 256; *Müslim*, *Eşribe*, 140; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 1/360.

Hadîd, 57/11-12.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/410; İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/62; Zübeyr b. Bekkâr, *Cemheretü nesebi Kureyş*, 1/280.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/588; Zehebî, *S. Alâmü'n-nübelâ*, 1247; İbn Abdürabbih, *Ikdü'l-ferîd*, 7/116.

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 68; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/109.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/239; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/538; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-eser*, 1/215.

[95]

[126]

Buhârî, Ahkâm, 36; *Müslim*, Salat, 104; *Ebû Dâvûd*, Salât 169; *Nesâî*, İmâmet, 15; *Müsned*, 5/332.

Buhârî, Megâzî, 83; *Müsned*, 1/5, 6/219; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/655-656; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/29.

Âl-i İmrân 3/144.

İbn İshâk, *Sîre*, 710-711; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/220.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/655; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/265.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/227; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3066.

Buhârî, Ezan, 67; *Müslim*, Salât, 419; *Nesâî*, Cenâiz, 7; *Müsned*, 1/356-357; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/217-218.

Tirmizî, Deavât, 107; *Ebû Dâvûd*, Vitr, 26.

Buhârî, Fedâiü'l-ashâbu'n-Nebî, 3; *Müslim*, Fedâilü's-sahâbe, 2; *Tirmizî*, Menâkıb, 15; *Müsned*, 3/91.

Ebû Ya'la, *Müsned*, 98.

Tirmizî, Tefsîr, 56; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/435; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 1/358.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/244; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/405; İbn Sa'd, *Tabakât*, 5/451; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/824.

Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 6/254; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/451.

İbn Mâce, Edeb, 24 *Müsned*, 6/316; İbn Hacer, *İsâbe*, 8794; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/169.

Müslim, Tevbe, 12; *Müsned*, 2/304-305.

Buhârî, Cizye, 16; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/543; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/177.

Mâide, 5/3.

Bkz: Al-i İmrân, 3/97; Hac, 22/27.

Müslim, Hac, 412; *Müsned*, 1/255.

Erîs Kuyusu: Kubâ Mescidi'nin yanında Erîs adlı bir yahudiye ait bahçede bulunan su kuyusudur.

Buhârî, Fedailü's-sahâbe, 5; *Müslim*, Fedâilü's-sahâbe, 29; *Müsned*, 3/393; Ebû Nu'aym, *Marifetü's-sahâbe*, 1733.

[98]

Buhârî, Fedâiü'l-ashâbu'n-Nebî, 12, Meğâzî 14.

[139]

[119]

[116]

[122]

[109]

[105]

[96]

[102]

[138]

[121]

[118]

[131]

[128]

[135]

[125]

[99]

[115]

[111]

[127]

[108]

[129]

[106]

[101]

[132]

[117]

[104]

[124]

[130]

[134]

[123]

[100]

[137]

[103]

[133]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/278; Begavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, 16.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/662; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/280; Taberî, *Tarih*, 489; Süheylî, *Ravdü'l-ünf*, 4/452-456.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/304; Vâkıdî, *Megâzî*, 3/1120 Şamî, *Sübülü'l-hüdâ*, 12/305.

Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 27; *Muvatta*, *Cenâiz*, 10; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/662.

Buhârî, *Cenâiz*, 3; *Müsned*, 5/334; İbnü'l-Esîr, *el-Kamil*, 2/342; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 3/13.

Zümer, 39/30.

[120]

[113]

[97]

[110]

Dördüncü Bölüm:

Halifelik Dönemi

Hilâfet makamının Müslümanlar için son derece önemli olduğu açıktı. **Halife**, üstlendiği görev itibarıyla halkın din ve dünya saadeti yolculuğunda önden giderek onların yolunu açacak, destek olacaktı. Onlara İslâm'ı öğrenme ve öğretme, yaşama ve yaşatma ortamı sağlayacak, hayat yolculuğunu kolaylaştıracak imkanlar sunacaktı. Yaşantısıyla insanlara örnek olacak, aldığı kararlar ve verdiği hükümlerle adaleti, birlik ve beraberliği sağlayacak, İslâm'ın doğru anlaşılmasını, Kur'ân ve sünnetin içselleştirilmesine ön ayak olacaktı.

Ümmeti her alanda bir adım ileri götürecek, düşmanlarıyla mücadele edecek, fitnenin yeşermesine zemin hazırlayan sebepleri ortadan kaldıracak, fitnecilerin halkı birbirine düşürmesinin önünde set olacaktı. İnsanları iyi ve güzele teşvik edecek, fıskı fücra meyilli kişilerin halkı ifsat etmesine izin vermeyecekti.

İnsanların problemlerini çözecek, hak hukuku gözetip adaleti sağlayacak, mutlu ve huzurlu bir hayat sürmeleri için çalışacak, refahın yükselmesi için kafa yoracak, maddi ve manevi yönden insanların sorumluluklarını üstlenecekti.

Bütün bunların üstesinden gelecek kişinin kim olacağı, nasıl bir şahsiyete sahip olacağı, bilgi, tecrübe, manevi donanımı ve sahip olduğu özellikler önemli olduğu gibi böyle birini seçmek de bir o kadar önemliydi.

Bir millet veya ümmet içinde elbette hilâfet görevini üstlenecek vasıflara sahip pek çok insan olabilir. Aksi, o milletin felakete sürüklenmiş olduğu anlamına gelir. Bu durum halifenin, hilâfet konusunda ehliyet ve liyakat sahibi kişiler arasından seçilmesini gerekli kılar.

Buna göre halife seçiminde dikkat edilecek en önemli husus, seçilecek kişinin Kur'ân ve sünnet ölçüsüne göre en faziletli ve o işi yapmaya diğer insanlardan daha fazla ehliyet ve liyakate sahip olmasıdır. Lakin hayatın gerçekleri halife seçiminde faziletin dışında bazı hususlarında göz önünde bulundurulmasını gerekli kılar. Bu tarihin her döneminde inkâr edilemez bir gerçek olarak kendini göstermiştir.

Toplumun sosyal yapısı, halife olacak kişinin sahip olduğu toplumsal destek, sosyal ve siyasi dengeler, içinde bulunulan

konjonktür, etnik ve sosyal grupların beklenti ve endişeleri hayatın gerçeklerinden yalnızca bir kaçıdır.

Hız. Ebû Bekir'in halife seçilmesine çok az sayıda kişi tarafından yapılan itirazlar, halife seçimi sırasında yaşananlar ve halife seçimi süreci hakkında yapılan yorumlar bu çerçevede değerlendirilmelidir. Böyle yapıldığında konuya daha doğru açıdan yaklaşmış olacak, bu hususta söylenen taraflı ve art niyetli sözler, halifeye ve sahâbîlere atılan çirkin iftiralar, süreç ve süreçte yaşananlarla ilgili yanlış değerlendirmelerin perde arkası daha iyi anlaşılacaktır.

Hız. Ebû Bekir'in Halife Seçildiği Ortam

Allah Resûlü (sas) vefat etmeden bir süre önce Arap Yarımadası'nın çeşitli yerlerinde yalancı peygamberler ortaya çıkmıştı. Arap Yarımadası'nın doğusunda yer alan Yemâme'de yaşayan **Müseylemetü'l-Kezzâb**, Allah Resûlü'nden (sas) istediği makam ve mevkii alamayınca kendisini peygamber ve Yemâme hâkimi ilan etmişti.

Peygamberliğini ilan eden bir de **Esved el-Anisî**'ydi. Bölgenin genel valisi Bâzân'ın vefatını fırsat bilerek peygamberliğini ilan etmişti. Halka kendisine vahiy getiren bir meleğin olduğunu söyleyen Esved, önce adamları vasıtasıyla insanların arzularını, isteklerini, problemlerini, sırlarını ve ihtiyaçlarını tespit etmiş, ardından hünerlerini kullanarak halkı ciddi anlamda etkilemişti. Casusları ve görevlendirdiği adamlar vasıtasıyla bilgi toplayan ve kendi hakkında büyük bir propaganda yaptıran Esved'in çıkardığı fitne kasırgası kısa sürede önünde durulmaz bir hâle geldi.

İyiden iyiye güçlenen Esved'in ilk hedefi, Ebnâları yenip reisleri Bâzân'ın oğlu Şehr b. Bâzân'ı öldürmektir. Ani bir baskınla sahâbîyi öldürüp eşiyle zorla evlendi. Bu olay kalplerine henüz iman yerleşmemiş birçok insanın dinden dönmesine sebep oldu. Dinden dönenlerin saflarına katılmasıyla daha da güçlenen Esved, bölgeyi cehenneme çevirdi. İnsanlar şaşkın ve perişandı. Durumdan haberdar olan Allah Resûlü (sas) ardı ardına gönderdiği mektup ve sahâbîlerle bölgedeki güçleri harekete geçirdi. Görevlendirdiği kişiler kısa sürede bölgedeki Müslümanları organize ederek Hız. Peygamber'in emriyle fitneyi durdurmak için faaliyete başladı. Esved,

Fîrûz (Feyrûz) ed-Deylemî ve arkadaşları tarafından öldürüldü. Hz. Peygamber bu zalimin ölüm haberini vefatından bir gün önce aldı.

Esved el-Anisî'nin öldürülmesi fitne ateşini önemli ölçüde söndürse de elbette bitirmedi. Halk tedirgin fitneciler hâlâ aktifti. Hz. Peygamber'in vefat haberiyle fitne ateşi yeniden alevlendi.

Esved el-Anisî ve Müseylemetü'l-Kezzâb'ın Arap Yarımadasının güney ve doğusunda yaktığı fitne ateşi, yarımada'nın kuzeyinde yaşayan Gatafânlılar ve Temîmlilere sıçradı. Gatafânlı Tuleyha b. Huveylid el-Esedî ile Temîmlî Secâh isimli bir kadın peygamberliğini ilan etti. Bu durum diğer fitne hareketlerinden daha tehlikeliydi. Yaşadıkları kabileler İslâm Devleti'nin merkezi olan Medine'ye çok yakındı. Gatafânlıların reislerinden Uyeyne b. Hısn ile Temîmlî Akra b. Hâbis Müslümanlarla defalarca savaştıktan sonra Müslüman olan, lakin her an isyan edecek şahsiyete sahip güven vermeyen liderlerdi. Nitekim öyle de oldu. Hz. Peygamber'in vefatından hemen sonra Medine'yi kuşatma altına aldılar.

Arap Yarımadası'nda yaşayanların çoğunun hicretin dokuzuncu ve onuncu yılında Müslüman olup henüz İslâm'ı içlerine sindirememiş olmaları, Müslüman olanların birçoğunun da Hz. Peygamber'i bir kere dahi görmüş olmaması, fitnecilerin işini kolaylaştırıyordu.

Medinelilerin Hâletiruhiyesi

Hız. Peygamber ilk dönemlerde İslâm ile şereflenen Ebû Zer el-Gıfârî, Tufeyl b. Amr, Amr b. Abese gibi çevre kabilelerden olan sahâbîlere, memleketlerine dönüp kendisinden gelecek olan çağrışı beklemelerini emretmişti. O çağrı hicretin yedinci yılında gelmiş çağrışı alan kabileler akın akın Medine'ye koşmuşlardı.

Yeni gelen muhacirlerle Medine'nin nüfusu Medinelî Müslümanlar aleyhine değişti. Muhacirlerin nüfusu kısa sürede Medinelilerin nüfusunu geçti. Muhacirler her geçen gün daha da artıyor, buna karşılık Ensar'ın nüfusu azalıyordu.

Mekkelilerin İslâm ile şereflenmeleri nüfus dengesini büsbütün değiştirdi. Çok sayıda Mekkelinin fetihten sonra Medine'ye hicret etmesi, Ensarı endişeye sevk etti. Kaygılarının sebebi Mekkelilerin Araplar üzerindeki olağanüstü ağırlığıydı. Kâbe'nin Mekke'de olması onları Arapların âdeta lideri konumuna yükseltmişti.

Gelişmeler onları kendilerinden çok çocukları ve torunları adına endişelendiriyor, birlik ve beraberlik adına kaygılandırıyordu. Yıllar geçtikçe fark daha da büyüyecek Ensar büsbütün azınlık durumuna düşecekti. Muhtemelen muhacirlerin soyundan gelenler, onların soyundan gelenleri galebe çalacak, belki de ezecekti. Bu düşünce uykularını kaçırıyor, onları korkuya sevk ediyordu. Yaşanan küçük çaplı bazı olaylar ise bu düşüncelerinde haklı olduklarının işaretlerini veriyordu.

Ensar'ın beklenti ve endişelerinin farkında olan Hz. Peygamber, onlara ilerde haksızlığa uğrayabileceklerini, haksızlıkla karşılaştıkları zaman ihtilaf çıkarmayıp sabretmelerini öğütlerken; diğer insanlara Ensar'a ve onların soyundan gelenlere iyi davranmalarını, onlara sahip çıkmalarını tavsiye ediyordu.

Yeni Müslüman olan bazı Mekkelilerin Hz. Peygamber'in amcası Hz. Abbâs'a ve amcasının oğlu Hz. Ali'ye karşı kıskançlıkları ve olumsuz tavırları endişelerini pekiştirse de Allah Resûlü'nün (sas) varlığı onları rahatlatıyordu. Onların aslında omuz omuza savaşıp mücadele ettikleri sahâbîlerden yana da endişeleri yoktu. Endişeleri sonraki nesillerle ilgiliydi. Hz. Peygamber'in vefatı korku ve endişelerini dile getirmeye sevk etti.

Halife seçimini etkileyen sebeplerden biri de hayatın gerçekleridir. Bunlar; sosyal ve siyasi denge, içinde bulunulan özel şartlar, kişi ve grupların meşru özel istek ve kaygıları olarak özetlenebilir. Bu nedenler kimi insanların beklenti içine girmelerine sebep olurken kimi insanları harekete geçiriyordu.

Arap Yarımadası İslâm'dan önce darmadağınktı. Bir şehrin içinde dahi birlik ve beraberlik yoktu. İslâm'ın yayılmasıyla Allah Resûlü (sas) onları büyük ölçüde bir gaye etrafında birleştirmişti. Hz. Peygamber'in vefatıyla hızlı ve doğru adımlar atılmadığı takdirde yeniden paramparça olma ihtimali çok yüksekti. Bu mânada ilk adım tüm Arapların kabul edebileceği bir halifeydi.

O günün sosyal ve siyasi şartlarında bütün Arapların benimseyeceği halifenin fazilet, ehliyet ve liyakatin dışında Mekkeli olmasıydı. Kâbe'nin Mekke'de olması, Fil Vakası sonrasında Mekke halkına yönelen büyük teveccüh, güven ve sevgi, Hz. Peygamber'in Mekkeli olması bunu düşüncenin oluşmasını sağlamıştı.

O günün şartlarında insanların aradığı bir diğer vasıf ise Hz. Peygamber'e yakınlığı ve İslâm davet mücadelesindeki yeri idi.

Bazı Mekkeliler biraz daha özele inerek halifenin Mekke'nin güçlü kabilelerinden olması gerektiğine inanırken, Ehl-i Beyt sevgisi yüksek bazı sahâbîlerin gönlü onlardan birinin olmasından yanaydı. Korku ve kaygıları ağır basan bazı Medinelilerin gönlü ise kendilerinden birinin halife olması yönündeydi.

Mekkeli olan Hz. Ebû Bekir, davet mücadelesinin başından itibaren Hz. Peygamber'in yanı başında olan biriydi. Canını, malını, zamanı ve imkânı son noktasına kadar İslâm davası uğruna feda etmişti. Hz. Peygamber kendisine ve görüşlerine son derece önem verirdi. Fazilet, ehliyet ve liyakati fitneciler dışında hiç kimse tarafından sorgulanmayacak kadar örnek bir şahsiyetti.

Onu yıllar sonra yalnızca Hz. Ali'yi çok sevdiğini iddia eden, bunu fitne ve fesatları için kılıf yapanlar suçladı. Tarih kitaplarında küçük bir ayrıntı olarak kalacak olan Sakîfe toplantısı veya halife seçimindeki kırgınlıklar, olaydan yıllarca sonra fitneciler tarafından gündeme getirildi. Ciddi bir sorun çıkmış gibi sunularak fitne çıkarıldı.

Hız. Ebû Bekir'in hilafeti ile ilgili eleştiri ve suçlamaları Sakîfe olayı ile sınırlı kalmayan bu insanlar, halifelik hakkı ve Hz. Ali'nin biati konusunda da pek çok asılsız iddia ortaya attılar. Bu kadarla da kalmayarak istisnalar dışındaki bütün sahâbîleri hedef tahtasına koydular. Bu insanlara ilk önce Hz. Ali şu sözlerle karşı çıktı.

“Allah Resûlü'nün dinimiz konusunda tercih ettiğini biz dünyamız için tercih ettik. Namaz İslâm'ın asli rûknü ve dinin direğidir. Ebû Bekir dinin emnidir. Bunun için hilâfete layık görüp biat ettik. Bizden iki kişi bile ona karşı çıkmadı. Ben Ebû Bekir'e karşı sorumluluğumu yerine getirdim. Emrine itaat ettim. Onunla birlikte ordusunda savaştım. Bir şey verdiğinde aldım...”^[140]

Hız. Ali'nin bu sözleri fitnecileri susturmaya yetmedi. Ehl-i Beyt sevgisi adına ilk İslâm halifesi aleyhine konuşulanları duydukça üzülen Hz. Ali: “Beni Ebû Bekir ve Ömer'den üstün tutan kişiye, iftira atan kişiye verilen iftira cezasını uygulayım!” diyerek konuşanları uyarırdı.^[141]

Sakîfe Toplantısı

Allah Resûlü'nün (sas) vefatının ilk günü peygamberlerinin ölümünü kabullenemeyen sahâbîlerin çoğu gün boyu ağlayıp feryat ettiler. Salı sabahı cenazenin yıkanması, tekvin ve teçhizi için Hz. Peygamber'in evinin önünde toplandılar. Hz. Ebû Bekir onlara bunun Ehl-i Beyt'in hakkı olduğunu söyleyip onların işini kolaylaştırmaları için evin önünde durmamalarını söyleyince az bir kısmı hariç çoğu çeşitli mahallelerdeki meclislere dağıldılar.

Meclislerde toplanan sahâbîler cenaze hazırlıklarının bitmesini beklerken Medineli bir grup sahâbî de Sâideoğulları Sakîfe'si adı verilen yerde toplanmıştı. Burada toplanma nedenlerinden biri de hasta olan Hazreclilerin reisi Sa'd b. Ubâde'ye geçmiş olsun dileklerini iletmektir. Sahâbînin evi Medine çarşısı tarafında Sakîfe'nin hemen yanındaydı.

Sakîfe'de bulunan sahâbîlerin çoğu Hz. Peygamber'i düşünüyor ve onu anarak geçmişî yâd ediyordu. Geleceğe dair korku ve endişeleri ağır basan birkaç genç, zihinlerinin meşgul eden "Bundan sonra ne olacak?" kaygısını dile getirdi.

Huzeyme b. Sâbit:

– Ey Ensar topluluğu! Mekkelilerden birini lider yaparsanız bu kıyamete kadar böyle gider. Allah kitabında sizi Ensar olarak övdü, Müslümanlar size hicret etti, Peygamber sizin memleketinizde vefat etti. İçinizden Medinelilerin güvendiği, Kureyşlilerin çekindiği birini lider seçin. Bu kişi arkadaşımız Sa'd b. Ubâde'dir, dedi.

Medineli reislerden biri olan Üseyd b. Hudeyr bu sözlerden ciddi anlamda rahatsız oldu.

– Allah'ın kitabında Ensar olarak övülmemiz, Müslümanların bize hicret etmesi, Peygamberin bizim memleketimizde vefat etmiş olması lütfu ilahidir. Bırakın o öyle kalsın. Unutmayın ki liderlik hakkı Kureyşlilerindir. Onların seçtiğini seçin, kabul etmediklerini kabul etmeyin, dedi.

Söz alan Beşîr b. Sa'd el-Ensârî:

– Ey Ensar! Siz Kureyşlilerden Kureyşliler sizdendir. Onlara kucak açıp yardım ettiğiniz, barındırıp desteklediğiniz doğrudur. Lakin Allah'ın size vereceği ecir bundan daha büyüktür. Lütfen **'Allah'ın nimetine nankörlükle karşılık veren ve sonunda kavimlerini helâk yurduna sürükleyenleri görmedin mi?**^[142] ayetinde zikredilen kişiler gibi olmayın, dedi. Uveym b. Sâide ise:

– Ey Ensar topluluğu! Sizler din uğruna cihat eden ilk kişilerken şimdi onlar aleyhine savaşıyorlar. Hilafet peygamberin içinden çıktığı insanlara aittir. Allah bunu onlara verdiği gibi siz de onu onlara verin. Hz. İbrahim’in onlar için yaptığı duayı unutmayın, dedi. Ma’n b. Adî:

– Ey Ensar topluluğu! Liderlik Kureyşlilerin değil de sizin hakkınız ise bu kişinin kim olduğunu söyleyin ona biat edelim. Size ait değilse hak sahibinin hakkını teslim edin. Vallahi siz de biliyorsunuz ki Hz. Peygamber vefat etmeden hemen önce namazı Ebû Bekir’in kıldırmasını istedi. Dinin direği olan namazı onun kıldırmasını istemesinden hilafeti de onun yapmasını istediğini anladık, dedi. [143]

Ensarın önde gelenlerin konuşması Huzeyme b. Sâbit gibi gençlerin susmasına yetti. İnsanların konuyu kapattığını gören Uveym b. Sâide ve Ma’n b. Adî oradan ayrıldı.

Hz. Peygamber’in vefatının acısını yaşayanların suskunluğunu fırsat bilen gençler yeniden ayağı kalkıp halifelik meselesini gündeme getirip “Bir bizden bir muhacirlerden iki halife olsun.” dedi. Fikir birkaç gencin kulaklarına hoş gelse suskun kalan çoğunluk bu sözden ciddi anlamda rahatsız oldu. Onlardan biri Mâlik b. Teyyihân el-Ensârî’ydi. Ayağı kalktı:

– Ey Medineliler! Lütfen beni dikkatle dinleyin. (Çok hassas bir zamandan geçiyoruz.) Hz. Peygamber’in vefatı Yahudi ve Hristiyanları sevindirip harekete geçirdi. Dinden dönenlerin kin ve nefretleri su yüzüne çıktı. Başımızdaki belalar her gün biraz daha büyüyor. Allah Resûlü (sas) zamanında Yemâme’de ortaya çıkan Müseyleme gök gürültüsü gibi gürliyor, şimşekler gibi çakıyor. Bana gelen habere göre Necid bölgesinde yaşayan Tüleyha b. Huveylid el-Esedî’de peygamber olduğunu iddia ediyormuş. Arap kabilelerinin de dinden döneceğinden korkuyorum. Bu kadar büyük sorunun üstesinden ancak Kureyşli biri gelebilir. Bugün lider olmak büyük bir bela ve felaketi kabul etmekten başka bir şey değildir, diyerek gençleri ikaz etti. [144]

Sahâbî sözünü bitirince yeniden bir sessizlik oldu. Medineli Müslümanlar Hz. Peygamber’in yasının tutulduğu o ortamdan konuşmak istemiyor, sözü çoğaltmamak adına susuyorlardı. O sırada orada bulunan Arap dâhilerinden Muğîre b. Şu’be, gençlerin tüm itirazlara rağmen meselede ısrar edeceğini fark etti. Çok hassas

bir dönemde olduklarını düşünen sahâbî, en küçük bir kıvılcımın yangına dönüşüp içinden çıkılmaz büyük problemlere sebep olabileceğini görüyordu. Büyük bir endişeyle yerinden fırladı, hızla oradan ayrılıp muhacirlerin önde gelenlerinin bir arada bulunduğu Eşheloğulları mahallesine koştu. Sessizce ilerleyip Hz. Ömer'in yanına gitti.

Bundan sonrasını bizzat Hz. Ömer şöyle anlatıyor:

“Sahâbîlerle bir mecliste oturmuş cenazenin hazırlanmasını beklerken, biri sessizce:

– Ey Hattâb'ın oğlu! Biraz buraya gelir misin, dedi. Sesin geldiği tarafa döndüm:

– Bana mı diyorsun? Şu an hiçbir şeyle ilgilenecek zaman değil, dedim.

– Bu çok önemli! Mutlaka bilmen gerek, deyince sessizce oradan ayrılıp bir kenara geçtim. Sahâbî bana:

– Ensar, Saîdeoğulları Sakîfe'sinde toplanmış, konuşuyor. Aramızda savaşa neden olacak bir olay olmadan bir an önce gidip duruma el koymalısınız, dedi. Anlatılanlar çok ciddiydi. Durumu muhacirlerin meclisinde bulunan Hz. Ebû Bekir'e bildirdim ve bir an önce oraya gidip kendileriyle konuşmalıyız dedim...”^[145]

Çok tehlikeli ve hassas bir zamandan geçiliyordu. Yapılacak herhangi bir yanlış, aceleyle hareket etmek veya ağırdan almak ciddi bir sıkıntıya hatta savaşa bile neden olabilirdi. Dakikalar bile önemliydi. Geç kalmak, bin bir çile ve emekle ilmek ilmek dokunarak kurulan İslâm kardeşliğini bir anda ortadan kaldırabilirdi.

Durumun farkında olan Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in cenazesi kalkmamış dahi olsa olaya acilen müdahale edilmesi gerektiğini düşündü. Allah Resûlü'nün (sas) halifelik konusundaki işaretleri, onun katındaki yeri ve ümmet içindeki konumunu göz önünde bulundurmuş olacak ki, birini içeri göndererek Hz. Ebû Bekir'i dışarı çağırttı. Lakin o meşgul olduğunu söyleyerek dışarı çıkmak istemedi. Hz. Ömer yeniden haber göndererek çok önemli bir problem olduğunu bildirince dışarı çıktı. Hz. Ömer Sakîfe'de toplanan Medineliler Sa'd b. Ubâde'yi halife seçmek istediklerini ve hemen oraya gitmeleri gerektiğini söyledi.

İki duygu arasında sıkışıp kalan Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber'in yakınından ayrılmak istemiyordu. Ancak ümmetin başına gelebilecek

bir sıkıntıya da seyirci kalamazdı. Probleme müdahale etmemek Hz. Peygamber'e saygı değil bilakis ona ve davasına yapılmış en büyük ihanet olacaktı.

Hız. Ömer bir gün önce Hız. Peygamber'in vefatından duyduğu üzüntüden dolayı aklı başından gitmiş olsa da davası için kalbine taş basmıştı. Hız. Ebû Bekir'in kolundan tutup âdeta çeke çeke onu Sakîfe'ye götürdü. Yolda Ebû Ubeyde b. Cerrâh ile karşılaştılar. Üçü birlikte Sakîfe'ye yönelmişlerdi ki Medine'nin ileri gelenlerinden Ma'n b. Adî ve Uveyym b. Sâide ile karşılaştılar. Sahâbîler onlara telaş edecek bir durum olmadığını söyleyerek sakinleştirmeye çalıştırlarsa da onlar yola devam ettiler...[\[146\]](#)

Sakîfe'de yapılan konuşmalar birkaç gencin düşüncelerini dışa vurmasından ibaret olsa da Hız. Ebû Bekir ve arkadaşları hassas bir dönemden geçildiğinden meseleyi önemsemişti. Maksatları Ensar ile konuşup ümmeti felakete sürükleyebilecek fikirlerden vazgeçirmektir.

Sakîfe o gün izdihama sebep olacak kadar kalabalıktı. Lakin oradakilerin çoğu Medine'de yaşayan kimseler değil Hız. Peygamber'i ziyaret için şehir dışından gelen Eslemoğulları'na mensup kişilerdi.

Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer Sakîfe'ye varmadan hemen önce yeniden harekete geçen Hubâb b. Münzir ve Huzeyme b. Sâbit gibi gençler, Sa'd b. Ubâde'yi kendilerine lider yapma konusunu yeniden açmak için insanları hasta ziyareti için Sa'd b. Ubâde'nin evine götürdüler. Ziyaret sırasında konuyu açarak sahâbîye liderlik teklif ettiler. Gençlerin düşüncesini yerinde bulan Sa'd b. Ubâde hastalığına rağmen evinden dışarı çıkıp Sakîfe'de bulunan insanlara bir konuşma yaptı. Oğlu veya yakında bulunan birine:

– Hastalığımdan dolayı sesim fazla çıkmıyor. Sözlerimi insanlara duyurur. Lakin onları anlaşılacak şekilde tane tane tekrarlar, dedi. Ardından:

– Ey Ensar topluluğu! Sizler dinin öncüleri, Arap kabilelerinden hiçbirinin olmadığı kadar faziletli Müslümanlarsınız. Allah Resûlü (sas) on kusur yıl boyunca Mekke'de kaldı, bu sırada kavmini putlara tapmaktan menedip İslâm'a davet etti. Ancak kendisine çok az kişi iman etti. İman edenler de ne onu baskı ve işkenceden koruya bildiler ne de dini halk arasında yayabildiler. Sizinle tanışincaya kadar kendilerini bile koruyamadılar. Sonra Rabbiniz size Allah ve

Resûlü'ne iman etmeyi, onu ve sahâbîlerini korumayı, dinini yüceltmeyi ve düşmanlarıyla cihat etmeyi nasip etti.

Sizler İslâm düşmanlarına karşı herkesten daha şiddetli, daha cesursunuz. Araplar sizin gayret ve cesaretiniz sayesinde isteyerek veya istemeyerek İslâm'ı kabul ettiler. Allah sizin sayenizde Resûlüne fetihler nasip etti. Allah Resûlü (sas) vefat ederken sizden razıydı. Bu işe sahip çıkın. Bu herkesten önce sizin hakkınız, dedi.

Onu dinleyenlerden biri kısmı olumlu tepkiler verirken insanların çoğu bundan rahatsız oldu. İçlerinden biri:

– Mekke'li Muhacirler bunu kabul etmezler. 'Bizler ilk Müslümanlar ve muhacirleriz. Onun soyu ve yakın akrabalarıyız. Buna rağmen hâlâ yönetimle ilgili bizimle ne diye çekişiyorsunuz!' derse ne olacak, diyerek başkanlık fikrinin doğru olmadığını söyledi. Sa'd b. Ubâde'nin sözlerini benimseyenler:

– O zaman bir bizden bir onlardan olmak üzere iki yönetici olur, dediler...[\[147\]](#)

Korku ve kaygıların dile getirilmesiyle başlayan konuşmaların geldiği noktayı dehşetle izleyen Medinelî sahâbîler, gençlere dur demekle geciktiklerini düşündüler. Onlardan biri Beşîr b. Sa'd b. Sa'lebe'ydi. Ayağı kalktı.

– Ey Medinelîler! Elbette bizler müşriklerle cihatta son derece fazilet sahibi insanlar olduğumuz gibi bu dinde de öncü insanlarız. Eyvallah! Lakin bunu nefsimizi yüceltmek için değil yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak ve Resûlüne itaat etmek için yaptık. Bize insanlara bu şekilde dil uzatmak yakışmayacağı gibi yaptığımız fedakârlığı dünya menfaatine dönüştürmekte yakışmaz. Bilakis bahsettiğiniz şeyler bize Allah'ın bir lütfudur.

Bilmenizi isterim ki Hz. Muhammed Kureşlidir. Onun kavmi liderliğe herkesten öncelikli ve daha layıktır. Vallahi Allah beni bu hususta kimseyle çekiştirdiğimi ebedi olarak görmeyecektir. Allah'tan korkun onlara muhalefet etmeyin, çekişmeyi bırakın, dedi.[\[148\]](#)

Hz. Ebû Bekir ve arkadaşları Sakîfe'ye geldiğinde Medinelîler konuşmaya devam ediyordu. Onların geldiğini gören Ensarın hatibi Sâbit b. Şemmâs el-Ensarî ayağı kalktı:

– Ey Muhacirler! Sizler de bizler de biliyoruz ki Allah azze ve celle Allah Resûlü'nü (sas) gönderdiğinde Mekke'de büyük bir tepki ve yalanlamayla karşılaştı. Allah peygamberine onlara karşı yumuşak

olmasını ve güzel davranmasını istedi. Sonra hicret etmesini emretti. Bizler onun ensarı/yardımcısı olduk. Evlerimizi muhacirlere açtık, mallarımızı paylaştık, onları destekleyip yardım ettik. Onları kendimize tercih ettik. Biz Allah'ın ensarıyız.

Hakkımızda **“Daha önceden Medine’yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler...”**^[149] ayetini indiren Allah bizden övgüyle bahsetti. Hakkımızda daha pek çok ayet indi. Faziletimizi hiç kimse inkâr edemez. Hz. Peygamber'in bizler hakkında neler söylediğini sizlerde çok iyi biliyorsunuz. Hepimizin bildiği bir başka şey ise Hz. Peygamber vefat ederken hiç kimseyi bizzat halife olarak atamadı. Kitap ve sünneti bıraktığını ve ümmetinin delalette birleşmeyeceğini söyledi. Bizler Allah'ın ensarıyız. İnsanların imamlığı bizdedir. Şimdi siz söyleyeceğinizi söyleyin, dedi.^[150]

Hz. Ömer'in cevap vermek istediğini görünce ortamın daha fazla gerginleşmemesi için elinden tutarak onu engelleyen Hz. Ebû Bekir:

– Allah bize öncesinde taş ve tahtaya taptığı hâlde daha sonra kendisini birleyip ona ibadet eden ümmetine şahit olan bir peygamber gönderdi. Araplar babalarının dinini terk etmekte direndiler. Allah peygamberin kavmi içinden muhacirleri kendisine iman etme ve peygamberini destekleme konusunda öne çıkardı. Kavminin yalanlama, baskı ve işkencelerine onunla birlikte sabrettiler. Bütün insanlar ona karşı iken çok az kişi olmaları asla onları yalnızlığa sürükleyip yıldırma. O gün yeryüzünde Allah'a kulluk edip Resûlüne iman eden yalnızca onlar vardı. Onlar peygamberin dostları ve yakın akrabalarıdır. Kendisinden sonra yönetime diğer insanlardan daha fazla layık olan kişiler onlardır. Onlarla bu konuda ancak zalimler çekişir.

Siz ey Ensar topluluğu! Sizin dindeki faziletinizi, İslâm konusundaki öncülüğünüzü kim inkâr edebilir? Allah dini ve Resûlü hususunda Ensardan razı olduğu için Resûlünden sizin yurdunuza hicret etmesini istemiştir. Bizim katımızda ilk muhacirler haricinde sizden daha faziletli kimse yoktur. Emir bizden vezir sizden olsun. Sizinle

istişareyi asla ihmal etmesin, hiçbir önemli işe siz olmadan karar vermesin, dedi. Sonra:

– İşte Ömer ve Ebû Ubeyde ikisinden birine biat edin, dedi. Onlar:
– Vallahi sen dururken biz bu işi asla üstlenmeyiz. Sen muhacirlerin en faziletlisi, Müslümanların en önemli ibadeti olan namazlarda Hz. Peygamber'in halifesisin. Elini uzat sana biat edelim, dediler. Ensardan Beşîr b. Sa'd onlardan önce davranıp Hz. Ebû Bekir'e biat etti. Buna içerlenen Hubâb b. Münzir:

– Amcaoğlunun emir olmasını kıskanıp başkasına biat ettin, deyince de

– Hayır vallahi bunun için değil, insanların çekişmesine fırsat vermemek için bunu yaptım, dedi. Onu Evslilerin reislerinden Üseyd b. Hudeyr izledi. [\[151\]](#)

Hâlâ fikrinde sabit olan Hubâb b. Münzir arkadaşlarına döndü:

– Ey Ensar topluluğu! İşinize sahip çıkın! Müslümanlar ya sizin halkınız ya da sizin gölgenizde yaşayan insanlardır. Cesurca ortaya atılanların cesareti, insanların karşınıza çıkıp sizi sindirmesine sebep olmasın. Sizler güç, kuvvet ve izzet sahibi tecrübeli kişilersiniz. Sayıca üstün olduğunuz gibi zengin ve silahlı kişilersiniz. İnsanlar sizin yaptıklarınıza bakarlar. Birbirinize muhalefet etmeyin yoksa savunduğunuz konuda zaafa düşersiniz. Her şey aleyhinize döner. Eğer şunlar (muhacirler) başkanlığınızı kabul etmemekte direnirse o zaman bir bizden bir de onlardan başkan olsun, dedi. [\[152\]](#)

Sahâbînin Ensarın fazileti hakkında söyledikleri son derece doğrudu. Lakin bu muhacirlerin faziletini de toplum arasındaki yerini de yok saymayı gerektirmezdi. Bu hususlara dikkat çeken Hz. Ömer:

– Heyhat! Bir memlekette iki baş olmaz. Vallahi Araplar peygamberleri başka bir kavimden iken sizin başkanlığınızı kabul etmez. Ama peygamberleri kendi kabilelerinden olan kişilerin başkanlığını kabul ederler. Bizim bu konuda itiraz edecek olanlara söyleyeceğimiz pek çok delil vardır, dedi.

Bunun üzerine Hubâb b. Münzir'in kaygı ve endişeleri kızgınlık ve öfkeye dönüştü. Çevresine döndü:

– Ey Medine halkı! Elinizde olana sahip çıkın. Bu ve arkadaşlarını dinlerseniz liderlik meselesindeki nasibinizi elinizden alırlar. Fikirlerinde ısrar ederlerse onları memleketinizden çıkarıp liderliği üstlenin! Vallahi sizler bu konuda onlardan daha fazla hakka

sahipsiniz, diye bağırdı. Sahâbînin sözlerinden rahatsız olan Ebû Ubeyde b. Cerrâh:

– Ey Medineliler! Hz. Peygamber’e yardım edip onu destekleyenlerin ilki olan sizler, yardım ve destekten yüz çevirenlerin ilki olmayın, dedi.^[153]

Hubâb b. Münzir’e dönen Hz. Ebû Bekir:

– Benden mi korkuyorsun ey Hubâb b. Münzir, deyince

– Elbette senden korkmuyorum. Benim korkum senden sonra gelecek olan nesillerdir, dedi. Hz. Ebû Bekir:

– İlerde söylediğin gibi hoşlanmadığın durumlar yaşanırsa o zaman liderlik sana döner, dedi. Hubâb b. Münzir:

– Heyhat ya Ebû Bekir! Bu nasıl olacak. Sen ve ben dünyadan ayrıldıktan sonra başımıza yönetici olanlar evlatlarımıza kötü davrandıklarında yapacağımız bir şey olamaz, dedi. Sözü uzatmak istemeyen Hz. Ebû Bekir susmayı tercih etti. Hz. Ömer:

– Sizin Allah’ın ve Resûlû’nün Ensarı olduğunuzu bütün Araplar bilir. Sizler bizim İslâm’da kardeşimiz, dinde ortağımızsınız. Vallahi biz iyi durumda olduğumuz zamanda kötü durumda olduğumuz zaman da siz bizimle birliktesiniz. Sizler bizim en çok sevdiğimiz kişilersiniz. Sizler bizi kendinize tercih ettiğiniz gibi vallahi muhacir kardeşlerinizi tercih etmeye hâlâ devam ediyorsunuz. Bu kadar büyük iyiliklerden sonra ümmet içinde ihtilaf sebebi olmayın. Yaptıklarınızı ellerinizle yıkmayın. Şunu iyi bilin ki haset etmek hiçbir kardeşinize yakışmaz, dedi.

Hz. Ebû Bekir ve arkadaşlarına bakan Beşîr b. Sa’d, Ensar gençleri adına özür dilercesine olan bitenin sebebini açıkladı:

– Vallahi size karşı ne bir kızgınlığımız ne de düşmanlığımız var. Sizden herhangi bir korku ve endişe duymuyoruz. Bizim asıl korkumuz sonraki nesillerle ilgilidir. Bunun sebebi sizin de bildiğiniz gibi biz onların babalarıyla yıllarca savaştık, dedi.

Hz. Ömer:

– Korktuğun şey olacaksa sen de ben de hemen şuracıkta ölelim, diyerek endişesini gidermeye çalıştı.^[154]

Bu biat Bey’atü’l-hâssa denilen küçük bir grup tarafından yapılan ve çıkma ihtimali olan fitne kıvılcımını söndürmek adına özel bir biatti. Genel biat, Hz. Peygamber’in cenaze namazı kılındıktan sonra ertesi gün Mescid-i Nebevî’de yapıldı.

Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer, Sakîfe'ye öğleden sonra gitmiş biat bitince aynı gün ikinci vaktinde geri dönüp cenaze işleriyle ilgilenmeyi devam etmişlerdi. Yoksa birilerinin açıktan veya üstü kapalı olarak "Hız. Ebû Bekir, Hız. Ömer ve diğer bütün sahâbîler Hız. Peygamber'in cenazesıyla ilgilenmeyip hilâfet meselesiyle günlerce meşgul oldular." anlamına gelen iddia ve algıları büyük bir iftiradan ibarettir.

Olay, o gün orada çözülp bittiği hâlde daha sonraları tekrar tekrar gündeme getirildi. Tartışma yüz yıllarca sürdürüldü, sürdürülmeye de devam ediliyor. Mesele kelime oyunları, yalanlar ve kasıtlı yorumlarla ters yüz edilerek anlatıldı. Günlerce sürmüş ve tüm sahâbîler oraya gitmiş gibi gösterildi. Ehl-i Beyt dışındaki sahâbîler Hız. Peygamber'in cenazesıyla ilgilenmemekle ve yasını tutmamakla suçlandı.

Hâlbuki sahâbîler, Hız. Peygamber'in yıkanma, tekfin ve teçhiz gibi bütün süreçlerine dâhil olmayı çok istemişler âdeta bunun için çırpınmışlardı. Lakin bu onlardan çok Ehl-i Beyt'in hakkıydı. Hız. Peygamber'in gasil, tekfin ve teçhizinde bulunmayı ölesiye istedikleri hâlde eşsiz bir fedakârlık göstererek bu şerefi Ehl-i Beyt'e bırakmışlardı.

Sahâbîlerin tavrı daha sonra ters yüz edilerek çıkarılan fitnelere malzeme edildi. Fitnecilere daha o günden cevap veren Halife genel biat öncesi Mescid-i Nebevî'de yaptığı konuşmada şöyle diyordu:

"Vallahi hiçbir gün ve gece Emîr olmaya istekli olmadım. Allah'tan ne gizli ne açık hiçbir kere yöneticilik istemedim. Hilâfeti ümmetin fitneye düşmesi korkusundan dolayı kabul ettim. Yoksa Emirliğin rahat olmadığını çok iyi bilirim. İçinizden birinin bu yükü hemen şimdi benden almasını çok isterdim. Bu görevi yürütme gücüne sahip olmadığımı biliyorum. Onu ancak Allah'tan ittikâ ettiğim sürece başarabilirim..."^[155]

Hız. Peygamber'in Defni

Hız. Ebû Bekir'e Ensâr'ın Sâideoğulları Sakîfe'sinde biat edilmesiyle muhtemel siyasî istikrarsızlık ve çok başlılığın önü alınmış oldu. Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer ikinci vakti Sakîfe'den döndüğünde Hız. Peygamber'in gasil ve tekfin işlemi bitmiş sıra cenaze namazının kılınmasına gelmişti. Medine'de büyük bir duygu yoğunluğu yaşanıyordu. Cenazesi de olsa Allah Resûlü'nü (sas) son

bir kez görme imkânı bulacaklar, kefeni üzerinden de olsa bir kere daha mübarek vücutlarına dokunma şerefine nail olacaklardı.

Önce Hz. Abbâs ve Hz. Ali başta olmak üzere Ehl-i Beyt'in erkekleri cenaze namazını kıldı. Onları Hz. Fâtıma ve Hz. Âişe başta olmak üzere Ehl-i Beyt'in hanımları izledi. Onlardan sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer gibi sahâbîlerin önde gelenleri hücre-i saadete girerek Hz. Peygamber'e karşı görevlerini yerine getirdiler. Onları diğer sahâbîler izlediler. Erkeklerden sonra kadınlar, sonra çocuklar grup grup hücre-i saadete girerek başlarında imam olmaksızın cenaze namazını kıldılar.

Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ile hücre-i saadetin alacağı kadar sahâbî, namaz kılmak için Hz. Peygamber'in bulunduğu yere girince: "es-Selâmu aleyke eyyühe'n-nebî ve rahmetullahi ve berakatühü." diye selam verdiler. Ardından en önde saf tuttular. İmam olmaksızın cenaze namazını kıldılar.

Hz. Ebû Bekir namazdan sonra:

"Allah'ım! Biz şahidiz ki O, kendisine nazil olanı tebliğ etti ve ümmetine nasihatte bulundu. O, Allah'ın tek olduğuna ve ortağı bulunmadığına iman ederek, Allah dini aziz kılincaya kadar ve buyruğu yerine getirilinceye kadar Allah'ın yolunda savaştı.

Ey Rabbimiz! Bizleri ona indirdiğin vahye tabi olanlardan eyle. Bizleri onunla bir araya getir. Gerçekten O, müminlere karşı çok şefkatli ve merhametliydi. İmana karşılık biz bir bedel beklemiyoruz ve asla para karşılığında onu satmayız." diye dua etti.

Orada bulunanlar: "Âmin!" diyerek duaya iştirak ettiler. Dua bitince dışarı çıktılar. Onları sırasıyla diğer erkekler, kadınlar, çocuklar izledi ve gece yarısına kadar devam etti. [\[156\]](#)

Sıra Peygamber Efendimizin kabre konulmasına gelmişti. Sahâbîler farklı farklı fikirler beyan ettiler. Bir grup: "Bakî' Kabristanı'na koyalım. Oraya gidip gelen çok olduğu için çokça dua edilir." dedi.

Bir başka grup: "Cennet bahçelerinden bir bahçe olan minberinin yanına koyalım." dedi. Bir başkası: "Namaz kıldığı yere koyalım." dedi. Söz alan Hz. Ebû Bekir:

– Allah Resûlü'nün bu hususta: *"Allah peygamberlerin ruhunu defnedilmesini istediği yerde kabzeder. Öyleyse onu yatağının*

olduğu yere defnediniz.” buyurduğunu duydum. Bu nedenle vefat ettiği yere defnedelim, dedi.

Hız. Ebû Bekir'in sözleri kabul görünce Peygamberimizi Hız. Âişe'nin odasına defnetmeye karar verdiler.^[157]

Bu sırada vakit geçmiş hava iyiden iyiye kararmıştı. Defin işinin gecikmemesi için kabir kazılması sabaha bırakılmadı. Hız. Âişe'nin bildirdiğine göre gece yarısı başlayan kazı sabaha doğru bitti. Çarşamba sabahı Hız. Peygamber'in Kabr-i Şerifleri hazırdu. Kuşluk vaktinde Hız. Ali, Hız. Abbâs'ın oğulları Fadl ve Kusem ile Peygamberimizin hizmetlisi Şükrân Sâlih kabre inip Hız. Peygamber'i incitmeden büyük bir dikkatle Kabri Şerifleri'ne yerleştirdiler. Ardından kabrin üzeri toprakla örtüldü. Gözyaşlarına boğulan sahâbîler, Hız. Peygamber'i ebedî istirahatgâhına uğurladılar.^[158]

Genel Biat

Peygamber Efendimiz ahirete yolcu edildikten sonra sahâbîlerin Mescid-i Nebavî'de toplanmasını isteyen Hız. Ebû Bekir, halka bir konuşma yaptı. Konuşmasında halife olmaya hevesli olmadığını açıkça belirttikten sonra önceki biatin özel bir durum olduğunu söyledi. İsterlerse bir başkasını halife seçebileceklerini net ve kesin bir dille ifade etti.

Halifeliğine itiraz eden olmayınca biat aldı. Birkaç kişi hariç Medine'de bulunan bütün sahâbîler biat ettiler. Onlar da kısa bir süre sonra Hız. Ebû Bekir'in yanına giderek biat etti. Onlardan biri Hız. Ali'ydi. Halebî'nin naklettiği bir rivayette biatin birkaç gün gecikmesinin sebebini Hız. Ali, bizzat kendisi açıklar:

“Hız. Ebû Bekir beni çağırdığında:

– Seni ümmetin işinden alıkoyan sebep nedir ey Ali, diye sordu. Ben de:

– Acının büyüklüğü ve bu işi bizden habersiz kendi başınıza yapmanızdır, dedim. Üzülen Halife:

– Böyle olmasını ben de istemezdim. Lakin insanların Sakîfe'de toplandığını duyunca kaygılandık. Oyalanırsak büyük bir fitne çıkar korkusuyla acele ettik, dedi. Sonra sahâbîlere döndü:

– Ey insanlar! Yanımda bulunan kişi Ali'dir. Şahit olun ki onu asla bana biat etmeye zorlamıyorum. Bana biat edip etmemekte serbesttir. Yalnızca o değil siz de biat etmemekte serbestsiniz. Eğer

bu işe başkasını layık görüyorsanız çekinmeden hemen şimdi söyleyin. Kimi istiyorsanız ona ilk olarak ben biat edeyim, dedi.

Halife'ye Sakîfe meselesinden dolayı biraz kırgındım. Bu sözlerinden sonra kalbimde hiçbir kırgınlık kalmadı.

– Asla senden başkasının halife olmasını istemeyiz. Elini uzat biat edeyim, diyerek kendisine biat ettim.”[\[159\]](#)

Hız. Ali'nin aylarca biat etmediği sözü tarihi olaylara da aykırıdır. Tarihî olaylar ve farklı meselelerle ilgili rivayetler, Hız. Ali'nin uzun süre sonra değil yalnızca bir iki gün sonra biat ettiğini göstermektedir. Bunlardan birkaçı şöylece sıralanabilir:

1. Ebû Müleyke (ra) anlatıyor:

“Allah Resûlü'nün (sas) vefatından birkaç gün sonraydı. İkinci namazından sonra Hız. Ebû Bekir ile birlikte Mescid-i Nebevî'den çıkıp yürümeye başladık. Hız. Ali Hız. Ebû Bekir'in hemen yanında yürüyordu. Biraz ileride Hız. Hasan'a rastladık. Çocuklarla birlikte oyun oynuyordu. Onu gören Hız. Ebû Bekir duygulandı. Adımlarını hızlandırarak yanına gitti. Severek kucakladı. Bağrına basıp şefkatle sarıldı. Bir süre öylece durduktan sonra omzuna aldı:

– Anam babam sana feda olsun ey Allah Resûlü'nün torunu, diyerek sevdi. Sonra yanındakilere döndü:

– İnsanlar arasında Allah Resûlü'ne en çok Ali'nin oğlu Hasan benziyor, dedi. Hız. Ali oğlunun Peygamberimize benzetilmesine çok sevindi. Sevinci tebessüm olarak yüzüne yansıdı.”[\[160\]](#)

2. Peygamber Efendimizin vefatından sonra yalancı peygamberler ve çeşitli sebeplerle dinden dönenlerden bir kısmı Medine'yi kuşatacak kadar ileri gitmişti. Medine çok büyük bir tehlike ve tehdit altındaydı. Diken üstünde olan insanlar, baskın korkusundan dolayı uyku uyuyamaz hâle gelmişlerdi.

Durumun ciddiyetinin farkında olan Hız. Ebû Bekir; Hız. Ali, Hız. Talha, Hız. Zübeyr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Abdullah b. Mes'ûd gibi sahâbîlerin önde gelenlerini yanına çağırıldı. Her birini Medine'yi korumak üzere bir birliğin başına komutan tayin etti...

3. Ridde olayları alevlenince durum değerlendirmesi yapan Hız. Ebû Bekir, Zülkassa'ya giderek âsileri dağıttı. Ordunun başına geçerek yalancı peygamberlerle savaşmaya kararlıydı. Bunun için sahâbîlerin önde gelenleriyle istişare etti. Hız. Ali o sırada Medine'yi

koruyan birlikleri komuta ediyordu. Onun görüşüne özel önem veren Halife, birini Medine'ye göndererek Hz. Ali'yi Zülkassa'ya çağırttı...

Hz. Ebû Bekir'in hilâfetine soğuk bakan birkaç sahâbî, Ehl-i Beyt'ten birinin halife olmasını istiyordu. Hâlid b. Saîd gibi birkaç kişiye halifenin Kureyşlilerin güçlü kabilelerinden birine mensup olmasını istiyordu.

İlk Müslümanlardan olan Hâlid b. Saîd biat sırasında Yemen'de bulunuyordu. Hz. Peygamber'in vefat haberini aldıktan hemen sonra yola çıkarak Medine'ye geldi. Halkın Hz. Ebû Bekir'e biat ettiğini öğrenince rahatsız oldu. Ona göre halife, Kureyşlilerin en büyük kabilelerinden birinden seçilmeliydi. Bu nedenle birkaç gün biat etmeyip bekledi. O sırada bir gün yolda Hz. Ali ile karşılaştı. Selamdan sonra hemen söze başladı:

– Ey Ebû'l-Hasan! Ey Abdümenâfoğulları! Şu zatın halife olmasına neden izin verdiniz? Ona galip gelemediniz mi, diye sitem etti. Söylenenlerden son derece rahatsız olan Hz. Ali:

– Bu, insanlar arasında bir iktidar çekişmesi mi yoksa hilâfet mi, diye çıkışarak yanlışı düşündüğünü bildirdi. [\[161\]](#)

Hz. Ali'nin sözleriyle ikna olmayan Hâlid b. Saîd, oradan ayrılarak Hâşimoğulları'nın toplandığı meclise gitti:

– Sizler asıl ve zahirsiniz. Sizlerin razı olduğunuz şeye biz de razı olur, kızdığınız şeye kızarız. Söyler misiniz şu zata biat ettiniz mi, diye sordu. Onlar:

– Evet, biat ettik, dediler. Bu kez:

– Hepiniz gönül rızası ile mi biat ettiniz, diye sordu. Evet, cevabı alınca:

– Siz razıysanız ben de razı olurum. Biat etmişseniz ben de biat ederim. Ey Hâşimoğulları! Vallahi siz bizim için meyvesi tatlı, selvi boylu ağaçlar gibisiniz, dedi. Doğruca Mescid-i Nebevî'ye giderek Hz. Ebû Bekir'e biat etti.

Ebû Süfyân gibi bazı Kureyşliler de sosyal dengeleri okuma şeklinden dolayı Hâlid b. Saîd gibi düşünüyordu. Hz. Ebû Bekir'in kabilesinin zayıf olduğunu gerekçe göstererek halife olmasının doğru olmayacağı kanaatindeydiler. Buna rağmen biat etmişlerdi. Kalbinde ukde kalan Ebû Süfyân, bir gün yolda Hz. Ali ile karşılaştınca:

– Elini uzat sana biat edeyim! Bu işi Kureyşin en küçük ve nüfuzu en az olan kabilesine vermenize anlam veremedim? Neden böyle

yaptınız? Vallahi eğer benden yardım isteseydiniz hiç tereddüt etmez, bulunduğunuz yeri süvariler ve piyadelerle doldururdum, dedi. Duyduklarından rahatsız olan Hz. Ali:

– Ey Ebû Süfyân! İslâm ve Müslümanlara düşmanlığın hâlâ mı devam ediyor? Ne yaparsan yap bu şekilde hareket etmekle onlara zarar veremezsin. Biz Ebû Bekir'i şu veya bu nedenle değil bu işin ehli olarak gördüğümüz için halife yaptık, dedi.^[162]

Saîd b. Müseyyib'in naklettiği şu konuşma da Mekkelilerin yönetimin güçlü kabilelere ait olduğu düşüncesini destekleyen delillerden biridir.

“Allah Resûlü (sas) vefat edince Mekke'de büyük bir infial oldu. İnfialin nedenini merak eden Ebû Kuhâfe, yakınındakilere:

- Neler oluyor, diye sordu. Adamlar:
 - Allah Resûlü vefat etti, deyince üzüntüsünü dile getirdikten sonra:
 - Kim yönetici oldu, diye sordu.
 - Oğlun halife oldu, dediler. İlk tepkisi:
 - Abdümenâfoğulları bunun kabul ettiler mi, diye sormak oldu.
- “Evet“ cevabını alınca da:

- Allah'ın ihsan ettiğine hiç kimse engel olamaz, diyerek memnuniyetini dile getirdi.”^[163]

Biatten sonra sahâbîlere konuşma yapan Hz. Ebû Bekir, konuşmasında hilâfete bakışını, nasıl bir yönetici olacağını ve neleri öne çıkaracağını açıkladı. Allah'a hamd ve sena ettikten sonra:

“Ey insanlar! En hayırlınız olmadığım hâlde sizlere yönetici olarak seçildim. Buna rağmen bilmenizi isterim ki inen Kur'ân'a ve icra edilen sünnete şahit olduk. Allah Resûlü (sas) onları bize öğretti bizler de öğrendik.

İyi bilin ki, en büyük akıllılık takva, en büyük ahmaklık ise kötülüğe dalmaktır. Doğruluk emanet, yalan ihanettir. Sizin en zayıfınız benim yanımda hakkını alıp kendisine teslim edinceye kadar en güçlünüzdür. En güçlünüz ise gasp ettiği hakkı kendisinden alıp hak sahibine verinceye kadar en güçsüz olanınızdır.

Ey insanlar! Bilin ki ben size yeni bir şey getirmeyecek yalnızca Allah Resûlü'nün (sas) yolunu izleyeceğim. Lakin o Allah'ın vahiyle koruduğu kuldu. Bense herhangi birinizden daha hayırlı olmayan bir insanım. gözetleyin! Doğru doğru yolda olduğum sürece beni

destekleyin. İyi şeyler yaparsam bana yardım edin, ayağım kaydığında beni düzeltin.

Şunu unutmayın ki, bir kavim cihadı terk ederse Allah onu zillete mahkûm eder. Bir kavim arasında hayâsızlık yayıldığında Allah o kavme umumi bir bela verir. Bana Allah ve Resûlü'ne itaat ettiğim sürece itaat edin. Onlara isyan ettiğimde itaat etmeniz gerekmez. Allah size rahmet etsin.”^[164]

Başka bir konuşmada ise:

“Zamanınızı salih amellerle geçirebilirsiniz yapın. İyi bilin ki bunu ancak Allah'ın lütfu ile başarabilirsiniz. Ölüp amel edemez hâle gelmeden önce güzel amelde yarışın. İyi bilin ki ölümü unutan insanlar amellerini başkaları için yaparlar. Onlar gibi olmaktan sakının. Ciddi, başarılı ve sorumluluk sahibi olun! Amellerinizi onun için ihlâsla yapın. Şüphesiz ki Allah yalnızca rızası için yapılan amelleri kabul eder.

Ölülerinizden ibret alın. Geçmişte yaşayanları tefekkür edin. Onlar dün neredeydiler bugün neredeler? Zalimler ve bir zaman meşhur olan insanlar şimdi neredeler? Zaman hepsini unutturdu... Şimdi kalkın namaz kılalım.” dedi.^[165]

Zor Zamanda Halife Olmak

Hız. Ebû Bekir çok zor bir zamanda halife olmuştu. Allah Resûlü'nün (sas) vefatından bir süre önce yalancı peygamberlerin çıkardığı fitne, Rahmet Peygamberin vefatıyla bütün Arap Yarımadası'nın dört bir tarafına yayılmıştı. Birçok bölgede çatışmalar devam ederken, bir o kadar kabile de pusuda bekliyor, harekete geçmek için fırsat kolluyordu. Hız. Peygamber'in vefat haberiyle aradıkları fırsatı bulmuşlardı.

Yarımada'nın dört bir yanından sesler yükselmeye başladı. İslâm'ı içlerine sindiremeyen kabileler, Halife'ye isyan konusunda âdeta yarış içerisine girdiler.

İnsanlardan kimi zekât vermeyi reddediyor,

Kimi “Muhammed peygamber olsaydı ölmezdi.” diyor,

Kimi “Muhammed ölünce vahyin geçerliliği ortadan kalkmış, aramızdaki hukuk sona ermiştir.” diyerek Medine yönetimini tanımıyor,

Kimi olmayacak taleplerde bulunuyor,

Kimi de **“Onların mallarından zekât al. Bununla onları temizler ve arındırırsın. Onlar için dua et! Senin duan onlar için sükûnettir. Allah işitendir bilendir.”**^[166] ayetini okuyup ardından: ‘Sükûnete ermemiz için bize dua eden bir peygamber olmadan zekâtlarımızı vermeyiz.’ diyordu.^[167] Bu kadar ağır bir tablo içinde halife olan Hz. Ebû Bekir, ilk günden itibaren yüklendiği görevin sorumluluğunun ağırlığını omuzlarında hissetmişti. Biatten sonra evine gittiğinde oldukça üzgündü. Mahzun bir şekilde otururken Hz. Ömer izin isteyip içeri girdi. Onu görünce:

– Üzerime büyük bir sorumluluk yükledin. İnsanlar arasında sürekli hüküm vermem gerekecek, gibi sözlerle sitem etti. Hz. Ömer:

– Allah Resûlü’nün **“Bir vali içtihat ettiğinde isabet ederse iki ecir alır. Hata yaptığında ise bir sevap alır.”** buyurduğunu bilmiyor musun, diyerek onu sakinleştirdi.^[168]

Hz. Âişe bu dönemi şöyle özetler:

“Allah Resûlü (sas) vefat edince insanlara nifak hâli galip geldi. Araplar dinden döndüler. Babamın omuzlarına çelikten dağların üzerine konduğunda onu paramparça edecek ağırlıkta bir sorumluluk yüklendi. Bir yerde en küçük bir ihtilaf gördüğünde uçarcasına oraya giden babam, var gücüyle sorunu çözmeye çalışırdı.”^[169]

Arap Yarımadası’nın dört bir yanında yakılan fitne ateşini adım adım takip eden Hz. Ebû Bekir’in halife olduğunda ilk iş, Medine’nin çok yakınında bulunan Eslem, Gıfâr, Müzeyne, Eşca, Cüheyne kabileleriyle görüşerek Hz. Peygamber ile yaptıkları anlaşmaları yenilemek oldu. Daha sonra onlardan cihad için asker yardımı istedi.^[170]

Zor kararlar vermesi gereken bir zamanda halife olan Hz. Ebû Bekir, verdiği kararlar ve kararlarındaki ısrar ve kararlılığıyla herkesi şaşırtıyordu. Bunlardan biri de Allah Resûlü’nün (sas) emriyle hazırlanan Üsâme b. Zeyd komutasındaki İslâm ordusunun Şam tarafına gönderilmesindeki ısrar ve kararlılığı oldu. Bunun en önemli sebebi Hz. Peygamber’in bu husustaki ısrar ve kararlılığıydı.

Hz. Peygamber’in ağır hasta olduğunu gören Üsâme b. Zeyd: “Ya Resûlallah! Allah’ın size şifa vereceğini ve yakında iyileşeceğinizi umuyorum. İzin verin iyileşinceye kadar sizinle kalayım. Siz bu hâlde iken sefere çıkarsam aklım sizde kalır...” demişti. Hz. Peygamber

ona bir cevap vermemişti. Bir sabah Mescid-i Nebevî'ye giden Allah Resûlü (sas) sahâbîlere: *“Bugün rüyamda kolumda iki altın bilezik gördüm. Dokununca/üfleyince uçup gittiler. Rüyamı Yemâme ve Sanâ yalancılarına yordum.”* buyurarak Üsâme b. Zeyd'e hazırlanarak yola çıkmasını emretti...^[171]

Çarşamba günü Allah Resûlü'nde (sas) amansız bir baş ağrısı ve yüksek ateş başladı. Perşembe günü ağrısı biraz hafifleyince Üsâme b. Zeyd'e sancak bağıladı. Ardından da:

“Allah'ın ismi ile savaşın! Allah'ı inkâr edenlerle amansızca çarpışın! Ahde vefasızlık etmeyin! Küçük çocukları ve kadınları öldürmeyin! Bilemezsiniz belki onlara yaptığınız kötülüklerden dolayı bela ve musibete uğrayabilirsiniz. Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin! *‘Allah'ım bize yardım et, düşmanın hakkından gel, bize zarar vermelerini engelle!’* diye dua edin! Düşmanlar sizi korkutmak için gürültüyle üzerinize geleceklerdir. O zaman sükûnet ve vakarınızı koruyun! Birbirinizle çekişmeyin sonra korkar, zaafa düşersiniz, rüzgârınızı (moral ve enerjinizi) kaybedersiniz.

Düşmanla karşılaştığınızda: *‘Allah'ım biz senin kullarınız! Bizim perçemlerimiz de onların perçemleri de senin elindedir. Onlara galip gelecek olan sensin!’* diye dua edin. İyi bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır.” buyurdu.

Hız. Peygamber'in vefatı sebebiyle ordu yola çıkmamıştı. Defin işlemlerinden sonra Hız. Ebû Bekir bekleyen ordunun Allah Resûlü'nün (sas) gönderdiği hedefe gitmek için hazırlanmasını istedi. Orduya toplanmasını emreden Üsâme b. Zeyd, Cüruf'ta karargâh kurdu...^[172]

Halife'nin İslâm ordusuna hareket emrini verdiğini duyan sahâbîler, ordunun Medine'den ayrıldığını haber alan İslâm düşmanlarının harekete geçecekleri düşüncesiyle endişeye kapıldılar. Hız. Ömer de aynı şekilde düşünüyordu. Onun Halife'nin yanına gittiğini gören sahâbîler Halife'ye Üsâme'nin Rumlar üzerine gönderilmesi emrini iptal etmesini söylemesini istediler. Hız. Ömer, konuyla ilgili fikrini Halife'ye söyledi. Komutan ve sahâbîlerin sözlerini naklettikten sonra:

– Üsâme'nin gidişini durdur. Allah Resûlü'nün vefat ettiğini duyan Arapların üzerimize saldıracaklarından korkuyoruz, dedi. Ancak Hız.

Ebû Bekir bunu kabul etmedi. Hz. Ömer ısrar edince de kararlılığını bildiren şu tarihî sözleri söyledi:

“Vallahi Allah Resûlü’nün bağladığı bir bağı çözmem. Yırtıcı kuşlar bizi kapıp götürse, vahşi hayvanlar Medine’nin etrafını kuşatsa, köpekler müminlerin annelerinin ayaklarını tutup çekiştirse yine de Üsâme’nin ordusu hazırlanıp gidecek. Şu memlekette benden başka kimse kalmasa yine de onu göndereceğim!”

Hz. Ömer bu kez ordudaki sahâbelerin ikinci isteğini bildirdi.

– Arkadaşlar ordu mutlaka gidecekse görev Üsâme’den alınıp daha yaşlı/tecrübeli birisine verilmesini istiyor, dedi. Kızan Hz. Ebû Bekir yerinden fırlayıp Hz. Ömer’in yakasına yapıştı.

– Anan sana ağlasın ey Ömer! Allah Resûlü’nün komutan olarak atadığı birini benden azletmemi mi istiyorsun, diye çıkıştı.

Hatasını anlayan Hz. Ömer Halife’nin yanından sessizce ayrıldı. Geri dönünce başına toplanan sahâbîler ne olup bittiğini sordular. Onlara çıkışan Hz. Ömer:

– Halifenin verdiği emir yerine gelecek! Sizin yüzünüzden Allah Resûlü’nün halifesinden azar işittim, dedi.

Üsâme (ra) o esnada on dokuz, yirmi yaşlarındaydı. Ancak Hz. Ebû Bekir ne pahasına olursa olsun Allah Rasûlü’nün (sas) hazırladığı ve göndermek istediği bir orduyu mutlaka sefere çıkaracağını ve onun tayin ettiği kumandanı asla değiştirmeyeceğini beyan etmişti. 1 Rebîülâhir 11 (26 Haziran 632) tarihinde Üsâme ordusuna hareket emrini verdi. Ordunun yanına gitti, askerlerinin yanlarında bir müddet yürüyerek onları uğurladı.

Daha sonra orduya seslenerek:

– Ey insanlar! Durun, size on şey tavsiye edeyim de onları ezberleyin ve onlara uyun, dedi. Ardından onlara:

“Allah yolunda kâfirlerle savaşmayı, hainlik etmemeyi, ganimet malına zarar vermemeyi, vefasızlık etmeyip sözde durmayı, müslu yapmamayı (kulak, burun gibi uzuvları keserek işkence etmemeyi), korkup çekinmemeyi, fesad çıkarmamayı, emirlere karşı gelmemeyi, çocuk kadın ve yaşlı insanları öldürmemeyi, meyve veren ağaçları kesip yakmamayı, yemek ihtiyaçları dışında koyun sığır ve develeri boğazlamamayı, manastırlara çekilmiş kimselere dokunmamayı, kendilerine ikram edilen yemekleri Allah’ın ismini anarak yemeyi.” tavsiye etti. Sonra da:

– Haydi, Allah'ın ismiyle yürüyün, diyerek askerlere ve komutana hayır duada bulunarak orduyu yolcu etti.^[173]

Üsâme b. Zeyd ordusuyla birlikte babasının şehid olduğu yere, Suriye'deki Belkâ bölgesine kadar gitti. Bölgede dinde sebat edenleri isyan edenlere karşı korudu, irtidat eden kabileleri de cezalandırdı. Yaklaşık iki buçuk ay süren seferde Üsâme ordusu âsî kabileleri itaat altına aldıktan sonra Medine'ye döndüğünde sevinçle karşılandı.^[174]

Ordunun böyle bir zamanda yola çıkması Araplar ve Rumlar üzerinde büyük bir psikolojik etkiye neden olmuştu. Ordu Arap kabilelerinin bulunduğu yerden geçtiğinde halk şaşırıp kalıyordu. Müslümanlar üzerine saldırmaya hazırlananlar:

– Bunlar çok güçlüler, bunlara kimse karşı koyamaz. Saldırımı bir süre erteleyip ordunun geri dönüşünü bekleyelim. Bakalım onlar mı yoksa Rumlar mı galip gelecek, diyerek saldırı fikrinden vazgeçiyorlardı. Dinden dönmek isteyen birçok kabile:

– Bunlar çok güçlü olmasalardı bu zamanda böyle bir orduyu sefere çıkarmazlardı, diyerek diğerleri gibi ordunun dönüşünü beklemeye karar verdiler. Ordunun zaferle döndüğünü görünce dinden dönmekten vazgeçtiler.

Lakin herkes meseleye aynı şekilde bakmıyordu. Allah Resûlü (sas) vefat etmeden önce peygamber olduğunu ilan eden Tuleyha b. Huveylid, İslâm ordusunun Şam tarafına gönderildiğini haber alınca Medine'nin savunmasız kaldığını düşünerek harekete geçti. Onun gibi düşünen birçok kabile de harekete geçmiş İslâm halifesi olan Hz. Ebû Bekir'e karşı isyan bayrağını açmıştı.

Esedoğulları Sümeyrâ'da karargâh kurmuş; Gatafân'ın Abs, Sa'lebe, Mürre ve Zübyân kabileleri ve bir grup Kinâneli ise Rebeze'ye bağlı Ebrak ve Zülkassa mevkilerinde toplanmışlardı.

Durumdan haberdar olan yalancı peygamber Tuleyha, oğlu ya da kardeşi Hibâl komutasında bir birliği onlara destek olmaları için gönderdi. Hibâl'in birliğinde Dil, Leys ve Müdlicoğulları'ndan askerler de vardı. Karargâh kuran birlikler bir taraftan bulundukları yerde kimseye dokunmadan beklemiş gibi görünmeye çalışırken diğer taraftan saldırı fırsatı yakalamak için dağlara gözcüler dikiyorlardı. Medinelilere ait deve sürüsü veya Medine'ye giden bir kervan gördüklerinde baskın düzenleyip yağmıyorlardı.^[175]

Adım adım ilerleyerek çemberi yavaş yavaş daraltan isyancılar, ikinci adımda Medine çevresindeki ev ve bahçelere, otlaktaki hayvanlara saldırdılar ve ele geçirdikleri hayvanları alarak geri çekildiler. Bu aşamada son yaptıkları şey, Nevfel b. Muâviye'nin Fezârîlerden toplayıp Medine'ye gönderdiği zekât mallarına saldırmak oldu.

Halifenin verdikleri mesajı aldığını düşünen isyancılar, Uyeyne b. Hısn el-Fezârî ve Akra b. Hâbis'in de aralarında bulunduğu bir heyeti, Hz. Ebû Bekir ile görüşmeye gönderdiler. Heyettekiler Halife'yi baskı altına almak için önce sahâbîlerin önde gelenleriyle konuştu. Müslümanların birlik beraberliğini istiyormuş gibi davranan adamlar:

– Araplar dinden döndüler. Allah Resûlü'ne verdikleri zekâtları size vermek istemiyorlar. Bunu kabul ederseniz, geride bıraktığımız insanları fikirlerinden vazgeçirip İslâm'da sebat etmelerini sağlarız, dediler. Gelenlerin sözlerini Halife'ye nakleden sahâbîlerden bir kısmı:

– Üsâme b. Zeyd'in ordusu dönünceye kadar sessiz kalıp istediklerini verelim. Şu an Araplarla savaşacak gücümüz yok. Âsilere uygulamak istediğin bir ceza varsa bunu güç kazanınca uygularsın, derken bir kısmı:

– Hz. Peygamber'in vefatı akıllarını karıştırmış, iman kalplerinde karar kılincaya kadar onlara zaman ver, dediler.

İstişare sırasında Hz. Ebû Bekir'e karşı en sert tavrı Hz. Ömer, Ebû Ubeyde b. Cerrâh ve Sâlim gösterdi. Kararlılığını sürdüren Hz. Ebû Bekir onlara:

– Bildiğiniz gibi Allah Resûlü bize, hakkında açık bir ayet ve Hz. Peygamber'in sözü olmayan hususlarda istişare etmemizi emretti. Şüphesiz ki Allah sizi dalalette birleştirmez. Ben de sizlerden biriyim. Sizler görüşünüzü söylediniz. Ben ise bize düşmanca hareket edenlere karşı taviz verilmemesi görüşündeyim. İsteyen imanı isteyen küfrü seçer. İslâm için kimseye rüşvet vermem. Allah Resûlü'ne verdikleri bir deveyi dahi bana vermezlerse onu alıncaya kadar savaşırım. Uyeyne ve arkadaşlarına gelince; ben Uyeyne'nin bu tür oyunları çok iyi bilirim. Şimdi ona verdiğiniz razı olmuş gibi yapar ama bir süre sonra yeniden gelip başka bir şey ister. Onun isteklerini ancak kılıç durdurur, dedi.

Uzun uzadıya istişare edildi. Başlangıçta Halife'ye itiraz eden sahâbîler, daha sonra bir bir ikna oldular. Toplantı bitince heyete istekleri şeylerin hiçbirinin kabul edilmeyeceği bildirildi. [176]

Gözü dönmüş âsilerin Medine'ye gidiş sebeplerinden biri de Müslümanların durumunu gözlemektir. Münafıkça etrafta gezip insanlarla konuşarak hedeflerine ulaşmışlardı. Geri dönünce arkadaşlarına:

– Medine halkının sayısı çok az, şimdi tam fırsatı. Hemen harekete geçip onları memleketlerinde avlayalım, dediler. Gelenlerin sözlerinden cesaret alan adamlar, Medine'ye doğru yöneldiler... [177]

Fitnecilerin Suikast Girişimi

Medine çok büyük bir tehlike ve tehdit altındaydı. Baskın korkusundan dolayı halkın gözüne uyku girmiyordu. Durumun ciddiyetinin farkında olan Hz. Ebû Bekir; Hz. Ali, Hz. Talha, Hz. Zübeyr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Abdullah b. Mesûd gibi sahâbîleri yanına çağırdı. Her birini düzenlenen birliklerin başına komutan tayin etti.

Görevleri özellikle geceleri ani baskınlara karşı Medine'yi korumak ve nöbet tutarak düşmanı gözetlemektir. Birliklerinin başına geçen komutanlar vakit kaybetmeden harekete geçip şehrin stratejik noktalarında konumlandılar. Halife onlara bulundukları yerleri asla terk etmemeleri talimatını verdi.

Birlikler şehrin dört bir tarafında nöbet tutsa da mahallelere baskın yapılma ihtimalini değerlendiren Halife, tedbiren halkı Mescid-i Nebevî'ye topladı. Orada halka bir konuşma yaptı. Konuşmasında:

“Düşman sizlerin hemen bir berid ötenizde karargâh kurmuş bekliyor. Gelen heyet sayıca az olduğunuzu fark etti. Tekliflerini reddettiğimiz için gece gündüz sürekli burayı gözetliyorlardır. Hazırlıklı olun! Adamlar şu andan itibaren kapınızı çalmak için fırsat kollayacaklar. Fırsat buldukları anda da beklemeden hemen saldırıya geçeceklerdir.” dedi.

O günlerde Medine'de daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir korku ve endişe yaşanıyor, zaman geçmek bilmiyordu. Üç gün sonra korkulan oldu. Medine'yi uzaktan kuşatan düşman askerleri, şehrin dış mahallelerine baskın yapmaya başladı. Nöbet tutan birlikler baskın yapanlara karşı koyup onları geri püskürttükten sonra

Halife'yi durumdan haberdar edince Hz. Ebû Bekir bütün birliklere yerlerinde sebat etmeleri emrini gönderdi.

Bu arada Hârîce b. Hısn ve Manzûr b. Zebbân komutasındaki iki birlik karanlıktan istifade ederek Hz. Ebû Bekir'i öldürmek için şehre sızmayı başarmıştı. Suikastçılar pusuya yatıp akşam namazını kıldırdıktan sonra Zülkassa'ya gitmek üzere sahâbîlerle mescitten çıkan Halife'nin karşısına dikildiler. Grup ani bir hareketle sahâbîlere saldırdı. Sahâbîler karşılık verilince çatışma başladı. Hedefin kendisi olduğunu fark eden Hz. Ebû Bekir, korunmak için bir ağacın arkasına saklandı. O sırada şehri korumakta olan birliklerden Talha b. Ubeydullah'ın grubu sahâbîlerin yardımına yetişti.

Yardıma geldiğini anlayan Hârîce b. Hısn saldırmaktan vazgeçip adamlarıyla birlikte kaçtı. Gelen birlik kaçanları kovalamaya başladı. Kaçanları ormanlık alana kadar kovaladılar. Adamlar ormana ulaşınca izlerini kaybettirdiler.^[178]

Müslümanların savunmada kalmasından cesaret alan isyancılar, baskılarını her geçen gün biraz daha artırıyordu. Şehre topyekûn saldırımları an meselesiydi. Durum değerlendirmesi yapan Hz. Ebû Bekir, stratejisini değiştirmeye karar verdi.

Hâlid b. Velîd'i yanına çağırıp savaş için sancak bağladı. Çevresinde bulunan yüz kadar muhacir ve ensarla birlikte düşmanla savaşmak üzere yola çıktı. Hedef bir berid uzaklıkta, Zülkassa'da^[179] bulunan isyancıları.

Muhammed b. Mesleme'yi de halkı savaşa teşvik etmek ve ordu oluşturmak için görevlendirdi. Sahâbîlere hemen hazırlanıp kendilerine yetişmeleri emrini verdi. Hz. Ebû Bekir yola devam ederken yakın kabilelere de haber göndererek yardım istedi. Muhammed b. Mesleme'nin topladığı askerlerle haber gönderilen kabilelerden gelen askerler bir süre sonra Halife'yle buluştular.

Askerler gelince Zülkassa yakınında karargâh kuran Halife, orduyu hazırladı. Ordunun sağ kanadına Nu'mân b. Mukarrin'i, sol kanada Abdullah b. Mukarrin'i, öncü birliğe de Süveyd b. Mukarrin'i görevlendirdi. Kendisi komutayı alarak düşman üzerine yürüdü. Yürüyüşe geçen ordu sessizce ilerleyerek sonunda düşmanın bulunduğu yere ulaştı.

Sabaha doğru iki ordu da aynı yerde bulunuyordu. İslâm ordusu düşmanın kendilerini fark etmemesi için son derece sessiz hareket

ediyordu. Halife sabah namazından sonra güneşin doğuşuyla birlikte hücum emrini verdi. Sahâbîler var gücüyle savaşıyordu. Baskın yapmayı düşünürken beklemedikleri bir anda baskına uğradıkları için şaşkına dönen âsiler, kısa bir süre direndi. Kuşluk vaktine kadar savaşılsa da daha fazla tutunamadılar, dağılıp kaçtılar. Savaş sırasında düşman ordularının komutanlarından olan yalancı peygamber Tuleyha'nın oğlu ya da kardeşi olan Hibâl öldürüldü.

Âsiler dağılınca Zülkassa'da karargâh kuran Hz. Ebû Bekir, ordunun başında savaşa devam etmeyi düşünüyordu. Bu düşünceyle atına binip ordunun başına geçti. Halife'nin dinden dönenlere karşı savaşa gitmekte kararlı olduğunu gören Hz. Ali, ileri atılarak Hz. Ebû Bekir'in atının yularından tuttu.

– Nereye gidiyorsun ey Allah Resûlü'nün halifesi! Allah Resûlü'nün sana Uhud'da söylediğini söylüyorum: Kılıcını kınına sok! Bizi kendinden mahrum etme! Medine'ye geri dön! Vallahi seni kaybedersek İslâm âleminde nizam bozulur, bir daha istikrar sağlanamaz, dedi.

Hz. Ali bu sözleriyle Halife'yi savaştan vazgeçirmek için ikna etmeye çalışıyordu. Diğer sahâbîler de Hz. Ali gibi düşündüklerini söyleyince ikna olan Halife atından indi. Ordunun komutasını Nu'mân b. Mukarrin'e bırakıp Medine'ye geri döndü.^[180]

Son derece önemli olan bu zafer, Müslümanların büyük bir moral kazanmasına vesile oldu. Zafer; Gatafân, Esed ve Kinde kabilelerinde bulunan ve dinden dönenlere ses çıkaramayan samimi Müslümanları cesaretlendirdi. Durumdan haberdar olan Halife, bu kişilerle bağlantı kurdu. Toparlanıp kabilelerindeki âsilere karşı mücadele etmelerini emretti...

Dinden Dönenlere Açılan Savaş

Peygamberliklerini ilan edenlerin öldürülmeden veya tam bir yenilgiye uğratılmadan davalarından vaz geçmeyecekleri ve yaktıkları fitne ateşini olanca güçleriyle alevlendirmeye devam edecekleri açıktı. Dinden dönenlerin liderleri ise onlardan farksızdı. Hz. Ebû Bekir'in dediği gibi istekleri yerine getirilse de asla durmayacaklardı.

Hz. Ebû Bekir, Uyeyne b. Hısn ve Akra b. Hâbis gibi yıllarca Müslümanlarla savaştan bu liderleri yakından tanıyor güvenilmez

kişiler olduklarını biliyordu. Zira gözlerini makam, mevki, mal mülk hırsı bürüyen kişiler olduklarına yakından şahit olmuştu. Gelişen olaylar yanılmadığını gösteriyordu.

Ridde olaylarında yalancı peygamber Tuleyha ile omuz omuza Hâlid b. Velîd'e karşı savaşan Uyeyne b. Hısn, Müslümanlar tarafından esir alındı. Elleri boynundan bağlı olarak Medine'ye götürülmüştü. Onu gören Medineli çocuklar:

– Ey Allah'ın düşmanı iman ettikten sonra küfre mi döndün, diye bağırıştıklarında O:

– Vallahi hiçbir zaman Müslüman olmadım, diye cevap verdi... [\[181\]](#)

Dinde sebat eden çevre kabilelerden yardım isteyen Hz. Ebû Bekir, gelenlerle birkaç ordu kurdu. Muhacir b. Ebî Ümeyye komutasındaki orduyu Yemen'e gönderdi. Ordu burada Müzhic ve çevresindeki kabilelerde öldürülen yalancı peygamber Esved el-Anisi'den kalanlara karşı savaşacaktı. Ayrıca Kays b. Mekşuh ve diğer irtidad edenlere karşı Ebnâlar yardım edecek, orada işi bitince Hadramevt'te irtidad eden Kindelilerle savaşacaktı.

Hâlid b. Saîd b. Âs takviye için Yemen'e gidecek oradan Suriye sınırında bulunan Hamkeyn'e geçecekti.

Hâlid b. Velîd, komutasındaki ordu Necid'e gidecek, burada Uyeyne b. Hısn ve yalancı peygamber Tuleyha b. Huveylid el-Esedî'ye karşı savaşacaktı. Ordu adamlara karşı zafer kazanırsa Bütâh denilen yere gidecek, Müslümanlara karşı durursa Malik b. Nüveyre ile savaşacaktı. Bunlar dışında onlarca komutan onlarca cephede savaşacaktı.

Arfece b. Herseme'yi Mehre'ye, Maîn b. Hâciz'i Süleymoğulları ve Hevâzinliler üzerine, Süveyd b. Mukarrin'i Yemen'in Tihâme gölgesine... gönderdi.

Halife komutanlara kabilelere ulaştırılmak üzere birer mektup verdi. Bütün kabileler için aynı mektup yazılmıştı. Mektup şunlar yazılıydı:

“Bismillahirrahmanirrahim.

Allah Resûlü'nün halifesi Ebû Bekir'den mektubumun ulaştığı kabile ve özel kişilere, dinde sebat eden veya dinden dönenlere!

Hidayete tabi olup, delalet ve körlüğe dönmeyenlere selam olsun.

Allah'a hamd, Peygambere selamdan sonra bilmenizi isterim ki;

Allah Hz. Peygamber'i katındakileri halka iletmesi için müjdeci, uyarıcı, davetçi, parlayan bir kandil olarak hak üzere gönderdi.

Davetini kabul edip ona icabet edenleri hidayete erdirdi. İnsanlar İslâm'ı kabul edinceye kadar karşı çıkanlarla mücadele etti. Allah'ın emirlerini yerine getirip ümmetine öğüt vererek görevini bitirdikten sonra ruhunu Rabbine teslim etti. Vefat edeceği ona indirilen kitapta defalarca bildirildi. “Kuşkusuz sen de öleceksin onlar da.”^[182] “Senden önce hiçbir insanı ölümsüzlük kılmadık. Sen öldüğünde onlar ebedi mi kalacak?”^[183] “Muhammed ancak bir peygamberdir...”^[184] buyurdu.

Kim Muhammed'e (sas) tapıyorduyorsa bilsin ki o öldü. Kim tek olan, eşi ve benzeri olmayan Allah'a tapıyorduyorsa bilsin ki o hayattadır ve sizi gözetlemektedir. Asla ölmez, o ne uyur ne de uyuklar, dinini korur, düşmanlarını cezalandırarak intikamını alır.

Ben size takva üzere olmayı tavsiye ediyorum...

Size Ensar ve Muhacirlerden bir ordu gönderdim. Onlara: ‘İnsanlarla onları Allah'ın dinine davet etmeden savaşmayın. Kabul eder dinde sebat edip Müslümanların karşısına geçmez ve salih ameller yaparlarsa onları onaylayıp kendilerine yardımcı olun. Reddederlerse onlarla savaşın. İnsanları yakmayın, savaşanlarla savaşın kadınları ve çocukları öldürmeyip esir alın, hiç kimseden İslâm'dan başka dini kabul etmeyin. İslâm'a tabi olursa bu onun için hayırlı, dini terk ederse bilsin ki kimse Allah'ı aciz bırakamaz... diye emrettim.’^[185]

Arap Yarımadası'nın dört bir yanına gönderdiği ordular, peygamber olduğunu iddia eden Esved el-Ânisî, Tuleyha ve Müseyleme ile zekât vermeme gibi sebeplerle Halife'ye savaş açan Arap kabileleriyle savaştı.

Hız. Ebû Bekir döneminin en önemli olayları kabul edilen Ridde Savaşları hilâfete gelmesinden kısa bir süre sonra başlayıp yaklaşık bir yıl sürmüştü. Çetin savaşların sonunda yarımada'nın dört bir yanında yakılan fitne ateşleri bir bir söndürüldü. Savaşların en çetini de Müseyleme ile yapılan Yemâme Savaşı oldu. Yemâme Savaşı'nda büyük bir zafer kazanan Müslümanlar, Ridde Savaşları'na son verdiler Çok yıpratıcı ve inanılmaz derecede yorucu olan bu savaşlarda çok sayıda sahâbî şehit oldu.

Hilâfetle Değişmeyen Yaşam

Hız. Ebû Bekir halife olduktan sonra düşüncesinde, davranışlarında, hareketlerinde ve yaşam tarzında hiçbir değışiklik olmadı. Değışen tek şey yalnızca görevi ve onun üzerine yüklediğı sorumluluklar oldu. En yakınındaki kişilerden biri olan Hız. Âişe babasının halife olmadan önceki hayatı ile sonrasını şöyle anlatır.

“Sunh denilen yerde kendisine kıl çadır yapan babam, Habîbe bint Hârice isimli hanımıyla orada yaşıyordu. Halife olduktan altı ay sonrasına kadar burada yaşamaya devam etti. Şehrin merkezinde bulunan evine ancak altı ay sonra taşındı. Sunh’ta kaldığı sürece sabah erkenden çadırdan çıkar, çoğu zaman yürüyerek bazen atıyla merkeze gelir, yatsı namazını kıldırıncaya kadar burada kalır, namaz kıldıktan sonra geri dönerdi. Gecikip gelemediğı zamanlarda namazı Hız. Ömer kıldırırdı...”

Halife ticaretle meşgul olan biriydi. Sabahları çarşıya gider, mal alıp satardı. Bunun dışında bir koyun sürüsü vardı. Onları zaman zaman kendisi bazen de ücretli biri otlağı götürüp otlatırdı. Mahallenin koyunlarını o sağardı. Halife olunca kabiledaki cariyelerden biri:

– Hız. Ebû Bekir halife oldu. Herhalde bundan böyle evimize gelip koyunlarımızı sağmaz, dedi. Cariyenin sözlerini duyan Halife:

– Endişe etmene gerek yoktur. Önceden olduğu gibi yine evinize gelip koyunlarınızı sağacağım. Karakterimi ve ahlakımı değıştirmediğim sürece halifelik görevinin beni değıştirmeyeceğini umuyorum, dedi. Dediğı gibi yaparak süt sağma işine devam etti. Süt sağmaya gittiğinde:

– Son damlasına kadar mı sağayım yoksa bir miktarını bırakayım mı? diye sorardı. Cariye kimi zaman son damlasına kadar sağ derdi, kimi zaman bir miktar bırak derdi. Cariyenin sözünü dikkate alan Halife, onun istediğı şekilde süt sağardı.^[186]

Altı ay sonra merkezde oturmaya başlayınca işlerin ve ticaretin hilâfet vazifesine engel olduğunu fark etti. Bu duruma üzülen Halife’nin işini Hız. Ömer kolaylaştırdı.

Halifelik Maaşı

Hilâfetin ilk günlerinde evinin geçimini sağlayacak işle halifelik görevini birlikte yapan Hız. Ebû Bekir, daha sonra Hız. Ömer ve Ebû Ubeyde’nin teklifiyle yalnızca halifelik görevini sürdürdü.

Atâ b. Sâib o günleri şöyle anlatıyor:

“Hz. Ebû Bekir halife olduktan sonraki zamanlardı. Bir sabah halife olmamış gibi satmayı planladığı elbiseleri hazırladı, omuzuna alarak çarşıya doğru yürümeye başladı. Giderken yolda Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh ile karşılaştı. Selamlaştılar ve ona nereye gittiğini sordular.

– Elbiseleri satıp ailemin ihtiyaçlarını karşılamak için çarşıya gidiyorum, dedi. Sahâbîler:

– Bunu yapmamalısın. Sen artık Müslümanların işini üstlendin, diyerek halifelik görevini hatırlatınca

– Bunu yapmazsam ailemin geçimini nasıl sağlayacağım, dedi. Sahâbîler konuşup ona bir maaş belirlemeyi teklif ettiler. Halife teklifi olumlu karşılayınca istişare heyeti toplandı. Görüşme sonunda halifenin maaşını belirlediler. Buna göre maaşı:

1- Kendisine her gün için baş ve iç organları hariç yarım koyun verilecek.

2- Yazlık ve kışlık giyecek ihtiyacı karşılanacak. Elbiseleri eskiyinceye kadar giyecek, eskidiği zaman onların yerine yenileri alınacak.

3- Sefere çıktığında binek verilecek.

4- Ailesinin yiyecek içecek ihtiyacı beytûlmâlden karşılanacak ve halife olmadığı zamanki kadar olacaktı.

Maaş tespitini yapıldıktan sonra uygun görürse Hz. Ömer kadılık konusunda yardımcı olabileceğini, Ebû Ubeyde b. Cerrâh ise mali işlerin yürütülmesinde destek olabileceğini söyledi. Bunu kabul eden Hz. Ebû Bekir başka geliri olduğu için maaşa itiraz etti ve: “Ben ailemin geçimi için beytûlmâlden bir şey alamam.” dedi. Ancak Hz. Ömer buna itiraz etti.

Aradan iki buçuk yıl geçti. Maaşını harcamayan Halife aldığı yıllık 6000 dirhemin hiçbir dirhemine dokunmadan olduğu gibi sakladı. Vefat edeceğini anlayınca:

– Ben Ömer’e ailemin geçimini beytûlmâlden sağlamayacağımı söyledim ama kabul ettiremedim. Şimdi falan yere bıraktığım maaşımı alın Müslümanların beytûlmâline koyun, dedi.

Parayı teslim alan Hz. Ömer:

– Allah Hz. Ebû Bekir’e rahmet etsin. Kendisinden sonra gelen yöneticiler üzerine büyük bir sorumluluk yükledi, dedi. [\[187\]](#)

Oğlu Abdullah'ın Şehadeti

Hız. Ebû Bekir oğlu Abdullah ile birçok savaşıta omuz omuza savaşımtı. Mekke Fethi'nden sonra birlikte Tâif Savaşı'na katılmışlardı. Abdullah savaşıta Ebû Mihcen es-Sekafî tarafından atılan bir okla ağır bir şekilde yaralandı. Yarası uzunca bir süre iyileşmedi. Bir ara iyileşir gibi oldu ama daha sonra tekrar açıldı. İki yıl boyunca yaranın acısıyla kıvrandı. Oğluyla yakından ilgilenen Hız. Ebû Bekir, acısını yüreğinde hissetti. Abdullah, Allah Resûlü'nün (sas) vefatından kırk gün sonra aldığı o yaradan vefat etti. Hız. Ömer, Hız. Talha ve kardeşi Abdurrahman b. Ebû Bekir tarafından kabre konuldu.

O günleri unutamayan Hız. Aişe anlatıyor:

“Kardeşim Abdullah b. Ebû Bekir vefat edince hanımlar yüksek sesle, dövünerek ağlamaya başladılar. Erkeklerin yanına çıkan babam:

– Onların yaptıklarından dolayı sizlerden özür dilerim. Onlar maalesef cahiliye döneminde yapıldığı gibi ağlıyorlar. dedi.”

Abdullah'ın şehadetinden bir süre sonra Tâif'te yaşayan Sakîflilerden oluşan bir heyet Medine'ye geldi. Onlarla görüşen Hız. Ebû Bekir, oğlunun şehadetini hatırladı. Kalktı oğlunu şehit eden oku sakladığı yerden özenle aldı. Getirip heyetkilere gösterdi:

– Bu oku tanıyan var mı, diye sordu. Heyette bulunan Saîd b. Ubeyd oku hemen tanıdı.

– Onu ben yaptım, ucunu da bu şekilde sivirttim, dedi. Halife:

– Bu oğlum Abdullah'ı şehit eden oktur. Onu şehit eden Allah'a hamdolsun, dedi. [\[188\]](#)

Yaraların Sarılması

Savaşın kendisi bir yana, yalnızca savaş esnası ve sonrasında yaşanan olayların dahi yaralarının sarılması çok zordu. Bu ancak eşsiz bir feraset, çelik gibi bir irade, dayanılmaz bir sükûnet, ilahî lütufla üstesinden gelinebilecek bir meseleydi. Bu da ancak malını, canını, zaman ve imkanını davasına adayan, nübüvvet okulunda rahmet peygamberinin rahle-i tedrisinde bir ömür geçiren Kutup yıldızlarının üstesinden gelebileceği bir görevdi.

O günler “Yaralar nasıl sarıldı?” sorusuna cevap olacak, hayatları derslerle dolu pek çok kişinin ayağının kayışına ve birçoğunun da

cesaret ve kahramanlığına şahit olacaktı. Hz. Ebû Bekir hilâfet yıllarında kin ve nefreti, kan davası ve intikam hırsını minimize etmek için insanlara ve olaylara hikmetle yaklaşıp, olayların geleceğe taşınmaması için büyük çaba harcayacaktı.

Huneyn savaşından sonra Hz. Peygamber ile görüşerek Müslüman olan Sakîflilerin liderlerinden Urve b. Mesûd, halkı İslâm'a davet ederken Evs b. Avf isimli birinin attığı okla şehit olmuştu. Sahâbînin oğullarının kendisinden intikam alacağını düşünen Evs b. Avf uzun bir süre ortalarda görünmedi.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra halifeyi ziyarete giden heyet arasına katılarak Medine'ye giden Evs b. Avf İslâm ile şerefledi. Ancak hâlâ Ebû Müleyh ve Kârib b. Esved'in babalarının intikamını almak istemelerinden korkuyordu. Düşüncelerini Hz. Ebû Bekir'e anlattı. Sahâbîleri yanına çağırarak Hz. Ebû Bekir:

– Adam İslâm ile şereflenmek için buraya kadar gelmiş. Bildiğiniz gibi o Allah'ın emanı ve koruması altındadır. Bilmenizi isterim ki o, İslâm ile şerefledikten sonra babalarınızın intikamını almanız haram olur, dedi. Ardından konuşarak sahâbîleri ikna edince Evs b. Avf ile kucaklaştırmak barıştırdı. [\[189\]](#)

O kişilerde biri de Temîmlilerin Yerbû kabilesi lideri **Mâlik b. Nüveyre** idi. Hicretin dokuzuncu yılında Huzâalıların zekâtını toplamak üzere görevlendirilen Büsr/Bişr b. Süfyân'ın karşısına çıkan Temîmliler, zekât mallarını elinden almaya kalkışmışlardı. Duruma müdahale eden Huzâalılar: “Bizi Allah Resûlü'ne karşı hareket ettirerek felakete sürüklemek mi istiyorsunuz? Vallahi aramızda akrabalık bağları olmasaydı buradan sağ çıkamazdınız.” diyerek onları memleketlerinden kovmuşlardı. Durumu öğrenen Hz. Peygamber, Uyeyne b. Hısn komutasındaki 50 kişilik bir birliği bölgeye göndermiş, birlik on bir erkek, on bir kadın ve otuz çocuğu esir alarak geri dönmüştü... [\[190\]](#)

Telaşa kapılan Temîmliler çoğu kabile reislerinden oluşan 80-90 kişilik bir heyetle Medine'ye geldiler. Heyette bulunan Mâlik b. Nüveyre'nin İslâm ile tanışması bu şekilde başlamış oldu. Bir süre Medine'de kalan heyet İslâm ile şerefledi. Hz. Peygamber heyette bulunan birkaç kişiyi zekât memuru olarak görevlendirdi. Mâlik b. Nüveyre de reisi olduğu Hanzala kabilesinin Yerbû kolunun zekâtlarını toplayacaktı.

Hız. Peygamber'in hasta olduğu sırada çoğu sahâbî gibi o da kabilesinin zekâtlarını topladı. Medine'ye götürmek için yola çıktı. Yolda Hız. Peygamber'in vefat ettiği haberini alınca hemen geri döndü. Belli ki İslâm henüz kalbinde karar kılmamıştı. Kabilesini topladı. Hız. Peygamber'i kastederek:

– Şu adam ölüp gitmiş. Onun yerine Kureyşli biri gelirse toplanıp yanına gideriz. Sizden şu zekâtı ebedi olarak istemeyeceğini söyleyerek kendisine tabi olmanızı isterse kabul edersiniz. Bundan böyle malınızı hiç kimseye vermeyin, siz onlara herkesten daha fazla hak sahibisiniz, dedi. Zekât olarak topladığı develeri sahiplerine iade etti. Yerbû lideri İbn Kanab:

– Ey Temîmler, Allah sizden nimetlerini geri istememişken sizin zekâtlarınızı geri almanız çok yanlış bir harekettir. Bunu yaparak Allah'ın size giydirdiği afiyet giysisini çıkarıp bela ile baş başa kalıyorsunuz. İslâm'ın size sunduğu güven duygusunu bırakıp küfrün korku salan duygusuna geri dönüyorsunuz. Sizler çok olan mallarınızdan az bir kısmını veriyordunuz. Vallahi şimdi azı sakındığınız için malınızın çoğu elinizden kayıp gidecek. Yarın size, onları sizden zorla alacak kişiler musallat olacak, size bir kısmını verme hakkı vermeyen bu adamlara itiraz etmeye kalktığınız zaman sizi öldürecekler. Allah'a itaat edip Mâlik'e isyan edin, dedi.

Bunun üzerine Mâlik b. Nüveyre:

– Ey Temîmliler! Malınızı size iyilik olsun diye verdim. Onlar sizde kalsın. Birinin benim başımda dikilip onları size vermem konusunda beni yanlışla sürüklemesine izin vermediğim gibi, bir başkası da onları sizden almam konusunda beni yanlışla sürükleyemez. Bunu yapmakta benim ne karım ne de zararım var. Vallahi ben de mal hırsı yoktur... dedi. Konuşmadan etkilenen halk:

– Sana tabi oluyoruz. Savaştığı kimseyle savaşır, barıştığı kimselerle barışıırız, dedi.

Temîm liderlerinden Zeberkân b. Bedr ile Safvân b. Safvân topladıkları zekâtları Medine'ye götürüp Halife'ye teslim ederken Kays b. Âsım ile Sebre b. Amr kararsız kaldı. Mâlik b. Nüveyre gibileri ise Halife'ye cephe alarak zekât vermeyi reddettiler.

İslâm'a sırt çevirme gafletine düşen Mâlik b. Nüveyre'nin ayağı kayınca fitnecilerin hedefi oldu. Müslümanlarla savaşmak üzere yola çıkan Secâh bint Hâris Mâlik b. Nüveyre'ye haber göndererek ittifak

teklif etti. Secâh'ın teklifini kabul ederek ayağı kaymakla kalmayan Mâlik b. Nüveyre başkalarını da kendiyile birlikte sürükledi. Secâh'a döndü: "Savaşa Temîm kabilesinden başlayalım!.." teklifinde bulundu.

Secâh bundan sonra Mâlik b. Hanzalaoğulları'nın zekât memuru ve lideri Vekî b. Mâlik ile ittifak yaptı. Vekî b. Mâlik ittifak kurduğu kişilerle girdiği savaşta yenilgiye uğradı. Secâh onunla yaptığı anlaşmayı iptal ederek onu bir başına bırakınca Vekî b. Mâlik, yaptıklarından dolayı bin pişman oldu. Halife'den af diledi.^[191]

Bundan kısa bir süre sonra Evs b. Huzeyme el-Huceymî'nin ordusunun saldırısına uğrayan Secâh, aldığı ikinci yenilgi üzerine Müslümanlara yakalanmamak için müttefiklerini kendi başlarına bıraktı. Kaçarcasına Yemâme'ye yöneldi. Ne yapacağını şaşırان Mâlik b. Nüveyre ise arkadaşı Vekî b. Mâlik'in Halife'den af dilediğini duyunca büsbütün yalnız kaldı. Topladığı zekâtı vermeyeceğini ilan ettiğinde arkadaşının söylediklerini hatırladı. Yaptığı yanlışlar silsilesi gözünün önünden bir bir akıp geçti. İnsanları saptırdığı yetmiyormuş gibi onları fitneci hokkabazların eline teslim etmiş, kurbanlık koyun gibi boğazlanmalarına sebep olmuştu. Temîmliler onun yüzünden paramparça olmuştu. Akan onca kanın sorumlusu oydu.

Bütün bunları düşününce akli başına gelen Mâlik b. Nüveyre, yanlışlarını düzeltmek için harekete geçti. İlk işi adamlarına "Hepiniz bir tarafa dağılın. Yapabilerseniz yeniden Müslüman olun!" diyerek ordusunu dağıtmak oldu.

Hız. Ebû Bekir Mâlik b. Nüveyre'nin ihanetini duyunca çok rahatsız oldu. Esed, Gatafân ve Fezâreler üzerine gönderdiği Hâlid b. Velîd'e Temîmlilerin yaktığı fitne ateşini söndürmek için Bütâh'a gitmesini emretti. Esedoğullarına karşı zafer kazanan sahâbî ardından Temîm kabilesinin yurdu Bütâh'a hareket etti. Orada kimseyi bulamayınca bölgenin çeşitli yerlerine müfrezeler gönderdi. Bu müfrezelerden biri Mâlik b. Nüveyre'yi ve yanındaki on bir kişiyi bir bağ evinde yakalayıp Hâlid b. Velîd'in huzuruna getirdi. Mâlik b. Nüveyre ve adamlarına çok kızgın olan sahâbî:

- Şunların boyunlarını vurun, emrini verdi. Adamlar:
- Biz Müslümanız, buna rağmen ne diye öldürölmemizi istiyorsun. Halife aynı kibleye yönelip namaz kılanları öldürmenizi yasaklamadı mı, deyince

– Lakin saatlerdir buradasınız namaz kıldığınızı görmedim, dedi. Orada buluna Ebû Katâde:

– Onları öldürmeniz doğru değil. Ben onları yakalayan birlikteydim. Yakalandıklarında: “Kimsiniz, diye sorduğumuzda, biz Müslümanız.” dediler. Ezan okununca bizimle beraber namaz kıldılar, dedi. Hâlid b. Velîd:

– Namaz kılsalar dahi zekât vermekten kaçınıyorlar. Bu nedenle öldürülmeleri gerekiyor, dedi...[\[192\]](#)

Sahâbîlerin itirazı üzerine öldürme emrini geri alan Hâlid b. Velîd hapsedilmelerini emretti. Hava soğuktu. Hâlid b. Velîd askerlere:

– Esirleri ısıtın emrini verdi. Kinâne lehçesinde “ısıtın” sözü öldürün anlamında kullanılıyordu. Komutanın sözünü yanlış anlayan askerler adamları öldürdüler. Hâlid b. Velîd sesleri duyunca koşarcasına esirlerin yanına gitti. Lakin yetişemedi. O gittiğinde her şey olup bitmişti.

Olaydan haberdar olan Hz. Ömer, büyük İslâm komutanına çok kızdı. Onu Hz. Ebû Bekir’e şikâyet etti. Sözü uzatınca duruma müdahale eden Hz. Ebû Bekir:

– Yeter ey Ömer! İctihat etmiş yanılmış. Fitne ateşini yakanlarla savaşlarda bu tür hatalar olur. Dilini Hâlid’in üzerinden kaldır, dedi. Bir mektup yazarak sahâbîyi Medine’ye çağırdı.

Hz. Ömer başta Allah ve Resûlü olmak üzere, halife ve diğer bütün Müslümanlara ihanet eden, yalancı peygamberle ittifak ederek kendi kavmine ve Müslümanlara savaş açan, onca kişinin kanının akmasına sebep olan kişinin öldürülmesine neden karşı çıkmıştı?

Bunun sebebi açıktı. Müslümanların birliği ve dirliği için duyduğu endişe. Bu endişeyi başından beri en üst düzeyde yaşayan Hz. Ebû Bekir, ordulara hareket emri verirken onlara yalnızca kadın ve çocuklara dokunmamalarını söylemiyor, Müslüman olduğunu söyleyip namaz kılanlarla savaşmamalarını, meseleyi mümkün olduğu kadar savaşmadan halletmelerini istiyor, İslâm’a savaş açan fitnecilerin elebaşları yakalandığında onları öldürtmeyip tevbe ederek Müslüman olmaya teşvik ediyordu. Kabul edenleri yaraların sarılması adına, yeniden kucaklaşıp kardeş olmak adına yaptığı onca cinayet ve ihanete rağmen affediyordu.

Hâlid b. Velîd’i kardeşlik çabalarına darbe vurduğu için suçlayan Hz. Ömer’in kızgınlığı hâlâ geçmemişti. Halife’den onun azlini ve

muhakeme edilmesini talep ediyordu. Muhtemelen yaşananları Hz. Peygamber zamanında yapılan benzer bir olayla birleştiriyordu. Hâlid b. Velîd ise öldürülen Mâlik b. Nüveyre'nin dul eşi Leylâ ile evlenmişti. Hz. Ömer onu Mescid-i Nebevî'ye girerken görünce karşısına dikildi.

– Sen nasıl olur da Müslüman birini öldürüp hanımıyla evlenirsin, diye çıkıştı. Vallahi seni kendi taşlarıyla recmederim, diye çıkıştı.

Halifenin de o şekilde düşündüğünü sanan Hâlid b. Velîd susup cevap vermedi. Doğruca halifenin huzuruna girerek özür diledi. Hz. Ebû Bekir onu hesaba çekti, Mâlik b. Nüveyre'nin hanımıyla evlenmesinin yanlış olduğunu, fitneye sebebiyet vermemesi için ondan ayrılmasını söyledi. Bununla birlikte “Ben asla Allah'ın kâfirlere karşı kınından çıkardığı bir kılıcı, kınına sokmam” diyerek Hâlid b. Velid'in görevden alınması taleplerini dikkate almadı. Olaydan hemen sonra sahâbîyi gören Halife:

– Buraya gelir misin ey İbn Ümmü Seleme, diye seslendi. Bunu gören Hz. Ömer, halifenin ona kızmadığını anladı. Bir daha bu konuda onunla konuşmadı. [\[193\]](#)

Daha sonra yaşanan bir olay, bunca şeyden sonra yaraların nasıl sarıldığını gösteren güzel bir tabloydu.

Müseylemetü'l-Kezzâb ile yapılan Yemâme savaşına katılan Zeyd b. Hattâb, Seleme b. Sabîh tarafından şehit edilmişti. Şehâdet haberi kısa sürede kardeşi Hz. Ömer'e ulaştı. Kardeşinin ölümü onu çok üzdü. Haberi duyan Mâlik b. Nüveyre'nin kardeşi Mütemmim, taziye için Hz. Ömer'in yanına gelince ona:

– Kardeş acısı ile karşılaşmak ne zormuş! Gözlerimden sürekli yaş dökülüyor. Ağlamaktan neredeyse gözlerimi kaybedeceğim. Gerçekten büyük bir hüznün içindeyim. Sanırım hiç kimse ölüsüne bu kadar üzülmemiştir. Allah Zeyd'e rahmet etsin, dedi.

Hz. Ömer'in sözleri Mütemmim b. Nüveyre'ye kardeşini hatırlatıp duygulandırdı. Ölen kardeşine mersiye söyleyerek ağladı. Onu teselli eden Hz. Ömer:

– Eğer güzel şiir söyleyebilseydim bende senin kardeşine söylediğin gibi kardeşime mersiye okurdum, dedi. Derin bir ah çeken Mütemmim b. Nüveyre:

– Ey Müminleri Emiri! Benim kardeşim Yemâme günü ölseydi, ona asla ağlamazdım, dedi. [\[194\]](#)

Hız. Ebû Bekir, Vekî b. Mâlik, Eşas b. Kays gibi dinden dönme hareketinin önemli simalarını öldürtüp kin ve nefreti derinleştirme yolunu değil affederek kazanma yolunu seçmişti. Eş'as b. Kays Hız. Ebû Bekir'in hilâfetinin ilk zamanlarında Hadramut ve Kinde Valisi Ziyâd b. Lebîd'in zekât hususunda bir Kindeli'ye yaptığı haksız muameleden dolayı bazı Kindeliler'le birlikte isyan etmişti. Uzun süren bu isyan hareketinin başında Eş'as galip geldiyse de yardıma çağrılan İkrime b. Ebû Cehil kumandasındaki kuvvetler karşısında Nuceyr Kalesi'ne sığınmak zorunda kalmıştı. Şiddetli muharebeler neticesinde teslim olmuş hakkında Halife'nin hüküm vermesi için Medine'ye gönderilmişti.

Hız. Ebû Bekir esir olarak Medine'ye getirilen Eş'as b. Kays'ı evinde misafir ederek onu tanımaya çalıştı. Kazanılmaya müsait olduğunu görünce onunla yakından ilgilendi. Halife'nin yaklaşımı karşısında âdeta eriyen Eş'as b. Kays, ne kadar büyük bir yanlış yaptığını bir kez daha anladı. Uzatılan kardeşlik elini geri çevirmedi. İslâm'a dönmekle kalmadı, niyetinde son derece samimi olduğunu göstermek için Halife'den kendisini kız kardeşiyle evlendirmesini istedi.

Bunun Müslümanların kucaklaşması açısından güzel bir fırsat olacağını değerlendiren Hız. Ebû Bekir, Eş'as b. Kays'ın isteğini kabul ederek kız kardeşiyle evlendirdi. O ve adamlarını serbest bırakıp kılıcını geri verdi.

Bir süre Medine'de oturan Eş'as b. Kays fetihler başlayınca adamlarıyla birlikte cihada çıkıp İslâm davasını enötelere taşımak için cepheden cepheye koşacak "Cengâver Sahâbî" olarak ismini tarih sayfalarına yazdıracaktı. [\[195\]](#)

Fetihler

Hız. Ebû Bekir dinden dönenerek halkı peşinden sürükleyen liderlerin tevbesini kabul edip onları devletle barıştırdıktan sonra ikinci büyük adımı attı. Birbirlerine kin ve nefretle bakan insanları yeniden İslâm kardeşi yapmak için aynı hedefe yöneltti. Ordular hazırlatarak dün ridde savaşında birbirleriyle savaşanları bir safta buluşturup i'lâ-yi kelimetullah için kâfirlere karşı omuz omuza savaştırdı.

İrtidat olaylarının bastırılmasından sonra ilk fetih hareketlerini Arap Yarımadası dışına başlattı. Onun dönemindeki askerî seferler, Irak ve Suriye olmak üzere iki bölgede yoğunlaşmaktaydı. Bu da Müslümanların dönemin iki büyük gücü olan Sâsânî ve Bizans İmparatorlukları ile aynı anda karşılaşmaları demektir. Irak cephesi Sâsânîler'in; Suriye bölgesi de Bizans'ın kontrolündeydi.

Hız. Ebû Bekir'in hedefi Hız. Peygamber'in yıllar önce gösterdiği Hire, Şâm ve İran saraylarıydı. Düne kadar birbirlerini öldüren Müslümanların kalplerini birleştirip aynı hedefe yönlendiren Halife'nin hedefinin, Bizans ve İran İmparatorlukları gibi o günkü dünyanın iki süper gücünün karşısına dikilmesi hikmetle bakmayan göz için tam bir deliliktir. Lakin o Peygamberin gösterdiği ufka bakan biriydi. Çok geniş bir pencereden bakıyor, ötelerin ötesini görüyordu.

İran İmparatorluğu'nun kapılarını açmanın yolunun yakın zamana kadar Lahmîler'in başkenti olan Hîre'nin fethinden geçtiğini bilen Hız. Ebû Bekir'in ilk hedefi burayı ele geçirmek oldu. Bunun başarılması oldukça büyük sonuçlar doğuracaktı. Müslümanların ridde savaşlarıyla bozulan moralleri düzelecek, geleceğe dair ümitleri artacak, imparatorlukların yenilmezlik algıları ortadan kalkmış olacak, ridde savaşlarında Müslümanlara karşı savaşanların ensar ve muhacirlerle kardeş olarak omuz omuza savaşmaları daha fazla kolaylaşacaktı.

Yemâme Savaşı zaferle sonuçlanınca Hâlid b. Velîd, zaferi müjdelemek üzere Ebû Hayseme'yi Medine'ye gönderdi. Sahâbî şehre vardığında Halife, Hız. Ömer, Saîd b. Zeyd ve Talha b. Ubeydullah'ın da aralarında bulunduğu bir grupta oturmuş sohbet ediyordu. Huzura çıkan sahâbî:

– Ey Allah Resûlü'nün halifesi! Allah bize Yemâme'de zafer nasip etti, dedi. Savaşın seyrini, Hâlid b. Velîd ve sahâbîlerin cesaret ve kahramanlıklarını detaylı bir şekilde anlattı. Duydukları Halife'yi çok sevindirdi. Kalktı Rabb'ine şükrederek secdeye kapandı...[\[196\]](#)

Hız. Ebû Bekir, Yemâme Savaşı'ndan hemen sonra kuzeye doğru bir fetih hareketi başlattı. İslâm dinini tebliğ etme konusunda Hız. Peygamber'in başlattığı stratejiyi devam ettirerek Fırat'ın aşağı taraflarındaki bölgelere ordu göndermeye karar verdi. Hâlid b. Velîd Yemâme heyetiyle Medine'ye gelince ona sefer emri verdi. Hedef, yakın zamana kadar Lahmîlerin başkenti olan Hîre idi.

Hîre, Kûfe'nin 5 km. güneyinde olup Fırat nehri kenarında yer alan geniş bir ovada kurulmuş Yemen'den göçen Lahmîlerin yaşadığı bir şehirdi. Yakın zamana kadar Fars İmparatorluğu'na bağlı olan devletin asli görevi Bizanslılar ve Arap kabileleriyle Farslılar arasında tampon bölge görevini ifa ederek Farslılara yapılacak olası saldırıların önüne geçerek göğüslemektir. Farslılar yaklaşık on yıl önce Lahmîlerin kralıyla ters düşünce devletin varlığına son verip yönetim için merkezden bir vali göndermişlerdi. Onlar yenilmeden Fars İmparatorluğu'nun topraklarına girilemezdi.

Hâlid b. Velîd yola çıkarken dinden dönenlerle savaşan İyâz b. Ganem'e haber gönderen Hz. Ebû Bekir, ona da Hîre'yi hedef olarak gösterdi. Buna göre İyâz b. Ganem düşman topraklarına Irak'ın üst tarafından girecekti. Hâlid b. Velîd diğer taraftan ilerleyecek iki ordu ortada buluşacaklardı. On bin kişilik orduyla yola çıkan Hâlid b. Velîd'in hedefe ulaşması için önce Übülle'yi fethetmesi gerekiyordu.

Düzenli ve çok büyük ordulara sahip olan Hîre'yi fethetmek elbette çok zordu. Durumun farkında olan komutanlar bir süre sonra Halife'den destek istemek zorunda kaldılar. Hz. Ebû Bekir, bölgenin önde gelen simalarından olan ve Farslılarla yıllardır mücadele eden Müsennâ, Hermele, Manzûr ve Selmâ'ya haber göndererek komuta ettikleri 8000 askerle Übülle önlerinde Hâlid b. Velîd'e katılmalarını emretti. Übülle onların desteğiyle kısa sürede fethedildi. Onu Hîre'nin fethi takip etti.^[197]

Hâlid b. Velîd, Irak bölgesinde önemli noktaları fethettikten sonra kuzeybatıda yer alan ve tarıma elverişli topraklar üzerinde kurulmuş olan Enbâr'a doğru harekete geçti. Burası Sâsânîler'in önemli bir erzak ve silah merkezi idi. Enbâr halkı, ordunun gelişinden haberdar olunca hemen kalelerine çekildi. İslâm ordusu şehri muhasara altına aldı. Enbâr halkı, barış için ileri sürülen şartları kabul ederek anlaşmaya razı oldu.

Enbâr'ın fethinden sonra bölgenin önemli bir ticarî merkezi olan, Enbâr'ın güney batısında çöle kurulmuş 'Aynüttemr'e hareket etti. Yapılan savaşta düşman mağlup edildi ve şehir Müslümanların eline geçti. Böylece Basra Körfezi'nden 'Aynüttemr'e kadar Fırat nehri boyunca uzanan topraklar Müslümanların hâkimiyetine girmiş oldu.

^[198]

İkinci Hedef: Bizans

Hâlid b. Velîd ve İyâz b. Ganem Irak topraklarında ilerlerken hacdan dönen Hz. Ebû Bekir, şura meclisini topladı. Gelen sahâbîlere Şam üzerine seferler düzenlemek istediğini bildirdi. Konu konuşulup tartışıldı. Fikir birliğiyle cihada karar verilince Bilâl-i Habeşî'den halka Şam'ın fethi için cihada gidileceğini ilan etmesini istedi. Ardından da ordu kurma hazırlıkları başladı.

Bunun için Mekke, Tâif, Yemen, Necid ve Hicaz'daki bütün Araplara mektuplar yazarak onları Bizans ile yapılacak olan savaşa teşvik etti. Hz. Ebû Bekir'in davetine icabet eden kimseler Medine'ye geldiler. Halife bölgeyi dört bölüme ayırıp her birine bir kumandan tayin etti. Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı Humus'a, Yezîd b. Ebû Süfyân'ı Şam'a, Şürahbîl b. Hasene'yi Belkâ üzerinden Ürdün'e, 'Amr b. 'Âs'ı da Eyle yolunu üzerinden Filistin'e gönderdi.

Sefere çıkmadan önce komutanları bir araya toplayan Hz. Ebû Bekir:

– Hep birlikte aynı cephede savaştığınız zaman başkomutanınız Ebû Ubeyde b. Cerrâh'tır. Onun olmadığı zaman görevi Yezîd b. Ebû Süfyân üstlenecektir. Haydi, gidip yola çıkmak üzere hazırlık yapın, emrini verdi.

Hz. Ebû Bekir orduları bizzat kendisi yolcu etti. Hicretin 12. (633) yılı sonbaharında gönüllü kişilerden oluşan Şam, Filistin ve Ürdün'e doğru yola çıkan İslâm orduları, geçtikleri toprakları İslâm devletine kattılar. Başlangıçta her biri 3000 kişiden oluşan ordular, daha sonra gönderilen takviye birlikleriyle 7500'er kişilik bir askerî güce ulaştılar. İlk olarak Vâdilarabe, Filistin'deki Kaysâriye ve Gazze şehirleri fethedildi. Bu sırada Halife'nin emri üzere Hâlid b. Velîd, Şam şehri yakınlarına ulaşp hicri 13 de (634) Mercirâhit karargâhındaki Bizans askerlerini mağlûp etti. Güneye doğru ilerleyerek diğer kumandanlarla birleşti ve Busrâ şehrini fethetti. Müslümanlar şehir halkıyla canları, malları ve çocuklarının emniyetinde olması karşılığında cizye^[199] ödemek üzere anlaşma yaptılar.

Busrâ'nın ele geçirilmesinden sonra Hâlid b. Velîd kumandasındaki İslâm ordusu, kuzeye doğru ilerleyerek Kudüs'ün batısında Remle ile Beytülcibrîn arasındaki Ecnâdeyn mevkiinde Bizans ordusuyla karşı

karşıya geldi. Yaklaşık 100.000 savaşçıdan oluşan Bizans ordusu karşısında İslâm ordusu 30.000 kişiydi.

Müslümanlar zaman zaman zorluk yaşamalarına rağmen çok çetin ve kanlı bir mücadelenin ardından kendilerinden sayıca kat kat üstün, silah ve teçhizat bakımından da çok güçlü olan Bizans kuvvetlerine karşı büyük bir zafer kazandı.

28 Cemâziyelevvel 13/30 Temmuz 634 tarihinde yapılan bu savaşta 3000 düşman askeri öldürülürken Müslümanlar sadece on dört şehit vermişlerdi. Beklenmedik yenilgi karşısında ne yapacağını şaşırarak Bizans İmparatoru Herakleios çok korkmuş ve endişeye kapılıp Humus'tan Antakya'ya kaçmıştı.

Başkumandan Hâlid b. Velîd muharebenin neticesini bir mektupla Hz. Ebû Bekir'e bildirdi. Bizans'a karşı Suriye'de kazanılan Ecnâdeyn Savaşı sonunda Filistin ve Suriye'nin kapıları Müslümanlara açılmış oldu. İki yıl sonra kazanılan Yermük zaferiyle de bölgenin fethi tamamlandı.^[200]

Fetihlerle Müslümanların enerjisini dışarı yönelten Hz. Ebû Bekir, bu vesileyle Ridde olaylarının yaralarını sarmakla kalmadı, aynı zamanda birlik beraberliği ve halkın birbirine sıkı sıkıya kenetlenmesini sağladı. İslâm davetini dışa açarak i'lâ-yi Kelimetullahı Arap Yarımadası dışında yaşayan insanlara ulaştırmış oldu.

İslâm ordusu cepheden cepheye koşarken Hz. Ebû Bekir'in aklı ve kalbi hep onlarlaydı. Savaşlarda neler olduğunu merak eder, her sabah namazdan sonra şehrin dışına çıkarak bir süre oralardan gelecek bir habercinin yollarını gözlerdi.

Ecnâdeyn Savaşı cereyan ettiği sırada âdeta cephede savaşıyormuş gibi bir ruh hâline bürünen Halife, zaferle sonuçlanması için dua dua Rabbine yalvarıyordu. Yine bir sabah sahâbîlerle birlikte şehir dışına çıkıp beklemeye başlamıştı. Bir süre sonra bir karartı görüldü. Gelen Hâlid b. Velîd'in zaferi müjdeleyen mektubunu getiren elçisi Abdurrahman b. Hamîd/Abdurrahman b. Hanbel el-Cumahî'ydi.

Sahâbîler elçiyi görünce koşarcasına yanına gittiler. Elçi:

– Allah Müslümanlara büyük bir zafer nasip etti, deyince Hz. Ebû Bekir, sevinçten secdeye kapanarak Allah'a şükretti. Cepheden gelen mektubu okuyunca da:

– Müslümanlara zafer nasib ederek gözümüzü aydınlatan Allah’a hamdolsun, diyerek şükran duygularını dile getirdi.

O sırada hastalanan Hz. Ebû Bekir vefat etmeden önce gelen mektubun cevabını yazıp aynı sahâbî ile Hâlid b. Velîd’e gönderdi. [201]

Hastalığı ve Vasiyetleri

Hz. Ebû Bekir Ecnâdeyn zaferini haber aldığı sırada hastalandı. 7 Cemâziyelâhir Pazartesi günüydü. Hava oldukça soğuktu. Halife o gün gusûl abdesti almış ardından sıtmaya tutulmuştu. Hastalığı on beş gün sürdü ve gün geçtikçe ağırlaştı. Hastalığı boyunca sıtma hâli devam etti ve namaz için mescide çıkamadı. Hz. Ömer’in insanlara namaz kıldırmasını emretti. O sırada Allah Resûlü’nün (sas) kendisine iktâ [202] olarak tahsis ettiği ve Hz. Osman’ın evinin karşısında yer alan evinde ikamet etmekteydi. Hz. Osman kendisini sık sık ziyaret edip hastalığıyla yakından ilgilendi. [203]

Halife’nin durumu her geçen gün biraz daha ağırlaşırken hasta olduğunu duyanlar ziyarete koştular. Kendisine: “Ey Allah Resûlü’nün Halifesi! Hekime haber yollasan da gelip sana baksa!” denildi. Hz. Ebû Bekir: “Hekim bana baktı ve ‘Kuşkusuz ben istediğimi yaparım’ dedi.” sözleriyle cevap verdi. Halife’nin hekimden kastı Allah’tı. [204]

Hz. Ebû Bekir’in vefat sebebi olan hastalığı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Zübeyr b. Bekkâr başka bir hastalıktan bahsederken, Selâm b. Ebî Mu’tî zehirlenerek öldürüldüğünü söyler.

İbn Hişâm ve İbn Şihâb naklediyor:

“Hz. Ebû Bekir vefat etmeden bir yıl önce kendisine hazire ismi verilen bir kap et yemeği ikram edildi. Yemek getirilince o sırada ziyarete gelmiş olan Hâris b. Kelde’yi sofraya davet etti. Konuştu da sofraya oturunca yemeğe başladılar. İlk lokmadan sonra Halife’ye dönen Hâris:

– Ey Allah Resûlü’nün Halifesi! Elinizi yemekten çekin! Vallahi bu yemekte bir yıl sonra etkisini gösterecek kuvvetli bir zehir var. Onu tadan bir seneye varmadan ölür. İkimiz de ondan tattık. Sanırım bir yıl kadar sonra aynı günde öleceğiz, dedi.

Öyle de oldu. Her ikisi de bir yıl dolmadan etkisini her gün biraz daha fazla hissettiren bir hastalığa yakalandılar. Bir yıl sonra da ikisi

de aynı günde vefat etti.”^[205]

Hiz. Peygamber’den sonra hilâfet makamına gelen Hiz. Ebû Bekir, yatağında vefat etmiş tek halifedir. Hastalığı sırasında vefatından önce bazı vasiyetlerde bulunmuş ve bir takım talepleri olmuştu.

Hiz. Âişe, babasının vefat anlarına dair hatıralarından birisini şöyle anlatır:

“Babam vefatına yakın bir zamanda beni yanına çağırdı:

– Ey sevgili kızım! Ben Kureyşlilerin eşrafından ve zenginlerinden biriydim. Halifelikle meşgul olduğum için malım ciddi anlamda azaldı. Koyun sürülerim ve kölelerimden geriye nerdeyse bir şey kalmadı. Bilirsin ki benim için insanların en sevgilisi ve en değerlisi elbette ki sensin. Hurma toplama zamanında malımdan sana Âliye’deki^[206] araziden 20 vesak bağışlamıştım. Vallahi onu alıp sahiplenmeni istemiştim. Şimdi onu bana geri vermeni arzu ediyorum ki o arazi, Allah’ın kitabına göre çocuklarımla arasında paylaşdırılmış olsun. Böylece ben de Rabbime kavuştuğum zaman çocuklarımla bir kısmını diğerlerine üstün tutmadan ona kavuşmuş olurum... dedi.”

Hiz. Ebû Bekir hastalığı ağırlaşınca kızı Hiz. Âişe’den vefat ettiğinde yanında bulunan cariyeyi, iki deveyi ve köleyi Hiz. Ömer’e göndermesini istedi. Cariye Hiz. Ebû Bekir’in oğlunu emziriyor, köle develere bakıp sütünü sağıyordu. O iki devenin sütünü de birlikte oturup sohbet ettiğı arkadaşlarına ikram ederdi. Halife’nin elinde bu maldan başka da bir şey yoktu.

Hiz. Ebû Bekir vefat ettiğı gün Hiz. Âişe’ye, “Allah Resûlü (sas) hangi günde vefat etti?” diye sormuş o da “Pazartesi günü.” diye cevap vermişti. Ardından Hiz. Ebû Bekir: “Maşaallah! Bu gece ecelimin olduğunu ruhumu teslim edeceğimi ümit ediyorum. Onu ne ile kefenlediniz?” diye sordu.

Hiz. Âişe: “Yemen bezinden üç elbise ile kefenledik.” deyince Hiz. Ebû Bekir üzerinde kullanıp eskittiğı zağferanlı elbiseleri göstererek: “Kefenimi üzerimdeki bu elbiseden yap! Onun değişik yerlerinde kırmızı renkler var. Ben öldüğüm zaman bu elbisemi yıkayın, ona iki tane de yeni elbise ekleyin ve beni bu üç elbiseyle kefenleyin!” dedi.

Hiz. Âişe, “Babacığım! O eskidir. Onların hepsini yeni bezde yapsak olmaz mı?” deyince Hiz. Ebû Bekir: “Hayır. O yeni elbise, ölüde geçici bir süre içindir. Hayatta olan kişilerin yeni elbiseye ölüden daha fazla ihtiyacı vardır.” dedi.

Hız. Ebû Bekir ağırlaşınca Hız. Âişe onun başının ucunda oturdu. Bundan sonra olanları kendisi şöyle anlatır:

“Babamın hastalığı artınca ağlamaya başladım. O sırada bayılınca – Ey babacığım! Bu hâl tam da Ebû Hâtem’in^[207] dediği gibidir. Sanırım şimdi o zamandır, dedim.

Ardından: Hâtem’in sözünden şu kısmı okudum: ‘Ömrüme yemin ederim ki, ölüm günü gelince ve göğüs daralınca o gün servetin tamamını harcamak bile zamanı, genci kurtaramaz...’ dedim. O sırada kendine gelen babam yüzünü örten örtüyü kaldırdı:

– Ey sevgili kızım! Böyle söyleme. O zaman geldiğinde şairin dediği gibi değil Allah’ın: ‘**Ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir de: İşte (ey insan) bu, senin öteden beri kaçtığın şeydir, denir.**’^[208] ayetinde buyurduğu gibi olur, dedi. Ardından bugünün hangi gün olduğunu sordu.

– Pazartesi, dedim.

– Sanırım bugün vefat edeceğim. Gece dahi ölsem cenazemi yarına bırakmayın. Zira en sevdiğim gün ve gece Allah Resûlü’ne ulaşmaya en yakın olduğum zamandır. Öldüğüm zaman vefat haberimi vakit kaybetmeden Ömer b. Hattâb’a bildir, dedi. Daha sonra yıkanması ve kefenlenmesi hakkında tavsiyelerde bulundu.^[209]

Babamı dinlerken ağlamaya başladım. Bana:

– Ben sana bir hurma bahçesi bağışlamıştım. Onu mirasa devret, dedi. Ben de:

– Evet, onu devrettim, dedim. Babam sözüne devam etti: ‘Müslümanların idare işini üzerimize aldığımızdan beri onlara ait ne bir dinarı, ne de bir dirhemi yedik. Onların yediği basit, lezzetli olmayan yemek çeşitlerinden karnımızı doyurduk; onların giydiği sert elbise cinsinden giysileri sırtımıza giydik. Sadece şu Habeşli köle, su taşıyan şu deve ile deseni ve çizgileri kaybolmuş eski bir hırkadan başka yanımızda Müslümanların feyinden^[210] ne az, ne de çok bir miktar mevcuttur. Ben öldüğüm zaman onlardan uzak dur ve onları Ömer’e gönder!’ dedi. Gözyaşları içerisinde:

– Babacığım üzülme emirlerini ihmal etmeden yaparız, dedim. Babam:

– Allah Teâlâ seni bağışlasın, diye dua etti.

Babam vefat edince birini Ömer b. Hattâb'a gönderip ölüm haberini bildirdim. Haber alır almaz hemen geldi:

– Allah Ebû Bekir'e rahmet etsin. Arzu ettiği gibi hiç kimseye arkasından konuşacak söz bırakmadı, dedi.”^[211]

Hiz. Ebû Bekir vefat edince Hiz. Âişe babasının vasiyeti üzerine köleyi, sağimlık iki deveyi ve cariyeyi Hiz. Ömer'e gönderdi. Bunun üzerine Hiz. Ömer: “Allah Ebû Bekir'e rahmet eylesin! Gerçekten kendinden sonrakini zora soktu.” dedi ve develerle köleyi aldı, cariyeyi onlara geri verdi.

Başka bir rivayette ise Hiz. Ömer'in söz konusu malları iade etmediği ifade edilir: Elçi Hiz. Ömer'e gelince gözyaşları toprağa akıncaya kadar ağladı ve şöyle dedi:

– Allah Ebû Bekir'e rahmet eylesin! Gerçekten kendinden sonrakini zora soktu. Ey delikanlı! Kaldır onları!

Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf:

– Fesûbhanallah! Ebû Bekir'in ailesinden Habeşli bir köleyi, su taşıyan bir deveyi ve beş dirhem değerindeki deseni ve çizgileri kaybolmuş eski bir hırkayı çekip alıyorsun! Öyle mi, dedi. Hiz. Ömer:

– Ne yapmamı istersin, diye sorunca

– Onları onun ailesine geri ver, dedi. Bu teklife karşılık Ömer şöyle dedi:

– Muhammed'i hak ile gönderene yemin olsun ki, bu iade asla benim idareemde olmaz. Ebû Bekir onları vefatı anında çıkaracak da ben de onları onun ailesine tekrar geri vereceğim, öyle mi? Ölüm bana bu işten daha yakındır.^[212]

Hiz. Ebû Bekir, vefat etmeden önce malından bir miktarını vasiyet etmişti. Onun şöyle dediği rivayet edilir: “Allah'ın Müslümanların feyinden/ganimetinden aldığı miktar kadar ben de malımdan alıyorum.”

Başka bir rivayete ise Katâde b. Nu'mân şöyle der: “Hiz. Ebû Bekir bana: ‘Malımdan benim olan miktar, Rabbimin ganimetten razı olduğu pay kadardır.’ dedi ve malının beşte birini vasiyet etti.”

Hiz. Ebû Bekir'in şöyle dediği de rivayet edilir: “Malımın beşte birini vasiyet etmek, bana dörtte birini vasiyet etmekten daha sevimli geliyor. Malımın dörtte birini vasiyet etmek, bana üçte birini vasiyet etmekten daha sevimli geliyor. Kim malının üçte birini vasiyet ederse geriye hiçbir şey bırakmaz.”^[213]

Halife Tayini ve Tavsiyeleri

Hiz. Ebû Bekir'in önemli icraatlarından biri hastalığı sırasında Hiz. Ömer'i yerine halife tayin etmesidir. O kendisinden sonra Hiz. Ömer'in halife olmasının uygun olacağı görüşüne sahipti. Hiz. Ali, Hiz. Osman, Abdurrahman b. Avf, Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvâm gibi sahâbîlerle görüşerek yeni halifenin kim olması gerektiği konusunda istişare etti. İstişare sırasında onları dinlerken kendi görüşlerini de belirtti.

İbn Sa'd'ın naklettiği uzunca bir rivayete göre Hiz. Ebû Bekir hastalığı ağırlaşır da vefatı yaklaşınca Abdurrahman b. Avf'ı yanına çağırır. Ona: "Bana Ömer b. el-Hattâb'ı anlat!" deyice Abdurrahman b. Avf: "Bana sorduğun her işi, sen benden daha iyi bilirsin." dedi. Ancak Hiz. Ebû Bekir ısrar edince şunu söyledi: "Vallahi o, senin düşündüğünden de iyidir."

Sonra Hiz. Osman'ı çağırır ona da "Bana Ömer b. el-Hattâb'ı anlat!" dedi. Hiz. Osman: "Sen onu içimizde en iyi bilen kişisin." deyince Hiz. Ebû Bekir: "Buna rağmen ey Ebû Abdullah, Sen yine anlat!" dedi. Hiz. Osman, "Allah için onun hakkındaki kesin bilgim şudur: Onun içi dışından daha iyidir ve içimizde onun bir benzeri yoktur." dedi. Bunun üzerine Hiz. Ebû Bekir: "Allah sana rahmet eylesin! Vallahi şayet onu düşünmeseydim seni bırakmazdım." dedi.

Hiz. Ebû Bekir, Abdurrahman b. Avf ve Hiz. Osman'ın yanı sıra Saîd b. Zeyd Ebû'l-A'ver, Üseyd b. el-Hudayr ve muhacirlerden ve Ensârdan başka kimselerle de istişare etti.

Üseyd b. el-Hudayr dedi ki:

"Allah için kesinlikle onu senden sonra tercih edilen biri olarak biliyorum. Allah'ın razı olduğu iyi şeylerden razı olur; Allah'ın gazabına sebep olan şeylerde öfkelenir. Gizli yapılması gereken işleri gizli yapan onları aleni yapandan daha hayırlıdır. Bu işi üzerine alacak ondan daha güçlü hiçbir kimse yoktur."

Hiz. Peygamber'in ashabından bazı kimseler Abdurrahman b. Avf ile Hiz. Osman'ın Ebû Bekir'in yanına girip onunla baş başa kaldıklarını duydular. Bunun üzerine onlar da Hiz. Ebû Bekir'in yanına gittiler. Onlardan biri Halife'ye şöyle dedi: "Sertliğini bildiğin hâlde kendinden sonra Ömer'i başımıza tayin etmeni sorduğu zaman Rabbine ne diyeceksin?"

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir şöyle dedi:

“Beni yatağımdan doğrultarak oturtun! Allah ile mi beni korkutuyorsunuz? Sizi idare işinde zulüm ile kendine azık hazırlayan zarar etmiştir. Derim ki: Ey Allah’ım! Onlara senin halis kullarından en hayırlısını halife olarak tayin ettim.” dedi. Sonra kendisiyle konuşan kişiye dönerek: “Söylediklerimi arkandakilere bildir!” diyerek sözünü tamamladı.

Hz. Ebû Bekir bundan sonra yatağına uzandı ve Hz. Osman’ı çağırıp ona şöyle dedi:

“Yaz! Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla başlarım. Bu belge Ebû Bekir b. Ebû Kuhâfe’nin dünyadan ayrılmak üzereyken; kâfirin mümin, günahkârın kesin iman sahibi olacağı ve yalancının da doğru söyleyeceği ahirete dâhil olma anındaki ahdidir. Benden sonra Ömer b. el-Hattâb’ı size halife tayin ettim. Onu dinleyin ve itaat edin!

Ben Allah için, O’nun elçisi, dini, nefsim ve sizin için sadece hayır gayesiyle çalıştım. Şayet Ömer adil olursa, bu zaten benim onun hakkındaki tahminim ve bilgimdir. Şayet böyle davranmazsa herkesin kazandığı günah kendisinedir. Ben sadece hayrı murat ettim. Ancak gaybı bilemem. **‘Zulmedenler hangi akıbeta uğrayacaklarını göreceklerdir.’**^[214] Allah’ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun.”

Hz. Ebû Bekir sonra yazdırdığı bu yazıyı mühürledi. Böylece Hz. Ömer’i ciddi bir muhalefete karşılaşmadan, Müslümanların ekseriyetinin rızasını alarak yerine tayin etmiş oldu.^[215]

Hz. Osman’ın mektubu yazmasıyla ilgili şöyle bir rivayet nakledilmiştir:

“Hz. Ebû Bekir bu belgenin başlangıç kısmını yazdırmış Hz. Ömer’in ismi yazılmadan bayılmıştı. Bunun üzerine Hz. Osman “Benden sonra görevi devralmak üzere Ömer b. el-Hattâb’ı size halife tayin ettim.” cümlesini yazdı. Daha sonra Hz. Ebû Bekir ayılınca yazdığını bana oku dedi. Hz. Osman da Hz. Ömer’in adını zikrederek okuyunca Halife tekbir getirerek: “Görüyorum ki benim bu baygınlığımda canımın çıkacağından ve insanların ihtilafa düşeceğinden korktun. Allah seni İslâm’a ve İslâm ehline hayırlı kılsın! Vallahi sen gerçekten de o makama layıksın.” dedi.

Hz. Ebû Bekir, atama kararını yazdırdıktan sonra Hz. Osman’a mühürlenmiş yazıyla insanların içine çıkmasını söyledi. Hz. Osman’ın yanında Ömer b. el-Hattâb ile Üseyd b. Saîd el-Kurazî

vardı. Osman insanlara “Bu belgede ismi yazılı olan kişiye biat eder misiniz?” dedi. İnsanlar “Evet” derken bazıları “Onu biliyoruz.” dedi. Hatta bazıları onun Hz. Ömer olduğunu bildiğini söyledi. İnsanların hepsi bunu kabul etti ve ona razı olup biat ettiler.

Kararın ilanından sonra Hz. Ebû Bekir Hz. Ömer’i tek başına yanına çağırdı ve ona tavsiyelerini sıraladı.^[216]

Abdurrahman b. Abdullah b. Sâbit anlatıyor:

“Hz. Ebû Bekir vefat etmek üzereyken Hz. Ömer’i yanına çağırıp tavsiyede bulundu. Ona: ‘Ey Ömer! Allah’ın gündüz yapılmasını emrettiği ameller vardır. Onları gece yaparsan kabul etmez. Gece yapılması gerekenleri de gündüz yaptığında kabul etmez. Aynı cinsten olan amelin farzını yerine getirmeden nafilesini kabul etmez.

Şüphesiz ki dünyada iken halkın hukukuna riayet eden kişinin terazisi kıyamette ağır gelir. Hukuksuzluk yapanınki ise hafif kalır.

Allah Teâlâ cennet ehlini andığında en güzel amelleriyle anar ve yaptıkları günahları affeder. Cennet ehlini hatırladığımda kendi kendime: *‘Korkarım ki onlardan biri olamayacağım.’* derim. Allah cehennem ehlini andığında en kötü amelleriyle anar, yaptıkları iyi amelleri reddeder. Onları hatırladığımda ise: *‘Umarım ki onlardan biri olmam.’* derim. Çünkü kul korku ile ümit arasında olmalıdır. Ne Allah’tan ümidini kesmeli ne de affından emin gibi davranmalıdır. Sözlerimi dikkate alırsan ölüm sana sevimli olur. Yoksa ölümden nefret edersin.” dedi.^[217]

Hz. Ömer onun yanından çıkınca Hz. Ebû Bekir ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti:

“Ey Allah’ım! Ben bununla sadece onların iyiliğini istedim. Onların fitneye düşmelerinden korktum. Senin daha iyi bildiğin şeyle onlara muamele ettim. Onlar için reyimle içtihat ettim. Onların idaresini içlerinden en hayırlı, en güçlü ve onları doğru yola götürmekte en hırslı olana tevdi ettim. Senin emrinden gelen ecel emri bana geldi. Vefatımdan sonra onların içinde hayırla yâd edilmemi nasip et! Onlar senin kullarıdır ve perçemleri senin elindedir. Onları ıslah et ve Ömer’i senin râşid halifelerinden kıl ki, Rahmet Peygamberinin ve ondan sonraki salihlerin hidayet yoluna tabi olsun! Ona tabi olanları da onun idaresine uygun hâle getir!”^[218]

Vefatı

Kur'ân-ı Kerîm'in cem'i gibi pek çok hizmete imza atan Hz. Ebû Bekir, iki yıl üç ay yirmi beş gün halifelik yapmıştı. Hicretin on üçüncü yılında, 63 yaşında Cemaziyyelâhir ayının 22. Pazartesi günü (23 Ağustos 634) akşam ile yatsı arası vefat etti.

Hz. Ebû Bekir'in son sözlerinin **“Sana teslim olmuş bir kul olarak canımı al ve beni iyiler arasına kat.”**^[219] ayeti kerimesi olduğu nakledilir.^[220]

Hz. Ebû Bekir hastalığı sırasında cenazesini eşi Esmâ bint Umeys'in yıkamasını, ihtiyaç duyarsa oğlu Abdurrahman'dan yardım istemesini ve cenazesinin Allah Resûlü'nün (sas) yanına defnedilmesini vasiyet etmişti. Ancak hanımı Esma (ra) başkasına ihtiyaç duymadı. Vasiyeti üzerine biri yıkanmış eski elbisesi olmak üzere iki giysi ile kefenlendi.

Cenaze namazını Hz. Ömer mescitte minberin karşısında veya minber ile kabir arasında kıldırıldı ve onun üzerine dört tekbir getirdi.

Vasiyeti üzerine Hz. Peygamber'in Kabr-i Şerifleri'nin yanına bir mezar kazıldı. Kabri başı Allah Resûlü'nün (sas) omuzlarının hizasına gelecek şekilde hazırlandı. Kabrin yan tarafı, Allah Resûlü'nün kabriyle bitştirildi. Onu kabrine Hz. Ömer, Hz. Osman, Talha b. Abdullah ve oğlu Abdurrahman b. Ebû Bekir indirdi. Kabri Hz. Peygamber'in kabri gibi düz yapıldı ve üzerine su serpildi. Hz. Ebû Bekir, gece vefat etmiş ve cenazesi sabaha bekletilmeden defnedilmişti.^[221]

İbn Asâkir'in Hz. Ali'den naklettiğine göre Hz. Ebû Bekir, cenazesini yıkaması için ona vasiyet etmiş. Vasiyeti yerine getiren Hz. Ali Halife'yi yıkayıp defnetmiştir.^[222]

Hz. Ebû Bekir'in vefatı Müslümanları büyük bir üzüntüye sevk etmişti. Esîd b. Safvân o gün yaşananları şöyle anlatır:

“Hz. Ebû Bekir'in vefat ettiği gün halk çok üzüldü. Tıpkı Allah Resûlü'nün (sas) vefatında olduğu gibi dehşete kapıldı. Medine sokakları, feryatlar ve hıçkırık sesleriyle çınladı. Haberi alan Hz. Ali gözyaşları içinde Halife'nin evine koştu. Evinin önüne varıncaya kadar: ‘Nebevî hilafet inkıtaa uğradı!’ diyerek üzüntüsünü dile getiriyordu. İçeri girdiğinde Halife'nin üzeri örtülmüştü. Hafifçe örtüyü kaldırdı:

– Allah sana rahmet etsin ey Ebû Bekir! Ey Allah Resûlü'nün ülfet kurduğu dostu, güvendiği sırdaşı, istişare edip yanında huzur

bulduğu arkadaşı, İslâm'a ilk koşan, Allah'tan en çok korkan, kâmil imanın zirvesinde ve yakîni en fazla olan mütevazı zat! Sen Allah Resûlü'nü en çok destekleyen, İslâm'a hizmet eden, sahâbîleri korumaya çalışan iyi bir arkadaşın.

Hayır yarışının öncüsü, iyilikleri saymakla bitmeyen, manevi derecesi en yüksekte olan, mecliste daima Hz. Peygamber'in en yakınında bulunan, hâl, hareket ve yaşantısıyla ona en çok benzeyen, şeref ve kerem sahibi son derece güvenilir biriydin. Allah seni İslâm'a yaptığın hizmetler ve Hz. Peygamber'e verdiğin eşsiz destekten dolayı en güzel şekilde mükâfatlandırsın. Herkes onu yalanlarken sen tasdik ettiğin için sana 'Siddîk' dedi. Başkaları cimrilik ederken sen servetini ayakları altına serdin, başkaları otururken sen kalkıp koştun, dillere destan bir dost oldun, hicret arkadaşı ve ikinin ikincisi oldun, ümmetine en güzel şekilde halifelik yaptın..." dedi. Hz. Ali'nin konuşmasını dinleyenler:

– Doğru söylüyorsun ey Allah Resûlü'nün amcasının oğlu, dedikten sonra hıçkırıklara boğularak ağladılar."^[223]

Hz. Ebû Bekir'in vefatı haberi, Mekke'ye ulaştığında şehirde âdeta deprem etkisi oluşturmuş, şehre müthiş bir uğultu yayılmıştı. Bunu duyan Ebû Kuhâfe "Bu nedir?" diye sorduğunda oğlunun öldüğü söylendi. O da "Bu büyük bir felakettir. Ondan sonra hilafet işini kim üzerine alacak?" deyince "Ömer" dediler. O zaman, "O, buna layıktır." demiştir.^[224]

Hz. Ebû Bekir'in vefatının ardından mirası taksim edilirken babası Ebû Kuhâfe altıda bir oranında varis oldu. Çocukları Abdurrahman, Muhammed, Âişe, Esmâ ve Ümmü Külsûm ile iki eşi Esmâ bint Umeyys ve Hârice b. Zeyd b. Ebî Züheyr'in kızı Habîbe varis oldu. Ebû Kuhâfe kendi payına düşen mirası Hz. Ebû Bekir'in çocuklarına geri verdi.

Babası Ebû Kuhâfe, oğlunun vefatından sonra sadece altı ay yaşadı. Mekke'de 97 yaşında iken hicrî 14. yılın Muharrem ayında vefat etti.^[225]

^[140] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/183; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 1/257; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 18/41.

^[141] İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/973.

^[142] İbrâhim, 14/28.

- [143] Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 59.
- [144] Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 56.
- [145] İbn İshâk, *Sîre*, 714. (Taberî'nin naklettiği bir rivayete göre Hz. Ebû Bekir o sırada Hz. Peygamber'in yıkanması hazırlığıyla meşgul olan Hz. Ali'nin yanındaydı. Taberî, *Tarih*, 492.)
- [146] İbn İshâk, *Sîre*, 717; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/660; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/460; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/326.
- [147] Taberî, *Tarih*, 491; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/327.
- [148] Taberî, *Tarih*, 492.
- [149] Haşr, 59/9.
- [150] Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 62.
- [151] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/656; Taberî, *Tarih*, 492; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/330.
- [152] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/182.
- [153] Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 65; Taberî, *Tarih*, 492; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/329.
- [154] Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 68, 72; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/423.
- [155] Hâkim, *Müstedrek*, 3/66; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 69; Muhibbüddin et-Taberî, *Riyâdü'n-nadra*, 2/216.
- [156] Vâkıdî, *Megâzî*, 3/1120; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/291; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 7/250.
- [157] Tirmizî, *Cenâiz*, 33; *Müsned*, 1/292; *Muvatta*, Cenâiz, 10; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/663; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/292.
- [158] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/664; Taberî, *Tarih*, 491; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 7/253; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/820.
- [159] Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 3/509.
- [160] Buhârî, *Menâkıb* 23; *Müsned*, 1/40; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 276.
- [161] Taberî, *Tarih*, 549; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/402.
- [162] İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 14/517; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/974; Taberî, *Tarih*, 488; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 66.
- [163] Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 3/80; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/979.
- [164] İbn İshâk, *Sîre*, 718; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/182; Taberî, *Tarih*, 489; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 101.
- [165] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1006.
- [166] *Tevbe*, 9/103.

[167] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1090; Dahlân, *Fütûhâtu'l-İslâmiyye*, 1/12.

[168] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/221.

[169] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/98; İbn Hacer, *el-Metâlibü'l-âliyye*, 3906; Muhibbüddin et-Taberî, *Riyâdü'n-nadra*, 2/163.

[170] Dahlân, *Fütûhâtu'l-İslâmiyye*, 1/12.

[171] Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 200; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/318; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 2/123.

[172] İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/190; Vâkıdî, *Megâzî*, 3/1117; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 1/123, 126, 7/127, 173.

[173] Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/85; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1007.

[174] Taberî, *Tarih*, 494; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/335; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1007.

[175] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/344; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1011.

[176] Kelâî, *el-İktifâ*, 2/89-90; İbn Hubeyş, *Gazavât*, 22.

[177] Taberî, *Tarih*, 500; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1010-1011.

[178] Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 100; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/345; Kelâî, *el-İktifâ*, 2/96.

[179] Zülkassa: Medine'ye 24 mil uzaklıkta, Necid yolu üzerinde bulunan bir yer.

[180] Taberî, *Tarih*, 500-501; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1012; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 74.

[181] Taberî, *Tarih*, 506.

[182] Zümer, 39/30.

[183] Enbiyâ, 21/34.

[184] Âl-î İmrân, 3/144.

[185] Taberî, *Tarih*, 502; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1012; Kelâî, *el-İktifâ*, 2/99.

[186] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/186; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 100; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3066.

[187] Abdürrezâk, *Musannef*, 11/105; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/193; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 100.

[188] İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/875; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1687; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3039; İbn Hacer, *İsâbe*, 4792.

[189] İbn Sa'd, *Tabakât*, 5/510; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 194; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 313.

[190] Vâkidî, *Megâzî*, 3/974; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 3/281.

[191] Taberî, *Tarih*, 508; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/352.

[192] Vâkidî, *Kitâbu'r-ridde*, 157.

[193] Taberî, *Tarih*, 515; İbn Hibbân, *Sîre*, 433; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/358; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1015.

[194] Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 103; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1834; Kelâî, *İktifâ*, 2/111; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1015.

[195] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/237; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 1/134; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 185.

[196] Kelâî, *el-İktifâ*, 2/139.

[197] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/385.

[198] Halîfe b. Hayyât, *Tarih*, 117-119; Taberî, *Tarih*, 549-550.

[199] Cizye: İslâm devletindeki gayri müslim tebaanın erkeklerinden alınan baş vergisidir.

[200] Halife b. Hayyât, *Tarih*, 119; Taberî, *Tarih*, 549-550; Kelâî, *el-İktifâ*, 2/170; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1030.

[201] Vâkidî, *Fütûhu's-Şâm*, 1/95; Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 116; Kelâî, *el-İktifâ*, 2/205.

[202] İktâ: Devlet başkanının tasarrufundaki arazi ve taşınmaz malların mülkiyet, işletme ya da faydalanma hakkını uygun gördüğü kişilere tahsis etmesi.

[203] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/143; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/119; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 81.

[204] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/198.

[205] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/198; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/977; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3066.

[206] Medine'nin Necid cihetinde Tihâme'ye kadar olan bölgenin ismidir.

[207] Hâtim et-Tâî (v. 578?) Cahiliyye döneminin cömertliğiyle ünlü şairi.

[208] Kaf, 50/19.

[209] *Müsned*, 1/8; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/201; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 57; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 83.

[210] Fey: İslâm devletinin gayri müslim tebaadan aldığı cizye, haraç ve ticaret malları vergilerinin ortak adıdır.

[211] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 1/60; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/192; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 103.

[212] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/192-198.

[213] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/199.

[214] Şuarâ, 26/227.

[215] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/199-200.

[216] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/3/200.

[217] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/36; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 102; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/121.

[218] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/200; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/87-89; Taberî, *Târîh*, 550.

[219] Yûsuf, 12/101.

[220] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/263; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/86-87.

[221] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/202, 204, 209; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/977; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 103.

[222] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/125; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 85.

[223] Bezzâr, *Müsned*, 1/158; Ziyâeddin el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-muhtare*, 397; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/126.

[224] İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/78.

[225] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/209.

[156]

[223]

[218]

[190]

Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 157.

Taberî, *Tarih*, 508; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/352.

Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 103; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1834; Kelâî, *İktifâ*, 2/111; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1015.

Taberî, *Tarih*, 515; İbn Hibbân, *Sîre*, 433; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/358; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1015.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/186; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 100; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3066.

Taberî, *Tarih*, 502; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1012; Kelâî, *el-İktifâ*, 2/99.

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/875; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1687; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3039; İbn Hacer, *İsâbe*, 4792.

Abdürrezâk, *Musannef*, 11/105; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/193; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 100.

Vâkidî, *Megâzî*, 3/974; Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 3/281.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 5/510; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 194; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 313.

[149]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/143; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/119; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 81.

İktâ: Devlet başkanının tasarrufundaki arazi ve taşınmaz malların mülkiyet, işletme ya da faydalanma hakkını uygun gördüğü kişilere tahsis etmesi.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/198.

[178]

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/237; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 1/134; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 185.

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/385.

Kelâî, *el-İktifâ*, 2/139.

Cizye: İslâm devletindeki gayri müslim tebaanın erkeklerinden alınan baş vergisidir.

Halîfe b. Hayyât, *Tarih*, 117-119; Taberî, *Tarih*, 549-550.

Vâkîdî, *Fütûhu's-Şâm*, 1/95; Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 116; Kelâî, *el-İktifâ*, 2/205.

Halife b. Hayyât, *Tarih*, 119; Taberî, *Tarih*, 549-550; Kelâî, *el-İktifâ*, 2/170; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1030.

[225]

Dahlân, *Fütûhâtu'l-İslâmiyye*, 1/12.

Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/98; İbn Hacer, *el-Metâlibü'l-âliyye*, 3906; Muhibbüddin et-Taberî, *Riyâdü'n-nadra*, 2/163.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/190; Vâkîdî, *Megâzî*, 3/1117; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 1/123, 126, 7/127, 173.

Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 200; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/318; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 2/123.

Taberî, *Tarih*, 494; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/335; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1007.

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/85; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1007.

[206]

Tevbe, 9/103.

İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1006.

[161]

Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/221.

İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1090; Dahlân, *Fütûhâtu'l-İslâmiyye*, 1/12.

Taberî, *Tarih*, 506.

Taberî, *Tarih*, 500-501; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1012; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 74.

Enbiyâ, 21/34.

Zümer, 39/30.

Âl-î İmrân, 3/144.

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/344; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1011.

Taberî, *Tarih*, 500; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1010-1011.

Kelâî, *el-İktifâ*, 2/89-90; İbn Hubeyş, *Gazavât*, 22.

Zülkassa: Medine'ye 24 mil uzaklıkta, Necid yolu üzerinde bulunan bir yer.

Belâzüri, *Fütûhu'l-büldân*, 100; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/345; Kelâî, *el-İktifâ*, 2/96.

[214]

[147]

[204]

[211]

[140]

[183]

[185]

[163]

[213]

[167]

[151]

[188]

[180]

[175]

[193]

[168]

[164]

[184]

[200]

[158]

[187]

[145]

[181]

[217]

[171]

[207]

[154]

[197]

İbn İshâk, *Sîre*, 714. (Taberî'nin naklettiği bir rivayete göre Hz. Ebû Bekir o sırada Hz. Peygamber'in yıkanması hazırlığıyla meşgul olan Hz. Ali'nin yanındaydı. Taberî, *Tarih*, 492.)

Taberî, *Tarih*, 491; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/327.

İbn İshâk, *Sîre*, 717; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/660; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/460; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/326.

Haşr, 59/9.

Taberî, *Tarih*, 492.

[220]

[174]

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/656; Taberî, *Tarih*, 492; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/330.

Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 62.

Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 65; Taberî, *Tarih*, 492; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/329.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/182.

Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 68, 72; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/423.

Vâkıdî, *Megâzî*, 3/1120; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/291; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 7/250.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/66; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 69; Muhibbüddin et-Taberî, *Riyâdü'n-nadra*, 2/216.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/664; Taberî, *Tarih*, 491; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 7/253; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/820.

Tirmizî, Cenâiz, 33; *Müsned*, 1/292; *Muvatta*, Cenâiz, 10; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/663; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/292.

Buhârî, Menâkıb 23; *Müsned*, 1/40; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 276.

Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 3/509.

[141]

İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 14/517; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/974; Taberî, *Tarih*, 488; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 66.

Taberî, *Tarih*, 549; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/402.

İbn İshâk, *Sîre*, 718; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/182; Taberî, *Tarih*, 489; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 101.

Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 3/80; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/979.

[144]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/183; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 1/257; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 18/41.

İbrâhim, 14/28.

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/973.

Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 56.

Vâkıdî, *Kitâbu'r-ridde*, 59.

[165]

[153]

[148]

[182]

[210]

[205]

[177]

[219]

[203]

[194]

[222]

[224]

[155]

[191]

[157]

[150]

[195]

[201]

[160]

[173]

[170]

[198]

[208]

[143]

[172]

[216]

[221]

[146]

[215]

[196]

[142]

[209]

[199]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/209.

[152]

[189]

[166]

Şuarâ, 26/227.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/199.

Medine'nin Necid cihetinde Tihâme'ye kadar olan bölgenin ismidir.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/198; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/977; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3066.

[212]

Kaf, 50/19.

Hâtim et-Tâî (v. 578?) Cahiliyye döneminin cömertliğiyle ünlü şairi.

Fey: İslâm devletinin gayri müslim tebaadan aldığı cizye, haraç ve ticaret malları vergilerinin ortak adıdır.

Müsned, 1/8; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/201; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 57; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 83.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/192-198.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 1/60; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/192; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 103.

[186]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/199-200.

[169]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/78.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/36; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 102; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/121.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/3/200.

[162]

Yûsuf, 12/101.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/200; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/87-89; Taberî, *Târîh*, 550.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/202, 204, 209; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/977; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 103.

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/263; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/86-87.

Bezzâr, *Müsned*, 1/158; Ziyâeddin el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-muhtare*, 397; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/126.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/125; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 85.

[202]

[159]

[176]

[179]

[192]

Beşinci Bölüm:

Kimliği

Mekkeli olan Hz. Ebû Bekir, Teym b. Mürreoğulları soyundandır.^[226] Kureyşlilerin önemli kabilelerinden olan Teymoğulları'nın erkekleri edeb, ahlak ve insanî ilişkileriyle; hanımları güzellikleri ve alımlılıkları ile tanınırdı.^[227]

Fil Vakası'ndan üç yıl kadar sonra miladi 573 yılında Mekke'de doğdu. 22 Cemâziyelâhir hicri 13, miladi 634 tarihinde altmış üç yaşında Medine'de vefat etti. Hz. Peygamber'in vefatından sonra 632-634 yılları arasında 2 sene halifelik yaptı.^[228]

İsimleri

İsmi; Cahiliye döneminde Abdülkâbe'ydi. Allah Resûlü (sas) Müslüman olduktan sonra ismini Abdullah olarak değiştirdi.^[229] Hz. Âişe'den gelen rivayeti esas alan Muhammed b. Sîrîn ise "Hz. Ebû Bekir'in asıl ismi Atîk b. Osman'dı." der.^[230]

Babasının ismi Osman, künyesi Ebû Kuhâfe'dir. Bu yüzden ismi kaynaklarda Abdullah b. Osman, Abdullah b. Ebî Kuhâfe veya Atîk b. Ebî Kuhâfe olarak geçmektedir.^[231]

Künyesi; Ebû Bekir'dir. Büyük bir sülalenin atası olduğu için bu künye ile anılmıştır.

Lâkapları

Âlimler sahâbînin Atîk, Sıddîk, Sâhib, Etkâ ve Evvâh şeklinde beş lâkabının olduğunu tespit etmişlerdir.

Atîk: Güzel, soylu, hür, şerefli, mânalarına gelen meşhur lâkaplarından biridir. Bu lâkabı almasına üç şeyin sebep olduğu nakledilir. Birincisi, Hz. Âişe'den rivayet edilen şu hadistir:

"Allah Resûlü (sas) bir gün sahâbîleriyle birlikte evimizin avlusunda oturuyorken babam huzura girdi. Peygamberimiz ona baktı ve '*Allah'ın cehennem ateşinden koruduğu kişiyi görmek isteyen ona baksın.*' buyurdu. O günden sonra ona Atîk ismi verildi."^[232]

Bir başka rivayette ise "*Sen Allah'ın cehennemden âzat ettiği (atîk) kimsesin.*" buyurduğu nakledilir.^[233]

İkinci görüş, Musâ b. Talha'ya aittir. Ona göre bu lâkabı annesi vermiştir. Doğan çocukları yaşamadığından Hz. Ebû Bekir doğunca onu kucağına alıp Kâbe'ye gitmiş, "Allah'ım! Oğlumu bana bağışla!

Onu çocuk yaşta ölmekten korusun!” diye dua etmişti. Bu nedenle Atîk lîkabını almıştı.^[234]

Üçüncü görüş, Leys b. Sa’d ve Ebû Nu’aym gibi âlimlere aittir. Onlara göre sahâbîye yüzünün güzelliğinden dolayı bu lîkap verilmiştir.^[235] Mus’ab b. Zübeyrî ise nesebinde ayıplanacak herhangi bir kusur olmadığı için kendisine bu şekilde hitap edildiğini söyler. Bir başkası hayırda öncü olduğunu sebep gösterir.^[236]

Sıddîk: Şeksiz şüphesiz doğrulayan, son derece doğru sözlü, doğruluktan ayrılmayan, gerçeği tasdik eden, çok samimi, çok sadık mânalarına gelen en meşhur lîkabıdır. Allah Resûlü (sas) tarafından verilmiş ve ona birçok kez bu lîkabıyla hitap etmiştir.

Allah Resûlü (sas) İsrâ ve Mirâc hâdisesini Kureyş müşriklerine haber vereceği zaman: “Ey Cebrâîl! Kavmim beni tasdîk etmez!” demiş Cebrâîl (as) da “Ebû Bekir seni tasdik eder. O sıddîktir.” demişti. O günden itibaren Hz. Ebû Bekir, “Sıddîk” diye anılmaya başlandı.

İsrâ olayında olduğu gibi Allah Resûlü’nün (sas) sözlerini her zaman ilk tasdik eden kişi olduğu için bu ismi aldığı görüşü de yaygındır.^[237]

Hız. Peygamber “*Benden sonra on iki halife gelecektir. Birincisi Ebû Bekir es-Sıddîk’tır. O az bir süre halife olacaktır...*” buyurmuştur.^[238]

Diğer bir hadisi Enes b. Mâlik rivayet eder:

“Allah Resûlü (sas) Hız. Ebû Bekir, Hız. Ömer ve Hız. Osman ile Uhud Dağı’na çıkmıştı. Orada bulundukları sırada yer sallanmaya başladı. Allah Resûlü (sas) ayağı ile yere vurdu. ‘*Ey Uhud sakin ol! Üzerinde bir peygamber, bir sıddîk, iki şehit var.*’ buyurdu.”^[239]

Sâhib: Koruyucu, sohbet arkadaşı mânalarına gelen bu lîkabı, Tevbe suresi 40. ayette geçmektedir. Hicret sırasında Sevr Mağarası’nda Peygamber Efendimize arkadaşlık etmesinden dolayı Allah(cc) tarafından bu şekilde isimlendirilmiştir.

Etkâ: Müslüman oldukları için işkenceye maruz kalan köleleri satın alarak azat etmesi üzerine inen Leyl suresi 17. ayette Allah tarafından bu lîkapla taltif edilmiştir.^[240]

Evvâh: Allah korkusu ve haşyetle dolu bir kalbe sahip olduğu için bu lîkabı almıştır. Hız. Ali bir konuşmasında ondan bahsederken “Ebû Bekir, kalbi Allah ile olan evvâhlardandır.” der. Tabîîn

muhaddislerinden İbrahim en-Nehaî ise “Hz. Ebû Bekir’e şefkati ve merhametinden dolayı Evvâh lâkabı verilmiştir.” der.^[241]

Ailesi

Babası ve Nesebi: Osman b. Âmir b. Amr b. Ka’b b. Sa’d b. Teym’dir. Nesebi altıncı dedesi Mürre b. Ka’b’da Allah Resûlü (sas) ile birleşir.^[242] Künyesi Ebû Kuhâfe olan babası, toplumun etkisinde kalarak davetin ilk günlerinde İslâm’dan uzak durmuş ancak Mekke Fethi’nde İslâm ile şereflenmişti. Hicretin 14. yılında doksan yedi yaşında vefat etmiştir.

Annesi: Selmâ bint Sahr b. Âmir b. Ka’b olup Ümmü’l-Hayr lâkabıyla tanınmıştır. Eşinin aksine davetin ilk yıllarında İslâm ile şereflenmişti.

Kardeşleri: Ümmü Ferve, Uteyk, Mutak ve ismi belirtilmeyen bir kız kardeşi vardır. Erkek kardeşleri küçük yaşta vefat etmiştir. Kız kardeşlerinden Ümmü Ferve, Eş’as b. Kays el-Kindî ile kaynaklarda ismi belirtilmeyen kız kardeşi ise Kays b. Sa’d b. Ubâde ile evlenmiştir.^[243]

Eş ve Çocukları:

Hiz. Esmâ ve Abdullah: Anneleri Hiz. Ebû Bekir’in İslâm’dan önce evlenip ayrıldığı Kuteyle bint Abdüluzzâ’dır. Kızı Hiz. Esmâ, Hiz. Peygamber’in hicretindeki yardımlarından dolayı Zâtünnitâkayn (iki kuşaklı) lâkabını almıştır. Aşere-i Mübeşşere’den Zübeyr b. Avvâm ile evlenmiş ve ondan beş erkek; üç kız çocuğu olmuştur.

Oğlu Abdullah ise kız kardeşi ile birlikte Peygamberimizin hicretinde görev almış ve Tâif Savaşı’nda kolundan yaralanmıştı. Allah Resûlü’nün (sas) vefatından kısa bir süre sonra yarasının tekrar açılmasıyla şehit olmuş, İsmâil adında bir oğlu olup soyu devam etmemiştir.

Hiz. Âişe ve Abdurrahman: Anneleri Ümmü Rûmân’dır. Kızı Hiz. Âişe, Hiz. Peygamber’in hanımı ve Ümmehâtü’l-müminîn’dendir. Hudeybiye Anlaşması’ndan sonra Müslüman olan oğlu Abdurrahman, cesareti ve attığı oku hedefe ulaştırmasıyla tanınan büyük İslâm kahramanlarındandı. Ümeyme bint Adiy b. Kays ile evlenmiş, ondan Muhammed (Ebû Atîk) ve Abdullah adında iki oğlu

olmuştur. Daha sonra Hz. Ümmü Seleme'nin kız kardeşi Karîbe bint Ebû Ümeyye ile evlenmiş ve ondan da Ümmü Abdullah ve Ümmü Hakîm isimli iki kızı olmuştur. Hicretin 53. yılında vefat etmiştir. Hz. Âişe'nin yanında yetişen oğlu Muhammed meşhur hadis âlimlerinden biridir.

Muhammed: Annesi Esmâ bint Umeys'tir. Veda Haccı'na giderken yolda bir ağaç altında dünyaya gelmiş, annesi Hz. Ali ile evlenince onun terbiyesi altında yetişmiştir. Çokça ibadet etmesiyle tanınan ve çok sevilen biri olmasına rağmen asilere aldanarak Hz. Osman'ı şehid edenler arasında yer almış, Hz. Ali tarafından Mısır valiliğine atanmıştır. Kasım ve Abdullah adında iki oğlu vardır. Oğlu Abdullah Harre Savaşı'nda öldürülmüş, Kâsım ise Hz. Âişe'den ilim tahsil ederek Medine'nin yedi meşhur fakihinden biri olmuştur. Soyu fakih ve kadı olarak devam etmiştir.

Ümmü Gülsüm: Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonra dünyaya gelen kızıdır. Annesi Habîbe bint Hârice b. Zeyd'dir. Tabiînden olan Ümmü Gülsüm, Aşere-i Mübeşşere'den Talha b. Ubeydullah ile evlenmiş, bu evlilikten Âişe ve Zekeriya adında iki çocuğu olmuştur.^[244]

Mesleği, Makam ve Mevkii

Son derece kabiliyetli ve hayatı dolu dolu yaşayan Hz. Ebû Bekir'in asıl mesleği ticaretti. Elbise ve kumaş alıp satardı. Cahiliye döneminde de İslâm ile şereflendikten sonra da kervan kurup ticarî seferleri düzenledi. Genelde Şam'ın Busrâ kentine giderdi.^[245]

Medine'ye hicret ettikten sonra ordu komutanlığı, hac emirliği gibi görevler aldı. Son olarak ilk İslâm Halifesi oldu.

İyi bir neseb ve ahabâr âlimiydi. Kureyşlilerin nasıl kişiler olduklarını, zaaf ve üstünlüklerini çok iyi bilir, onları fert fert tanırdı. Bu nedenle herhangi bir hususta anlaşmazlığa düşenler ona gider, tarafları dinleyen Hz. Ebû Bekir onları kolayca barıştırdı.^[246]

Nitekim Allah Resûlü (sas) “...*Ebû Bekir, Kureyşin neseplerini en iyi bilen kimsedir...*” buyurmuştur.^[247]

Hz. Ömer Kureyşlilerin nesebini en iyi bilen kişi olarak meşhur olan Cübeyr b. Mut'im'e bir meseleyi sorduğunda, “Ben Neseb ilmini Hz. Ebû Bekir'den öğrendim. O, Araplar arasında neseb ilmini en iyi bilen kişiydi.” dedikten sonra soruyu cevaplandırmıştı.^[248]

Rüya tabirinde parmakla gösterilirdi. Cahiliye döneminde Eşnâk denilen diyet, ceza ve ekonomik yaptırımları belirleme görevi ona aitti. Kureyşliler onun belirlediği diyeti kabul eder, çözüm için götürdükleri hiçbir meselede ona itiraz etmezlerdi. O, bir söz söylemişse başkasının söylediği sözlere asla itibar etmezlerdi. Ayrıca borç alacak ilişkilerinde hakemlik yapar, verdiği karara saygı gösterilirdi.

Toplumdaki konumu ve görevi sayesinde o günkü Mekke şehir devletinin meclisi olan Dârünnedve'nin üyesi olmuştu.^[249] Öne çıktığı kabiliyetlerinden birisi de hitabetti. Zübeyr b. Bekkâr hatiplerden bahsederken onun ismini sayar, ardından "İlim ehli, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali'nin sahâbenin en iyi hatiplerinden olduğunu söylerdi." der.^[250]

Halife olduğunda pek çok konuşma yapan Hz. Ebû Bekir, Allah Resûlü (sas) zamanında da hitabetiyle tanınırdı. Allah Resûlü (sas) ziyaretine gelen Abdülkays heyeti hatiplerinden biri, kendisine karşılık verilmesi gereken bazı şeyler söylediğinde Hz. Ebû Bekir'e onlara cevap vermesini istemiş, Hz. Ebû Bekir'in verdiği cevaptan memnun kalınca: *"Allah sana Rıdvan-ı Ekber-i verecek."* buyurmuştu. Rıdvan-ı Ekber'in ne olduğu sorunca *"Allah'ın kıyamet günü insanlara toplu olarak tecelli etmesi, Ebû Bekir'e ise tek olarak tecelli etmesidir."* buyurmuştur.^[251]

Mekke liderlerindendi. İlmî karakteri ve ahlaki kişiliğiyle İslâm'dan önce de sonra da saygıda kusur edilmeyen kişilerin başında geldi. Hz. Peygamber'e yakınlığı, eşsiz hizmet ve fedakârlıkları yalnızca yaşadığı dönemde değil kıyamete kadar gelecek tüm insanlığın sevgi ve saygısını kazanmasına vesile oldu.

Şemâili

İbn Mende ve İbnü'l-Cevzî gibi âlimler onu anlatırken "Beyaz tenli, alını açık, parlak simalı, keskin bakışlı, ince yapılı, kemikleri belli olacak kadar zayıf ve naif, kaşlarının arası birbirine yakın, kişiye tam olarak yönelen, sakalına kına yakan..." şeklinde tanıtırılar. Tabî'n âlimlerinden Zührî ise "Beyaz tenli, geniş omuzlu, ince yapılı..." olarak tarif ederdi.^[252]

Avâne b. Hakem el-Kelbî onun gençlik hâlini şöyle anlatır:

"Hz. Ebû Bekir fiziki yapısı düzgün, ince yapılı, beyaz tenli, sürme kaşlı, parlak yüzlü biriydi. Saçlarını kulak yumuşağına kadar uzatır,

biriyle karşılaştığında ona tam olarak yönelirdi. Yumuşak huylu, mütevazı ve kerem sahibiydi. İyi bir insan olduğu yüzünden anlaşılırdı. Eve giderken çocukları yolda karşılar, peşinden koşarak eteklerinden tutar: ‘Babacığım! Babacığım!’ diye bağırırlardı.”^[253]

Gümüş yüzüğü olan Hz. Ebû Bekir, onu sol elinin takardı.^[254] Saçları dalgalı idi. Beyazlayan saçlarını kına ve ketm^[255] bitkisiyle boyardı, zağferan gibi kokular kullanırdı.^[256]

Nakkâş Hayyân, Hz. Ebû Bekir’in yüzüğüne “Ni’mel-kâdiru Allah” yazısının nakşettiğini söylerdi. Diğer bir yüzüğüne ise “Abdün zelîlün li Rabbin Celîlîn / Celîl olan Rabbin zelil kulu” yazılıydı.^[257]

^[226] Kelbî, *Cemhere*, 80; İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/169; Buhârî, *Târihu’s-sağîr*, 1/57.

^[227] İbn Hacer, *İsâbe*, 4819; Mahmûd Abdülfettah, *Ebû Bekr*, 11.

^[228] İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/202; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/963-978.

^[229] İbnü’l-Cevzî, *Telkih*, 104. (İbn Asâkir Abdullah ismini ailesinin verdiğini söyler. İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/34.)

^[230] Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr*, 1/53; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3064; İbn Hacer, *İsâbe*, 4819.

^[231] Halife b. Hayyât, *Tabakâtu’r-ruvât*, 17; el-Fesevî, *el-Ma’rifetü ve’t-târih*, 1/93; Dûlâbî, *el-Kunâ vel-esmâ*, 1/14.

^[232] İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/170; Belâzürî, *Ensâbü’l-eşrâf*, 10/52.

^[233] Tirmizî, Menâkıb, 16; İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/170.

^[234] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/35.

^[235] Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr*, 1/53; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/263; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3064.

^[236] Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr*, 1/52; Begavî, *Mu’cemu’s-sahâbe*, 3/447; İbn Kudâme, *Ensâb*, 305.

^[237] İbn Sa’d, *Tabakât*, 1/215, 3/170; Belâzürî, *Ensâbü’l-eşrâf*, 10/53; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/266.

^[238] Müsned, 5/92; İbn Hibbân, *Sahih*, 6661; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr*, 1/54.

^[239] Buhârî, Fedâilu’s-sahâbe, 5; Ebû Dâvûd, Sünnet, 8; Tirmizî, Menâkıb, 19; Müsned, 3/112.

^[240] Bkz.: Taberî, *Tefsir*, 30/146.

^[241] İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/171; Süyûtî, *Târihu’l-hulefâ*, 60.

- [242] İbn Habîb, *Muhabber*, 12; İbn Hacer, *İsâbe*, 4819.
- [243] Taberânî, *el-Mu`cemü'l-kebîr*, 1/53.
- [244] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/99; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 94.
- [245] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/34.
- [246] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/43.
- [247] Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 157; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 10/238.
- [248] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/12; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 698; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 44.
- [249] İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/266; İbn Hazm, *Cemheretü'l-ensâb*, 108; İbn Kudâme, *Ensâb*, 307.
- [250] Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/335; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/106; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 44.
- [251] Hâkim, *Müstedrek*, 3/78; Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdü'n-nadra*, 2/76.
- [252] Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/333; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/38.
- [253] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/188; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/57.
- [254] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 6/682; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1.
- [255] Kayalık arazide biten, kırmızı renk veren bir bitki.
- [256] Müslim, *Fedâil*, 100; *Muvatta'*, Saç ve Sakal, 3; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/190.
- [257] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 6/683, 688; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/38; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 105.
- [249]
- [244]
- [242]
- [240]
- [230]
- [247]
- [237]
- [234]
- [254]
- [251]
- [235]

[238]

[228]

[231]

[241]

[236]

[257]

[229]

[245]

[248]

[250]

[227]

[255]

[232]

[252]

[239]

[226]

[253]

[233]

[256]

İbn Hacer, *İsâbe*, 4819; Mahmûd Abdülfettah, *Ebû Bekr*, 11.

Kelbî, *Cemhere*, 80; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/169; Buhârî, *Târihu's-sağîr*, 1/57.

İbnü'l-Cevzî, *Telkih*, 104. (İbn Asâkir Abdullah ismini ailesinin verdiğini söyler. İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/34.)

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/202; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/963-978.

Halife b. Hayyât, *Tabakâtu'r-ruvât*, 17; el-Fesevî, *el-Ma'rifetü ve't-târih*, 1/93; Dûlâbî, *el-Kunâ vel-esmâ*, 1/14.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/53; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064; İbn Hacer, *İsâbe*, 4819.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/170; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/52.

[246]

Müsned, 5/92; İbn Hibbân, *Sahih*, 6661; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/54.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/215, 3/170; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/53; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/266.

Bkz.: Taberî, *Tefsîr*, 30/146.

Buhârî, Fedâilu's-sahâbe, 5; *Ebû Dâvûd*, Sünnet, 8; *Tirmizî*, Menâkıb, 19; *Müsned*, 3/112.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/35.

Tirmizî, Menâkıb, 16; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/170.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/52; Begavî, *Mu'cemu's-sahâbe*, 3/447; İbn Kudâme, *Ensâb*, 305.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/53; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/263; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064.

İbn Habîb, *Muhabber*, 12; İbn Hacer, *İsâbe*, 4819.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/171; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 60.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/53.

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/266; İbn Hazm, *Cemheretü'l-ensâb*, 108; İbn Kudâme, *Ensâb*, 307.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/12; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 698; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 44.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/78; Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdü'n-nadra*, 2/76.

Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/335; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/106; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 44.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/34.

Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/99; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 94.

Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 157; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 10/238.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/43.

[243]

Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/333; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/38.

Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 6/682; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/188; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/57.

Müslim, Fedâil, 100; *Muvatta'*, Saç ve Sakal, 3; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/190.

Kayalık arazide biten, kırmızı renk veren bir bitki.

Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 6/683, 688; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/38; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 105.

Altıncı Bölüm:

Ahlakı ve Karakteri

Hız. Ebû Bekir, İslâm ahlakı ile donanmış her yönden örnek bir insandı. Kendisinde pek çok fazileti toplamış üstün bir karakter ve seciyeye sahipti. Hız. Peygamber onun faziletini hakkında “*Güneş, peygamberlerden sonra Ebû Bekir’den daha faziletli birisi üzerine doğup batmadı.*” buyurmuştur.^[258]

Hız. Ali ise onun faziletini vefatı vesilesiyle “Nebevi hilafet inkıtaa uğradı!” şeklinde veciz bir şekilde anlatır.

Hız. Ebû Bekir’in vefatı Müslümanları büyük bir üzüntüye sevk etmiş, insanları derinden sarsmıştı. O gün yaşananları Esîd b. Safvân şöyle anlatır:

“Hız. Ebû Bekir’in vefat ettiği gün halk tıpkı Allah Resûlü’nün (sas) vefatında olduğu gibi dehşete kapıldı. Medine sokakları feryatlar ve hıçkırık sesleriyle çınladı. Ölüm haberini alan Hız. Ali, gözyaşları içinde Halife’nin evine koştu. Evinin önüne varıncaya kadar:

– Nebevi hilafet inkıtaa uğradı, diyerek üzüntüsünü dile getirdi. İzin isteyip içeri girdiğinde Halife’nin üzeri örtülmüştü. Hafifçe örtüyü kaldırdı:

– Allah sana rahmet etsin ey Ebû Bekir! Ey Allah Resûlü’nün ülfet kurduğu dostu; güvendiği sırdaşı; istişare ettiği, yanında huzur bulduğu arkadaşı; İslâm’a ilk koşan, Allah’tan en çok korkan, kâmil imanin zirvesinde olan mütevazı zat! Sen, Allah Resûlü’nü en çok destekleyen, İslâm’a hizmet eden, sahâbîleri korumaya çalışan iyi bir arkadaşın.

Hayırda yarışın öncüsü, iyilikleri saymakla bitmeyen, manevi derecesi en yüksekte olan, mecliste daima Hız. Peygamber’in en yakınında bulunan salih bir insandın. Hâl, hareket ve yaşantısıyla ona en çok benzeyen, şeref ve kerem sahibi son derece güvenilir biriydin. Allah seni İslâm’a yaptığın hizmetler ve Hız. Peygamber’e verdiğin eşsiz destekten dolayı en güzel şekilde mükâfatlandırсын. Herkes onu yalanlarken sen tasdik ettiğin için sana ‘Siddîk’ dedi.

Başkaları cimrilik ederken sen servetini ayakları altına serdin. Başkaları otururken sen kalkıp koştu, dillere destan bir dost oldun. Hicret arkadaşı ve ikinin ikincisi oldun. Ümmete en güzel şekilde halifelik yaptın...” dedi.

Hız. Ali’nin konuşmasını dinleyenler:

– Doğru söylüyorsun ey Allah Resûlü’nün amcaoğlu, dedikten sonra hıçkırıklar içerisinde ağladılar.”[259]

Hız. Ebû Bekir fıtraten halim selim olup, engin bir şefkat ve merhamete sahipti. Bununla birlikte vazife ve mesûliyet hususunda zerre kadar müsâmağa göstermezdi. Hayatının her anında muazzam bir denge ve itidal vardı. Her zaman büyük bir tevazu sergiledi ancak asla zillet ve acziyet göstermedi. Dâimâ vakarlı oldu fakat gurur ve kibre kapılmadı. Son derece mülâyim ve yumuşak huylu, affedici ve müsâmahakâr oldu fakat gerektiğinde sert ve cesur olmasını bildi.

İnsanlarla ilişkilerinde doğruluk ve nezâketi, engin tecrübesi, nefsine hâkimiyeti, hayırseverlik ve samimiyetiyle herkes tarafından çok sevilirdi. Güler yüzü hoş sohbeti ile insanlar onunla kolayca ülfet ederdi. Vakur, cömert ve âlicenap bir karaktere sahipti.

Hız. Ebû Bekir’in faziletleri elbette saymakla bitmez. Onu biraz daha yakından tanımak adına ahlaki özelliklerinin bir kısmını birkaç örnek üzerinden anlatacağız.

Zeki, ufuk sahibi, basiretli ve kararlıydı.

İslâm ile şereflenmeden önce bile olayların sonuçlarını çok önceden görür, arkadaşlarından çok ötelere bakardı. Hız. Peygamber, hemen her meselede onunla istişare eder, “*Ebû Bekir ve Ömer’in görüş birliği yaptığı meselede onlara muhalefet etmem.*”[260] buyurarak görüşlerindeki isabetten dolayı sahâbîleri taltif ederdi.

Hız. Ebû Bekir Kur’ân-ı Kerîm’i, Allah Resûlü’nün (sas) söz ve hareketlerini en iyi ve en hızlı bir şekilde anlama kabiliyetine sahipti. Hız. Peygamber’in vefatından önce ve sonrasında yaşanan olaylar onun basiret ve ufkunu gösteren yalnızca iki örnektir.

Allah Resûlü (sas) vefat ile sonuçlanan hastalığında kendisini iyi hissettiği bir gün Mescid-i Nebevî’ye gitmişti. Onu iyi gören sahâbîlerin iyileşeceğine dair ümitleri arttı. Bundan sonra olanları Câbir b. Abdullah ve Ebû Saîd el-Hudrî şöyle anlatır:

“Allah Resûlü hastalık günlerinden birinde minbere çıkarak bir konuşma yaptı. Konuşmasında:

– Şüphesiz ki şu anda ayaklarım cennet bahçelerinin (Kevser Havzı’nın) üzerinde bulunuyor. Allah bir kulunu dünyada yaşamak ve

istediği en güzel nimetlerden faydalanmak ile Allah'a ulaşmak arasında serbest bıraktı. O, Allah'a vasil olmayı seçti, buyurdu.

Hız. Peygamber'in bu sözleri üzerine Ebû Bekir ağlamaya başladı. Ağlamasının nedenini anlayamamıştık. Yakınında bulunan ensârdan bir zat dayanamadı:

– Niçin ağlıyorsun? Belli ki Allah Resûlü İsrailoğulları'ndan bir adamdan veya bir başkasından bahsediyor, dedi. Oysa o Allah Resûlü'nün kendisini kastettiğinden emindi. Gözyaşları sel olmuş akıyor, bir taraftan da:

– Anam babam sana feda olsun. Hayır, hayır babalarımız canlarımız her şeyimiz sana feda olsun, diye feryat ediyordu. Hız. Peygamber'e ölümü kondurmayan sahâbîler ise bu konuşmayı farklı değerlendiriyor:

– Hız. Peygamber sadece Allah'ın bir kulunu dünya ile ahiret nimetleri arasında tercih yapmasını anlatıyor. Bu sözlerde ağlamayı gerektiren ne var, diyerek tepkilerini devam ettirdiler. O ise:

– Anam babam ona feda olsun! Tercih yapması istenen kul Allah Resûlü'nün ta kendisidir, dedi. Tepkiler devam edince duruma müdahale eden Hız. Peygamber:

– *Ağlama ey Ebû Bekir! İnsanların mal ve arkadaşlık yönünden üzerimizde en çok hakkı olan ve en fazla minnet duyacağımız kişi sensin. Şayet birini dost edinecek olsaydım, Ebû Bekir'i dost edinirdim. Lakin İslâm kardeşliği ve iman sevgisi vardır. Sen benim kardeşim ve sahâbimsin. (Kendini kastederek) Arkadaşınız Allah'ın halîlidir. Mescide açılan bütün (husûsî) kapılar kapatılsın, sadece Ebû Bekir'in kapısı açık kalsın, buyurdu.”^[261]*

Ridde olaylarının yaşandığı sırada olanlar ise Hız. Ebû Bekir'in basiret ve kararlılığını gösteren en önemli olaydır. Hız. Peygamber vefat ettikten sonra gelişen olaylar sonucunda dinden dönenlere karşı savaşmaya karar vermişti. Hız. Ömer dâhil bütün sahâbîler ona karşı çıktı. Çok yumuşak biri olarak tanınan Hız. Ebû Bekir onların itirazlarına rağmen kararından vazgeçmedi.

Ebû Hüreyre (ra) ve Enes b. Mâlik o günleri şöyle anlatır:

“Allah Resûlü vefat edip Ebû Bekir halife olduğu sıralarda birçok Arap kabilesi dinden döndü. Kelime-i şahadet getirmeye devam eden bu insanlar zekât vermeyi kabul etmiyordu. Ebû Bekir onlara karşı savaş açınca Ömer:

– Bütün Araplarla savaşmak mı istiyorsun? Bu insanlara karşı nasıl savaş açarsın! Allah Resûlü ‘*Lâ ilâhe illallah*’ deyinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum. ‘*La ilahe illallah*’ diyen sorumluluğu hariç malını ve canını benden korumuş olur. Bundan sonra hesabı Allah’a aittir.’ buyurmadı mı, diyerek itiraz etti. Ebû Bekir:

– Namazla zekâtı birbirinden ayıranla savaşırım. Zekât maldan alınması gereken bir haktır. (Kişiler onu ödemekle sorumludurlar.) Vallahi Allah Resûlü’ne verdikleri bir dalı, bir deveyi ya da yuları dahi bana vermezlerse onu vermeyenlerle savaşırım, dedi.

Gelişen olaylar onu haklı çıkardı. ‘Anladım ki Allah, Ebû Bekir’in kalbini savaş konusunda aydınlatmış. Onu dinleyince haklı olduğunu gördüm.’ diyen Ömer gibi birçok kişi, Halife’yi ileri görüşlülüğünden ve kararlı duruşundan dolayı takdir etti.”^[262]

Tâbiîn âlimlerinden Ebû Recâ’ el-Utâridî anlatıyor:

“Medine’ye gittiğimde insanların bir araya toplandığını gördüm. Aralarından biri bir adamı alnından öpüyor ve:

– Canım sana feda olsun! Sen olmasaydın, biz helak olmuştuk, diyordu. Merak ettim.

– Alnı öpülen kim, öpen kim, diye sordum.

– Şu Ömer b. Hattâb’dır. Zekât vermeyi reddeden mürtetlerle savaşmasından dolayı görüşünü takdir ettiği Ebû Bekir’i alnından öpüyor, dediler.”^[263]

Vekî’ b. Cerrâh ise o günlerle ilgili, “Ebû Bekir’in kararlılığı olmasaydı Müslümanlar dağılıp gitmişlerdi.” derdi.^[264]

Onun basiret ve ufkunu gösteren olaylardan birini de Abdullah b. Abbâs şöyle anlatır:

“Müşrikler Allah Resûlü’nü (sas) Mekke’den çıkardıklarında bundan sonra olacakları tahmin eden Hz. Ebû Bekir:

– Innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn. Peygamberlerini memleketlerinden çıkardıkları için helak olacaklar, dedi ve yakın zamanda müşriklerle Müslümanların savaş yapacaklarını tahmin etti. Nitekim bir süre sonra **“Kendileri ile savaşılana zulme uğramış olmaları nedeniyle savaşmaya izin verildi...”**^[265] ayeti nazil oldu.”^[266]

Müslümanların büyük zaferler kazanıp, büyük ganimetler elde edeceklerini ancak bunların başlarını döndürerek onları fitneye sürükleyeceğini çok önceden görmüştü. Hastalandığında ziyaretine giden Selmân-ı Fârisî (ra):

– Ey Allah Resûlü'nün Halifesi! Sanırım bundan sonra sizden tavsiye isteme imkânı bulamam. Bana tavsiyede bulunur musunuz, diye rica edince:

– Elbette ey Selmân! Bundan sonra fetihler olacak. Ondan yiyecek ve giyeceğinizin çok ötesinde faydalanacaksınız. O zaman geldiğinde insanların hukukunu gözet. İyi bil ki, beş vakit namazını kılan kişi sabah akşam Allah'ın himayesindedir. Onun himayesinde olan kişiyi öldürmekten sakın! Yoksa Allah kıyamet günü geldiğinde himayesinde olanın hesabını sorar. Veremezsen yüz üstü cehenneme atılırsın, dedi.^[267]

Sadakat ve teslimiyette en öndeydi.

Hız. Ebû Bekir hayatı boyunca ayakların kayacağı pek çok olayda samimiyet ve teslimiyet imtihanına tabi tutuldu. Hepsinden alınının akıyla çıkmayı başardı. Vefat etmek üzereyken de aynı teslimiyet içindeydi. Hastalanınca dostları ziyaretine gitmişlerdi. Hâl hatır sorduktan sonra:

– Senin için doktor çağırmamızı ister misin? Hâlini görür, muayene ederdi, dediler.

– Doktor beni gördü, dedi.

– Hastalığın için ne dedi, diye sordular. Doktordan kastı Allah Teâlâ olan Halife:

– Ben dilediğime dilediğimi yaparım, dedi, diyerek Hûd suresinin 107. ayetine işaret etti.^[268]

Allah Resûlü (sas) ve ona inen vahiy hakkında bir an bile tereddüt etmedi. Teslimiyet kelimesi geçtiğinde akla ilk gelen kişi olacak kadar teslimiyet sahibiydi. Mekke döneminde meydana gelen şu olay onun Kur'ân-ı Kerîm'e ve Allah Resûlü'nün (sas) peygamberliğine olan kuvvetli imanı, sağlam tevhid inancına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Bizans ve Sâsânî devletleri arasında 611-619 yılları arasında devam eden savaşlarda Sâsânîler üstünlük sağlayarak Suriye ve Filistin'i işgal etmişlerdi. Bizans'ın mağlûbiyeti üzerine Mekkeli

müşrikler ateşperest İranlılar'ın tarafını tutmuşlar, onların Ehl-i kitap olan Bizans'a üstün geldikleri gibi kendilerinin de Müslümanlara üstün geleceklerini söylemeye başlamışlardı. Bunun üzerine Rûm suresi nâzil olmuş ve Rumlar'ın bu yenilgiden sonra üç ile dokuz yıl içinde galip gelecekleri haber verilmişti.^[269] Ayetler hakkında en küçük bir şüphesi olmayan Hz. Ebû Bekir, müşriklerin karşısına dikildi. Ehl-i Kitap'ın on yıl içinde savaş kazanacağına dair Übey b. Halef ile 100 deve karşılığında iddiaya girdi. Bu hâdise, bahse girmenin haram kılınmasından evveldi. Kur'ân-ı Kerîm'in bu mucizesi 627 tarihinde meydana gelen Ninevâ Savaşı'nda gerçekleşti. Cenâb-ı Hak'ın verdiği haber doğru çıkınca pek çok kişi Müslüman oldu. Hz. Ebû Bekir de o sırada hayatta olmayan Übey'in mirasçılarından aldığı 100 deveyi Hz. Peygamber'in emri üzerine fakirlere dağıttı.^[270]

Bir başka olay Hudeybiye Barış Antlaşması sırasında yaşandı. Antlaşma Müslümanlar aleyhine kabul edilmeyecek kadar ağır müeyyideler içeriyordu. Üstelik tam o sırada müşrikler tarafından yıllardır zincirlere bağlı olarak hapiste tutulan Ebû Cendel, kaçarak Müslümanlara sığındığı hâlde anlaşma gereği geri veriliyordu. Olanlar adalet duygusu çok yüksek olan Hz. Ömer'in tahammül sınırlarını aştı. Öfkeyle Huzur-u Saadete çıktı.

– Ya Resûlallah! Sen gerçekten Allah'ın Resûlü değil misin? Biz hak, onlar batıl yolda değil mi, diye feveran etti. Allah Resûlü (sas):

– Evet, ben Allah'ın Nebîsiyim, buyurarak onu sakinleştirmeye çalıştı. Hz. Ömer ise hâlâ:

– Biz hak üzere düşmanlarımız batıl da değil mi, diye sormaya devam etti. Hz. Peygamber:

– Elbette hak üzereyiz, buyurdu. Hz. Ömer:

– Sen bize Mescid-i Harâm'a gireceğimizi, Kâbe'nin anahtarını alacağımızı söylemedin mi? Halbuki ne biz ne de kurbanlarımız oraya ulaşamadı, dedi. Hz. Peygamber:

– Ben size bu sözü, bu sefer için mi söyledim, diye sordu. Hz. Ömer:

– Hayır, özellikle bu sefer için olduğunu bildirmediğiniz, dedi. Hz. Peygamber:

– Yine söylüyorum. Oraya girecek, Kâbe'nin anahtarını alacaksınız. Ben de siz de orada tıraş olup ihramdan çıkacağız. Uhud savaşını unuttunuz mu? Arkanızı dönüp kaçarken ben sizleri

cihada çağırılmışım. Ahzâb savaşını unuttunuz mu? Düşman üstün ve alttan sel gibi üzerinize geliyordu. O zaman gözler yerinden fırlamış kalpler korkudan hançerelere gelmişti. Şu günü unuttunuz mu? Şu günü unuttunuz mu, diyerek birçok şeyi hatırlattı. Hz. Ömer:

– Öğleyse dinimiz hususunda bu aşağılanmaya niçin katlanıyoruz, diyerek kalbini hüznü boğan sıkıntısını dillendirdi. Hz. Peygamber:

– Ben Allah'ın Resûlüyüm. O'nun emirlerine göre hareket eder, emrine karşı gelmem. O elbette bana yardım edecek, bir çıkış yolu gösterecektir, buyurarak yaptıklarını kendi inisiyatifiyle değil Allah'ın emriyle yaptığını bildirdi.

Hz. Ömer ikna olamamıştı. Hz. Peygamber'in huzurundan ayrılıp Hz. Ebû Bekir'in yanına gitti.

– Ey Ebû Bekir! O gerçekten Allah'ın nebîsi değil mi, diye sordu. Hz. Ebû Bekir sorunun sebebinin farkındaydı. Hiç tereddüt etmeden:

– Elbette Allah'ın Resûlü'dür, dedi. Hz. Ömer:

– Öyleyse bu antlaşmayı niçin kabul ediyor, diye dert yandı. Teslimiyetin zirvesinde olan Hz. Ebû Bekir, adalet duygusu hususunda hassasiyetin zirvesinde olan Hz. Ömer'e:

– O Allah'ın Resûlü'dür. Ona asla isyan etmez. Allah onun yardımcısıdır. Onun emirlerine teslim ol! Allah'a yemin ederim ki, o doğru yoldadır, diyerek Hz. Ömer'i vesveseden kurtarmaya çalıştı. Sonunda da ikna etmeyi başardı. [\[271\]](#)

Hz. Ebû Bekir'in sorgusuz sualsiz Hz. Peygamber'e teslimiyeti hususundaki en meşhur olay Mirâc hadisesindeki tavrıdır. Mirâc haberiyle şaşırıp kalanlar bu haberi duyar duymaz Hz. Ebû Bekir'e koşup anlatmışlardı. Mantık dışı buldukları bu olayı Hz. Ebû Bekir'in kabul etmeyeceğini beklerken ondan “Eğer bunu Muhammed söylediye şeksiz şüphesiz doğrudur! Siz buna hiç şaşmayın!” cevabını almışlardı.

Hz. Peygamber'i şeksiz şüphesiz tasdik etmesi üzerine Hz. Ebû Bekir'e bu olaydan sonra Sıddîk denildi. Çünkü o, Allah Resûlü'nün (sas) Allah'tan getirdiğini söylediği her şeyi tasdik ediyor ve bunlara iman ediyordu.

Allah korkusu çok fazlaydı.

Hz. Ebû Bekir'in hayatına bakıldığında Allah korkusundan sık sık titreyip sarsılan, gözyaşı döküp ağlayan bir sahâbîyle karşılaşılır.

Bedir esirleri meselesinde, Akra b. Hâbis'in başkan olmasında ve daha pek çok yerde gözyaşlarına boğulmuştur. Allah korkusu onda yalnızca gözyaşı olarak tezahür etmez, onu haramlardan veya harama düşmekten şiddetle sakındırırdı.

Onun Allah korkusunun ne kadar büyük olduğunun örneklerinden birini Abdullah b. Ömer anlatır:

“Yer dehşetli bir sarsıntıyla sarsıldığında...”^[272] ayetleri nazil olunca Hz. Ebû Bekir ağlamaya başladı. Onu teselli eden Allah Resûlü (sas):

– Niçin ağlıyorsun ey Ebû Bekir! *Hata yaptığınızda veya günah işlediğinizde Allah sizleri affediyor. Tıpkı sizden sonra gelecek ümmet hata yaptığı veya günah işlediğinde onları bağışlayacağı gibi, buyurdu.*^[273]

Bir başka örneği Ebû Râfi'(ra) anlatıyor:

“Sıkışık bir zamanda ailemin yiyecek ihtiyacını karşılamak için iki gümüş bileziği satmak üzere çarşıya gitmiştim. Yolda Ebû Bekir es-Siddîk ile karşılaştım. Nereye gittiğimi sordu. Elimdekileri göstererek:

– Ailemin ihtiyaçlarını karşılamak için şu bilezikleri satmaya gidiyorum, deyince

– Bende şu elimdeki dirhemlerle güzel gümüş almaya çıkmıştım, dedi. Bilezikleri terazinin bir tarafına, dirhemleri diğer tarafına koyarak tarttı. Bilezikler birazcık ağır geldi. Orada bulunan kişilerden bir makas istedi. Ben müdahale ettim.

– Sübhânallah! Aramızda o kadcıkcık şeyin lafı mı olur. O da senin olsun, deyince

– Sen fazlalığı bana bırakıyorsun ama Allah bırakmıyor. Allah Resûlü, “*Altın ile altın, gümüş ile gümüş satıldığında eşit olmalıdırlar. Aksi takdirde fazla alanda verende cehenneme gider.*” buyurdu, diyerek kabul etmedi.”^[274]

Ağaç üzerine konan bir kuş gördüğünde, yaşadığı her anın hesabını vereceğini düşünerek gıpta eden Hz. Ebû Bekir:

“Ne mutlu sana ey kuş! Bilsen senin yerinde olmayı ne kadar çok isterdim. İstedığın ağaca konuyor, dilediğin yiyeceği dilediğin kadar yiyip istediğin yere uçuyorsun. Bütün bunlardan dolayı ne hesaba çekileceksin ne de cezalandırılacaksın. Vallahi (Rabbimin huzurunda hesaba çekilecek) bir insan olmaktansa, yolun kenarında bir ağaç

olmayı, bir devenin gelip beni ağzına alarak çiğneyip yutmasını ve gübre olarak çıkarmasını ne kadar isterdim.” derdi.^[275]

Hız. Ebû Bekir’in vefatı yaklaşınca Allah korkusuyla “Hayvanların yediğı şu yeşillikler gibi bir yeşillik olmayı ve bir hayvanın gelerek beni yiyip yok etmesini ne kadar isterdim!” dediğı rivayet edilir.^[276]

Allah korkusu kalbinin derinliklerine kadar öğle sirayet etmişti ki sorumluluklarına dair bir ayet ya da hadis duyduğunda onu hakkıyla yapabilir miyim düşüncesinden rengi kaçır, yüzü solardı. Bu korkuya dair bir olayı bizzat Hız. Ebû Bekir anlatıyor:

“Allah Resûlü’nün yanında bulunduğum bir sırada vahiy geldi. Vahiy kesilince bana döndü:

– Ey Ebû Bekir! Nazil olan ayeti sana okumamı ister misin, diye sordu ve **“Kim bir kötülük, yaparsa onun cezasını görür ve kendisi için Allah’tan başka dost da yardımcı da bulamaz.”**^[277] ayetini okudu.

O an korku ve endişeden sırtıma bir ağrı girdi. Sendelemeye başladım. Durumumu fark eden Allah Resûlü beni tuttu ne olduğunu sordu. Ben:

– Anam babam sana feda olsun ey Allah’ın Resûlü! Hangimiz kötülük yapmıyoruz ki? Yaptıklarımızdan dolayı cezalandırılırsak hâlimiz nice olur? Nasıl kurtuluşa ereriz, diye sordum. Allah Resûlü:

– Allah sana rahmet etsin ey Ebû Bekir! Sen hiç üzölmüyor musun? Hastalanmıyorsun? Sıkıntı ve zorluk çekmiyor musun? İşte bu sıkıntılar onları affettiren sebeplerdir. *Sizler yaptığınız kötölüklerin cezasını bu dünyada çekecek ve Allah’a günahsız olarak kavuşacaksınız. Diğer kâfir olanlara gelince kötölükleri onlar için birikecek ve neticede bunun cezasını kıyamet günü çekeceklerdir,* buyurdu.”^[278]

Hız. Peygamber’i canından öte severdi.

Hız. Ebû Bekir’in Peygamber Efendimize olan sevgisi, canını ona feda edercesine insanları kıskandıracak türden bir sevgiydi. Mekke’deyken müşriklerin onu üzdüklerini duysa hiçbir şey düşünmeden olay yerine koşar, onu kurtarmak için canını ortaya koyardı. Bu yüzden defalarca dayak yemiş, aldığı darbelerin etkisiyle günlerce ölüm döşeginde yatmıştı.

Hicret sırasında Hz. Peygamber'e zarar gelir korkusuyla yol boyunca telaşlanmıştı. Olası bir saldırıya karşı kendini hedef yapmak için bir öne bir arkaya geçip durmuştu Mağarada saklandıklarında canını ortaya koyarak sevgisinin büyüklüğünü tüm insanlığa gösterdi. Hz. Peygamber vefat ettikten sonra ismi nerede anılsa duygulanıp ağlardı.

Sevgisi kimi zaman Hz. Peygamber tarafından ifade buyrulur, kimi zaman ise bizzat kendisi söylerdi.

Allah Resûlü (sas) bir grup sahâbîyle otururken *“Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi. Onlar güzel koku, kadın ve göz aydınlığım olan namazdır.”*^[279] buyurunca söz alan Hz. Ebû Bekir:

– Bana da dünyamızdan üç şey sevdirdi. Sizin cemâlinize bakmak, Allah için infak ederek sizin hoşnutluğunuzu elde etmek ve size yaklaştıracak vesileler bulmaktır, dedi.^[280]

Onun Peygamber aşkı; “Hz. Ebû Bekir namazının, orucunun çokluğu ile değil kalbindeki sevgi sebebiyle insanlardan daha faziletli oldu.”^[281] sözleriyle anlatılır.

Abdullah b. Zübeyr'in rivayet ettiği şu hadis bile tek başına onun Hz. Peygamber'i ne kadar çok sevdiğini anlatmaya yeterli olmaktadır.

Hz. Peygamber ***“Eğer onlara, kendinizi öldürün yahut yurtlarınızdan çıkın, diye emretmiş olsaydık, içlerinden pek azı müstesna, bunu yapmazlardı...”***^[282] ayeti nazil olunca ashâbına okudu. Orada bulunan Hz. Ebû Bekir:

– Ya Resûlallah! Bana ölmemi emretseniz tereddüt etmeden hemen şimdi şuracıkta kendimi öldürürüm, dedi. Duygulanan Hz. Peygamber “Doğru söylüyorsun!” buyurdu.^[283]

Allah Resûlü'nü (sas) sevdiği gibi onun ailesini de çok sever, yeri geldiğinde kendi ailesinden daha çok sevdiğini açıkça söylerdi. Konuşmalarında sık sık “Allah Resûlü'ne olan sevgi ve saygınızı, ehl-i beytine davranışlarınızla gösterin.” derdi.^[284]

Ehl-i Beyt'e olan sevgisini sözleriyle de tavır ve hareketleriyle de gösterirdi.

Ukbe b. Hâris anlatıyor:

“Allah Resûlü'nün vefatından birkaç gün sonraydı. İkinci namazından sonra Ebû Bekir ile birlikte Mescid-i Nebvî'den çıkıp

yürümeye başladık. Ali, Ebû Bekir'in hemen yanında yürüyordu. Biraz ilerde çocuklarla oyun oynayan Hasan'a rastladık. Onu gören Ebû Bekir duygulandı. Hemen Hasan'ın yanına gitti. Severe kucakladı. Bağrına bastı, şefkatle sarıldı, sonra omzuna aldı.

– Anam babam sana feda olsun, dedikten sonra yanındakilere döndü:

– Hasan babasına değil daha çok Allah Resûlü'ne benziyor. İnsanlar arasında Allah Resûlü'ne en çok o benziyor, dedi.

Olanları izleyen Ali, oğlunun Hz. Peygamber'e benzetilmesine çok sevindi. Sevinci tebessüm olarak yüzüne yansıdı.”[\[285\]](#)

Hayatını Peygamber Efendimize adayan Hz. Ebû Bekir'in sünnete sıkı sıkıya bağlı olacağı da muhakkaktır. Sünnete uymakta olduğu gibi bidat konusunda da son derece hassastı. Yeni bir şey ihdas etmemek için Halife olduğu ilk günden itibaren dikkat etti. Toplumsal baskılara karşı kararlılığını ortaya koydu. Halka yaptığı bir konuşmasında “Ben yeni esaslar koymayacak, sünnete tabi olacağım.” diyerek sünnet ve bidat konusundaki tavrını açıkça ifade etti. Dediği gibi de yaptı.

Ukbe b. Âmir anlatıyor:

“Şam tarafına gönderilen İslâm orduları komutanlarından Amr b. Âs ve Şürahbîl b. Hasene zaferden zafere koşuyor, her defasında zaferlerini bir ulakla Halife'ye bildiriyorlardı. Bir seferde bu görevi bana verdiler. Beni savaştıkları ordu komutanının başıyla Halife'ye gönderdiler. Huzura varınca düşmanın kesik başını Halife'nin önüne koydum. Şaşırان Halife yapılan şeyden rahatsız oldu. Bunu fark edince:

– Onlarda bize aynısını yapıyorlar, dedim. Halife:

– Bundan sonra Fars ve Rumların yaptıklarını mı yapacağız? Bir şey yapmak veya yapmamak için kitap ve sünnet bize yeter, dedi.”[\[286\]](#)

Hayır ve iyiliğin öncüsüydü.

Hz. Ebû Bekir sosyal yönü ve insanlarla ilişkileri son derece güçlü biriydi. Çevresindeki insanlara ve olaylara karşı son derece duyarlı, sorumluluk sahibiydi. Rabbine, ailesine, topluma ve insanlığa karşı sorumluluklarını yerine getirmeyi zor zamanlarda dahi ihmal etmezdi.

Cahiliye döneminde de insanların hayır ve iyiliği için çırpınırdı. İslâm ile şereflenince her yönden hayrın öncüsü oldu. Yıllar yılı biriktirdiği servetini işkence gören Müslüman köleleri kurtarmak için feda etti. Pek çok sahâbînin İslâm ile şereflenmesine vesile oldu. İnsanların Hz. Peygamber ile yan yana görünmekten çekindiği zamanlarda onu korumak için defalarca canını ortaya koydu, Mekkeli müşriklerin karşısına dikildi. İslâm davetinin hedefe ulaşması için malı mülkü, canı ve ailesiyle seferber oldu. Bu yaklaşımı onu hayır yarışında en önlere taşıdı.

O günlere ait bir anısını anlatan Hz. Ömer şöyle der:

“Allah Resûlü bize Tebük Seferi için yardım çağrısı yapmıştı. Çağrı malî durumumun iyi olduğu bir zamana denk geldi. Kendi kendime, ‘Bugün Ebû Bekir’i geçemezsem bir daha asla geçemem.’ dedim. Malımın yarısını alıp doğruca Allah Resûlü’ne gittim. Götürdüklerimi takdim edince bana:

- Ailene ne bıraktın, diye sordu. Ben de:
- Bir bu kadar da eve bıraktım, dedim. Tam o sırada Ebû Bekir geldi. Hz. Peygamber ona da:
- Ailene ne bıraktın, diye sordu.
- Allah ve Resûlünü bıraktım, değince kendi kendime:
- Sanırım, onu hiçbir zaman ve hiçbir hususta geçemeyeceğim, dedim.”[\[287\]](#)

Abdurrahman b. Ebû Bekir’in anlattığı bir olay onun hayır ve iyilik konusundaki öncülüğünü gösteren örneklerden sadece birisidir.

“Allah Resûlü (sas) bir gün sabah namazını kıldırdıktan sonra cemaate döndü.

- Bugün içinizden kim oruç tuttu, diye sordu. Babam Ebû Bekir:
- Bugün oruç tutmak için niyet ettim, dedi. Allah Resûlü:
- Bu sabah içinizde hasta ziyareti yapan biri var mı, diye sordu. Hz. Ömer:
- Ya Resûlallah! Sabah namazını daha şimdi kıldık. Nasıl hasta ziyaret etmiş olabiliriz ki, deyince babam:
- Kardeşim Abdurrahman b. Avf’ın hasta olduğunu haber almıştım. Mescide gelirken nasıl olduğunu sormak için evine uğradım, dedi. Sormaya devam eden Allah Resûlü:
- Bugün bir miskini doyuran var mı, buyurdu. Hz. Ömer yine:
- Ya Resûlallah! Sabah namazını henüz kıldık, dedi. Babam:

– Mescid-i Nebevî'ye girerken bir dilenciyle karşılaştım. Önünden geçenlerden bir şeyler istiyordu. Oğlum Abdurrahman'ın elindeki ekmek parçasını alıp dilenciye verdim, dedi. Duyduklarından memnun olan Allah Resûlü babama:

– Seni cennetle müjdeliyorum, buyurdu. Hz. Peygamber'i duyan Hz. Ömer:

– Cenneti kaçırdık, diyerek ah vah edince

– Allah Ömer'e rahmet etsin! Allah Ömer'e rahmet etsin! Ne zaman onunla hayır yarışına girdiyse Ebû Bekir onu hep geçti, buyurdu.”[288]

İnsanlara örnek olacak bir iyilik yapmak ne kadar büyük bir fazilet ise onları kötülüğe sevk edecek şeylerde öncülük etmek de bir o kadar büyük bir felakettir. Konuya dikkat çeken Allah Resûlü (sas) hayra da şerre de vesile olanı, onu yapan gibi saymıştır. İnsanların birbirinden etkilendiğinin idrakinde olan Hz. Ebû Bekir, hayırda öncü olmaya özen gösterdiği kadar şerre sebep olmama hususunda da hassasiyet gösterirdi.

Ebû Berze (ra) anlatıyor:

“Hz. Ebû Bekir'in hilafeti döneminde bir adam kendisine çok kaba davranmış, sövüp saymıştı. Halife'nin o an kızgınlıktan rengi değişti. O güne kadar onun bu kadar çok kızdığını görmemiştim. Dayanamayıp ileri atıldım:

– İzin ver şu adamın boynunu vurayım, dedim. Öldürmekten bahsettiğimi duyunca konuyu değiştirdi. Adamın kabalığını görmezden geldi. Evlerimize döndükten bir süre sonra Halife beni çağırttı. Yanına gidince:

– Ey Ebû Berze! Biraz önce bana ne demiştin, diye sordu. Hatırlamadığımı söylediğimde

– Hatırlamaya çalış, dedi.

– Gerçekten hatırlamıyorum, dedim.

– Ben sana hatırlatayım. Bir adama kızdığımda bana ‘İzin ver adamın boynunu vurayım.’ dedin. İzin verseydim gerçekten öldürecek miydin, diye sorunca

– Elbette. Vallahi şimdi emretsen yine gidip boynunu vururum, dedim.

– Yazık sana ey Ebû Berze! Allah Resûlü'nden sonra bu şekilde hareket edip insanlara zulüm mü edeceğiz? Hiç kimsenin bunu yapmaya hakkı yoktur, dedi.”[289]

İnfak ve cömertlikte en öndeydi.

Hız. Ebû Bekir'in cömertliğı Allah ve Resûlü tarafından övgüyle anılmıştı. Onun cömertliğı diğler insanlardan çok farklıydı. İslâm ile şereflendiğı günden vefat edinceye kadar tüm servetini İslâm davası için harcamıştı. Canı, malı, zamanı, ailesi ve bütün imkânıyla Allah ve Resûlü'nün hizmetine koşmuştu. Hız. Peygamber yalnızca Hız. Hatice ve onun malını kendi malı gibi harcardı.^[290]

Bu içindir ki Allah Resûlü (sas) *“Bana hiçbir mal Ebû Bekir'in malı gibi fayda vermedi.”* sözleriyle kendisini defalarca taltif etti. Gözyaşları sel olan Hız. Ebû Bekir de: “Canım ve malın yalnızca sana aittir ya Resûlallah!” diyerek gönüllere taht kurdu.^[291]

Mekke'de servet değerinde bir parayı harcayarak işkence yapılan köleleri satın alan sonra onları azat eden Hız. Ebû Bekir, cömertliğini Medine'de de sürdürdü. Mescid-i Nebevî'nin yerini satın almak gibi birçok hayra vesile oldu.

Allah Resûlü (sas) Mescid-i Nebevî'nin yapımına kadar vakit geldiğinde nerede bulunuyorsa orada namaz kılıyordu. Mescid-i Nebevî'yi yaptıracığı zaman yer sahiplerinden yerin değerini söylemelerini istedi. Onlar:

– Ya Resûlallah! Onun için para istemeyiz. Onu Allah için hibe ediyoruz, dediler. Ancak Allah Resûlü (sas) tekliflerini kabul etmedi. Bunun üzerine on dinara satabileceklerini söylediler. Söylenen rakamı kabul eden Peygamber Efendimiz ücretini Hız. Ebû Bekir'den alarak yer sahibine ödedi.^[292]

Cömertliğı halifelik döneminde de aynen devam etti. Savaşlarda elde edilen ganimetlerin başkomutanlık hakkı Medine'ye gönderilirdi. Gelen ganimetleri vakit kaybetmeden ilgili yerlere dağıtır, kendisine düşen ve her biri servet değerindeki paya dokunmaz cephedeki askerlere dağıtılması için geri gönderdi.

İyiliğı emreder, kötülükten sakındırırdı.

İslâm ile şereflendiğı günden itibaren çevresindeki insanları iyi ve güzele teşvik etmekten geri durmadı. Birinin hata yaptığını gördüğünde duyarsız kalmak ve görmezden gelmek bir yana hemen yardımına koşardı. Sözleriyle kalbini rahatlatır, sorununu çözerdi. Halkı sürekli iyi ve güzeli yapmaya teşvik etti. Halife olduğunda

görevlendirdiği vali ve komutanların her birine ayrı ayrı tavsiyelerde bulunarak onlardan da başkalarını iyi ve güzele teşvik etmelerini istedi.

Mûsâ b. Ukbe anlatıyor:

“Hz. Ebû Bekir halka bir konuşma yapmıştı. Bu konuşmasında:

– ...Size takvayı, Allah’ın emirlerine sıkı sıkıya sarılmayı tavsiye ediyorum. İyi bilin ki ihlâsla söylenen şهادetten sonra kişiyi hidayete sevk eden en salim yol, Allah’ın lütfuyla işlerinizi üstlenen kişileri dinlemek ve onlara itaat etmektir. Onları dinleyen, iyiliği emretmeyi ve kötülükten sakındırmayı sürdüren kişi kurtuluşa ermiş, kardeşlik haklarını ifa etmiştir.

Hevâ ve arzularınıza tabi olmaktan sakının! Hevâ ve tamahlarının isteklerini yerine getirmekten sakınan ve öfkesine mağlup olmayanlar kurtulurlar. Övünüp durmaktan da sakının! Topraktan yaratılıp tekrar toprağa döndürülecek, bedeni orada haşerele tarafından yenilecek kişiye övünmek yakışmaz. Bugün hayattayken yarın ölebilecek insan ne diye övünür!... dedi.”^[293]

Halkı ve çevresindekileri yalnızca yapılan bir hatadan dolayı değil ileriye matuf yapılması muhtemel hatalarla ilgili de uyarırdı. Mescitlerin Allah’ı anma yerleri olduğunu düşünür, boş sözlerin sarf edildiği eğlence mekânları hâline getirilmemesini isterdi.

Bir konuşmasında konuyu yine mescitlere getirdi, “İnşallah yakında Şam’ı fethedeceksiniz. Verimli topraklara gidecek, karnınızı ekmek ve yağla doyuracak, mescitler yapacaksınız. Bunu yaptığınızda mescitleri vakit geçirilecek eğlence yerleri yapmaktan sakının. Zira orası, Allah’ın anıldığı yerlerdir.” dedi.^[294]

Biri kendisinden tavsiye istediğinde sevinir, bilgi ve tecrübesini asla esirgemezdi.

Râfi’ b. Amr / Ebû Râfi anlatıyor:

“Ben cahiliye döneminde kervanlara baskın yapar, insanları tuzağa düşürüp soyardım. Bunun için kuş yuvalarına su koymak gibi birtakım tuzaklar kurar, sık sık tuzakları kontrol ederdim. Koyduğum işaretlerin yardımıyla oradan geçenleri kolayca yakalardım.

İslâm ile şereflendikten sonra Amr b. Âs komutasındaki İslâm ordusuyla Zâtüsselâsil Seferi’ne katıldım. Tay Dağı’na varınca Amr b. Âs yol gösterecek birini aradı. Çevresindekiler:

– Buraları en iyi Râfi’ b. Amr bilir. Cahiliye döneminde buralarda soygun yapardı, dediler. Komutanın emriyle orduya rehberlik ettim. Daha sonra içlerinde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in de bulunduğu bir ordu bize yardıma geldi. Komutan savaş başlamadan önce bize:

– Sahâbîlerden birini kendinize arkadaş seçin, diye emretti. Kendi kendime: ‘Sürekli arkadaş olacağım birini seçmeliyim!’ dedim. Hz. Ebû Bekir’in yanına giderek kendisiyle arkadaş olmak istediğimi söyledim. Kabul etti. Fedek kumaşından bir cübbesi vardı. Binekle yol aldığı sırada onu üzerine örterdi. Mola verdiğimiz zaman birlikte kullanırdık. Savaş bitince geri döndük. Ayrılık vakti gelince kendisine:

– Biri sana yol boyunca arkadaşlık etti. Ama senden yeterince istifade edemedi. Şimdi de ayrılıp memleketine gidecek. Her istediği zaman Medine’ye gelemez. Bildiğin gibi onun senin üzerinde kardeşlik hakkı vardır. Ona uzatmadan, unutamayacağı öz bir tavsiyede bulunur musun, dedim. Sözlerimden memnun kalan Hz. Ebû Bekir:

– Allah sana iyilik ihsan etsin! Allah sana iyilik ihsan etsin! Bârekallah! Bârekallah, diyerek beni tebrik etti. Ardından da:

– Farz namazları vaktinde kıl, zekâtını malının iyisinden ve gönül hoşluğu ile ver, oruç tut, hacca git. İyi bil ki Müslüman olanın hicret etmesi çok güzel bir ameldir. Hicretle birlikte cihat etmek daha da güzeldir. Ama sakın iki kişiye dahi olsa emir olma, dedi. Ben:

– Hepsini anladım da ‘Emir olma!’ sözünü pek anlayamadım. İnsanlar şeref ve iyiliğe emir olmakla ulaşıyorlar. Etrafıma baktığımda emirlerin genelde insanların en faziletlieleri olduğunu görüyorum, dedim. Hz. Ebû Bekir:

– Kısa ve özlü konuşmamı istediğin için bunun sebebini açıklamadım. Bugün emirlik yapmak insanlar için sıradan bir vazifeden ibarettir. İleride kalpler katılaştıkça, ahlak bozulacak, ehil olmayanlar amir olacaklar. O gün emir olanların hesabı uzun, azapları şiddetli olacaktır. Çünkü amirler konumları itibarıyla müminlere zulmetmeye en yakın kişiler olacaklar. Sende bilirsin ki müminlere zulmedenler Allah’ın gazabına uğrarlar. Çünkü onlar Allah’ın dünyadaki komşuları ve misafirleridir. Sizden birinin komşusunun koyunu veya devesine zarar gelse ‘Vah vah! Komşumun koyunu veya devesi telef oldu.’ diye gün boyunca üzülür,

kızgınlıktan bağırıp çağırırsınız. Şüphesiz ki Allah komşusunun başına gelene sizden daha çok merhamet eder, dedi.

Aradan yıllar geçti. Allah Resûlü (sas) vefat edince Hz. Ebû Bekir halife oldu. İlk fırsatta Medine'ye ziyaretine gittim. İnsanların olmadığı bir sırada yanına girdim. Benimle yakından ilgilendi. Sohbet sırasında 'Bana iki kişiye dahi emir olma demiştin!' diyerek sözü 'Sen ne için halife oldun!' demeye getirdim. Son derece nazik, ince ruhlu biri olan Halife bana kızmadığı gibi

– Doğru söylüyorsun. Allah Resûlü'nün vefatıyla insanlar büyük bir tehlike içine girdiler. Küfre geri dönmelerinden korktum. Arkadaşlar ısrar edince emir olmayı kabul ettim. Her şeye rağmen yine de senden özür dilerim, dedi. Bunu özrünü kabul ettiğimi belirtinceye kadar defalarca söyledi.”^[295]

İyilik yarışında sahâbîleri geride bırakan Hz. Ebû Bekir'in hayatı, iyilik tablolarıyla doluydu. Dokunuşlarıyla insanların sıkıntılarını giderirdi. Birçok kişinin İslâm ile şereflenmesine vesile olması ve işkence gören Müslümanları satın alarak azat etmesiyle meşhurdu. Herkesin iyiliğini ister, üzüntü ve sevinçlerini kalbinde hisseder, onlarla birlikte sevinir, onlarla birlikte üzüldü.

Enes b. Mâlik anlatıyor

“Hz. Ebû Bekir bir gün hüzünlü bir şekilde Peygamberimizin yanına geldi. Onun bu hâlini gören Hz. Peygamber sebebini sordu. Hz. Ebû Bekir:

– Ya Resûlallah! Bu sabah amcaoğullarımdan falan kişinin yanındaydım. Canına kıyacak kadar kederliydi. Durumuna çok üzüldüm, dedi. Peygamberimiz:

– Ona 'Lâ ilahe illallah' sözünü telkin etseydin ya, buyurunca

– Yaptım ya Resûlallah! dedi. Peygamberimiz:

– Tavsiyene uydu mu? diye sorunca da

– Evet, uydu, dedi. Peygamberimiz:

– Öyleyse cennet ona vacip olmuştur, buyurdu. Şaşırان Hz. Ebû Bekir:

– O hâlâ hayatta iken bu nasıl olur, diye sorunca Peygamberimiz, 'Kelimeyi tevhidi söylemek, günahları yok eder. Kelimeyi tevhidi söylemek, günahları yok eder.' buyurdu.”^[296]

Ana babasına saygıda kusur etmezdi.

Babasının Müslüman olmadığı Mekke Dönemi'nde dahi ona karşı saygılı davranır, kırıp incitmemeye gayret ederdi. Ancak babasına karşı saygısı, işkence gören köleleri satın aldığı sırada olduğu gibi kendisini İslâm'a hizmetten alıkoymazdı. Hz. Ebû Bekir'in anne babasına olan saygısıyla ilgili örneklerden biri halife olduktan sonra ortaya koyduğu tavrıdır.

Hicretin on ikinci yılında Receb ayında umre yapmak için yola çıkmıştı. Mekke'ye varınca doğrudan evine gitti. O sırada babası Ebû Kuhâfe kapının önünde oturmuş gençlerle sohbet ediyordu. İçlerinden biri, "Oğlun geliyor!" dedi. Oğlunun hasretiyle yanan baba heyecanla ayağı kalkmaya çalıştı. Babasını gören Halife çabucak devesini çöktürüp yere indi. Hızlıca babasının yanına gitti ve onun kalkmasına müsaade etmeden onu kucakladı, alnından öptü. Bu durum karşısında babası sevinç gözyaşları döktü.

Halife'nin geldiğini haber alan Attâb b. Esîd, Süheyl b. Amr, İkrime b. Ebî Cehil ve Hâris b. Hişâm kendisini ziyaretine geldiler:

– Salam sana ey Allah Resûlü'nün Halifesi! diyerek selam verdiler. Allah Resûlü'nün (sas) adının geçmesi Halife'nin duygulanmasına yetmişti. Kendisini tutamayarak ağlamaya başladı. Öğle ki gelen misafirlere gereken ilgiyi gösteremeyecek kadar ağladı. Baba şefkatiyle oğlunu ikaz eden Ebû Kuhâfe:

– Ey Atîk! Bunlar halkın ileri gelenleridir. Kendileriyle iyi geçin, onlara gereken ilgiyi göster, diye uyardı. Hz. Ebû Bekir:

– Ey babacığım! Güç ve kuvvet ancak Allah sayesinde. Şu anda bana ağır ve büyük bir vazife yüklenmiştir. Allah'ın yardımı olmazsa onu taşıma gücüm yoktur, dedi. Sonra izin isteyip içeri girerek abdest aldı. Dışarı çıkınca Vali ve yanındakiler:

– Müsaade ederseniz halkın yanına giderken yanınızda olalım, dediler. Hz. Ebû Bekir:

– Lütfen meşgul olmayın! Kendi işinize bakın, dedi.

Sokağa çıkınca kendisini karşılayan halk, Hz. Peygamber'in vefatından dolayı başsağlığı diledi. Hz. Ebû Bekir yine ağlamaya başladı. Kâbe'ye varıncaya kadar ağladı. Sonra Rûkn-ü Yemânî'yi istilâm etti. Arkasından tavaf yaptı. Ondan sonra iki rekât namaz kılarak evine geri döndü.

Öğleden sonra tekrar Kâbe'ye gitti. Tavafını yaptıktan sonra Dârünnedve'nin yanına oturdu. Burada halka kısa bir konuşma yaptı.

Ardından:

– Zulüm gören, herhangi bir şeyden şikâyetçi olan veya hakkını aramak isteyen bana gelsin, dedi. Şikâyetçi olan hiç kimse çıkmadı. Halk Mekke valisini hayırla yâd etti.

Hız. Ebû Bekir ikinci namazında halka imamlık yaptıktan sonra halkla ve babasıyla vedalaşıp Medine'ye döndü.^[297]

Yumuşak tabiatlı, duygusal bir insandı.

Hız. Ebû Bekir çok hassas bir kalbe sahipti. Çok ağlar, çabuk duygulanırdı. Allah ve Resûlü söz konusu olduğunda hassasiyeti kat kat artardı. Mekke'de evinin bir köşesini mescit yapmış, orada gözyaşları içinde namaz kılardı. Halk onun bu hâlimden etkilenince duruma müdahale eden müşrikler, onu namazdan alıkoymaya kalkıştılar. Hicret sırasında canını feda edercesine Hız. Peygamber'i korumaya çalışırken yine gözyaşlarına hâkim olamamıştı.

Peygamber Efendimizin vefatla sonuçlanan hastalığı sırasında sahâbîlere namaz kıldırması söz konusu olduğunda Hız. Âişe'nin söylediği sözler onun duygu yüklü bir kalbe sahip olduğunun delillerinden biriydi. Kızı Hız. Esmâ ile Evsat b. Amr el-Becilî ve Ebû Hüreyre'nin anlattıkları da onun bu yönünü gösteren örneklerdir.

“Allah Resûlü'nün (sas) vefat ettiğinin ertesi yılıydı. Hız. Peygamber'in minberine geçen Hız. Ebû Bekir halka bir konuşma yaptı:

– Geçen yıl bir yaz ayında Peygamberiniz şu an bulunduğum yerde bir konuşma yaptı, dedikten sonra ağlamaya başladı. Bir süre gözyaşı döktükten sonra kendini toparlayıp konuşmasına devam etti:

– Geçen yıl bir yaz ayında Peygamberiniz şu an bulunduğum yerde bir konuşma yaptı, dedi ve tekrar ağlamaya başladı. Kendini toparlayınca konuşmaya başladı. Yine ağladı. Dördüncü seferde:

– Peygamberiniz konuşmasında bizlere: *'Allah'tan af ve afiyet, dünya ve ahirette selamet isteyin.'* buyurdu. İyi bilin ki insanlara afiyetten daha değerli bir şey verilmedi. Doğruluğa sarılın. Zira doğruluk iyilikle birlikte bulunur ve her ikisi de cennettir. Yalandan şiddetle sakının. Zira yalan kötülükle birlikte bulunur ve her ikisi de cehennemdedir. Birbirinizle ilişkilerinizi kesmeyin, birbirinize buğz

etmeyin, haset etmeyin ve birbirinize sırt çevirmeyin. Allah'ın emrettiği gibi kardeş olun, dedi.”[298]

Şefkat ve merhametliydi.

Özellikle Müslümanlara karşı çok merhametliydi. Merhameti Peygamberimiz tarafından dile getirilecek kadar belirgindi. Allah Resûlü (sas) onun bu özelliğini “*Ümmetimin arasında onlara karşı en merhametli olanı Ebû Bekir’dir.*”[299] sözüyle taçlandırmıştı.

Hız. Ebû Bekir’in şefkat ve merhameti, düşmanını dahi affetmeye hazır olacak kadar çoktu. Engin şefkat ve merhameti sebebiyle her zaman cezadan önce affı düşünürdü.

Ebû Ubeyde b. Abdullah anlatıyor:

“Allah Resûlü Bedir Savaşı’ndan sonra ashâbıyla esirler hakkında istişare etti. Şefkat dolu gözlerle esirlere bakan Ebû Bekir:

– Ya Resûlallah! Onlar senin aşiretin ve aynı kavimden olan halkındır. Suçlarını bağışlayıver, dedi.

Ömer’e dönen Allah Resûlü:

– Sen ne dersin, diye sordu. Adalet timsali Ömer:

– Öldürmenizi tavsiye ederim. Onlar sizi memleketinizden çıkaran kâfirlerin ileri gelenleri ve reisleridir. Allah bize böyle güzel bir fırsat ve imkân vermişken bunu değerlendirelim, dedi. Söz alan Abdullah b. Revâha:

– Ya Resûlallah! Bol ağaçlı bir vadide bulunuyoruz. Büyük bir ateş yaktırın, hepsini içine atarak intikamınızı alın, dedi. Dehşete kapılan Hız. Abbâs ona:

– Allah senin kalbinden merhameti çekip almış, diye çıkıştı.

Konuşmalara cevap vermeyen Allah Resûlü kendisi için yapılan çadıra girdi. Onu sahâbîler takip ettiler. Konuşma orada da devam etti. Kimi Ebû Bekir’in fikrini savunuyordu, kimi Ömer’in. Çadırdan çıkan Peygamberimiz ashâbına döndü. Ebû Bekir ve Ömer’i kastederek:

– Çoğunuz şu iki kişiden birinin görüşündesiniz. Bilmenizi isterim ki Ebû Bekir’in hâli İbrâhîm (as) ile İsâ’nın (as) hâli gibidir. Bir zamanlar İbrâhîm (as) ‘**Bana tabi olanlar bendendir. Bana isyan edenlere gelince, sen mağfiret sahibi ve rahimsin.**’[300] dedi. İsâ (as) ise, ‘**Onlara azab edersen onlar senin kullarıdır. Onları bağışlarsan, şüphesiz sen azizsin, hâkimsin.**’[301] dedi.

Ömer'in hâli de Nûh (as) ile Mûsâ'nın (as) hâli gibidir. Nûh (as) **'Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!'**^[302] dedi. Hz. Mûsâ ise **'Ey Rabbimiz! Onların mallarını yok et, kalplerine sıkıntı ver ki elem verici azabı görünceye kadar iman etmesinler.'**^[303] diye dua etti, buyurdu."^[304]

Her konuda olduğu gibi merhamet konusunda da ölçüyü asla kaçırmazdı. Hiç kimsenin Allah'tan daha merhametli olamayacağını çok iyi bilir, merhamet etmek adına Allah ve Resûlü'nün koyduğu çizgiyi de aşmazdı. Ridde olaylarında dinden dönenlere karşı ortaya koyduğu kararlı tavrı, bunun örneklerinden yalnızca biriydi.

Şefkat ve merhameti, onu vefat anında dahi insanları düşünmeye sevk etmişti. Hastalığı ağırlaştığında eski elbiseleriyle kefenlenmesini istemiş, hayatta olanların yenilere daha fazla ihtiyacı olduğunu söylemişti. Bu tavrı hayata ve insana bakışını gösteren örnek bir hareketti.

Son derece iyi niyetli ve hassastı.

İnsanlar hakkında hüsnü zan besler, suçu sabit olmadan kimseyi suçlamak istemezdi. Halifeliği döneminde Yemen'de hırsızlıkta mahir biri sonunda yakayı ele vermişti. Adamı yargılayan Yemen Valisi, suçlu olduğunu tespit edince elinin kesilmesine hükmetti. Halife'nin şefkat ve merhametini bilen hırsız, Yemen'den Medine'ye Hz. Ebû Bekir ile görüşmeye geldi. Yemen Valisi'nin hakkında yanlış hüküm vererek kendisine zulmettiğini söyleyerek şikâyetle bulundu. Halife, adamın sözlerini kesin mânada doğrulamasa da kendisiyle yakından ilgilendi ve misafir etti. Bu sırada adamı da göz ucuyla takip etti. Durumu fark eden hilekâr hırsız, kendini aklamak için dindar rolüne büründü. Hırsız gece namazını kılarken gören Hz. Ebû Bekir "Hırsızlık yapan biri gece namazını ihya eder mi!?" diye söylenerek adamla ilgili olumlu şeyler düşünmeye başladı. Hırsızlığı meslek edinen adam Medine'de de rahat durmadı.

O günlerde Hz. Ebû Bekir'in eşi Esmâ bint Umeys'in takıları kayboldu. Hz. Ebû Bekir ve ev halkı takıları aramaya başladı. Yemenli adamı gece namazı kılarken gören Halife hırsızlığı onun yapmış olacağını aklından bile geçirmede. Kimse kendisinden şüphelenmesin diye aramalara da bizzat katılan Yemenli adam, hırsızlara kızıyor:

– Allah'ım! Şu salih aile halkının evine giren kişiyi kahret! Onun hakkından gel, diye beddua edip duruyordu.

Sıkı aramalar sonuç verdi. Çalınan altınlar bir kuyumcunun dükkânında bulundu. Kuyumcu kendisini sorguya çeken yetkililere, eli kesik Yemenli hırsızı tarif etti. Yemenli yakalanıp sorguya çekilince suçunu itiraf etti. Soruşturma neticesinde takıları sattığına dair şahitler bulundu. Suçu sabit olunca hırsızın cezalandırılmasını emreden Hz. Ebû Bekir:

– Vallahi adamın hanımın takılarını çalmasından çok kendi aleyhine yaptığı bedduaya üzıldüm. Bu benim yanımda yaptığından daha büyük bir cürümdür, diyerek üzüntüsünü dile getirdi.^[305]

Takvanın zirvesinde olan Hz. Ebû Bekir, ibadetten ahlaki değerlerin korumasına, sosyal ilişkilerden sıradan görülen olaylara kadar her konuda hassas davranırdı.

Tabiîn âlim ve kadılarından Meymûn b. Mihrân anlatıyor:

“Hz. Ebû Bekir’e bir seferinde kanatları oldukça tüylü bir karga getirildi. Kargayı eline alan aldı, sağa sola çevirdi. Sonra:

– Bir kişi bir hayvanı avlamadan veya bir ağaç dalını koparıırken onların Allah’ı zikretmelerine engel olduğunu aklından çıkarmasın. Buna göre avlasın ve dalından koparsın, dedi.”^[306]

Hassasiyetini gösteren örneklerden birisini kızı Hz. Âişe anlatır:

“Babam halife olunca ticaretten elde ettiği bütün dinar ve dirhemleri beytûlmâle bıraktı. Niçin böyle yaptığı sorulduğunda, ‘Şimdiye kadar onlarla ticaret yapıyor, ailemin ihtiyaçlarını gideriyordum. Halife olunca beni meşgul etmelerinden korktum.’ dedi.”^[307]

Vefat edeceği zaman da aynı hassasiyeti göstermişti. Çocuklarına, “Halife olduğum gün ki malımla şu andaki malımı karşılaştırın. Fazlasını benden sonra halife olan kişiye verin. Malımı hesaplarken iç yağı işi hariç bütün zamanımı halifelik görevini ifa etmek için harcadığımı bilin. Var gücümle ümmetin işini gördüm...” demişti.

Emri yerine getiren çocukları hilafet süresince artan malını tespit ettiler. Bu, bir deve ile kılıç yapan ve çocuklarla ilgilenen bir köleydi. Hz. Âişe babasının vasiyeti gereği onları Hz. Ömer’e gönderdi. Köle ve deveyi götüren kişi durumu anlatınca gözyaşlarına hâkim olamayan Halife Ömer:

– Allah ona rahmet etsin! Kendisinden sonra gelen yöneticilerin sırtına büyük bir sorumluluk yükledi, dedi.^[308]

İnsanlarla münasebette gösterdiği hassasiyeti onların sırlarını saklamakta da gösterirdi. Allah Resûlü'nde (sas) gördüğü gibi sır saklamaya özen gösterir, hiç kimsenin sırrını ifşa etmezdi. Hz. Peygamber'in en yakınında olan Hz. Ebû Bekir, onun sayısız sırrını sinesinde saklamıştı. Onlardan birisi de evlilikle ilgiliydi.

Hz. Ömer kızı Hz. Hafsa'nın eşi vefat edince her baba gibi kızının iyi biriyle evlenmesini istedi. Bunun için çok sevdiği ve takdir ettiği Hz. Ebû Bekir'e kızıyla evlenmesi için teklifte bulundu. Allah Resûlü'nün (sas) Hz. Hafsa ile evlenmeyi düşündüğünü bilen Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer'in kendisine kırılacağını bile bile evet demediği gibi arkadaşının ısrarına rağmen sebebini de söylemedi. Zira arkadaşı kırılmasın diye nedenini açıkladığında Hz. Peygamber'in sırrını ifşa etmiş olacaktı. Arkadaşına kırılan Hz. Ömer, bir süre sonra gerçeği öğrenince kırınlığı geçti.^[309]

Uzlaşmacıydı.

Meseleleri kolaylaştırır, problemleri çözmeye çalışırdı. Bunun için gerektiğinde kendi haklarından feragat ederdi. Konu problem hâline geldiğinde konuşup anlaşarak çözmeye gayret ederdi. Hayatı boyunca tartıştığı insan sayısı birkaçı geçmedi. O tartışmalar da büyümeden kısa sürede tatlıya bağlandı.

Allah Resûlü (sas) yeni Müslüman olan Amr b. Âs'ı İslâm ordusuna komutan yapmış, beyaz bir bayrak ve siyah sancak bağlayarak Zâtüsselâsil Seferi'ne göndermişti. Gece yol alıp gündüzleri saklanıp dinlenen ordu, bölgeye yaklaştığında düşmanın çok kalabalık olduğunu gördü. Durum tespiti yapan Amr b. Âs, Râfi b. Ka'b'ı durumu bildirmek ve yardım istemek üzere Medine'ye yolladı. Allah Resûlü (sas) içlerinde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in de bulunduğu iki yüz kişilik yardımcı kuvveti Ebû Ubeyde b. Cerrâh komutasında bölgeye gönderdi. Sahâbîleri yolcu ederken komutana hızla yol alıp diğer orduya katılmasını, ordu komutanıyla birlikte hareket edip ihtilaf çıkarmamasını tembih etti. Ne Hz. Ebû Bekir ne de Hz. Ömer er olarak orduda bulunmaktan rahatsızlık duymadıkları gibi sefer boyunca komutana yardım etmekten de geri durmadılar.

İki ordu birleşince Ebû Ubeyde (ra) ilk Müslümanlardan olması hasebiyle cemaate imam olmak istedi. Henüz bir yıl önce Müslüman olan Amr b. Âs ise:

– Sen yardıma geldin. Ordu komutanı benim, diyerek ona itiraz etti. Olaya müdahale eden Muhacirler:

– Sen kendi ordunun komutanı, Ebû Ubeyde de kendi ordusunun komutanıdır, diye söylenince Amr b. Âs:

– Siz bize yardıma geldiniz, diye ısrar etti. İşin büyüyeceğini fark eden Ebû Ubeyde (ra) Amr b. As’a:

– İyi bil ki Allah Resûlü’nün buraya gelirken bana yaptığı son tavsiye, “*Arkadaşının yanına vardığında birlikte hareket et, ihtilafa düşme!*” oldu. İhtilaf çıkarmayıp emrine itaat edeceğim, dedi. Amr b. Âs:

– O zaman emir benim, deyince Ebû Ubeyde itiraz etmedi. Amr b. Âs imam oldu ve problem çözüldü.

Namazdan sonra yola çıkıldı. Beliyoğulları’nın yurdu geçildikten sonra Uzre ve Belkin’e de hâkim olacak bir yerde karargâh kuruldu. Amr b. Âs çok soğuk bir gece olmasına rağmen askerlere ateş yakmamalarını emretti ve:

– Ateş yakanı görürsem onu yaktığı o ateşin içine atarım, diyerek emir verdi. Hz. Ömer komutana kızıp karşı çıkınca Hz. Ebû Bekir uzlaşmacı tavrıyla araya girdi ve:

– Komutana müdahale etme! Allah Resûlü onu savaş tecrübesi ve bilgisinden dolayı emir yaptı, diyerek sahâbîyi yatıştırdı.

Fedakârlık sırası Hz. Ömer’e gelmişti. Öfkesini yenip susması gerekiyordu. Oda öyle yaptı.^[310]

Cesaretli ve tedbirliydi.

Mekke’de insanların Allah Resûlü’ne (sas) selam vermeye korktuğu günlerde o Müslüman olduğunu kimseden çekinmeden açıkça söyledi. Müşriklerin Hz. Peygamber’e saldırdığını duyduğunda tereddüt etmeden yanına koştu, ölümü pahasına araya girip ellerinden kurtardı.

Hz. Ali bir grup insanla oturmuş sohbet ediyordu. Bir ara çevresindekilere:

– İnsanların en cesuru kimdir, diye sordu. Adamlar hep bir ağızdan:
– Sensin ey Müminlerin Emiri, deyince Hz. Ali:
– Doğrusunuz şimdiye kadar kiminle karşılaştıysam onu yendim. Lakin insanların en cesuru ben değil Ebû Bekir’dir. Bedir Savaşı başlamadan hemen önce Allah Resûlü’ne (sas) bir çadır kurmuştuk.

Sonra birbirimize: “Kim müşriklerin ona ulaşmasına engel olacak!” diye sorduk. Hepimiz tereddüt ederken Ebû Bekir kılıcını kınından sıyrarak koşarcasına yanına gitti.

Ondan yıllar öncesiydi. Müşrikler Mekke’de Allah Resûlü’nün (sas) çevresini sarmış her biri elbisesinin bir tarafından tutup çekiştiriyor: “Bizim ilahlarımızı tek ilah kılan sen misin?” diyerek tartaklıyordu. Bu durum karşısında hiçbirimiz Hz. Peygamber’in yanına yaklaşmaya cesaret edemedik. Durumu haber alan Ebû Bekir koşarak geldi. Hiç düşünmeden aralarına daldı. Her birini bir tarafa savurdu...[\[311\]](#)

Hız. Ebû Bekir cesaretli olduğu kadar hiçbir zaman tedbiri elden bırakmamış, temkinli hareket etmeyi hayatı boyunca ilke edinmişti. Allah Resûlü’nün (sas) İsrâ ve Mirâc konusundaki sözlerini kendisine ileten müşriklere doğrudan “Doğrudur.” demedi. Tuzağa düşürölme ihtimalini düşünerek temkinli davranıp “Size inanmıyorum. Onun ağzından yalan söylüyorsunuz!” diye itiraz etmişti. Müşrikler yemin üstüne yemin edince en küçük bir tereddüt işareti göstermeyerek “Eğer o söyledi ise kesinlikle doğru söylemiştir!” dedi.

Hakkında Tebbet suresi inen Ümmü Cemîl, öfkeden kaya parçasını kaptığı gibi soluğu Kâbe’de almıştı. Peygamber Efendimiz ise Hz. Ebû Bekir ile orada oturuyordu. Karşısında olduğu hâlde Hz. Peygamber’i göremeyen Ümmü Cemîl, Hz. Ebû Bekir’e yöneldi ve:

– Ey Ebû Bekir arkadaşın nerede? Duyduğuma göre beni hicvediyormuş. Vallahi onu gördüğüm yerde şu kayayı başına indireceğim. Vallahi ben de şairim, beni yereni ben de yererim, dedi. Ardından da:

– Duyduğuma göre sen de onun dinine girmişsin. Yakında bütün Kureyşliler hanımefendilerinin kim olduğunu öğrenecekler, diye bağırdı.

Hız. Ebû Bekir her zaman olduğu gibi yine tedbirliydi. Belayı başlarından defetmek için üstü kapalı bir ifadeyle:

– Vallahi o şair olmadığı gibi birini şiirle hicveden kişilerden de değildir, dedi. Ümmü Cemîl:

– Sen doğru sözlü birisin, diyerek söylene söylene çekip gitti. Hz. Ebû Bekir büyük bir şaşkınlık içerisinde:

– Ya Resûlallah! Seni görmedi mi, diye sordu.

– Hayır, Allah beni ona göstermedi. O gidinceye kadar bir melek beni gizledi, buyurdu.[\[312\]](#)

Hız. Ebû Bekir ticaret için Şam'a gidip geldiğinden Mekke Medine arasındaki yolu iyi biliyordu. Bu nedenle hicret sırasında genelde onun devesi önde, Allah Resûlü'nün (sas) ki arkadaydı. Yolda birilerine rastladıklarında selamlaşan insanlar Peygamber Efendimizi kastederek, "Bu zat kim?" diye soruyorlardı.

Hiçbir zaman tedbiri elden bırakmayan Hız. Ebû Bekir ise "O, bana yol gösteren zattır!" diye cevap veriyordu. Böylece yalan söylemediği gibi tedbirli davranarak Allah Resûlü'nün (sas) kimliğini de gizlemiş oluyordu.^[313]

Kerem ve keramet sahibi biriydi.

İnsanları hayret ettirecek kadar cömert, bir o kadar da ihlaslı, her an canını feda etmeye hazırdı. Kalp gözü açıktı. Evine getirdiği yiyeceklerin olağanüstü bereketlenmesi gibi kerametler onun için olağan hâllerdendi. O kerametlerden birini anlatan Hız. Âişe şöyle der:

"Babam vefat edeceğine yakın bir anda yatağından doğrulup oturdu. Sonra:

– Ey kızım! Biliyorum ki sen, ben vefat ettikten sonra ihtiyacın olmadığına malımdan istigna edecek, ihtiyacın olduğunda ise peşine düşmeyecek kadar aziz ve sevgili bir evlatsın. Sana Sarâm mevkiinden yirmi vesak^[314] ürün veren bir yerin gelirini vermişim. Şimdiye kadar elde ettiklerin senin olsun. Lakin şimdi vefat etmek üzereyim. Bugün orası varislerin malıdır. Seneye ürün alındığında onu kendinle birlikte iki erkek ve iki kız kardeşin arasında taksim etmeni istiyorum, dedi. Şaşırmışım:

– İki erkek kardeşim tamam da ikinci kız kardeşim kim? Benim sadece bir kız kardeşim yok mu, diye sordum. Hanımını kastederek:

– Hârice'nin kızının hamile olduğu kalbime doğdu. Onun bir kızı olacağını sanıyorum, dedi. O sırada hamile olduğu henüz belli olmayan eşinin gerçekten de bir kızı oldu. İsmi Ümmü Gülsüm koyduk..."^[315]

Hilmi ve hoşgörüsü yüksekti.

Hız. Ebû Bekir, son derece anlayışlı, hilim sahibi, muhatabını incitici söz söylemekten ve kırıcı tavır içine girmekten sakınan biriydi.

Kendisine karşı söylenen kötü söz ve yapılan yanlışlara karşı olabildiğince sabırlı davranır, hataları hoşgörüyü karşılardı.

Ebû Hüreyre (ra) anlatıyor:

“Bir kişi Allah Resûlü’nün (sas) huzurunda Ebû Bekir’e kızıp söylendi. Ebû Bekir uzunca bir süre susup cevap vermedi. Adam uzattıkça uzattı. Sabır sınırlarını aşınca daha fazla dayanamayıp karşılık verdi. Konuşmaya başlayınca Allah Resûlü oturduğu yerden kalkıp oradan uzaklaştı. Ne olduğunu anlamayan Ebû Bekir adamı bırakıp endişeyle Hz. Peygamber’in peşinden koştu. Yanına varınca:

– Ya Resûlallah! Adam bana söylenirken sustunuz. Ben cevap verince kalkıp gittiniz, diyerek bunun sebebini sordu. Allah Resûlü:

– Adam sana söylenirken melek ona cevap veriyordu. Sen cevap vermeye başlayınca melek ayrıldı, şeytan geldi. Ben şeytanla aynı yerde oturmam. Ey Ebû Bekir! *Üç şey haktır. Zulme uğrayan biri zulmeden kişiyi affederse Allah onun izzetini artırır. Bir kişi malını çoğaltmak için isteme kapısını açarsa Allah fakirliğini artırır. Bir kimse Allah rızasını kazanmak için sadaka kapısını açarsa, Allah malını çoğaltır*, buyurdu.”^[316]

Hoşgörüsü elbette sınırsız değildi. Hak hukukun hiçe sayılması, insanî ve İslâmî değerlere saldırı söz konusu olduğunda tavrı değişirdi. Zulme rıza göstermediği gibi değerlere saldırıldığı yerde sessiz kalmaz, gerektiğinde kendisinden beklenmeyecek ölçüde çok sert bir şekilde müdahale ederdi.

Allah Resûlü (sas) bir keresinde namaz ve zekâtta bahseden bir mektubu Hz. Ebû Bekir’e vererek Yahudi âlimlerinden olan Finhâs b. Azvara’ya götürmesini istemişti. Hz. Ebû Bekir, Yahudilerin bir araya toplandıkları Beyt-i Midrâs’a giderek Finhâs’a mektubu verdi. Finhâs mektupta yazan **“Kim Allah’a güzel bir ödünç verirse Allah ona karşılığını kat, kat verir...”**^[317] ayetini okuyunca gülümsedi. Her şeyi çok iyi anladığı hâlde:

– Ey Ebû Bekir! Siz Rabbimizin bizden borç istediğini mi iddia ediyorsunuz? Yalnızca fakirler zenginlerden borç isterler. Eğer dediğin doğruysa Allah gerçekten çok fakir, biz ise zenginiz. Demek ki biz ona değil o bize muhtaç, diyerek gerçekleri saptırmaya çalışıp ayet ve İslâm’la alay etmeye kalkıştı.

Yahudi’nin Allah’a ve indirdiği ayetlere karşı bu kadar küstahça tavır takınmasına ve söylediği sözlere daha fazla dayanamayan Hz.

Ebû Bekir, adama şiddetli bir tokat attı. Ardından da:

– Eğer Allah Resûlü'nün elçisi olmasaydım seni şu kılıçla öldürürdüm, diyerek geri döndü. Finhâs ise onun peşinden doğruca Hz. Peygamber'in yanına giderek Hz. Ebû Bekir'i şikâyet etti. Allah Resûlü (sas) Hz. Ebû Bekir'e niçin böyle yaptığını sorduğunda olanları anlattı. Yahudi:

– Vallahi ben böyle bir şey söylemedim, diyerek sözlerini inkâra kalkıştı. Bunun üzerine hakkında, “ **‘Gerçekten Allah fakir, biz ise zenginiz’ diyenlerin sözünü andolsun ki Allah işitmiştir. Onların (bu) dediklerini, haksız yere peygamberleri öldürmeleri ile birlikte yazacağız ve diyeceğiz ki: Tadın o yakıcı azabı!’**”^[318] ayeti nazil oldu.^[319]

Sabır ve sebatta zirvedeydi.

Hz. Peygamber'in âdeta sağ kolu olan Hz. Ebû Bekir, vahyin ilk gününden itibaren onun yanında İslâm davet mücadelesinin bütün safhalarında yer aldı. Bütün varlığıyla mücadele etti. Defalarca öldüresiye dövüldü. Yapılan amansız baskı ve zulme karşı yıllarca sabredip göğüs gerdi.

Medine Dönemi'nde karşılaştığı en dayanılmaz sıkıntı ve imtihan, şüphesiz İfk hadisesiydi. İslâm düşmanları Allah Resûlü'nün (sas) eşi olan kızına ağır bir iftira atmışlardı. Gece gündüz demeden yaptıkları dedikodularla Hz. Peygamber ve ailesini yıpratmaya kalkışmışlardı. Birkaç sahâbî de İslâm düşmanlarının oyununa alet olunca olay büyüdükçe büyüdü.

Sıradan bir kişinin dahi kaldıramayacağı kadar ağır bir imtihan olan bu iftira, Hz. Ebû Bekir gibi maddî manevî statüsü zirvede olan kişi için kat kat ağırdı. Üstelik o, kendinden çok Allah Resûlü'nü (sas), kızını ve davasını düşünüyordu. Bu kadar ağır bir yük altında ezilen Hz. Ebû Bekir, bir ay boyunca âdeta sabır taşı oldu. Hiç kimseye bir şey demedi sürekli Rabbine yönelerek gözyaşları içinde yalvardı. Ayet inip kızının masumlğu ortaya çıkıncaya kadar Rabbine güvenip dayandı, eşsiz bir sabırla hakikatin ortaya çıkmasını bekledi.

Yaşadığı büyük imtihanlardan birisi de Hz. Peygamber'in vefatıydı. Allah Resûlü'nün (sas), vefatı bütün sahâbîleri derinden etkilemişti. Kimi donup kalmış, kimi konuşamaz hâle gelmiş, kimi ağlayarak gözyaşı döküyordu. Hz. Ömer ise kılıcını çekmiş, “Hz. Peygamber

ölmedi! Kim Hz. Peygamber öldü derse şu kılıçla öldürürüm!” diye haykırıyordu.

O gün olanları Abdullah b. Abbâs şöyle anlatır:

“Hz. Ebû Bekir, Allah Resûlü’nün (sas) odasından çıktığında Hz. Ömer hâlâ insanlara Allah Resûlü’nün ölmediğini haykırıyordu. Yanına gitti, ona oturmasını söyledi. Lakin üzüntüden kendini kaybetmiş olan Hz. Ömer, onu duymuyor gibiydi. Hz. Ebû Bekir tekrar ona oturmasını söyledi. Hz. Ömer’in kendisini dinlemediğini görünce onu kendi hâline bırakıp insanlara dönüp konuşmaya başladı. İnsanlar Hz. Ömer’in çevresinden ayrılarak onun etrafında toplandılar.

– Kim Hz. Muhammed’e ibadet ediyorsa bilsin ki o vefat etti. Kim Allah’a ibadet ediyorsa şüphesiz ki O, Hay’dır! Asla ölmez, diye haykırdı. Ardından **“Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah’a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır.”**^[320] ayetini okudu.

Ayetin okunması Hz. Ömer’i de kendine getirmeye yetti.”^[321]

Verâ sahibiydi.

Verâ, haram ve günah olup olmadığı şüpheli hususlardan özenle kaçınıp helâl ve mubahların bir kısmından feragat etmek anlamında kullanılır. Takvânın ileri derecesini ifade eder. Hz. Ebû Bekir harama düşme korkusuyla şüpheli şeylerden şiddetle kaçınırdı. Araştırıp doğruluğundan emin olmadan herhangi bir şeyi yapmazdı. Yiyeceğine içeceğine oldukça dikkat eder, en küçük bir şüphede yemeyi bırakır, aç kalmayı tercih ederdi.

Belli bir ücret karşılığı azat etmek üzere anlaştığı bir kölesi vardı. Gün boyu çalışan adam, akşam olunca kazandığı parayla yemek alıp borcuna karşılık Halife’ye götürürdü. Halife, adamın getirdiği yiyeceklerle ilgili sorular sorar, helal yoldan kazanıldığına kalbi mutmain olmadan yemezdi. Bir akşam kölesi yine yemek getirdi. O sırada açlıktan kıvranan Hz. Ebû Bekir, uzanıp gelen yemekten bir lokma aldı. Buna şaşırان köle:

– Her akşam yemekle ilgili soru sorar sonra yerdiniz. Bugün neden sormadınız, deyince

– Çok acıktığım için sormadım. Peki, yemeği nereden kazandın, diye sordu. Köle:

– Cahiliye döneminde bir kabileye uğramış hastalarına dua okumuştum. O gün bana verecek bir şeyleri olmadığı için daha sonra vereceklerini vadetmişlerdi. Bugün yanlarına uğradığımda düğün yapıyorlardı. Beni görünce sözlerini hatırlayıp yiyecek verdiler. Bu onların verdiği yiyecektir, dedi. Duyduklarından çok rahatsız olan Halife:

– Beni nerdeyse helak edecektin, diye kölesine sitem etti. Elini ağzına götürerek yediğini kusmaya çalıştı. Ancak olmadı. Bir daha bir daha denedi. Halife'nin zorlandığını görenler:

– Su içersen çıkarırsın, dediler. Söyleneni yapınca yediklerini çıkardı. İçlerinden biri:

– Allah iyiliğini versin. Bu kadar zahmet bir lokma için miydi, dediğinde ise

– Sonunda öleceğimi bilsem yine de çıkarırdım. Çünkü Allah Resûlü “*Allah haram ile beslenen bedene cenneti haram kıldı.*” buyurdu. Bu lokma nedeniyle bedenimin cehenneme layık olmasından korktum, dedi.^[322]

Allah Resûlü (sas) zamanında Amr b. Âs komutasında muhacir ve ensarın ileri gelenlerinden çok sayıda sahâbîyle birlikte sefere çıkmıştı. Sefere katılan Avf b. Mâlik orada yaşadığı bir anısını şöyle anlatır:

“Amr b. Âs komutasında Zatüsselâsil’e gönderilen orduya ben de katıldım. Sefer sırasında Ebû Bekir ve Ömer ile yol arkadaşlığı yaptım. Yolculuk sırasında yiyeceğimiz bitince şiddetli bir açlıkla karşı karşıya kaldık. Yiyecek bulma umuduyla konak yerinden ayrılıp etrafı dolaşmaya başladığımda deve kesmeye çalışan bir grup insanla karşılaştım. Adamlar hayvanı nasıl parçalayacaklarını bilmeyecek kadar acemiydiler. Bense gayet usta bir kasaptım. Çok iyi deve keser, ustaca parçalara ayırırdım. Adamların acemiliğini fırsat bilip yanlarına gittim:

– Ben usta bir kasabım. Deveyi çok güzel parçalara ayırıyorum. İsterseniz onu parçalara ayırır aranızda pay edebilirim. Bunun için de ücret olarak devenin onda birini verirsiniz, dedim. Adamlar teklifimi kabul edince deveyi parçalarına ayırıp adamlar arasında pay ettim. İşim bitince de ücret olarak etin onda birini alıp arkadaşlarımla

yanına döndüm. Eti güzelce pişirdim ve arkadaşlara ikram ettim. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer etten biraz yedikten sonra etin nereden geldiğini sordular. Durumu anlatınca:

– Vallahi bu eti bize yedirmekle iyi yapmadın, diye sitem ettiler. Adamların kestikleri etin helal olup olmadığından emin olmadıkları için endişeye kapılıp yediklerini kustular...”[\[323\]](#)

Nefsini hesaba çekerdi.

İnsanın hataya düşmesinin en önemli sebeplerinden birisi gaflete dalmak, nefsanî duyguların etkisine girmek ve duygularının emriyle hareket edenlerin etkisiyle hareket etmektir. Bundan korunmanın yoluysa nefis terbiyesi, duyguları zaptı rabt altına almak, arzu ve istekleri kontrol etmekten geçer. Hz. Ebû Bekir, böyle yapmayanların dünyada da ahirette de kaybedenlerden olacağını daha cahiliye zamanında fark etmişti. Bu sebeple içki, zina, kumar gibi kötülüklerden uzak durmuştu. İslâm ile şereflendikten sonra vahye teslim olmuştu. Konuşmasına çok dikkat ederek ağzından yanlış bir söz çıkmaması için kendisini sık sık hesaba çekerdi.

Hz. Ömer, bir gün Hz. Ebû Bekir’i dilini tutmuş çekiştirirken gördü. Şaşkınlık içerisinde:

– Ne yapıyorsun ey Allah Resûlü’nün Halifesi, diye sordu. Hz. Ebû Bekir:

– Dilimi ikaz ediyorum. Dilim ağzımda beni parçalamak için fırsat kollayan yırtıcı bir aslan gibi. Beni tehlikelere sürükleyen işte şu dilimdir. Allah Resûlü (sas) bir keresinde “*Bedende hiçbir uzuv yok ki Allah’a dilin sivri ve keskin konuşmalarından şikâyet etmesin!*” buyurdu, diyerek Hz. Ömer’e cevap verdi.[\[324\]](#)

Şeytanın etkisinde kalan nefis, kalbinden olmadık şeyler geçirir. Bu düşünceler zamanla kalpte kendine yer edinir, düşünce olmaktan çıkıp fiile dönüşür. Nefisini terbiye eden kişi durumun farkına vararak şeytanın pençesinden kurtulur. Ancak onu tanımayanlar şeytanın oyuncağı olur ama bunun farkına bile varamazlar.

Bir gün Mescid-i Nebevî’ye giren Hz. Ömer bir kenarda oturan Hz. Osman’a selam verdi. Ancak cevap alamadı. Bu duruma üzüldü mescitten çıkarak Halife’nin yanına gitti. Akli arkadaşının tavrındaydı. Bir çözüm bulurum ümidiyle:

– Biraz önce Osman’a uğradım. Selam verdim selamımı almadı, diyerek üzüntüsünü paylaştı. Hz. Ebû Bekir onun nerede olduğunu sorunca Mescid-i Nebevî’de olduğunu söyledi. Hz. Ebû Bekir:

– Zan ile hüküm vermektense kalk yanına gidip ne olduğunu öğrenelim, deyince birlikte Mescid-i Nebevî’ye gittiler. Selam verip Hz. Osman’ın yanına oturdular. Halife doğrudan söze girdi.

– Kardeşinin selamını almana engel olan şey nedir, diye sordu. Özür dileyen Hz. Osman:

– Vallahi nefsimle uğraşmaktan farkına varmadım, deyince Hz. Ebû Bekir ona nefsini meşgul eden şeyi sordu. Hz. Osman:

– Nefsimle baş başa kaldığımda kalbime dile getirmek istemediğim şeyler getiriyor. Ah şimdi Allah Resûlü olsaydı da kendisine beni bu şeytanın elinden kurtaracak çareyi sorsaydım, diye dert yanınca Halife:

– Bir zamanlar bende aynı konudan muzdarip olmuştum. Allah Resûlü’ne giderek bu hâlden nasıl kurtulacağımı sordum. Bana *‘Benim size ölmek üzere olduğunuzda söylemenizi emrettiğim bir söz (Lâ ilâhe illallah) vardı. Onu söylediğinizde vesveselerden kurtulursunuz.’* buyurdu. Onu söyleyince nefsim beni rahat bıraktı, dedi. [\[325\]](#)

İnsan her şeye rağmen hata yapmaktan kurtulamaz. Bir anlık gaflet, tetikte bekleyen şeytanın nefsi aldatması için yeter. Bu durumda doğru olan hata veya günahın farkına varır varmaz pişman olmak, kalbin derinliklerinden gelen bir duyguyla “estağfirullah” diyerek tövbe etmektir. Hata yapmamaya özen gösteren Hz. Ebû Bekir, hata yaptığını düşündüğünde hatasından hemen döner, ondan bir an önce kurtulmaya çalışırdı.

Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer bir gün bir mesele hakkında tartışmışlardı. Sinirlenen Hz. Ömer kızgın bir şekilde çıkıp gitmiş Hz. Ebû Bekir de özür dilemek için arkadaşının peşinden koşmuştu. Onun özür dilemesine fırsat vermeyen Hz. Ömer, evine girip kapıyı sıkıca kapadı. Bu duruma daha da üzülen Hz. Ebû Bekir, mahzun bir şekilde oradan ayrılıp Allah Resûlü’nün (sas) yanına gitti.

Bundan sonrasını Ebû’d-Derdâ (ra) şöyle anlatır:

“Allah Resûlü’nün yanında oturuyordum. Ebû Bekir elbisesinin eteğini tutarak yanımıza geldi. Öyle ki, telaştan dizleri açılmış durumdaydı. Allah Resûlü onu bu hâlde görünce:

– Arkadaşınız biriyle tartışmış olmalı, buyurdu. Ebû Bekir selam verdikten sonra heyecanla konuşmaya başladı.

– Ya Resûlallah! Ömer ile aramda küçük bir tartışma oldu. Söylediğim sözden hemen pişman oldum. Beni affetmesini istedim ama o kabul etmedi. Bunun üzerine sana geldim, dedi. Allah Resûlü üç kez:

– *Ey Ebû Bekir! Allah seni affetsin!* buyurdu.

O sırada kızgınlığı geçen Ömer de davranışından pişman olmuş kalkıp doğruca Ebû Bekir’e gitmişti. Ancak onu bulamayınca Mescid-i Nebevî’ye yanımıza gelip selam verdi. Bu sırada Hz. Peygamber’in yüzü değişmeye başladı. Hatta Ebû Bekir korktu da iki dizi üzerine çöktü ve iki kere:

– Ya Resûlallah! Vallahi ben suçluydum. Bu meselede hata benim, ben haksızlık ettim, diyerek onu korumaya çalıştı. Allah Resûlü ashâb-ı kirama hitaben:

‘Allah, beni size elçi olarak gönderdi. Size İslâm’ı tebliğ ettiğim zaman hepiniz bana ‘Yalan söylüyorsun.’ derken o ‘Doğru söylüyorsun.’ dedi ve bana canıyla, malıyla yardımcı oldu. Artık arkadaşımı bana bırakmayacak mısınız?’ buyurdu.

Bu sözü iki veya üç defa tekrar etti. Bundan sonra insanlar Ebû Bekir’i üzecek bir şey yapmamaya daha çok dikkat eder oldular.”^[326]

Hiz. Ebû Bekir nefsin sınırsız isteklerini yerine getirmez ve dünyayı ahirete tercih etmezdi. Kureyşin önde gelen servet sahiplerinden biri olmasına rağmen mütevazı bir hayat sürmüştür. Onun servet sahibi olması zühd içerisinde yaşamasına mâni olmamış aksine o, malını gerektiği gibi kullanarak zenginlik içinde zühdün nasıl yaşanacağını göstermiştir.

Zühd içinde yaşamayı önemseyen Hz. Ebû Bekir “Allah haklarını size emanet olarak verdi. Onu korumanız için sizden söz aldı. Fânî ve küçücük şeyleri, çok büyük ve bâkî olan şeyleri vererek sizden satın aldı...” diyerek ahireti önceleme konusunda insanları uyarırdı. “Dünyadan yüz çevirdiğinde onun senin ardından koştuğunu gördüm.” der, dünyaya ve dünyalıklar içinde kaybolmayı ölmeye tercih ederdi.^[327]

Sûfî müelliflerinden Hucvîrî Hz. Ebû Bekir’in zühde davet eden, dünyalıkla oyalanmayı kerih gören tavsiyelerine şu şekilde yer vermektedir:

“Memleketimiz ve fânî hâllerimiz iğreti, nefeslerimiz sayılı ve ihmalimiz de vardır. Dünya geçip gitmekte, ondaki hâllerimiz ariyet durumunda, alıp verdiğimiz soluklar sayılı, tembelliğimiz de açıkça ortada. Şu hâlde fânî olan şu memleketi imar etmek, bilgisizlikten âriyet olan hâllerimize itimat etmek, budalalıktan sayılı nefeslere gönlü alıştırmak, gafletten tembelliğe din adını koymak aldanıştıdır. Zira iğreti olan şey geri alınır, geçen şey bâkî olmaz, sayılı şeyin sonu gelir, tembelliğin de devası yoktur. İnsan fânî ile meşgul olduğu zaman bâkîden mahcup ve perdelenmiş olur. Nefs ve dünya, Hak ile talip olan arasında bir perde olduğu için Hak dostları bunların ikisinden de yüz çevirmişlerdir. Dünyanın ariyet olduğunu, ariyet olan bir şeyin başkasının mülkü olduğunu bildikleri için başkalarının mülkünde tasarrufta bulunmaya kalkışmaktan geri durmuşlardır.”^[328]

Yokluk ve yoksunluğun da varlık gibi bir nimet olduğunu bilir, yokluğu tadanların zorluklara kolayca sabrettikleri gibi nimetin gerçek sahibini daha iyi tanıdıklarını ve şükrün sırrına daha çabuk erdiklerine inanırdı. Bunun için Allah Resûlü (sas) gibi zühdü ve sade yaşamayı tercih etmişti.

Hiz. Ebû Bekir ile ilgili olarak anlatılan şu olay, onun dünyaya hangi zaviyeden baktığını ve Allah Resûlü'nün (sas) hayatından ne kadar etkilendiğini açıkça göstermektedir:

Zeyd b. Erkâm anlatıyor:

“Bir gün Hiz. Ebû Bekir hizmetlilerinden içecek bir şey istedi. Kendisine bal şerbeti getirildi. Kabı ağzına yaklaştırdığında hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Hatta ağlamaktan kendinden geçti, yanındakiler de gözyaşlarını tutamadılar. Kendine gelince ağlamasının sebebini sorduklarında şu cevabı verdi:

– Resûlullâh ile bulunduğum bir sırada yaşadığım bir ânı hatırladım. Kendisine bir şey getirilmişçesine ‘*Benden uzak dur, benden uzak dur!*’ diyerek, bir şeyi yanından kovmaya çalıştığını gördüm. Ancak etrafında benden başka kimse yoktu. Şaşırdım. Ne olduğunu öğrenmek isteyince şöyle buyurdu:

‘Dünya ve içindekiler bütün varlığıyla bana gösterildi. Ona, benden uzaklaş dedim. O da uzaklaştı. Ancak şöyle seslendi: ‘Allah’a yemin olsun ki benden kaçıp kurtulsan da senden sonra gelenler benden kaçamayacaklar!’

Halife hatırasını anlattıktan sonra etrafındakilere baktı ve sözlerine devamla:

– Bal şerbetini tadınca size naklettiğim hadisi hatırladım. Allah Resûlü’nün emirlerine muhalefet ederek dünya sevgisine kapılmaktan korktuğum için ağladım, dedi.”^[329]

Hız. Ebû Bekir ömrü boyunca dünya mal, mülk, makam ve mevkiine karşı daima müstağni davranmıştır. Halife olmak üzere kendisine biat edildiği zaman okuduğu hutbesinde ashâba şu şekilde seslenmiştir:

“Vallahi hiç bir zaman imaret ve hilafet hususunda asla bir ihtirasım yoktu. Bu işe rağbet etmiş dahi değildim. Ne gizli ne de açıktan böyle bir görevi katiyetle Allah’tan dilemiş de değildim. İmârette ve hilâfette benim için rahat yoktur...”^[330]

Hız. Peygamber’in terbiyesi altında yetişen o büyük sahâbî, herkesin yükünü çekebilecek bir gönül zenginliğine sahip olmakla birlikte kimseye yük olmama hassasiyetini, manevî erdemlerin başında gelen istiğnayı sinesinde taşımıştı.

Halka karşı istiğna gösterir, kendi kendine yetme gayreti içinde olurdu. İhtiyacını başkalarına arz edip insanlardan yardım istemeyi alışkanlık hâline getirmenin tembellikten hasede birçok kötülüğe kapı açtığını, hayâdan vakara birçok erdemin yok olmasına sebep olacağını düşünürdü.

Peygamber Efendimizin: *“Cebrâîl bana geldi ve şöyle dedi: ‘Ya Muhammed! İstediğin kadar yaşa, (sonunda) mutlaka öleceksin! İstediğini sev, (sonunda) mutlaka ayrılacaksın! İstediğin şeyle amel et, (sonunda) onun karşılığını elde edeceksin! İyi bil ki, müminin şerefi, geceleri kâim olmasında; izzeti ise, insanlardan müstağni kalmasındadır!’*”^[331] hadisini hayatı boyunca kendisine ilke edindi.

Oldum olası kendi işini kendi görürdü. Kimseye yük olmak istemez, mecbur kalmadıkça kimseden yardım talep etmezdi. Yolculuk sırasında kamçısı veya devenin yuları düşse onu yerden alıp vermesi için kimseye seslenmezdi. Ayaklarıyla devenin karnına hafifçe vurur, durunca çöktürüp yere inerdi. Kamçısını aldıktan sonra yeniden devesine biner, yoluna devam ederdi.

Çevresindekiler onun bu hâlini görünce üzülür, “Niçin bize söylemedin? Seslenseydin kamçını alıp sana verirdik.” derlerdi. O ise Hız. Peygamber’i kast ederek, “Efendim bana insanlardan hiçbir şey istemememi emir buyurdu.” diye cevap verirdi.^[332]

Tevazu sahibiydi, kibirlenmezdi.

Hız. Ebû Bekir'in tevazuu hayatının her karesine yansımıştı. Ticaretle meşgul olup iyi kazanan zengin biriydi. Kazancıyla israf içinde yaşamak bir yana, malının çoğunu fakirler ve İslâm davası için Allah yolunda harcadı. Kimi zaman malının tamamını infak eder, kendisi fakirler gibi eski ve yamalı kıyafetler giymekten çekinmezdi. Hayatının her karesi faziletlerle bezeliydi. Lakin bazıları Peygamberler dışında kimseye nasip olmayacak türdendi.

Onlardan birini Abdullah b. Ömer şöyle anlatır:

“Hız. Ebû Bekir'in de bulunduğu bir ortamda Allah Resûlü (sas) ile oturuyordum. Hız. Ebû Bekir göğsü yamalı eski bir cübbe giyinmişti. O sırada Cebrâîl (as) teşrif etti.

– Ey Muhammed! Ebû Bekir neden göğsü yamalı eski bir aba giyinmiş, diye sordu. Allah Resûlü:

– Fetihten önce bütün malını Allah yolunda harcamam için bana verdiğinden olsa gerek, dedi. Cebrâîl:

– Allah azze ve celle sana selam söylüyor. Ve senden ona selam söylemeni ve ‘Yaşadığı fakirlikten dolayı bana kızgın mı yoksa buna rağmen benden razı mı?’ diye sormanı istiyor, dedi. Hız. Ebû Bekir’e dönen Peygamberimiz:

– Ey Ebû Bekir! Allah sana selam söylüyor. Senin fakirlik nedeniyle kendisine kızgın mı yoksa razı mı olduğunu soruyor, buyurunca heyecandan kalbi duracak gibi oldu ve:

– Ben hiç Rabbime kızabilir miyim? Ben Rabbimden razıyım. Ben Rabbimden razıyım. Ben Rabbimden razıyım, dedi. Hız. Peygamber:

– Allah o benden razı olduğu gibi bende ondan razıyım, buyuruyor, dedi.

Hız. Ebû Bekir gözyaşına boğulurken Hız. Peygamber’e dönen Cebrâîl:

– Ey Muhammed! Seni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki arkadaşının o abayı giydiğı günden beri Hameletü'l-Arş melekleri de onun gibi giyinmeye başladılar, dedi.”^[333]

En yüksek sosyal konuma sahip olduğu hâlde sıradan bir er olarak orduya katılmaya asla itiraz etmezdi. Nitekim Hız. Peygamber'in vefat ettiği günlerde hazırlanan 19 yaşında bir genç olan Üsâme b. Zeyd'in komutasındaki orduya er olarak katılmıştı.

Yanlış yapmaktan korkar, ayağı kayacak diye hazan yaprağı gibi titrer, “Bir kişinin kendisini başkalarından faziletli görmesi ona şer olarak yeter.” derdi. [334]

Sa’d b. Rebî’nin kızı anlatıyor:

“Henüz küçük bir kızken halife Hz. Ebû Bekir’in yanına gitmişim. Beni görünce yakından ilgilendi. Yanına oturmam için yere bir yaygı yaydı. Benden hemen sonra Ömer b. Hattâb ziyaretine geldi. O geldiğinde Halife saçlarımı okşuyor, beni öpüp seviyordu. Hz. Ömer beni görünce meraklandı. Hz. Ebû Bekir’e:

– Ey Allah Resûlü’nün halifesi bu kız kim, diye sordu.

Tevazuda toprak misali olan Halife:

– Bu benden de senden de daha hayırlı olan Sa’d b. Rebî’nin kızıdır. Akabe Biatı’na katılan Sa’d b. Rebî orada nakib seçildi. Bedir’de kahramanca savaştı, Uhud’da şehit oldu. Bak sen de ben de henüz şehit olmadık, hâlâ yaşıyoruz, dedi.” [335]

Kibirden aslandan kaçır gibi kaçırdı. Bir seferinde Allah Resûlü’nün (sas) “*Kim kibirle elbisesini yerden süründürürse Allah kıyamet günü yüzüne bakmaz.*” buyurduğunu duydu. Acaba ben de onlardan biri miyim endişesine kapıldı. Telaşla Hz. Peygamber’in yanına koştu.

– Ya Resûlullah! Elbisemin kolları biraz uzun ama onları hemen kısaltırım, dedi.

– Sen bunu kibirlenmek kastıyla yapmıyorsun, buyuran Hz. Peygamber onu sakinleştirdi. [336]

Hz. Peygamber’in yanında müstesna bir yere sahip olmasına rağmen hiçbir zaman kendisini büyük görmezdi. Birisi onu övdüğü zaman hemen Rabbinden özür diler, “Allah’ım! Sen nefsimi benden daha iyi biliyorsun. Ben de kendimi onlardan iyi biliyorum. Allah’ım! Beni onların sandığı hâlden daha hayırlı kıl! Onların bilmediği hatalarımdan dolayı beni bağışla! Söyledikleri sözlerden dolayı beni cezalandırma.” diye dua ederdi. [337]

Abdullah b. Abbâs Hz. Ebû Bekir’in tevazuu ile ilgili şu olayı anlatır:

“Allah Resûlü’nün (sas) vefatından altı gün sonraydı. Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ali Allah Resûlü’nün kabri şeriflerini ziyarete giderken kapının önünde karşılaştılar. Hz. Ali:

– Ey Allah Resûlü’nün Halifesi! buyur, diyerek içeri girmesini istedi. Hz. Ebû Bekir:

– Allah Resûlü’nün *“Ali bendendir. Rabbimin katında tıpkı benim gibi değerli bir mevkie sahiptir.”* buyurduğunu duyduğum birinin önüne geçmem, deyince Hz. Ali:

– Bende Allah Resûlü’nün *“Ebû Bekir dışında her biriniz bir süre de olsa beni yalanladınız.”* buyurduğunu duyduktan sonra senin önüne geçmem, dedi.

Hz. Ali’nin elini tutan Hz. Ebû Bekir onunla birlikte içeri girdi.”[338]

Hz. Peygamber bir soru üzerine kibrin, hakkı kabul etmemek olduğunu bildirmiştir. Bunun sosyal hayattaki tezahürlerinden biri ise özür dileme erdeminden mahrumiyettir. İnsanları kırmamaya ve onlara karşı hata yapmamaya özen gösteren Hz. Ebû Bekir, bunun için fedakârlık etmekten kaçınmazdı. Buna rağmen bir hata yaptığında üste çıkmaya kalkışmaz, özür dileyip gönül almayı bilirdi.

Allah Resûlü (sas) bir keresinde muhacirlere ve ensardan fakir olanlara fethedilen yerlerden arazi dağıtıyordu. O gün Hz. Ebû Bekir’e de bir arazi vermişti. Onun arazisiyle Rebîa b. Ka’b’ın arazisi yan yanaydı. Arazilerinin ortasında bir hurma ağacı vardı. Ağacın kökü daha çok Rebîa’nın, dalları ise Hz. Ebû Bekir’in tarafındaydı. Bu hurma ağacından dolayı aralarında küçük bir tartışma olmuştu. Olayı anlatan Rebîa b. Ka’b şöyle der:

“Ağaçtan dolayı Ebû Bekir ile anlaşmazlığa düştük. Ben:

– Ağaç benimdir, dedim. O:

– Hayır, benimdir, dedi. Ben ısrar edince Ebû Bekir bana hoşlanmayacağım bir söz söyledi. Ancak hemen pişman oldu. Özür dileyerek:

– Haydi, sende bana aynı kelimeyi söyle ödeşelim, dedi. Ben ona olan saygımdan:

– Hayır, ben sana asla öyle bir şey söylemem. Bu sözü söylediğimde belki bana kızarsın. Senin kızman Allah Resûlü’nün kızdırır. Onun kızması ise Allah’ı kızdırır, dedim.

Sıradan bir hakaretle de olsa kul hakkıyla Allah’ın huzuruna gitmek istemeyen Ebû Bekir:

– Öyleyse Allah Resûlü’ne giderim, diyerek yanımdan ayrıldı. O sırada benim Ebû Bekir ile tartıştığımı duyan akrabalarım yanıma geldiler. Ben Ebû Bekir’in üzüldüğünü görünce hemen peşinden gittim. Akrabalarım bana katıldılar. Yolda giderken akrabalarım:

– Baksana hem seni rahatsız edecek söz söylüyor, hem de seni şikâyeteye gidiyor, diye söylendiler. Ben kızarak akrabalarımın döndüm:

– Ne diyorsunuz o kişi siddîktir. O Müslümanların büyüğüdür. Hemen geri dönün. Sizi yanımda görürse bana onun aleyhinde yardıma geldiğinizi düşünür. Bunu Allah Resûlü’ne söylerse Rebîa helak olur, dedim. Akrabalarımı geri gönderip Ebû Bekir’in ardından Allah Resûlü’nün yanına gittim. Ebû Bekir Allah Resûlü’ne:

– Ben Rebîa’ya hoşlanmayacağı bir söz söyledim. Lakin hemen pişman oldum. Ondan aynısını bana söylemesini istedim. Ancak bunu söylemekten kaçındı, diyerek olayı aynen anlatıp çözüm yolu bulmasını rica etti. Allah Resûlü bana:

– Ey Rebîa! Sıddîk ile aranızda neler oldu, diye sorunca

– Olay aynen onun anlattığı gibi oldu. Vallahi ben ona saygısızca bir söz söylemem, dedim. Allah Resûlü:

– Evet, onun sana söylediğini sen ona söyleme. Ama onun için: ‘Allah seni affetsin ey Ebû Bekir!’ de, buyurdu.

Ben ona dua ederken Ebû Bekir yüzünü duvara doğru dönmüş ağlıyordu. Allah Resûlü kökleri kimin tarafında ise ağacın ona ait olduğuna hükmetti.”^[339]

Edeb ve hayâ timsaliydi.

Edeb ve hayâ insanı günaha düşmekten koruyan süslü bir kalkan gibidir. Sahibini güzel vasıflarla donatmakla kalmaz yanlış giden yolu en başından kapatır. Hz. Ebû Bekir, insanî ilişkilerindeki nezaketiyle göz doldururdu. Allah Resûlü (sas) ile olan ilişkisine ise daha fazla hassasiyet gösterirdi. Edeb ve hayâsı, söz ve tavırlarına yansırı.

Allah Resûlü (sas) vefatına yakın günlerde bir rüya görmüştü. Rüyasını Hz. Ebû Bekir’e anlattı ve “Ey Ebû Bekir! Rüyamda seninle yarış yapıyordum. İkimiz aynı seviyedeysen seni iki buçuk ok boyu kadar geçtim.” buyurdu.

Bunun kendisinin Hz. Peygamber’den iki buçuk yıl sonra vefat edeceğine işaret olduğunu anlayan sahâbî, bunu ifade ederken büyük bir nezaket ve edep örneği sergiledi. Hz. Peygamber’in rüyasını “Hayırdır ya Resûlallah! İnşallah Allah sizi sevindirecek şeyleri görünceye ve gözünüzü aydın kılincaya kadar yaşatacaktır.” şeklinde yorumladı.

Allah Resûlü (sas) rüyasını üç kez tekrar etti. O her üçünde de aynı yorumu yaptı. Dördüncü kez “Ey Ebû Bekir! Rüyamda seninle yarış yapıyordum. İkimiz aynı seviyedeyken seni iki buçuk ok boyu kadar geçtim!” buyurunca Hz. Ebû Bekir “Ey Allah’ın Resûlü! Allah seni rahmet ve mağfiretiyle saracak, ben de senden sonra iki buçuk yıl daha yaşayacağım!” dedi. [340]

Temîm heyeti Peygamber Efendimiz ile görüşmeye gelmişti. Görüşme tamamlandıktan sonra kabile başkanı seçme konusu gündeme geldi. Hz. Ebû Bekir söz alarak:

– Ya Resûlallah! Ka’kâ’ b. Zürâre’yi başkan yapar mısınız? O kabilesinin seyyidi ve en faziletlielerindendir, dedi. Orada bulunan Hz. Ömer araya girdi.

– Ya Resûlallah! Lütfen Akra’ b. Hâbis’i seçin. O da kabilenin seyyidi ve en faziletlisidir, dedi. Hz. Ömer’in çıkışından rahatsız olan Hz. Ebû Bekir:

– Sanırım bunu benimle çekişmek için söylüyorsun, deyince Hz. Ömer:

– Asla! Sana muhalefet etmek için söylemedim. Yalnızca fikrimi söyledim, dedi.

Karşılıklı konuşmalar devam etti. Sesler yükseldi. Bunun üzerine **“Ey iman edenler! Allah ve Resûlü’nün önüne geçmeyin. Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah işiten ve bilendir. Ey iman edenler! Sesinizi peygamberinizin sesinin üzerine yükseltmeyin.”** [341] ayetleri nazil oldu. Ayeti duyan Hz. Ebû Bekir:

– Ya Resûlallah! Bundan sonra sizin yanınızda arkadaşıyla gizlice konuşan biri gibi konuşacağım, dedi.

Her iki sahâbî de o olaydan sonra Hz. Peygamber’in huzurundayken zor duyulacak kadar fısıltıyla konuştular. [342]

Yüksek bir hayâ duygusuna sahip olan Hz. Ebû Bekir, hayâ dendiğinde akla gelen ilk sahâbîlerden biriydi.

Halifelik döneminde halka konuşma yaptığı bir gün, “Ey insanlar! Allah’tan hayâ edin. Vallahi Allah Resûlü’ne (sas) tabi olduğum günden beri tuvalete çıktığım her zaman Rabbimden utancımdan dolayı elbisemi örtüp başımı yerden kaldırmadım.” dedi. [343]

Kıymet bilir, ahde vefa gösterirdi.

İrki, rengi, makam ve mevkii ne olursa olsun insanın; yapılan hizmetin, iyiliğin, makam ve mevkinin kıymetini ve değerini bilirdi.

Allah Resûlü (sas) vefat etmeden kısa bir süre önce Şam tarafına göndermek üzere bir ordu hazırlamıştı. Üsâme b. Zeyd'in komutan olduğu orduda Hz. Ömer gibi birçok büyük sahâbî sıradan bir neferdi. Peygamber Efendimiz vefat edince Hz. Ebû Bekir Allah Resûllü'nün (sas) emirlerine olan bağlılığını gösterip ordunun görevini tamamlamasını emretti. Müslümanlar Hz. Ömer aracılığıyla Üsâme'nin henüz genç olması ve tecrübesizliği sebebiyle onun yerine daha tecrübeli birisinin komutan tayin edilmesinin uygun olacağını bildirmeleri üzerine Halife:

“Onu Rasûlullah tayin etmiştir. Yerine başkasının getirilmesi mümkün değildir. Onun hakkında ‘Sizler şimdi Üsâme'nin kumandanlığı hususuna ileri geri konuşuyorsunuz. Bundan önce onun babasının kumandanlığı hakkında da dedikodu yapmıştınız. Allah'a yemin ederim ki Zeyd, kumandanlığa nasıl lâayık olduysa oğlu da ondan sonra emirlik için layık bir insandır. Onlar en sevdiğim insanlardır ve her hayra layıktırlar. Ona hayır tavsiyesinde bulunun. O aranızdaki en hayırlı insanlardandır.’^[344] buyurmuştur.” diyerek bu tartışmaya meydan veren kişileri susturarak ahde vefasını göstermişti.

Hız. Ebû Bekir Üsâme ordusuna katılan Hız. Ömer'in kendisine yardımcı olmak üzere Medine'de kalmasını arzu ediyordu. Bunun için o sırada on dokuz yaşında genç bir kumandan Üsâme b. Zeyd ile konuşup isteğini iletti. Lakin bu bir emir değil ricaydı. Halifenin emrinde bulunan bir komutanından müsaade alması alışlagelen bir uygulama değildi. Ancak Hız. Ebû Bekir bu davranışıyla tereddüt içinde olan askerlere başlarındaki komutanın kıymetini bildiriyordu. Üsâme b. Zeyd'de Halife'nin isteğini kabul etti ve 700 kişilik orduyla yola çıktı.

Hız. Ebû Bekir orduyu yürüyerek uğurladı. Hız. Ebû Bekir yaya yürüyor, genç kumandan Üsâme (ra) ise at sırtında gidiyordu. Abdurrahman b. Avf da Hız. Ebû Bekir'in bineğini çekiyordu. Buna razı olmayan Üsâme (ra):

– Ey Resûlullah'ın Halifesi! Ya siz bineğe binin ya da ben ineyim, deyince Halife:

– Vallahi ne sen ineceksin ne de ben bineceğim. Şu ayaklarımı bir müddet Allah yolunda tozlandırırsam ne zararım olur? Allah Teâlâ kendi yolunda cihada çıkan gazinin her adımına yedi yüz sevap yazar, onu yedi yüz derece yükseltir ve yedi yüz hatasını da siler, sözleriyle orduyu yolcu etti. [345]

Allah Resûlü (sas) vefat ettiği günlerde birçok kabile dinden dönerken Tay kabilesinin reisi Adî b. Hâtim gibiler buna engel olmak için çırpınmışlardı. Adî b. Hâtim kabilesindeki insanların dinden dönenlere meylettğini görünce kabilenin ileri gelenlerini bir araya toplayarak onlara bir konuşma yapmış, uzun bir konuşma sonunda onları ikna ederek fikirlerinden vaz geçirmeyi başarmıştı. Bu kadarla kalmayıp halkın zekâtlarını toplayıp Medine'ye götürmüştü.

Halife yapılanlardan memnun kalıp onları unutmadı. Daha sonra Adî b. Hâtim, Zeyd el-Hayl ile birlikte Hz. Ebû Bekir'i ziyarete gittiğinde:

– Beni tanıyor musun ey Allah Resûlü'nün Halifesi, diye sordu. Hz. Ebû Bekir:

– Elbette tanıyorum. Nasıl tanımam! Sen insanlar dinden dönerken sebat eden, sırt çevirirken İslâm'a koşan, ihanet ederken vefa gösteren Adî b. Hâtim değil misin? Seni de arkadaşın Zeyd'i de iyi tanıyorum. Ben değerini bilmesem ve tanımazlıktan gelsem bile eminim ki Allah sizi çok iyi tanıyor, diye cevap verdi. [346]

Hz. Ebû Bekir, yapılan hizmetin ve iyiliğin değerini bildiği gibi ahde vefa konusunda da son derece hassastı. Onun nasıl bir vefaya sahip olduğunu Câbir b. Abdullah şöyle anlatıyor:

“Allah Resûlü (sas) vefatından bir süre önce bana avucunu göstererek *'Bahreyn'in malları gelirse sana ondan şu kadar vereceğim.'* buyurmuştu. Ancak bahsettiği mallar o vefat ettikten sonra geldi. Malları teslim alan Halife Ebû Bekir vakit geçirmeden bir duyuru yaptırdı. Duyuruda:

– Allah Resûlü'nden bir alacağı olanlar veya kendilerine söz verilenler Halife'nin yanına gitsinler, deniyordu. İlanı duyunca Halife'nin yanına gittim.

– Allah Resûlü bana avucunu göstererek *'Bahreyn'in malları gelirse sana ondan şu kadar vereceğim'* buyurmuştu, dedim. Halife hiçbir şey söylemeden bana bir avuç para verdi. 'Say!' dedi. Saydım beş yüz dirhemdi. Ben aldığıma sevinirken o:

– Bir o kadar daha al, dedi...”[347]

Yapılan iyiliği de iyilik yapan kişiyi de asla unutmayan Hz. Ebû Bekir, zamanı geldiğinde bu iyiliği dile getirir, ona karşılık vermeye çalışırdı. Medine’ye hicret ederken yolda karşılaştıkları Büreyde b. Husayb, İslâm ile şereflenmekle kalmayıp adamlarıyla birlikte Hz. Peygamber’e eşlik etmiş, Medine’ye varıncaya kadar korumalığını yapmıştı. Hz. Ebû Bekir yapılan bu iyiliği asla unutmadı. Büreyde b. Husayb yedi yıl sonra Hz. Peygamber’i ziyaret etmek için Medine’ye geldiğinde çok sevindi. Hz. Peygamber’e:

– Ya Resûlallah! Büreyde b. Husayb kabilesi için ne kadar iyi, ne kadar faydalı bir insan değil mi? Hatırlar mısınız? Medine’ye hicret sırasında görüştük. Adamlarıyla bize kucak açıp Medine’ye kadar eşlik etti. Birçok insanın Müslüman olmasına vesile oldu, diyerek yaptıklarını anlattı. Onun sözlerini doğrulayan Allah Resûlü (sas):

– O yalnızca kabilesi için değil başkaları için de çok iyi, onları şereflendiren bir insandır. *Bir milletin hayırlısı onlara iyilikte destek olan ve savunan kişidir.* Kötülükte hayır yoktur, buyurdu. [348]

İnsanların kadir kıymetini bilen Hz. Ebû Bekir vaktin ve zamanın da kıymetini bilirdi. İnsanların zamanlarını çok iyi değerlendirmesini isterdi. Bir konuşmasında:

“Sabah ve akşamları geride bırakıp ne olacağını bilmediğiniz bir zamana doğru gidiyorsunuz. Zamanınızı Allah’ın emirleri doğrultusunda geçirerek değerlendirebiliyorsanız bunu yapın! Zaman gelip geçmeden zamanın değerini bilin! Onu iyi değerlendirmezseniz sizi kötülöklere süröklör! Zamanlarını başkalarının ne yapıp yapmadıklarına ayıranlar kendilerini unuturlar. Sizi bunlar gibi olmamanız için uyarıyorum. İyilikte acele edin ki kurtuluşa eresiniz. Unutmayın arkanızdan sizi kovalayan eceliniz var.

Sizden öncekileri düşünün! Dün neredeydiler bugün neredeler? Şehirler kuran, kaleler inşa ettiren melikler şimdi neredeler? Savaşlarda düşmanın kalbine korku salan yiğitler ve komutanlar şimdi neredeler? İsimleri de yaptıkları da hiç yaşamamışlar gibi unutulup gittiler. Hepsi şimdi karanlık kabirdeler.”[349] diyerek insanları uyarmıştı.

Zanla hareket etmezdi.

Kur'ân ahlakıyla kendisini yetiştiren Hz. Ebû Bekir çok hayati meselelerde bile zanla hareket etmez, bilmediği bir konuda asla konuşmaz, fikir yürütmezdi. Hz. Âişe'nin yaşadığı ifk hadisesinde takındığı tavır bunun en güzel örneğidir.

Allah Teâlâ bu olayla ilgili ayeti inzal buyurunca Hz. Ebû Bekir kızının alnından öptü. Hz. Âişe de babasından:

– İstemeden de olsa Allah Resûlü'nün üzülmesine sebep oldum. Benim adıma ondan özür diler misin, diye ricada bulundu. Hz. Ebû Bekir kızına:

– Bunu kendin yap. Bilmediğim bir konuda konuşursam hangi yer beni kabul eder? Hangi gök beni gölgelendirir, dedi. [\[350\]](#)

Bir problemle karşılaştığında suizan etmez, zanna dayanarak kimseyi suçlamazdı. Aksine hakikati öğrenmeye gayret eder, gerçeğe yüzleşmekten korkmazdı. Süheyb b. Sinân bir gece rüyasında Hz. Ebû Bekir'i görmüştü. Gördüklerinden çok etkilenmiş ve Hz. Ebû Bekir adına üzülmüştü. Sokakta yürürken hâlâ onun etkisindeydi. Hz. Ebû Bekir ile karşı karşıya geldiğinde ise ne yapacağını bilemedi. Rüyanın etkisiyle yolunu değiştirdi. Durumu fark eden Hz. Ebû Bekir, neler olduğunu bilmediği için üzüldü. Lakin arkadaş hakkında yanlış bir düşünceye kapılmadı. Aksine gerçeği öğrenmeye çalıştı. Problemin sebebini öğrenmek için adımlarını hızlandırıp sahâbîye yetişti. Ardından da:

– Ne oldu? Farkına varmadan bir yanlış mı yaptım? Yoksa hakkımda hoşuna gitmeyen bir şey mi duydun, diye sordu. Süheyb b. Sinân:

– Hayır. Vallahi hakkında bir şey duymadım. Sadece gördüğüm rüyanın etkisiyle bu şekilde davrandım, dedi. Hz. Ebû Bekir ne gördüğünü sorunca da

– Rüyamda Ebû Hasan isimli ensarın evinin önündeydin. Ellerin omzundan bağlanmış bir şekilde orada öylece duruyordun, dedi. Tebessüm eden Hz. Ebû Bekir:

– Ne güzel! Ensar kardeş günahlarımın ahirete intikal etmesini engellemiş, diye yorum yaparak arkadaşını olumsuz düşüncelerden kurtardı. [\[351\]](#)

Hak ve adalet konusunda hassastı.

Hak hukuk konusunda son derece duyarlıydı. Kendini bildi bileli zulümden nefret eder, hangi durumda olursa olsun zulme asla meyletmezdi.

Muğîre b. Şube anlatıyor:

“Hz. Ebû Bekir’e halife olduğu sırada kendisine bir at geldi. Ensardan biri atı görünce çok hoşlandı.

– Ey Halife! Onu bana verir misin, dedi. Halife:

– Onu iyi at binen bir gence vermemin daha doğru olacağını düşünüyorum, deyince aldığı cevaptan hoşlanmayan kişi:

– Ben senden, babam da senin babandan daha iyi bir süvaridir, diyerek tepki gösterdi.

Halife’ye karşı bu saygısızca çıkıştan dolayı kendimi tutamadım. Ani bir hareketle adamın yüzüne bir yumruk atınca adamın burnu kanlar içinde kaldı. Yanımıza koşan akrabaları bana çıkışarak tehdit ettiler. Ensara vurmama kızan Halife ise yaptığım hareketten dolayı bana tepki gösterdi.”[\[352\]](#)

Halife olmadan önce çevresine karşı adaletten ayrılmayan Hz. Ebû Bekir, sonrasında adalet timsali oldu. Yaptığı ilk konuşmasında adaleti en öne koydu. Kimsenin ezilmesine izin vermeyeceğinin altını çizdi. Dediği gibi de yaptı. Zulmeden kişiyi vali de olsa akrabası da olsa cezalandırmakta tereddüt etmedi. Biri yanına gelip “Falan vali beni haksız yere cezalandırdı.” dediğinde ilk sözü, “Hemen araştırma yaptıracağım. Doğru söylüyorsan cezasını vereceğim!” olurdu.”[\[353\]](#)

Zekât malları geldiğinde Hz. Ömer’i yanına alıp onları taksim etmek için develerin bulunduğu yere gitmişti. Görevlilere:

– Benim iznim olmadan hiç kimse buraya girmesin, diye emretti. O sırada fakirlikten bunalan bir hanım eşine:

– Şu yuları alıp dolaş! Kim bilir belki Allah bize bir deve ihsan eder, demişti.

Adam etrafta gezinirken Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer’in zekât develerinin bulunduğu yere gittiğini gördü. Bir ümit peşlerine takıldı. İzinsiz olarak içeri girdi. Halife adamı görünce:

– Burada ne işin var? İçeri girerken kimden izin aldın, diye sordu. O kızgınlıkla gayri ihtiyari ani bir hareketle adamın elindeki yuları alıp bir kez sırtına vurdu. Hatasını anlayan adam sessizce oradan ayrıldı. Hz. Ebû Bekir ise yaptığına çok pişman olmuştu. İş bitince

görevlilerden adamı yanına çağırımlarını istedi. Adam gelince yuları uzattı.

– Bunu al! Sen de bana vurup kısas yap, dedi. Hz. Ömer ileri atıldı:

– Lütfen bunu yapma. Diğer yöneticilere sünnet olarak kalır, dedi.

Kalbi Allah korkusuyla dolu olan Halife:

– Bunu yapmazsam kıyamet günü beni Allah'ın azabından kim kurtarır, diye itiraz etti. Hz. Ömer:

– Onu razı et! Hakkını helal ettir, deyince teklifi kabul eden Halife hizmetlisine:

– Bana kendi malımdan bir binek devesi ve beş dinar getir, dedi. Adama hakkından vaz geçtiği takdirde deve ve parayı kendine vereceğini söyledi. Adam seve seve hakkından vazgeçti. Deveyi alarak sevinçle evinin yolunu tuttu.^[354]

[258] Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 9/44.

[259] Bezzâr, *Müsned*, 1/158; Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 9/47.

[260] *Müsned*, 4/227; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 8/438
Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdü'n-nadra*, 1/316.

[261] *Buhârî*, Menâkıbu'l-ensâr 45; *Müslim*, Fedâilü's-sahâbe, 2;
Tirmizî, Menâkıb, 16; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/227.

[262] *Buhârî*, Zekât, 1; *Müslim*, İmân, 32; *Ebû Dâvûd*, Zekât, 1;
Tirmizî, İmân, 1; *Nesâî*, Zekât, 3; *Müsned*, 1/11-19.

[263] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 35625; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 98.

[264] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/169.

[265] Hac, 27/39.

[266] *Müsned*, 1/216; Dârakutnî, *İlel*, 22.

[267] Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 117; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/193;
Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/81.

[268] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/34; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 102.

[269] Bkz.: Rûm 30/1-4.

[270] *Tirmizî*, Tefsîr, 30; İbn Kesîr, *Tefsîr u'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/304-306.

[271] *Müsned*, 4/325; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/316; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/606, 609.

[272] Zilzâl, 99/1-8.

- [273] Dûlâbî, *el-Kunâ ve'l-esmâ*, 1/18.
- [274] Bezzâr, *Müsned*, 1318; Heysemî, *Mecmau'z-zavâid*, 4/115.
Bkz: *Müslim*, *Müsâkât* 89-92.
- [275] Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 141; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 98; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 103.
- [276] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/198.
- [277] Nisâ, 4/123.
- [278] Tirmizî, *Tefsîr*, 5; *Müsned*, 1/11; Hâkim, *Müstedrek*, 3/75.
- [279] Nesâî, *İşratü'n-nisâ*, 1; *Müsned*, 3/128.
- [280] 'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, 1/407; Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadra*, 1/265.
- [281] Ahmet b. Hanbel, *Fedâilu's-sahâbe*, 1/173; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/271.
- [282] Nisâ, 4/66.
- [283] Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 59.
- [284] Buhârî, *Fedâilu's-sahâbe*, 12; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 97.
- [285] Buhârî, *Menâkıb*, 23; *Müsned*, 1/8; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 91.
- [286] Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 98.
- [287] Ebû Dâvûd, *Zekât*, 40; Tirmizî, *Menâkıb*, 16; Dârimî, *Zekât*, 26; Vâkıdî, *Megâzî*, 3/991.
- [288] Ahmet b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 165; bkz: *Müslim*, *Fedâilu's-sahâbe*, 12.
- [289] Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 2; Nesâî, *Tahrîmu'd-dem*, 17; *Müsned*, 1/10.
- [290] Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 40.
- [291] İbn Mâce, *Mukaddime*, 94; *Müsned*, 2/253; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/266.
- [292] Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 16.
- [293] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/106; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 99.
- [294] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 8/314.
- [295] *Müsned*, 1/8; Abdürrezâk, *Musannef*, 11/221; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/624; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/771.
- [296] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 65; Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 2/322.
- [297] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/187; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/73; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 101.

[298] *Buhârî, Edebü'l-müfred*, 724; *İbn Mâce*, Dua, 3849; *Müsned*, 1/4, 9.

[299] *Tirmizî, Menâkıb*, 33; *İbn Sa'd, Tabakât*, 3/176.

[300] *İbrâhîm*, 14/36.

[301] *Mâide*, 5/118.

[302] *Nûh*, 71/26.

[303] *Yunûs*, 10/88.

[304] *Müslim, Cihâd*, 58; *Tirmizî, Cihâd*, 34; *Müsned*, 1/30; *Beyhakî, Delâilu'n-nübüvve*, 3/137.

[305] *Muvatta', Hudûd*, 10; *Abdürrezzâk, Musannef*, 18774; *Hâkim, Müstedrek*, 3/21.

[306] *Ahmed b. Hanbel, Zühd*, 138; *Süyûtî, Târihu'l-hulefâ*, 101.

[307] *Zehebî, S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/335; *İbn Manzûr, Muhtasar*, 13/102.

[308] *İbn Sa'd, Tabakât*, 3/196; *İbnü'l-Cevzî, Sıfatü's-safve*, 102; *İbn Manzûr, Muhtasar*, 13/124.

[309] *Buhârî, Nikâh*, 34; *İbn Sa'd, Tabakât*, 8/81.

[310] *Müsned*, 1/196; *İbn Hişâm, Sîre*, 3-4/623; *İbn Sa'd, Tabakât*, 2/131; *Vâkıdî, Megâzî*, 2/770.

[311] *Bezzâr, Müsned*, 761; *Belâzürî, Ensâbü'l-eşraf*, 10/71; *Süyûtî, Târihu'l-hulefâ*, 38.

[312] *Bezzâr, Müsned*, 15; *İbn Hişâm, Sîre*, 1-2/355.

[313] *İbn Manzûr, Muhtasar*, 13/57.

[314] *Vesak*: Bir hacim ölçü birimidir.

[315] *Muvatta', Akdiye*, 33; *Abdürrezzâk, Musannef*, 9/101; *Zübeyrî, Nesebi Kureys*, 278.

[316] *Ebû Dâvûd, Edeb*, 41; *Müsned*, 2/436.

[317] *Hadîd*, 57/11-12.

[318] *Âl-i İmrân*, 3/181.

[319] *İbn Hişâm, Sîre*, 1-2/558; *İbn Kesîr, Tefsîr*, 1/469; *Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl*, 106.

[320] *Âl-i İmrân*, 3/144.

[321] *Buhârî, Megâzî*, 83; *Müsned*, 5/334; *İbn Hacer, Fethu'l-bârî*, 3/13.

[322] *Ahmed b. Hanbel, Zühd*, 109; *Süyûtî, Târihu'l-hulefâ*, 99. Bkz: *Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr*, 26.

[323] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/625; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/773; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 4/404.

[324] *Muvatta'*, Kelâm, 12; Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 139; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/71.

[325] *Müsned*, 1/7; Ebû Ya'la, *Müsned*, 1/112; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/37.

[326] *Buhârî*, Fedâilu ashâbi'n-nebî, 5, Tefsîr, 126; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 56.

[327] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/35; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/107.

[328] Hucvirî, *Keşfu'l-mahcûb*, 85.

[329] Bezzâr, *Müsned*, 44; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/30; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/105.

[330] Hâkim, *Müstedrek*, 3/66; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 69.

[331] Hâkim, *Müstedrek*, 4/360-361.

[332] *Müsned*, 1/11; Heysemî, *Mecmau'z-zavâid*, 3/92; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 99.

[333] Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 320; Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 10/4919; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 7/105.

[334] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/71.

[335] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/95; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/522; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/885.

[336] *Buhârî*, Libas 1.

[337] Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 102.

[338] Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadra*, 2/6.

[339] İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/313; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/329, 13/63.

[340] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/177.

[341] Hucurât, 49/1-2.

[342] Hâkim, *Müstedrek*, 3/74; Heysemî, *Mecmau'z-zavâid*, 7/108; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 446.

[343] Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 211; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/34; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 94.

[344] *Buhârî*, Ahkâm, 33.

[345] Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/85; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1007.

[346] Bezzâr, *Müsned*, 335; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/20.

- [347] *Buhârî*, Kefâlet, 3; *Müslim*, Fedâil, 60; *Müsned*, 1/11.
- [348] Vâkıdî, *Megâzî*, 2/782; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/179.
- [349] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/35; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 100.
- [350] Dârakutnî, *İlel*, 58.
- [351] İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 2/169.
- [352] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/82.
- [353] Abdürrezâk, *Musannef*, 9/469; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 15/71.
- [354] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/596.
- [343]
- [315]
- [286]
- [258]
- [327]
- [298]
- [270]
- [352]
- [279]
- [277]
- [305]
- [302]
- [307]
- [310]
- [341]
- [300]
- [322]
- [284]
- [345]
- [274]
- [351]
- [320]
- [348]
- [260]
- Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/82.
- Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/596.

Abdürrezâk, *Musannef*, 9/469; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 15/71.

[263]

[296]

[333]

[280]

Müsned, 1/11; Heysemî, *Mecmau'z-zavâid*, 3/92; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 99.

Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/71.

Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 320; Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 10/4919; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 7/105.

Buhârî, Libas 1.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/95; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/522; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/885.

Muhıbbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadra*, 2/6.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 102.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/177.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/313; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/329, 13/63.

Hucurât, 49/1-2.

[353]

[283]

Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 211; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/34; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 94.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/74; Heysemî, *Mecmau'z-zavâid*, 7/108; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 446.

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/85; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 1/1007.

Buhârî, Ahkâm, 33.

Buhârî, Kefâlet, 3; *Müslim*, Fedâil, 60; *Müsned*, 1/11.

Bezzâr, *Müsned*, 335; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/20.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/35; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 100.

Vâkıdî, *Megâzî*, 2/782; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/179.

İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 2/169.

Dârakutnî, *İlel*, 58.

Bezzâr, *Müsned*, 15; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/355.

[346]

Vesak: Bir hacim ölçü birimidir.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/57.

Ebû Dâvûd, Edeb, 41; *Müsned*, 2/436.
Muvatta', Akdiye, 33; Abdürrezâk, *Musannef*, 9/101; Zübeyrî, *Nesebi Kureyş*, 278.
Âl-i İmrân, 3/181.
Hadîd, 57/11-12.
Âl-i İmrân, 3/144.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/558; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 1/469; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 106.
Buhârî, Meğâzî, 83; *Müsned*, 5/334; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 3/13.
[267]
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/625; Vâkîdî, *Megâzî*, 2/773; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 4/404.
Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 109; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 99. Bkz: *Buhârî*, Menâkıbü'l-Ensâr, 26.
Müsned, 1/7; Ebû Ya'la, *Müsned*, 1/112; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/37.
Muvatta', Kelâm, 12; Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 139; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/71.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/35; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/107.
Buhârî, Fedâilu ashâbi'n-nebî, 5, *Tefsîr*, 126; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 56.
Bezzâr, *Müsned*, 44; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/30; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/105.
Hucvirî, *Keşfu'l-mahcûb*, 85.
Hâkim, *Müstedrek*, 4/360-361.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/66; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 69.

[289]

[276]

[349]

[339]

[316]

[299]

[336]

[309]

[319]

[303]

[329]

[326]
[293]
[313]
[306]
[340]
[278]
[273]
[323]
[328]
[266]
[285]
[311]
[297]
[331]
[269]
[292]
[314]
[264]
[342]
[294]
[338]
[290]
[259]
[332]
[335]
[287]
[325]
[350]
[301]
[317]
[312]
[330]
[288]
[337]
[304]
[308]
[295]

[318]

[324]

[282]

[334]

[344]

[261]

[262]

[321]

[271]

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/106; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 99.

Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 16.

Müsned, 1/8; Abdürrezâk, *Musannef*, 11/221; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/624; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/771.

Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 8/314.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/187; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/73; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 101.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 65; Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 2/322.

Tirmizî, Menâkıb, 33; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/176.

Buhârî, *Edebü'l-müfred*, 724; *İbn Mâce*, Dua, 3849; *Müsned*, 1/4, 9.

Mâide, 5/118.

İbrâhîm, 14/36.

[347]

[272]

Nûh, 71/26.

Müslim, Cihâd, 58; *Tirmizî*, Cihâd, 34; *Müsned*, 1/30; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 3/137.

Yunûs, 10/88.

Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 138; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 101.

Muvatta', Hudûd, 10; Abdürrezzâk, *Musannef*, 18774; Hâkim, *Müstedrek*, 3/21.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/196; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 102; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/124.

Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/335; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/102.

Müsned, 1/196; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/623; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/131; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/770.

Buhârî, Nikâh, 34; İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/81.

Bezzâr, *Müsned*, 761; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/71; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 38.

[291]

Dûlâbî, *el-Kunâ ve'l-esmâ*, 1/18.

Zilzâl, 99/1-8.

Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 141; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 98; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 103.

Bezzâr, *Müsned*, 1318; Heysemî, *Mecmau'z-zavâid*, 4/115. Bkz: *Müslim*, *Müsâkât* 89-92.

Nisâ, 4/123.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/198.

Nesâî, *İşratü'n-nisâ*, 1; *Müsned*, 3/128.

Tirmizî, *Tefsîr*, 5; *Müsned*, 1/11; Hâkim, *Müstedrek*, 3/75.

Ahmet b. Hanbel, *Fedâilu's-sahâbe*, 1/173; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/271.

'Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, 1/407; Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadra*, 1/265.

[275]

Nisâ, 4/66.

Buhârî, *Fedâilu's-sahâbe*, 12; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 97.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 59.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 98.

Buhârî, *Menâkıb*, 23; *Müsned*, 1/8; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 91.

Ahmet b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 165; bkz: *Müslim*, *Fedâilu's-sahâbe*, 12.

Ebû Dâvûd, *Zekât*, 40; *Tirmizî*, *Menâkıb*, 16; *Dârimî*, *Zekât*, 26; Vâkıdî, *Megâzî*, 3/991.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 40.

Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 2; *Nesâî*, *Tahrîmu'd-dem*, 17; *Müsned*, 1/10.

İbn Mâce, *Mukaddime*, 94; *Müsned*, 2/253; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/266.

[265]

[268]

Bezzâr, *Müsned*, 1/158; Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 9/47.

Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 9/44.

Buhârî, *Menâkıbu'l-ensâr* 45; *Müslim*, *Fedâilü's-sahâbe*, 2; *Tirmizî*, *Menâkıb*, 16; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/227.

Müsned, 4/227; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 8/438 Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdü'n-nadra*, 1/316.

[281]

Buhârî, Zekât, 1; *Müslim*, İmân, 32; *Ebû Dâvûd*, Zekât, 1; *Tirmizî*, İmân, 1; *Nesâî*, Zekât, 3; *Müsned*, 1/11-19.

Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/169.

Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 35625; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 98.

Müsned, 1/216; Dârakutnî, *İlel*, 22.

Hac, 27/39.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/34; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 102.

Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 117; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/193; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/81.

Tirmizî, Tefsîr, 30; İbn Kesîr, *Tefsîr u'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/304-306.

Bkz.: Rûm 30/1-4.

Müsned, 4/325; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/316; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/606, 609.

[354]

Yedinci Bölüm:

Kişiliği

İnsanlar tarafından sevilip sayılan Hz. Ebû Bekir, örnek alınacak bir kişiliğe sahipti. İbn Hişâm onu şu sözlerle anlatır:

“Hz. Ebû Bekir’in halkla çok güzel bir ilişkisi vardı. Onlar tarafından sevilip sayılırdı. Kureyş soyunu yakından tanıyan sahâbî, kimin iyi kimin kötü ahlaka sahip olduğunu bilirdi. Son derece ahlaklı ve iyi bir tacirdi. Bilgi, tecrübe ve insanlara şefkatle yaklaşımından dolayı insanlar, hangi konuda olursa olsun bir problemi olduğu zaman onun yanına koşardı. Bu özelliklerinden dolayı İslâm ile şereflenince güvendiği arkadaşlarıyla konuşarak onları kolayca ikna etmişti.”^[355]

Peygamber Efendimiz onunla birlikte olmaktan mutlu olur. *“Allah’ım! Ebû Bekir’i mağarada refikim kıldığın gibi cennette de refikim kıl!”*^[356] diye dua ederdi.

Amr b. Âs anlatıyor:

“Zâtüsselâsil seferinden döndükten sonra Allah Resûlü’ne:

- Ya Resûlallah! En sevdiğin kişi kimdir, diye sordum.
- Âişe’dir, buyurdu. Ben:
- Erkeklerden kimdir, dedim.
- Âişe’nin babasıdır, buyurdu.
- Sonra kim, diye sordum.
- Ömer, buyurdu. Birkaç kere daha sordum. Her seferinde bir sahâbînin ismini söyledi. En sona kalmaktan korktuğum için sormayı bıraktım.”^[357]

Onu bu sevgiye mazhar kılan en önemli sebeplerden birisi elbette onun Allah ve Resûlü’ne duyduğu muhabbeti ve adanmışlığıydı. O tüm varlığıyla kendini İslâm davetine adanmıştı. Hz. Peygamber onun bu fedakârlığını yeri geldiğinde açıkça ifade ederdi.

Allah Resûlü (sas) bir gün ashâbına:

- Ebû Bekir hariç bizi kim destekledi ve bize bir iyiliği dokunmuşsa mutlaka ona karşılığını fazlasıyla vermişizdir. Ebû Bekir’in bizim yanımızda öyle bir iyiliği vardır ki Allah onu kıyamet günü mükâfatlandıracaktır. Allah beni hiç kimsenin malından onun malından faydalandırdığı kadar faydalandırmamıştır..., buyurdu.^[358]

Hz. Ali bir soru üzerine sahâbîyi şöyle anlatır:

“Ebû Bekir ve Ömer insanları hidayete sevk eden kandil, kemâle ermelerine vesile olan bir mürşit, yanlışa düşenleri kurtaran bir

ıslahatçılardır. O ve onun gibileri karınları doymadan dünyadan ayrıldılar.”[359]

Bir olay üzerine Abdullah b. Abbâs onun nasıl bir kişi olduğunu şu veciz sözlerle anlatır:

“Allah kendisine rahmet etsin Hz. Ebû Bekir tam bir Kur’ân aşığı, şerrin ve şer odaklarının amansız düşmanıydı. İyiliği emreder, kötülüklerden sakındırırdı. Sabır ve sebat timsali biriydi. Hayâsızlığa bir an bile meyletmez, gece namaz kılar, gündüz oruç tutardı. Allah’ın dinini arifane bilir, Allah’tan hakkıyla korkar, haramlardan köşe bucak kaçır, helak eden büyük günahlara sırt çevirirdi. Verâ ehli, kanaat sahibi, iyilik ve emanete titizlikle riayet eden salih insanlardandı. Allah’ın ona iftira edenleri kıyamet günü cezalandıracağından şüphe yoktur.”[360]

Onun Peygamber Efendimizin katındaki değerini bilen sahâbîler kendisine saygıda kusur etmezlerdi. Peygamberimizde onları saygıya teşvik eder, saygıda kusur edeni uyarırdı.

Bir seferde Ebü’d-Derdâ’nın Hz. Ebû Bekir’in önünde yürüdüğünü gören Allah Resûlü (sas):

– Ya Ebü’d-Derdâ! Güneşin kendisinden daha faziletli biri üzerine doğmadığı kişinin önünde mi yürüyorsun, diye uyardı.

Hemen geri çekilen Ebü’d-Derdâ, o günden sonra Hz. Ebû Bekir’in önünde yürümedi.[361]

Allah Resûlü (sas) de sahâbîleri de onun faziletiyle ilgili çok şey söylemişlerdir.

Hz. Ali anlatıyor:

“Allah Resûlü’nün (sas) yanında oturduğum bir sırada Ebû Bekir ve Ömer’in bize doğru geldiklerini gördüm. Onlara bakan Allah Resûlü bana döndü:

– Ey Ali! Şu ikisi, nebiler ve Rasûller hariç geçmiş ve gelecek bütün cennet ehlinin olgun yaşta olanlarının efendileridir. Ey Ali! Bu hususu (hayatta oldukları müddetçe) onlara haber verme, buyurdu.”[362]

Hz. Ebû Bekir’e çok değer veren Hz. Ali; “Kimse benim Ebû Bekir ve Ömer’den daha faziletli olduğumu söylemesin. Bunu yapana had cezası uygularım!”[363] diye uyarırdı.

Bir adam Hz. Ali’nin ziyaretine gitmişti. Sohbet sırasında:

– Sen insanların en hayırlısısın, deyince adama:

- Sen Allah Resûlü’nü gördün mü, diye sordu. Adam:
- Hayır, deyince
- Ebû Bekir ve Ömer’i gördün mü, diye sordu. Adam yine:
- Hayır, görmedim, dedi. Hz. Ali:
- Eğer gördüm deseydin sana iftira cezası uygulardım, dedi. [364]
- Hz. Ömer de Hz. Ali gibi düşünüyordu.
- Senden daha hayırlı birini görmedim, diyen birine:
- Sen Ebû Bekir’i gördün mü, diye sordu. Adam:
- Hayır, deyince Hz. Ömer:
- Evet deseydin sana iftira cezası uygulardım, dedi. [365]

Onun örnek kişiliği; sosyal hayatı, ibadet ve ahlaki hayatı, ilmi hayatı ve ailevi ilişkilerinde açıkça görülürdü.

Sosyal Hayatı

Hz. Ebû Bekir’in çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdiği kabilesi son derece kültürlü ve sosyal ilişkileri yoğun olan insanlardan oluşuyordu. Kabilesi vasıtasıyla kazandığı bu özellik, ticarî hayatıyla daha da gelişti. Ensâb ve Ahbâr ilmine vukufiyeti, ticarî anlaşmazlıklarda hakem yapılması, Kureyşliler tarafından Eşnâk görevine layık görülmesi ve edindiği toplumsal mevkie de sosyal ilişkilerinin güçlü olmasında büyük rolü oynadı.

Hz. Ebû Bekir, Allah Resûlü (sas) dışında Hz. Ömer ve daha birçok kişiyle yıllar yılı örnek dostluklar sürdürdü. Dostlarına karşı her zaman ve her şartta vefakâr oldu. Akrabalarını gözetmeyi asla ihmal etmedi. Mistah b. Üsâse örneğinde olduğu gibi geçim sıkıntısı çeken akrabalarına her ne şartta olursa olsun süresiz yardım elini uzatırdı.

Müreysî Gazvesi’nden sonra meydana gelen İfk hadisesine adı karışan ve iffetli bir kadına zina isnadında bulunma fiilini işlediği sabit görülen Mistah b. Üsâse’ye Allah Resûlü (sas) tarafından had [366] uygulanmıştı. Bu hâdise Hz. Ebû Bekir’in aile hayatında büyük etkileri olan ve aileyi derinden etkileyen bir olaydı. Akrabalık ilişkisi ve fakirliği sebebiyle kendisini koruyup kolladığı Mistah’a bu olaydan sonra maddi yardımda bulunmayacağına dair yemin etti.

“İçinizden faziletli ve servet sahibi kimseler akrabaya, yoksullara, Allah yolunda göç edenlere (mallarından) vermeyeceklerine yemin etmesinler; bağışlasınlar; feragat göstersinler. Allah’ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız?

Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.”^[367] ayetinin nail olması üzerine de bu kararından vazgeçerek yardımlarına devam etmeğe karar verdi.

Bu ilâhi ikaz üzerine “Vallahi Allah’ın beni affetmesini çok isterim. Ona yaptığım yardımı bir daha asla kesmem!” diyerek Mistah’a yine önceki gibi yardım etmeye devam etti.^[368]

İbnü’d-Dağine onun insanlarla ilişkilerini “Sen fakir fukarayı gözetir, onlara yedirip içirir, yardıma ihtiyacı olanın yardımına koşar, sılayı rahim yapar, misafirine ikram eder, hak için mücadele edenlere destek olursun!” sözleriyle özetlerdi.

Allah’a karşı sorumlulukların ihmal etmediği gibi topluma ve insanlığa karşı sorumluluklarını yerine getirmede de hassasiyet gösterirdi. Hz. Peygamber halkı İslâm’a davet ettiğinde buna duyarsız kalmadı. Vahyin ilk günlerinde birçok sahâbînin İslâm ile şereflenmesine vesile oldu. İşkence gören köleleri satın alıp âzad etti. İman mücadelesinde hep en önde oldu.

Hız. Ebû Bekir’in hayatının her safhası örnek ilişkilerle doluydu. Yıllarca yaşadığı mahalledeki komşularının koyunlarını sağdı. Gizli açık hiç kimseden yardımını esirgemedi.

İbn Sâlih el-Gıfârî anlatıyor:

“Medine’nin dış mahallelerinin birinde yaşlı ve âmâ bir hanım yaşıyordu. Hanımın yardıma ihtiyacı olduğunu tespit eden Hız. Ömer, geceleri gizlice o hanımın evine yiyecek ve içecek götürür, yaşamını sürdürmesi için gereken bütün yardımları yapıp geri dönüyordu. Yine bir gün yiyecek götürdüğünde hanımın yiyecek ve içeceğinin temin edildiğini, işlerinin halledildiğini gördü. Bu durum günlerce devam etti. Fazilet yarışından geri kalmamak için daha erken gitmeye başladı. Ancak biri onu yine geçmişti. Merakı her geçen gün biraz daha artıyordu. Sonunda hanımın evini gözlemeye karar verdi. Biraz sonra hanımın evine biri girdi. Gereken yardımı yapıp dışarı çıktı. Yaklaştığında o kişinin ümmetin halifesi Hız. Ebû Bekir olduğunu gördü.”^[369]

Dostlarını hayra yöneltmeğe çalışırdı.

Çevresinde bulunanları iyiliğe teşvik ettiği gibi hata yapmaktan da alıkoymaya gayret ederdi. Peygamber Efendimizi ziyarete giden

Müzeyne heyetinde bulunan Nu'mân b. Mukarrin ve Dükeyn b. Saîd o günlerde yaşadıkları ve şahit oldukları olaylardan birini yakınlarıyla paylaşarak şöyle anlattılar:

“400 kişilik Müzeyne ve Cüheyne heyetiyle birlikte Medine'ye gitmiştik. Hem Allah Resûlü'yle (sas) görüşecek hem de yiyecek isteyecektik. Bizi en güzel şekilde karşılayan Allah Resûlü anlatmak istediklerini anlattı. Heyettekiler:

– Ya Rasûlallah! Yiyecek bir şeyimiz kalmadı, deyince Hz. Ömer'e:
– Git onların karınlarını doyur ve yiyecek ver, buyurdu. Hz. Ömer:
– Ya Rasûlallah! Yanımızdaki arta kalan birkaç sa' hurmadan başka yiyecek bir şey yok. Bu kadar yiyecek de onları doyurmaz, deyince de

– Onlara yiyecek ver, diye emrini tekrarladı. Orada bulunan Hz. Ebû Bekir hemen duruma müdahale ederek arkadaşına:

– Dinle ve itaat et, dedi. Hz. Ömer:
– Dinliyor ve itaat ediyorum, diyerek kalktı. Konuklarla birlikte yiyecek ambara gitti. Kapıyı açıp bize:

– İçeri buyurun, dedi. Grup grup içeri girdik. Hz. Ebû Bekir'in uyarısıyla Allah'ın yiyecekleri bereketlendireceğini anlamış olan Hz. Ömer, hurmaları önümüze koydu:

– Buyurun, istediğiniz kadar alın, dedi.
Heyettekilerin her biri yiyeceği kadar hurma aldı. Biz sonlardaydık. Hurmaların yanına gittiğimizde şaşırıp kaldık. Onlardan hiçbir şey eksilmemiş gibiydi.”^[370]

Birinin hatasını gördüğünde uyarır, öğüt verirdi.

Bir gün Abdurrahman b. Avf'ın yanına gitmişti. Eve yaklaştığında sahâbînin bir meselede komşusuyla tartıştığını gördü. Selam verip yanlarına vardı. Halife'yi görünce tartışmayı bıraktılar. Komşusu gidince Abdurrahman b. Avf'a dönen Halife:

– Komşunla çekişme! Akşam olup insanlar evlerine çekildiğinde onunla baş başa kalacağını unutma, dedi.^[371]

Bu hususta hayatında pek çok örnek vardır. Onlardan birini anlatan Kays b. Ebî Hazm şöyle der:

“Hz. Ebû Bekir bir seferinde nefsine karşı sert davranan Zeynep isimli bir hanımla karşılaştı. Hanımın kimseyle konuşmadığını

öğrenince sebebini sordu.

– Hac boyunca kimseyle konuşmamaya ahdetmiş, dediler. Halife hanıma:

– Konuş! Böyle yapman kesinlikle helal değildir. Bu cahiliye âdetlerindendir, dedi. Hatasını anlayan hanım, konuşmaya başlayınca ilk sözü:

– Sen kimsin, oldu. Tevazu sahibi olan Halife:

– Muhacirlerden biriyim, dedi. Hanım:

– Hangi muhacirlerdensin, diye sordu. Halife:

– Kureyşlilerdenim, dedi. Hanım susmuyor, tekrar tekrar soruyordu:

– Hangi kabiledensin?

Soruların ardı arkasının kesilmeyeceğini fark eden Halife:

– Gerçekten çok soru soran birisin. Ben Ebû Bekir'im, dedi. Soruya devam eden hanım:

– Ey Allah Resûlü'nün Halifesi! Cahiliyeden sonra Allah'ın lütfettiği bu güzel hâl ne zamana kadar devam eder, diye sordu. Halife:

– İmamlarınız istikamet üzere oldukları sürece sizler bu hâlde olursunuz, dedi. Hanım:

– İmamlardan kastınız nedir, diye sordu. İnsanlara seviyelerine göre konuşmayı düstur edinen Halife:

– Senin kabilenin içinden insanlara emreden, insanlarında kendisine itaat ettiği reisleri ve şerefli kişileri yok mu? İşte onlar, insanların başında olan kişilerdir, dedi.”[\[372\]](#)

İnsanların hatalarının örtülmesini isterdi.

İnsanların hata ve günahlarının görülmesi veya gösterilmesi istemezdi. Ebû'l-Yesar Ka'b b. Amr, nefesine mağlup olmuş, hurma satın almak isteyen komşusunun hanımına saldırıp öpmüştü. Sonra da yaptığına pişman olmuştu. Vicdan azabından kıvranıyor, sırtındaki günah yükünden kurtulmak istiyor ama ne yapacağını bilemiyordu. Sonunda bir çıkış yolu gösterir ümidiyle Hz. Ebû Bekir'e gitmeye karar verdi. Bundan sonrasını Ka'b (ra) şöyle anlatır:

“Üzüntüm bir türlü geçmiyor, her geçen dakika biraz daha kahroluyordum. Allah korkusu kalbimi alev alev yakıyordu. Daha fazla dayanamadım. Ne yapmam gerektiğini sormak için Hz. Ebû Bekir'e giderek durumu olduğu gibi anlattım. Hz. Ebû Bekir:

– Yazıklar olsun! Eşi cihada giden birine bu yapılır mı, diye kızdı. Ardından da:

– Hemen tövbe et! Allah’tan bağışlanma dile! Yaptığın şeyi de kimseye söyleme! Sende sır olarak kalsın, tavsiyesinde bulundu...”^[373]

Dostluğu hak ve hukuku gözetmesine engel olmazdı.

Dostluğu, akrabalığı ve birine olan yakınlığı; hak ve hukuku gözetmesine engel olmaz, adaletten asla ayırmazdı. Ensardan Cemîle adında bir hanımla evli olan Hz. Ömer’in Âsım ismini verdikleri oğulları altı yaşına geldiğinde anlaşmazlık nedeniyle ayrılmışlar, oğlu da annesinin yanında kalmıştı.

Hz. Ömer oğlunun ayrılığına dayanamıyor, onu arada bir görmesi kendisine yetmiyordu. Oğlunu yanına almak istedi çocuğun annesi “Hayır! Asla olmaz!” cevabını verdi. Aldığı cevaptan hoşlanmayan Hz. Ömer, bir gün oğlunu görmek için Kubâ’ya gittiğinde annesinden izin almadan çocuğu alıp oradan uzaklaştı.

Âsım’ın ninesi onları yolda giderken görünce yanlarına koştu, devenin önüne geçerek çocuğu izinsiz götürmeyeceğini söyledi. Hz. Ömer kabul etmeyince tartıştılar. Hz. Ömer oğlunu götürme konusunda ısrar etti. Nine yolundan çekilmemekte direndi. Sonunda Halife Hz. Ebû Bekir’in yanına gitme konusunda anlaştılar. Halife’nin huzuruna varınca durumu anlatan nine, Hz. Ömer’den şikâyetçi oldu. Çocuğun kendisinde kalmasını isteyen Hz. Ömer ise “O benim oğlum.” diyerek kendini savundu. Nine “O benim de oğlum.” diye cevap verdi.

Halife Hz. Ömer’in yakın dostu olmasına ve Müslümanlar arasındaki önemli konumuna rağmen bir an bile tereddüt etmeden çocuğun annede kalmasına hükmetti. Sonra can dostuna döndü, kararlı bir ses tonuyla:

– Çocuğu annesine bırak! Çocuk buluğ çağına erinceye veya annesi bir başkasıyla evleninceye kadar annenin yanında kalacaktır, diye hükmetti. Çocuğu alıp ninesine teslim ettikten sonra:

– Annenin kokusu, çocuğunu sevmesi, ona dokunması çocuk için çok önemlidir. Bunun için çocuğun onun yanında kalması senin

yanında olmasından daha iyidir, diyerek can dostunu teselli etti. Hz. Ömer, bu olaydan sonra çocuğu yanına almaktan vazgeçti. [374]

Sorumluluklarını insanlara örnek olacak şekilde yerine getirirdi.

Bir sorumluluğunu yerine getirirken başka bir sorumluluğunu ihmal etmemeye ve onları en güzel bir şekilde yerine getirmeye özen gösterir, bu hususta fedakârlık yapmaktan çekinmezdi.

Oğlu Abdurrahman b. Ebû Bekir anlatıyor:

“Allah Resûlü (sas) sahâbîlerini Suffe ashâbına yardımcı olmaya teşvik ederek:

– Kimin evinde iki kişilik yiyecek varsa yanında üçüncü bir kişiyi götürsün. Yanında dört kişilik yemeği olan beşinciye götürsün, buyurdu. O gün babam Ebû Bekir üç kişiyi, Allah Resûlü (sas) on kişiyi yemeğe götürdü. Evde ben, babam, annem, eşim ve hizmetlimiz vardı. O sırada babam bir konuyu görüşmek üzere Allah Resûlü (sas) ile gitmek durumunda kalmıştı. Bana:

– Misafirleri alıp eve götür, onlara ikramda bulunarak ilgilen, diye emretti. Kendisi yatsı namazını kıldıktan sonra Allah Resûlü (sas) ile bir meseleyi görüşmek için kaldı...” [375]

Hız. Ebû Bekir, birçok kez sergilediği infak örnekleriyle insanları teşvik etmiş ve onlara sorumluluklarını hatırlatarak örnek olmuştu.

Ailevî İlişkileri

Hız. Ebû Bekir, eşleriyle de anne babasıyla da iyi ilişkileri olan bir aile reisiydi. Babası çok sonraları Müslüman olmasına rağmen ona karşı sevgisi azalmadığı gibi saygıda da kusur etmezdi. Çocuklarını çok sever, onlarla yakından ilgilenirdi. Çocuklarıyla kurduğu sevgi bağı hiçbir zaman kopmadı. Vefat edinceye kadar aynı şekilde devam etti.

Çocuklarına değer verir, yaşlarının küçük olmasına bakmadan yeri geldiğinde zaman ve mekân dikkat etmekle birlikte önemli meseleleri kendileriyle konuşurdu. Onlara gönlünü açar, sırrını paylaşırdı. Kendisi gibi başkalarının da onlara değer vermesini isterdi.

İslâm'la şereflenip Rabbini tanıdıktan sonra sevinçle evine koşmuştu. Yaşadıklarını eşi ve çocuklarıyla paylaşmış, oğlu Abdurrahman dışında eşi ve çocukları hemen Müslüman olmuştu. [\[376\]](#)

İyi bir eş ve müşfik bir baba olan Hz. Ebû Bekir, aynı zamanda iyi bir mürebbi, iyi bir öğretmendi. Evine geldiğinde eşi ve çocuklarıyla sohbet eder, Peygamber Efendimizden gün içinde öğrendiklerini onlarla paylaşırdı. Onları iyiliğe teşvik eder, hatalarını gördüğünde uyarırdı.

Mekke dönemi boyunca Peygamber Efendimizi her gün en az bir kere evlerinde ağırlayan Hz. Ebû Bekir ve ailesi bütün hayatlarını İslâm'a adanmıştı. Allah Resûlü (sas) hicrete hazırlığı sırada Hz. Ebû Bekir ile gizlice görüşmek istemiş, çocuklarına çok değer veren Hz. Ebû Bekir, "Onlar senin ailen!" diyerek çocuklarına güveninin tam olduğunu söylemişti.

Hicret sırasında bütün aile üzerine düşen görevi hakkıyla yerine getirmişti. Canları pahasına üç gün boyunca oğlu Abdullah Mekke'de olup bitenle ilgili bilgi taşıırken kızı Esmâ onların yiyecek ihtiyaçlarını gidermişti. Peygamber Efendimize ve babasına yemek götürme işi Hz. Esmâ'nın ilk işi değildi. Bu görevi defalarca yapmıştı. Müşriklerin zulmü artıp tansiyon yükseldiğinde Allah Resûlü (sas) ortam yumuşayınca kadar şehirden uzaklaşır, bir süreliğine sadık dostu Hz. Ebû Bekir ile birlikte şehir dışına giderdi. Bu sırada onlara Hz. Esmâ devreye girer, onlara yemek ve istihbarat götürürdü. [\[377\]](#)

Ailesini kıskanırdı.

Bu hususta onu en çok rahatsız eden olaylardan biri, evine geldiğinde mahrem olmayan akrabalarından birini evde görmesiydi.

Abdullah b. Amr b. Âs anlatıyor:

"Haşimoğulları'ndan biri, bir ara Ebû Bekir ile evli olan Esmâ bint Umey's'in ziyaretine gitmişti. Adam içeride otururken Ebû Bekir eve geldi. Onları evde yalnız başlarına otururken görünce rahatsız oldu. Ancak fevri davranıp tepki göstermedi. Yanlış bir şey yapmamak için huzuru saadete çıktı. Gördüklerini Allah Resûlü'ne (sas) anlattı. Ardından:

– Her ikisi hakkında da hayırdan başka bir şey bilmiyorum, diyerek haklarında herhangi bir kötü düşüncesi olmadığını özellikle belirtti.

Bu durum Peygamberimizi de rahatsız etmişti.

– Allah bir hanımın bu şekilde bir erkekle bir arada olmasından razı olmaz, buyurdu. Ardından minbere çıkarak bir konuşma yaptı.

– Bugünden itibaren hiç kimse bir yerde yalnız başına bulunan bir hanımın yanına girmesin. İlle de görüşmesi gerekiyorsa yanında en az bir veya iki erkek olsun, buyurdu.”^[378]

İlgili bir babaydı.

İslâm’dan önce bir evlilik yapan Hz. Ebû Bekir, eşinden ayrılınca çocuklarını yanına almıştı. Daha sonra evlendiği Ümmü Rûmân’dan (ra) olan çocuklarıyla diğer çocukları öz kardeş gibi ilgi ve sevgiyle büyümüşlerdi. Çocuklarının yetişmeleriyle ilgilenen bir babaydı. Kızı Esmâ’nın (ra) rüya tabirinde oldukça yetenekli olduğu ve bunu babasından öğrendiği, Hz. Âişe’nin de nesep bilgisini babasından aldığı nakledilmektedir.

Aradan yıllar geçip çocuklarının evlenmesi onlara olan sevgini azaltmadı. Sık sık ziyaretlerine gitti, hâl ve hatırlarını sorup huzur içinde yaşamaları için üzerine düşeni yaptı. Her zaman yanlarında olduğunu hissettirirdi.

Medine’ye hicret ettikten sonra Hz. Peygamber’in nişanlı olduğu kızı Hz. Âişe ile evlilik konusunda sessiz kaldığını görünce uygun bir zamanda bunun nedenini sordu. Sebebinin ekonomik olduğunu öğrenince evliliğin daha fazla gecikmemesi için düğün masraflarını bizzat kendisi üstlendi. İfk hadisesi gibi çok zorlu bir süreci Peygamber Efendimizi üzmeden ve karşısına almadan kızının yanında, ona destek olarak geçirdi. Olay süresince ailesiyle herkese örnek olacak bir tavır sergiledi.

Zübeyr b. Avvâm ile evlenen kızı Esmâ’nın ev, tarla ve at bakımı gibi işlerinde çok fazla yorulduğunu ve zorlandığını haber alınca hemen harekete geçti. Kızına yardımcı olması için bir hizmetli gönderdi. Hizmetli atın bakım ve tımarını yapınca kızı rahatladı.^[379]

Zübeyr b. Avvâm kıskançlığı sebebiyle zaman zaman Hz. Esmâ’ya sert davranırdı. Esmâ (ra) daha fazla sabredemeyince durumu babasına anlattı. Hz. Ebû Bekir, damadının çok iyi biri olduğunu

biliyordu. Bu nedenle kızının evliliğini sürdürmesini istiyordu. Kızına açık kapı bırakmakla birlikte:

– Ey kızım sabret! Bir hanım, salih biriyle evlendiğinde eğer eşinin dışında başka birisiyle evlenmeden vefat ederse eşiyle cennette bir araya gelir, diyerek sabır tavsiyesinde bulundu.^[380]

Hız. Ebû Bekir yalnızca Hız. Esmâ ile değil oğulları ve Hız. Âişe ile de yakından ilgilenirdi. Bu ilgiye dair bir örneği Nu'mân b. Beşîr şöyle anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü (sas) eşi Âişe'nin evindeyken Ebû Bekir ziyaretine gitti. Kapının önüne vardığında kızının Peygamber Efendimiz ile yüksek sesle konuştuğunu duydu. Eve girmek için izin istedi. Müsaade edilince öfkeyle içeri girdi. Selam verdikten sonra doğruca kızının yanına giderek:

– Ey Ümmü Rûmân'ın kızı! Allah'ın Resûlü'ne karşı nasıl sesini yükseltirsin, diye çıkıştı.

Duruma müdahale eden Allah Resûlü araya girerek Ebû Bekir'i sakinleştirdi. Sahâbî evden ayrılınca eşine dönen Allah Resûlü:

– Gördün mü, seni babanın elinden nasıl kurtardım, diyerek şakalaştı. Bir başka gün yeniden kızının ziyaretine giden Ebû Bekir, izin isteyerek içeri girdi. Bu kez Allah Resûlü ile kızı gülüşüyorlardı. Bu durumdan hoşlanan Ebû Bekir:

– Beni daha önce tartışmanıza ortak ettiğiniz gibi şimdi de mutluluğunuza ortak edin, diyerek latife yapınca Allah Resûlü:

– Kabul ettik, seni aramıza kattık, buyurdu.”^[381]

Bir başka olayı da Es'ad b. Zûrâre'nin torunu Amre bint Abdurrahman anlatır:

“Ben Hız. Âişe'nin himayesinde büyüyen bir kızdım. Bir ara babası ziyaretine geldi. O sırada hasta olan Hız. Âişe'ye Yahudi bir hanıma dua okuyordu. Ebû Bekir kadına:

– Ona Allah'ın kitabından oku, dedi.”^[382]

Hız. Ebû Bekir ölüm döşeğindeyken kızı Hız. Âişe'ye miras konusunu açmış ve iki kız kardeşinden bahsetmişti. Hız. Âişe bir kız kardeşi bulunduğunu, onun da Esmâ olduğunu söyleyip diğerinin kim olduğunu sorduğunda babası doğacak çocuğunun kız olacağını tahmin ettiğini söyleyerek Hız. Âişe'ye onu gözetmesini vasiyet etmişti. Bu durum Hız. Ebu Bekir'in henüz doğmayan çocuğunun dahi ihtiyaçlarını gözettiğini göstermektedir.

Hatalarını gördüğünde ikaz ederdi.

Çocuklarının hatalarını asla görmezden gelmez, yanlışlarını usulünce söyler, onları düzeltmeleri için en güzel şekilde uyarırdı.

Hiz. Âişe anlatıyor:

“Yeni giydiğim bir elbisenin nasıl olduğuna bakmak için evin içinde dolaşmaya başlamıştım. Bir taraftan yürüyor bir taraftan da eteklerime bakıyordum. Elbise çok hoşuma gitmiş hafiften gururlanmıştım. Tam o sırada babam izin isteyip içeri girdi. Beni görünce:

– Ona ne diye bakıp duruyorsun? İyi bil ki şu an Allah sana nazar etmiyor, dedi.

– Neden? Ne yaptım, deyince

– Bilmiyor musun? Bir kul dünya ziynetinden dolayı kibre kapılırsa Allah’ı kızdırır. Bu durum o hâlden kurtuluncaya kadar devam eder, dedi.

Hemen elbiseyi çıkarıp ihtiyaç sahibi bir hanıma tasadduk ettim. Bu davranışımı takdir eden babam:

– Umulur ki bu yaptığından dolayı Allah seni affeder, dedi.”[383]

Ümmü Rûmân (ra) anlatıyor:

“Ebû Bekir, bir gün namazda sağa sola bakındığımı görünce beni uyardı. Bir an şaşırdım, nerdeyse namazımı bozacaktım. Namazdan sonra yanıma geldi ve:

– Namazda sağa sola meyletme! Çünkü Allah Resûlü ‘*Namaz organlarının hareketsiz kalması, namazdandır.*’ buyurdu, diyerek beni niçin ikaz ettiğini anlattı.”[384]

İlerde çıkacak fitnelerden korkan Hiz. Ebû Bekir, yıllar öncesinden oğlu Abdullah’ı uyarmış,

“Ey oğul! İnsanlar arasında fitne çıktığında Allah Resûlü ile saklandığımı gördüğün o mağaraya gidip orada kal. Korkma, sabah akşam rızkın oraya gelir.” diye tavsiyede bulunmuştu.”[385]

Yeri geldiğinde takdir ve iltifat ederdi.

Yapılan iyilikleri takdir etmesini bilir, ailesinden biri güzel bir şey yaptığında iltifat ederek onu iyiliğe teşvik ederdi.

Hiz. Âişe anlatıyor:

“Gerdanlığım kaybolduğu zaman ordu beni bekleyince rahatsız olan babam:

– Her seferde Müslümanlar senin yüzünden sıkıntı mı çekecek, diyerek bana kızdı.^[386] Daha sonra teyemmümle ilgili ayet inip ruhsat verilince sevindi. Bu kez bana

– Vallahi sen mübarek bir hanımsın. Vallahi Allah, Müslümanların seni beklemesiyle onlara bereket ve kolaylık ihsan etti, dedi.”^[387]

Çocukları arasında eşit davranırdı.

Hız. Ebû Bekir bir nimeti taksim ederken kişilerin faziletinden önce insan olmalarını göz önünde bulundurduğu gibi çocuklarının arasında da eşitliği gözetirdi.

Hız. Âişe anlatıyor:

“Babamın vefatı yaklaşınca bana:

– Biliyorsun ki sen bana insanların en sevgilisi ve azizisin. Bana verilen falan yerdeki yirmi vesaklık ürün alınan araziye biliyorsun. (Hız. Peygamber’in Nadiroğulları topraklarından Hız. Ebû Bekir’e verdiği, onun da ağaçlandırdığı yeri kastederek) Onun gelirini geçici olarak sana vermiştim. Şimdi vefat etmek üzereyim. Onu bana geri verirsen sevinirim. Onu Allah’ın kitabına göre çocuklarım arasında taksim etmeyi istiyorum. Çocuklarımin bir kısmını diğerlerine üstün tutmak istemiyorum, dedi. Ben de isteğini yerine getirdim.”^[388]

Ailesinin geçimini için gayretle çalışırdı.

Hız. Ebû Bekir altmışlı yaşlara gelmesine rağmen yaşına ve toplumdaki mevkiine aldırılmaz, ailesinin geçimini sağlamak için koyun güderdi. Ayrıca kendi koyunları yetmezmiş gibi komşularının koyunlarını da sağardı. Halife olması onu ailesinin geçimini ihmal etmesine sebep olmazdı. Halifeliğinin ilk günlerinde dahi sattığı elbise ve kumaşları omzuna atarak çarşının yolunu tutmuştu. Allah Resûlü’nü (sas) görmeden duramayacak kadar sevdiği hâlde Medine döneminde ailesinin geçimini sağlamak üzere ticaret için Şam beldelerinden Busrâ’ya gitmişti.^[389]

Hilafet görevine zarar verdiğini görünceye ve Hız. Ömer gibi sahâbîlerin kendisine maaş bağlama teklifini yapınca kadar ticaretle iştiğal etmeye devam etti.

Hız. Ebû Bekir'in ailesiyle sevgi ve saygıya dayanan muhabbeti son nefesine kadar devam etti. Vefat etmek üzere olduğunu anlayınca eşi Esmâ bint Umeys'e "Vefat ettiğimde cenazemi sen yıka!" diye vasiyet etmişti. Eşinin sık sık nafîle oruç tuttuğundan cenazeyi yıkarken sıkıntı çekmemesi için o gün orucunu bozmasını istemiş, hanımı da olur dercesine başıyla işaret etmişti.

Hız. Ebû Bekir vefat ettiği gün oruçlu olan hanımı, eşi akşama doğru vefat edince yanında bulunanlardan bir bardak su getirmelerini istedi. Su gelince:

– Seni emrine karşı çıkararak yolcu etmek istemem, diyerek akşam olmasına çok az bir zaman kalmasına rağmen suyu içti. [390]

İbadet ve Ahlakî Hayatı

Hız. Ebû Bekir yalnızca belli ibadetler ve ahlakî erdemleri değil tümünü zirvede yaşayan biriydi. Dahası onun bu hâli bizzat Allah Resûlü (sas) tarafından beyan edilmişti.

Bir gün Allah Resûlü (sas): *"Hayırlı hasletler üç yüz altmış tanedir. Allah Teâlâ bir kulunun hayrını murad ederse ona bu hasletlerden birini ihsan eder. Bu vesileyle onu cennete koyar."* buyurmuştu. Orada bulunan Hız. Ebû Bekir:

– Ya Resûlallah! O hasletlerden bende olan var mı, diye sorunca

– Elbette. Seni kutlarım! Sende onların hepsi var, buyurmuştu. [391]

Bu nedenle Hız. Ömer onunla girdiği iyilik ve hayır yarışını her zaman kaybetmek durumunda kalmıştı.

Onun ibadet ve ahlakî erdemlerine dair pek çok şey nakledilmiştir. Burada tüm bu rivayetleri almak yerine Hız. Ebû Bekir'i tanıma adına onlardan örnekler verilecektir.

İman ve İhlası

İman, ihlas ve sadakati Allah Resûlü'nün (sas) övgüsüne mazhar olacak kadar zirvedeydi. Allah Resûlü (sas) onun imanını, ihlas ve samimiyetini çeşitli vesilelerle ifade ederek insanlara örnek gösterdi. Bir seferinde *"Ebû Bekir'in imanı bir kefeye, yeryüzünde yaşayan diğer insanların imanı bir kefeye konsa yine de Ebû Bekir'in imanı ağır gelirdi."* buyurdu. [392]

Bir başka sefer:

“Ebû Bekir dışında İslâm’a davet ettiğim kişilerde mutlaka bir duraksama ve tereddüt oldu. Ebû Bekir’i İslâm’a davet ettiğim zaman en küçük bir kaygı ve tereddüt göstermeden hemen Müslüman oldu.” buyurdu. [\[393\]](#)

İman ve ihlas daha çok zor zamanlarda dışa vurulur. Hz. Ebû Bekir’in hayatına bakıldığında zor günlerde hep başkalarından bir adım önde olduğu görülür. O, iman ve ihlas imtihanını “sıddîk” lakabını alacak kadar üstün bir başarıyla vermişti. Mekke, Hira, Bedir, Hudeybiye bunun şahidiydi. Tıpkı hicret, infak, verâ ve namaz gibi...

Peygamber Efendimizin vefatı ve sonrasında yaşadığı olaylara karşı tavır ve duruşunun her bir karesi ayrı birer iman ve teslimiyet şahikasıydı. O anlardan birini anlatan Ebû Hüreyre (ra) şöyle der:

“Allah’tan başka ilah olmayan Allah’a yemin ederim ki Ebû Bekir halife olmasaydı yeryüzünde Allah’a ibadet edecek kişi kalmazdı. Bunu tekrar tekrar söyleyince etrafımdakiler ‘Yeter artık sus!’ diye tepki gösterdiler. Ben de şöyle dedim:

– Hz. Peygamber vefat ettiği sırada Üsâme b. Zeyd’in komuta ettiği İslâm ordusu Şam’a doğru sefere çıkmak üzereydi. Ordu Zî Huşeb’deyken Hz. Peygamber vefat etti. Bunu duyan Medine çevresindeki Arap kabileleri dinden dönmekle kalmadılar Medine’yi kuşatma altına almaya hazırlandılar. Bunu gören sahâbîler durumun vahametini Halife’ye anlatarak Medine’ye bir merhale uzakta olan İslâm ordusunu geri çağırmasını istediler. Çok zor durumda olunmasına rağmen sahâbîlerin talepleri reddeden Halife:

– Ebû Bekir’in canı elinde olan Allah’a yemin ederim ki, yırtıcı hayvanların beni bu şehirde parçalayacaklarını bilsem yine de Rasûlullah’ın toplanma emirini vererek sancağını bağladığı bir orduyu geri çevirmem, dedi ve orduyu yola çıkardı.” [\[394\]](#)

Çoğu insanın ayağının kaydığı durumlarda o, insanlığa iman ve ihlas dersi verirdi. Oğlu Abdullah Tâif kuşatmasında bir okla kolundan yaralanmıştı. Allah Resûlü’nün (sas) vefatından kırk gün sonra bu yara sebebiyle Medine’de şehit oldu. Acısı taze olan Halife, oğlunu şehit eden oku hatıra olarak saklıyordu. Oka bakıp oğlunun hatırasını andığı günlerde oğlunu şehit eden Sakîflilerden bir heyet Halife’yi ziyaretine geldi. Görüşme sırasında oku çıkarıp heyette bulunanlara gösteren Halife:

– Bu oku tanıyor musunuz, diye sordu. Oku gören Saîd b. Ubeyd el-Aclânî onu hemen tanıdı. İki yıl önce onunla Halife'nin oğlunu yaraladığının farkındaydı. Susabilirdi. Ama Halife'nin ihlasından en küçük şüphesi olmadığı için konuşmaktan çekinmedi.

– Bu benim okum. Onu ben yaptım. Yayıma yerleştirip oğluna ben attım, dedi.

Halife adama kızmak ya da intikam için harekete geçmek bir yana, imanının önemini anlatan şu veciz sözleri söyledi.

– Bu oğlum Abdullah'ı öldüren okun ta kendisidir. Onu senin elinle şehit eden Allah'a hamd ederim. Seni onun eliyle öldürmeyerek cehennemden kurtardığı içinde hamd ederim. Böyle olması ikiniz için de rahmet olmuş, dedi. [\[395\]](#)

İbadete Düşkünlüğü

Hız. Ebû Bekir gizli açık çokça namaz kılar, bol bol Kur'ân okur, vaktinin çoğunu Rabbine ibadetle geçirirdi. Yaptığı konuşmalarda sık sık ibadetten bahseder ve insanları ibadet etmeye teşvik ederdi. “Allah sizi ibadet etmeniz için yarattı. Sizi gözetmesi için yaptıklarınızı kaydeden Kirâmen kâtiplerini görevlendirdi...” sözleriyle başlayarak onlardan zamanı bu bilinçle değerlendirmelerini isterdi. [\[396\]](#)

Vefat ettikten sonra ailesini ziyaret eden Hız. Ömer hanımına Halife'nin evdeki ibadetini sordu. Hanımı, onun ibadet hayatını ve gece namazını anlatarak:

– Her Cuma gecesi kalkar bir süre namaz kılardı. Sonra kibleye dönüp oturur, başını yere eğer o hâlde seher vaktine kadar kalırdı. Seher vakti olduğunda başını kaldırırdı. O sırada nefes alıp verdikçe evin içini kızarmış ciğer kokusu sarardı, dedi.

Bu sözler karşısında dostunun ciğerlerinin Allah aşkıyla yandığını anlayan Hız. Ömer, gözyaşına boğuldu. Can dostunun hâline gıpta etti. Sakinleşince, “Hattâb'ın oğlu Ömer nerede? Allah aşkıyla ciğerlerinin yanması nerede?” diyerek iç çekip ah etti. [\[397\]](#)

Namaz konusunda son derece hassas olan Hız. Ebû Bekir, huşû içinde namaz kılar, namazda âdeta bir direk gibi durur, asla hareket etmezdi. [\[398\]](#) Kur'ân okumaya başladığında gözyaşlarını tutamazdı. [\[399\]](#)

Sehl b. Sa'd ondan bahsederken "Hz. Ebû Bekir huşû içinde namaz kılar, namazda hiçbir tarafa iltifat etmezdi." derdi.^[400]

Ayette belirtildiği gibi namazın kişiyi kötülüklerden koruyacağına gönülden inanır, "Namaz Allah'ın yeryüzündeki emânıdır." derdi.^[401] Namazın ihmalini tehlike sınırlarına girmek olarak görür, "Allah'a inanır, hiçbir şeyi ortak koşmayız. Farz kılınan namazları vaktinde kılarız. İyi bilin ki namazı ağırdan alarak kılmak veya ihmal etmek çok tehlikelidir." diyerek insanları uyarırdı.^[402]

Hayırda acele etme prensibinden hareketle bütün namazları vaktin evvelinde kılardı. Tadîl-i erkâna riayet eder, gece namazlarını kılmaya özel önem verirdi.

Ebû Katâde (ra) den rivayet edilir:

"Bir gece Allah Resûlü (sas) dışarı çıkarak etrafı gezmeye başladı. O sırada Ebû Bekir sessiz bir şekilde, Ömer ise yüksek sesle namaz kılıyordu. Sabah namazından sonra hepsi bir arada oldukları bir sırada sahâbîlere dönerek

– Ey Ebû Bekir! Bu gece sana uğradım, sesini kısarak namaz kılıyordun, buyurdu. Ebû Bekir:

– Sana vahiy gönderen Rabbime sesimi duyuruyorum ya Resûlallah, dedi. Allah Resûlü:

– Sesini biraz yükselt, buyurdu. Sonra Ömer'e:

– Sana uğradığımda yüksek sesle namaz kılıyordun, buyurdu.

Ömer de:

– Ey Allah'ın Resûlü! Uyuklayanları uyandırıyor, şeytanı da kovalıyorum, dedi. Allah Resûlü ona:

– Sesini biraz alçalt, buyurdu. Sonra Bilâl'e:

– Sen de şu sureden şu sureye kadar okudun. Hepiniz doğru yoldasınız, buyurdu."^[403]

Sahâbînin namazına şahit olanlardan Urve b. Zübeyr "Hz. Ebû Bekir bize sabah namazını kıldırıldı. Namazda Bakara suresini iki rekâtta okudu." derken^[404]; Abdullah b. Sunâbihî "Hz. Ebû Bekir'in hilafeti döneminde Medine'ye gitmişim. Akşam namazını Mescid-i Nebevî'de kıldım. Namazı Hz. Ebû Bekir kıldırıldı. Namazda kısa mufassal surelerden okudu." der.^[405]

Kur'ân-ı Kerim'i ibadet şuuru içinde okurdu. Kur'ân okurken gözyaşlarını tutamaz müşrikler evinden yükselen Kur'ân tilavetini

dinlemekten kendilerini alamazlardı.

Gece namazına dair bir anıyı ise Sâlim b. Ubeyd anlatıyor:

“Hz. Ebû Bekir’in himayesinde yaşayan biriydim. Bir gece kalkıp namaz kıldı. Bir süre namaz kıldıktan sonra:

– Dışarı çık! Bak bakalım fecir doğmuş mu, dedi. Dışarı baktıktan sonra:

– Beyazlık göğe doğru yükseliyor, dedim. Bir süre daha namaza devam ettikten sonra yine:

– Dışarı çık! Bak bakalım fecir doğmuş mu, dedi. Dışarı baktıktan sonra:

– Kırmızılık göğe doğru yükseliyor, dedim. Halife:

– O zaman sahur yemeğini getir yiyelim, dedi.”[\[406\]](#)

Namaz gibi oruç konusunda da hassastı. Ebû Bekir b. Hafs sahâbînin orucu hakkında bilgi verirken “Hz. Ebû Bekir nafile oruçları genelde yazın tutar, kışın tutmazdı.” derdi.[\[407\]](#)

Allah Resûlü (sas) cennette namaz, oruç, zekât, sadaka, cihad gibi her bir ibadet için bir kapı bulunduğunu, kim hangisinin ehli ise cennete o kapıdan davet edileceğini ifade buyurunca Hz. Ebû Bekir “Ya Rasûlallah, bir kimse bu kapıların hepsinden çağırılır mı?” diye sordu. Allah Resûlü de “Evet, hepsinden davet olunur. Ben senin onlardan olacağını ümit ediyorum.” buyurdu.[\[408\]](#)

Hz. Ebû Bekir ibadete olan düşkünlüğü, bütün dînî, ahlâkî ve amelî vazifeleri hakkıyla yerine getirmesiyle cennetin bütün kapılarından girmeye hak kazanmıştır.

İlmi Hayatı

Cahiliye döneminde şiir, neseb, tarih, ahbâr ve rüya tabiri gibi ilimleri öğrenen Hz. Ebû Bekir, İslâm ile şereflendiği günden itibaren Peygamber Efendimizin en yakınında yer almıştı. İslam davet mücadelesine şahit olması münasebetiyle değerli tecrübelerle sahipti. Hz. Peygamber’in kararlarını ve tercihlerini en iyi anlayanlardan biriydi.

İlk günden itibaren nazil olan ayetleri ezberledi. Allah Resûlü’nün (sas) sözlerini dinledi, tavır ve davranışlarına şahit oldu. Mekke’de Dârülerkam’da nebevî eğitim aldı, Medine’de Suffe’nin misafir öğrencisi oldu. Tefsirden fıkha, hadisten ahlaka bütün ilimlerde zirveye çıktı.

İlmi, hayata geçirmek ve başkalarıyla paylaşmak için öğrenirdi. Kimi zaman Peygamber Efendimizi dinledi, kimi zaman gözledi, kimi zaman “Ya Resûlallah! İzarımın etek boyunun ne kadar olması gerektiğini gösterebilir misiniz?” diye sordu...[\[409\]](#)

Yalnızca öğrenmekle kalmadı, öğrendiklerini öğretti. Kur’ân ve hadisin doğru anlaşılması için büyük bir gayret gösterdi. Bir seferinde bir adam Hz. Ebû Bekir’in yanına gitmişti. Kızgın olduğu her hâinden belliydi. Babasını göstererek:

– Ey Allah Resûlü’nün Halifesi! Bu kişi bütün malımı alıp onu dilediği gibi harcamak istiyor, dedi. Babaya dönen Hz. Ebû Bekir:

– Oğlunun malından ihtiyacını karşılayacak kadar alabilirsin, dedi. Baba itiraz etti.

– Ey Allah Resûlü’nün Halifesi! Hz. Peygamber “*Sen ve malın babana aitsiniz.*”[\[410\]](#) buyurmadı mı, diye sordu. Hz. Ebû Bekir:

– Evet, öyle buyurdu. Ama onunla evladın nafaka sorumluluğunu kastetti. Allah’ın razı olduğu kadar nafakaya razı ol, diyerek babanın yanlışını düzeltilti.[\[411\]](#)

Öğrenmenin yaşının olmadığı, vefat edinceye kadar devam edeceğinin bilincindeydi. Yeni meselelerle karşılaştıkça bu düşüncenin ne kadar isabetli olduğunu daha iyi anlıyordu.

Bir sohbet sırasında: “Allah Resûlü hayatta olsaydı ona şu üç şeyi sormayı çok isterdim. Birincisi: İnsanların ihtilaf etmemesi için yönetimde bilinmesi gereken esaslar. İkincisi: Ensarın yönetimdeki yeri ve konumunu. Üçüncüsü ise hala ve kız kardeş kızının mirasını.” dedi.[\[412\]](#)

Kur’ân ve Tefsir İlmi

Hz. Ebû Bekir ilk günden itibaren vahyin inişine şahit olmuştu. Kur’ân hafızı olduğu gibi anlamına ve içeriğine de vakıftı. İbn Kesîr, Nevevî, Süyûtî gibi pek çok âlim onu Hz. Peygamber zamanında Kur’ân’ın tamamını ezberleyen sahâbîler arasında sayar.[\[413\]](#)

Kur’ân-ı Kerim’in öğrenilmesini ve emirleri doğrultusunda amel edilmesini ister, insanları bu yönde teşvik ederdi. Bir konuşmasında halka şöyle seslendi:

“İşte bu, Allah’ın sizin için inzal ettiği kitaptır! Onun nuru söndürülemez, insanı hayrette bırakan yönleri bitip tükenmez. O’nun

nuruyla aydınlanın! Kitâbı’ndan öğüt alın! Karanlık günlerde onun ışığına başvurun!”^[414]

Kur’ân-ı Kreim’e olan vukufiyeti meselelere bakışında, olayları değerlendirişinde ve çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarda açıkça görülürdü. Bir hutbesinde insanlara mirastan bahsederken şöyle diyordu:

“Nisâ suresinin baş tarafındaki ayetler miras hakkındadır. Allah ilk ayetleri baba ve oğulun alacağı mirası belirtmek için inzal buyurdu. İkinci gruptaki ayetleri eşler ve anne bir kardeşler hakkında, surenin sonundaki ayetleri ise anne baba bir erkek ve kız kardeşler hakkında indirmiştir. Ayrıca Enfâl suresinin son ayetinde akrabaların birbirlerine varis olacağını beyan buyurmuştur.” dedi. Sonra da belirttiği ayetleri tek tek okudu.^[415]

Tefsirini bilmediği ayetler hakkında asla konuşmaz, kesinlikle yorum yapmazdı. Bir gün kendisine **“Ve fâkîheten ve ebbâ”**^[416] ayeti hakkında ne düşündüğü soruldu.

“Allah’ın kitabı hakkında bilmediğim bir hususta konuşursam sonra hangi gök beni gölgeler, hangi toprak beni içine alır?” diye cevap verdi.^[417]

Tefsir ilminin önemli simalarından olan Hz. Ebû Bekir, birçok ayetin tefsiri veya tevili hakkında söz söylemiştir.

Bir gün **“Güzel davrananlara daha güzel karşılık, bir de fazlası (ziyâde) vardır...”**^[418] ayetinde geçen “ziyâde” kelimesinin tefsiri soruldu. “Kıyamette Allah’ın kerim olan vechine nazar etmektir.” şeklinde tefsir etti.^[419]

Ayetleri çoğu zaman kendi görüşüyle değil Hz. Peygamber’den duyduğu bir hadisle tefsir ederdi. Halka bir konuşma yaptığı bir gün Allah’a hamd ü senadan sonra şöyle dedi:

“Ey insanlar! Sizler **‘Ey iman edenler! Siz kendinize bakın. Sizler doğru yolda olursanız delalette olan kimse size zarar veremez...’**^[420] ayetini yanlış anlıyorsunuz. Hâlbuki Allah Resûlü bu hususta: *‘İnsanlar zalimi görürde ona engel olmazsa veya yanlış gördüğü hâlde onu değiştirmezse Allah’ın onları umumi bir şekilde cezalandırması yakındır.’* buyurdu.”^[421]

Hz. Ebû Bekir zaman zaman çevresindekilere Kur’ân ayetleriyle ilgili sorular sorar sonra da anlamını açıklardı. Bir gün arkadaşlarına:

– Şu iki ayet hakkında ne dersiniz? Onlardan birincisi **“Rabbimiz Allah’tır dedikten sonra istikamet üzere olanlar...”**^[422] ayeti, ikincisi ise **“İman eden ve imanlarına zulüm bulaştırmayanlar.”**^[423] ayetidir, dedi. Arkadaşları:

– Birincide, Rabbimiz Allah’tır dedikten sonra istikamet üzere hayatına devam edip başka bir dine dönmeyenler, ikincide ise yanlışlarıyla imanlarına günah bulaştırmayanlar anlatılıyor, dediler. Halife:

– Ayete kastedilenden farklı anlam veriyorsunuz. Birincide “Rabbimiz Allah’tır!” diyen, istikamet üzere hayatlarını sürdüren ve asla başka bir ilaha iltifat etmeyenler; ikincide ise imanlarına şirk bulaştırmayanlar anlatılıyor, dedi.^[424]

Kur’ân’ın son inen ayeti olarak bilinen **“... Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim...”**^[425] hükmü nazil olduğunda ayetin aynı zamanda Allah Resûlü’nün (sas) irtihalini haber verdiğini anlaması; onun ayetlerin ifade ettiği manaların delaletlerini kavrayan, öngörülerini yüksek ince bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir.

Allah Resûlü’nün (sas) yanından hiç ayrılmamış olması, Kur’ân’ın nüzul süreçlerine şahitlik etmesi, birçok ayetin inişinde kendisinin bir şekilde konu olmuş olması, Kur’ân bilgisinin de ana kaynağını oluşturmaktaydı.

Kur’ân tefsirini Allah Resûlü’nden (sas) öğrenmişti. Bunun için kimi zaman Kur’ân’dan bir ayeti sordu, kimi zaman dinledi, kimi zaman bir ayetin inişine şahit oldu. Kimi zamanda Peygamber Efendimiz ona bizzat kendisi öğretmişti.

Hadis İlmî

İslâm davetinin başladığı günden itibaren Allah Resûlü’nün (sas) yanında olan Hz. Ebû Bekir’in en fazla hadis bilen sahâbîlerden biri olduğuna şüphe yoktur. Ancak Peygamber Efendimizden iki buçuk yıl gibi kısa bir süre sonra vefat etmesi, devlet işleriyle meşguliyeti ve hadis rivayet etme konusundaki titizliği fazlaca hadis rivayetine mâni olmuştur. Kızı Hz. Âişe’nin anlattıkları onun hadis bilgisi ve hadise yaklaşımı konusunda ciddi bir bilgi vermektedir.

Hz. Âişe anlatıyor:

“Babam Allah Resûlü’nün (sas) beş yüz kadar hadisini yazıp bir araya getirmişti. Yazma işini tamamlayınca onları bana verdi. O gece huzursuz olup uyuyamadı. Durumu fark edince üzüldüm. ‘Babam neden uyuyamadı?’ diye kendi kendime sorup durdum. Sabah olunca bana verdiği hadis sayfalarını istedi. Onları aldıktan sonra bir ateş yaktırdı. Ateş iyice alevlenince yazdıklarını ateşin içine attı. Hayretle yazdığı hadisleri neden yaktığını sordum.

– O hadisler yüzünden bu gece uyuyamadım. Onlar yanımdayken ölmekten korktum. Ben o hadisleri ya doğrudan Allah Resûlü’nden veya ondan dinleyen güvenilir kişilerden aldım. Benden sonra onları duyanların, benim rivayet ettiğim şekilde nakletmemesinden ve benim de onların yaptıklarından sorumlu olmamdan endişe ettim, dedi.”[\[426\]](#)

Hız. Ebû Bekir Allah Resûlü’nden (sas) 142 hadis rivayet etmiştir. Bu hadislerin altısı hem Buhârî hem Müslim’de, ayrıca on biri sadece Buhârî’de, biri de Müslim’de yer almaktadır. Hız. Ebû Bekir’den hadis rivayet eden meşhur sahâbîler arasında oğulları Abdurrahman ve Muhammed, kızları Âişe ve Esmâ ile Hız. Ömer, Osman, Ali, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Zeyd b. Sâbit, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Amr zikredilebilir. Ayrıca Kays b. Ebî Hazm ve Mür b. Tayyîb gibi tabîînin önde gelen kişileri de ondan hadis rivayet etmişlerdir.[\[427\]](#)

Rivayet ettiğı hadislerden 104’ünü nakleden Süyûtî, “Hız. Ömer’den nakledilen biat hadisi Hız. Ebû Bekir’in Kur’ân ve Sünnet bilgisinin ne kadar çok olduğunu gösterir.” derdi.[\[428\]](#)

Hız. Ali’nin şu sözleri ise onun rivayet ettiğı hadislerin ne kadar çok güvenilir olduğunu göstermektedir.

“Allah Resûlü’nden (sas) duyduğum hadislerden çokça istifade eden biriydim. O vefat ettikten sonra birinin hadis rivayet ettiğini duyduğumda yanına gider, hadisi Allah Resûlü’nden duyduğuna dair yemin etmesini isterdim. Yemin etmeden kendisini doğrulamaz, hadisini kabul etmezdim. Ebû Bekir hadis rivayet ettiğinde ise ondan yemin etmesini istemeden kabul ederdim. Bir seferinde Ebû Bekir:

– Allah Resûlü (sas) ‘*Bir kişi herhangi bir günah işlediğinde, kalkar güzelce abdest alıp iki rekât namaz kılar ve Allah’a istiğfar ederse Cenâb-ı Hak muhakkak o kulunu affeder.*’ buyurdu. Ardından ‘**Kim bir kötülük yapar yahut nefesine zulmeder de sonra Allah’tan**

mağfiret dilerse, Allah'ı gafur ve rahim bulacaktır.^[429] ayetiyle **'Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler.**^[430] ayetini okudu."^[431]

Hız. Ebû Bekir'in rivayet ettiğı hadislerden birkaçı:

"Mâlâyâniyi (lüzumsuz ve boş şeyleri) terk etmek kişinin İslâm'ının güzelliğindendir."^[432]

"Biz peygamberlere varis olunmaz. Bizim bıraktığımız sadakadır."^[433]

Bir gün Hız. Ebû Bekir Allah Resûlü'ne (sas):

– Ya Resûlallah! Bana namazlarda okumam için bir dua öğretir misin, diye rica etti. Peygamber Efendimiz *"Allah'ım! Ben nefsimde çok zulmettim. Senden başka günahları affedecek kimse yoktur. Katından bir lütufla beni bağışla! Sen merhameti nihayetsiz olan, bağışlayansın. Bana merhamet et!"* diye dua et, buyurdu.^[434]

Hız. Ebû Bekir yine bir gün Allah Resûlü'ne (sas) *"Ya Rasûlallah! Bana bazı mübarek kelimeler öğretseniz de onları sabah akşam okusam."* demişti.

Allah Resûlü (sas) *"Gökleri ve yeri, görünen ve görünmeyen âlemleri yaratan Allah'ım! Ey her şeyin Rabbi ve sahibi! Senden başka ilâh bulunmadığına kesinlikle şehadet ederim. Nefsimin şerrinden, şeytanın şerrinden, onun Allah'a şirk koşmaya davet etmesinden Sana sığınırım."* diye dua et ve bunu sabah akşam ve yatağına girdiğın zaman söyle, buyurdu.^[435]

Fıkıh İlmi

Fıkıh ilminde en önde gelen sahâbîlerdendi. Allah Resûlü'nün (sas) sağlığında fetva ve hüküm veren Hız. Ebû Bekir, Peygamberimizden iki, iki buçuk yıl sonra vefat etmesine rağmen nerdeyse fıkıh konularının tamamında görüş belirtmiştir.

Muhammed Revvâs Kalacî onun fikhî görüşlerini “Mevsû’atü Fıkhı Ebî Bekir” isimli bir ciltlik eserinde toplamıştır. Kitabının mukaddimesinde Hz. Ebû Bekir’in fıkihtaki yerini belirtmek için şöyle der:

“Sahâbîlerin fakihleri, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in ittifak ettiği hususları diğer sahâbîlerin görüşlerine tercih etmişlerdir. Konuya dikkat çeken Abdullah b. Ebî Yezîd: ‘Abdullah b. Mesûd’a bir soru sorulsa önce Kur’ân’a sonra sünnete bakardı. Bir cevap bulduğunda onu söylerdi. Bulamazsa Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in görüşlerine müracaat ederdi. Onlarda da delil bulamazsa içtihat ederdi.’ derdi.”^[436]

Konu hakkında bilgi veren İbn Kayyim el-Cevziyye:

“Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer bir meselede hüküm verdiklerinde görüşleri arasında ihtilaf olursa Hz. Ebû Bekir’in görüşü kabul edilirdi. Zira onun verdiği hiçbir hükmün Kur’ân ve sünnetin herhangi bir esasına aykırı olduğu tespit edilmediği gibi hiçbir fetva ve hükmün kaynağının da zayıf olduğu görülmemiştir.” der.^[437]

Hz. Ebû Bekir pek çok konuda görüşünü belirtmiş, fetva vermiş ve hüküm bildirmiştir. Bunlardan birkaçı:

O, akşam namazını iftardan önce kılar, iftarı namazdan sonraya almayı bereket sayardı.^[438] Kendisine uyulan biri olduğu için, görenler farz sanmasınlar diye Duhâ namazı gibi nafile namazları gizli kılardı.^[439]

İlmin, imamette öncelik sebebi olduğu görüşündeydi. Bu nedenle oğulun babaya imam olabileceğini belirtir, kendisi de babasına imamlık ederdi.^[440]

Hz. Ebû Bekir’e miras ayetlerinde bahsedilen “kelâle”nin^[441] ne olduğu sorulmuştu. Şu cevabı verdi:

“Bana göre kelâle, baba ve çocuklar dışındaki varislerle yani kardeşlerle ilgilidir. Görüşümde isabet etmişsem bu Allah’tandır. Hata yapmışsam bu benden ve şeytandandır.”^[442]

Fıkhî görüşünü bildirirken öncelikle Kur’ân’a, sonra sünnete bakardı. Oralarda cevap bulamazsa sahâbîlere sorardı. Onlarda görüş belirtmezse içtihat ederdi.

Ensâb ve Ahbâr İlmî

Ensâb, neseb kelimesinin çoğulu olup Arap literatüründe kabileleri, soylarını inceleyen bilim dalına verilen bir isimdir. Ensâb bilgisi Cahiliye Arapları için kültürlerinin önemli bir parçasıydı. Şiir, hitabet, Eyyamü'l-Arab ve ahebâr gibi kültürel unsurlar ensâb bilgisinden besleniyordu. Neseb bir anlamda aidiyetin merkezidi. Kişinin kendi nesebini ve ona bağlı geçmişin bilinmesi, Araplar için bir tarih şuuru oluşturunuyordu.

Hiz. Ebû Bekir Arapların nesebini çok iyi bildiği gibi onların hayatları, tarihleri ve nasıl kişiliklere sahip oldukları konusunda da bilgi sahibiydi. Allah Resûlü (sas) hac veya umre maksadıyla Mekke'ye gelen Arap kabilelerine İslâmiyet'i anlatırken ensâb bilgisi alanında meşhur olan Hiz. Ebû Bekir'i yanında bulundurur ve bu kabileler hakkında ondan bilgi alırdı. Davet sırasında ve hicrette yaşanan bazı olaylar sahâbînin neseb ilmine vukufiyetini göstermesi açısından önemlidir.

Hiz. Ebû Bekir Cübeyr b. Mu'tim, Hassan b. Sâbit, Hakîm b. Hizâm gibi sahâbîden bazılarına bu ilmi öğretmiştir. Kureyşlilerin nesebini en iyi bilen kişi olarak tanınan Cübeyr b. Mu'tim, "Ben Neseb ilmini Hiz. Ebû Bekir'den öğrendim. O Araplar arasında neseb ilmini en iyi bilen kişiydi." derdi. [\[443\]](#)

Rüya Tâbiri

Hiz. Yûsuf gibi rüya tâbirinde üstattı. Rüya ilminin otoritelerinden olan Muhammed b. Sîrîn "Bu ümmetin en iyi rüya tâbir eden kişisi Allah Resûlü (sas) dışında Hiz. Ebû Bekir'dir." derdi. [\[444\]](#)

Onun bu özelliğini bilen Allah Resûlü (sas) bir gün kendisine: "Bugün rüyamda siyah koyunlar gördüm. Peşinden beyazımsı boz koyunlar gördüm. Gözden kayboluncaya kadar beyazımsı koyunlar siyah koyunları takip ettiler." buyurarak rüyasını anlattı. Ardından da "Ey Ebû Bekir! Rüyamı tâbir eder misin?" buyurdu. Hiz. Ebû Bekir:

– Siyah koyunlar Araplar, diğerleri ise Acemlerdir. Size önce Araplar sonra Acemler tabi olacaklar, diye tâbir etti. Cebrâîl(as) o gün Peygamber Efendimize geldiğinde rüyasını ona da anlattı. Cebrâîl'de (as) rüyayı tıpkı Hiz. Ebû Bekir gibi tâbir etti. [\[445\]](#)

Ailesi de çevresindeki sahâbîlerde bir rüya gördüğünde doğruca yanına gider, rüyasını anlatarak yorumunu sorardı.

Hız. ÂiŖe anlatıyor:

“Bir gece rüyamda üç dolunayın odama düştüğünü gördüm. Sabah olunca rüyamı babama anlattım. Sükût etti, cevap vermedi. Allah Resûlü (sas) vefat edip de odama defnedilince babam:

– Ey ÂiŖe! İşte (rüyanda gördüğün) üç aydan biri ve en hayırlısı, dedi. Onu babam, onu da Ömer izledi.”^[446]

Rüya tâbiri Hâlid b. Saîd örneğinde olduğı gibi hayra vesile de olurdu.

Allah Resûlü’nün (sas) insanları İslâm’a ilk davet ettiğı yıllarda Hâlid b. Saîd, korkulu bir rüya görmüştü. Rüyasında içi alev alev yanan uçurumun kenarında duruyor, babası onu ateşe doğıru itiyordu. Tam düşecekken bir anda iki kuvvetli el belinden sıkıca tutup kendisini ateşe düşmekten kurtardı. Bu ellerin sahibi kimdir diye merakla baktığında Allah Resûlü’nün (sas) gördü. Dehşet içinde uykudan uyandı. Korkusu hâlâ geçmemişti. Kendi kendine: “Vallahi bu sâdik bir rüya olsa gerek!” dedi. Bundan sonra neler olduğunu Hâlid b. Saîd şöyle anlatır:

“Uykudan uyanınca doğıruca görüşünün isabetli oluşuyla tanınan kardeşim Amr b. Saîd’in yanına gittim. Rüyamı anlatınca;

– Bu iş olsa olsa Abdülmuttalib’lerden biriyle olur. Zemzem kuyusu da onlara lütfedilmedi mi, dedi. Kardeşimin bu sözleri İslâm ile tanışmama vesile oldu. Kardeşimin de tavsiyesiyle rüyamı tâbir ettirmek için bu hususunda mahir olan Ebû Bekir’in yanına gittim. Rüyamı anlatarak tâbir etmesini rica ettim. Bana:

– Sana büyük bir hayır ihsan edilmiş. Sen İslâm’ı kabul edip gördüğün o ateşten kurtulacaksın. Ancak baban kurtulamayacak. Bak, Hız. Muhammed işte orada! Haydi, hemen gidip ona tâbi ol. Eğer ona teslim olur, İslâm’a girer ve yanında bulunursan, seni ateşe düşmekten muhafaza eder, dedi. Tavsiyesine uyarak Allah Resûlü’nün yanına gittim.

– Ey Muhammed! İnsanları neye davet ediyorsun, diye sordum.

– Eşi ve benzeri olmayan, tek olan Allah’a ibadet edip Muhammed’in O’nun kulu ve Resûlü olduğuna inanmaya davet ediyorum. İnsanları ibadet etmekte oldukları, kendilerini duyup görmekten, onlara fayda ve zarar vermekten aciz olan, kendisine tapan ya da tapmayanlardan haberi olmayan şu putlardan uzak

durmaya çağırıyorum, buyurdu. Kur'ân'dan ayetler okuyarak Allah'ın emir ve yasaklarından bahsetti.

Babamın İslâm'ın amansız düşmanı olduğuna aldırmadan hemen Müslüman oldum. Allah Resûlü benim İslâm ile şereflenmeme çok sevindi ve Müslüman olduğumu gizli tutmamı tembih etti. Ben Müslüman olunca kardeşim Amr da Müslüman oldu.”

Ümeyme bint Halef ile evli olan Hâlid (ra), Müslüman olduktan sonra eşi de ona tabi olarak Müslüman oldu. Kızları Ümmü Hâlid'in bildirdiğine göre onlar Mekke'de Müslüman olan ilk beşinci kişilerdi.

[447]

Hitabet ve Şiir Bilgisi

Hız. Ebû Bekir'in konuşmalarına ve irâd ettiğı hutbelere bakıldığında iyi bir hatip olduğunu söylemek mümkündür. Hız. Âişe'nin bildirdiğine göre Hız. Ebû Bekir, ne cahiliye döneminde nede İslâm ile şereflendikten sonra şiir söylememiştir.[448] Lakin hayatındaki bazı ayrıntılara bakıldığında onun edip ve hatiplere özel ilgisinin olduğu, cahiliye şiirine aşina olduğu hatta ezberlediğı anlaşılmaktadır. İki bilgi birleştirildiğinde Hız. Ebû Bekir'in tıpkı Peygamber Efendimiz gibi şiir bildiğini ancak söylemediğı anlaşılr.

Allah Resûlü (sas) bir seferinde Hız. Ebû Bekir'inde içinde bulunduğı bir mecliste:

– İçinizde Kus b. Sâide'nin Ukâz çarşısında söylediğı sözleri ezberleyen var mı, diye sorduğunda kimseden ses çıkmayınca öne çıkan Hız. Ebû Bekir:

– O gün ben oradaydım. Söylediklerini ezberledim. İnsanların karşısına çıktı. “Beni dinleyin! Sözlerimi iyice öğrenin. Onları öğrenir de yaşarsanız ilerde faydasını görürsünüz. İleride biri gelecek, size gökten haber verecek...” demiştir. Ardından da “Yemin ederim ki Allah katından gönderilecek o din, sizin şu anda mensup olduğunuz dinden daha hayırlıdır. Keşke bende insanların ondan yüz çevirmeyip davet ettiğı dine koştuğı günleri görebilseydim...” diye eklemiştir.[449]

Söz ve Tavsiyeleri

Halka yaptığı konuşmalarda az ve öz konuşan Hz. Ebû Bekir, halife adayından komutanlara, arkadaşlarından çocuklarına kadar pek çok kişiye tavsiyelerde bulunmuştur. Onlardan birkaçı ise şöyledir.

“Allah rızâsı murâd edilmeyen sözde;
Allah yolunda harcanmayan malda;
Cehâleti hilmine gâlip gelen kimsede;
Allah için yapacağı bir işte ayıplayanın ayıplamasından korkan kimsede hayır yoktur.”^[450]

“Kırsalda oturan sertleşir, avın peşine düşen gafil olur, sultanın yanına girip çıkan fitneye düşer.”^[451]

Küçük günahlardan sakının! Çünkü küçük günahlar kişiyi büyük günahları yapmaya sürükler.”^[452]

Doğada bir çimen olmayı, hayvanların gelip beni yemelerini ne kadar çok isterdim.”^[453]

Mazlumun bedduasından sakının. Anlayın ve anlamaya çalışın. Sabredin. İyi bilin ki bütün ameller sabırla hedefe ulaşır. Allah’ın azabından sakındırdığı işleri yapmaktan sakının. Bilin ki kişiye sakınmak fayda verir. Allah’ın rahmetini vaat ettiği hayır işlerinde acele edin. Çünkü arkanızdan aceleyle gelen bir eceliniz var...”^[454]

Vefat edeceği zaman Hz. Ömer’e şu tavsiyede bulunmuştu:

“Seni yöneteceğin insanlar için koşuşturup yorulacağın bir işi üstlenmeni istemek için çağırdım. Allah’a itaat etmek suretiyle ondan kork! Şüphesiz muttakiler emniyette olur ve hatalardan korunurlar. Muttakilik ise ancak amelle elde edilir.

Bir insan hakkın yapılmasını ister de kendisi batılda olur veya iyiliği emreder de kendi kötülöklere dalarsa güvenirliliğini ve Allah’ın korumasını kaybeder. Amelleri boşa gider.

İnsanlara yönetici olursan, gücün yettiğince elini onların kanına bulaştırma! Mideni onların mallarından koru! Dilini onların namus ve şereflerine uzatmaktan sakın! Şüphesiz gerçek güç ve kudret Allah’a aittir.”^[455]

Duaları

Hz. Ebû Bekir’in sıkça yaptığı dualardan biri:

“Allah’ım! Ömrümün sonunu en hayırlı kısmı kıl! Amelimin en hayırlısını ömrümün sonunda kıl! Sana ulaşacağım günü en hayırlı

günüm kıl!” duasıydı.^[456]

Çokça yaptığı dualardan bir başkasını Hasan-ı Basrî şöyle nakleder:

“Allah’ım! Senden, akıbeti benim için hayır olacak şeyi istiyorum! Allah’ım! Bana hayırdan lütfettiğin en son şey rızayı şerifin ve Naîm Cennetleri’ndeki yüksek dereceler olsun!”^[457]

Birinin cenaze namazını kıldığında ise “Allah’ım! Ailesi, malı ve akrabaları kulunu sana teslim ettiler. Günahı çok olsa da Sen, Gafursun. Rahimsin.” diye dua ederdi.^[458]

^[355] İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/250.

^[356] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/70. Bkz: *Tirmizî*, Menâkıb, 16.

^[357] *Buhârî*, Fadâili Ashâbi’n-Nebî, 5; *Müslim*, Fedâilü’s-sahâbe, 8; *Tirmizî*, Menâkıb, 62.

^[358] *Tirmizî*, Menâkıb, 15; *İbn Mâce*, Mukaddime, 94; *Müsned*, 2/253.

^[359] İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/210.

^[360] Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu’n-nadra*, 1/261.

^[361] Heysemî, *Mecmau’z-zevâid*, 9/44; İbn ebî Âsım, *Sünne*, 1224; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/75.

^[362] *Tirmizî*, Menâkıb, 16; *İbn Mâce*, Mukaddime, 11.

^[363] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü’s-sahâbe*, 1/100; İbn ebî Âsım, *Sünne*, 119; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/973.

^[364] Muhammed b. Ali el-Uşârî, *Fedâilü Ebî Bekri’s-Sıddîk*, 42.

^[365] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü’s-sahâbe*, 1/177; İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 32620; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/109.

^[366] Had: Kur’an ve Sünnet’te belirlenmiş, kısas ve diyet dışındaki cezaî müeyyideleri ifade eder.

^[367] Nûr, 24/22.

^[368] *Buhârî*, Meğâzî, 34; *Müslim*, Tevbe, 56; *Tirmizî*, Tefsîr, 25; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/297; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/433.

^[369] İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3063; Süyûtî, *Târîhu’l-hulefâ*, 80.

^[370] İbn Hibbân, *Sahih*, 6528; Şâmî, *Sübülü’l-hüdâ*, 6/411.

^[371] Abdullah b. Mübârek, *Kitâbu’z-Zühd ve’r-rakâ’ik*, 1/551; Süyûtî, *Târîhu’l-hulefâ*, 99.

^[372] *Buhârî*, Menâkıbu’l-ensâr, 26; *Dârimî*, Mukaddime, 23; Süyûtî, *Târîhu’l-hulefâ*, 98.

[373] *Tirmizî*, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 13; *Müsned*, 1/406; *Vâhidî*, *Esbâbü'n-nüzûl*, 205.

[374] *Muvatta'*, *Vasiyet*, 8; *Abdürrezâk*, *Musannef*, 2/154; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 6155.

[375] *Buhârî*, *Menâkıb*, 25; *Müslim*, *Eşribe*, 176; *Müsned*, 1/198; *Beyhakî*, *Delâilu'n-nübüvve*, 6/103.

[376] *Belâzürî*, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/100.

[377] *Taberânî*, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/90; *Belâzürî*, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/224; *Beyhakî*, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/287.

[378] *Müslim*, *Selâm*, 22; *Muhibbüddin et-Taberî*, *er-Riyâdu'n-nadra*, 2/152.

[379] *İbn Sa'd*, *Tabakât*, 8/250; *Zehebî*, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 971; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 10795.

[380] *İbn Sa'd*, *Tabakât*, 8/251.

[381] *Ebû Dâvûd*, *Edeb*, 84; *Müsned*, 4/275.

[382] *Muvatta'*, *Ayn*, 4; *Beyhakî*, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/449.

[383] *Ebû Nu'aym*, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/38.

[384] *İbn Manzûr*, *Muhtasar*, 2/276.

[385] *Bezzâr*, *Müsned*, 102; *Müttakî el-Hindî*, *Kenzü'l-ummâl*, 11/263.

[386] *Buhârî*, *Teyemmüm*, 1; *Müslim*, *Hayz*, 109; *Nesâî*, *Tahâret*, 196.

[387] *İbn Mâce*, *Tahâret*, 90; *Taberî*, *Tefsîr*, 8/418; *İbn Kesîr*, *Tefsîr*, 2/322.

[388] *İbn Sa'd*, *Tabakât*, 3/195; *Süyûtî*, *Târîhu'l-hulefâ*, 83.

[389] *İbn Hacer*, *Fethu'l-bârî*, 4/357.

[390] *İbn Manzûr*, *Muhtasar*, 13/125.

[391] *Süyûtî*, *Târîhu'l-hulefâ*, 59.

[392] *Müttakî el-Hindî*, *Kenzü'l-ummâl*, 35614; *İbn Manzûr*, *Muhtasar*, 13/66.

[393] *İbn Manzûr*, *Muhtasar*, 13/44; *İbn Kesîr*, *el-Bidâye*, 4/145.

[394] *Halife b. Hayyât*, *Târîh*, 100-101; *İbn Sa'd*, *Tabakât*, 4/68; *İbn Kesîr*, *el-Bidâye*, 6/305.

[395] *Hâkim*, *Müstedrek*, 3/543; *Sallâbî*, *Ebû Bekir es-Siddîk*, 22.

[396] *Süyûtî*, *Târîhu'l-hulefâ*, 100; *İbn Manzûr*, *Muhtasar*, 13/107.

[397] *Muhibbüddin et-Taberî*, *er-Riyâdu'n-nadra*, 2/135.

[398] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/207; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 2/398.

[399] İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 1/49; Abdürrezâk, *Musannef*, 3/126.

[400] Bezzâr, *Müsned*, 33; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/249; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 102.

[401] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 8/4.

[402] Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 2/280.

[403] Tirmizî, *Mevâkît* 212; *Ebû Dâvûd*, *Tatavvu*, 25; *Müsned*, 1/109.

[404] *Muvatta'*, *Salât*, 7.

[405] *Muvatta'*, *Salât*, 5.

[406] *Dârakutnî*, *Sünen*, 2/166; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 95.

[407] Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 140; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 105.

[408] *Buhârî*, *Fedâilu ashâbi'n-nebî*, 5; *Tirmizî*, *Menâkıb*, 16; *Nesâî*, *Zekât*, 1.

[409] Bezzâr, *Müsned*, 85; İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 8/390.

[410] *Ebû Dâvûd*, *Buyû*, 77; *İbn Mâce*, *Ticârât*, 1.

[411] Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/181; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 96.

[412] *Dârakutnî*, *İlel*, 9; *Taberânî*, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/15.

[413] Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 46.

[414] Hâkim, *Müstedrek*, 2/415; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/35; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 100.

[415] Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/231; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 2/483; Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 36.

[416] Abese, 80/31.

[417] İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 2/162; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 93.

[418] Yûnus, 10/26.

[419] *Dârakutnî*, *İlel*, 73. *Taberî*, *Tefsîr*, 15/63, 68; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 4/262.

[420] *Mâide*, 5/105.

[421] *Tirmizî*, *Fiten*, 8; *Ebû Dâvûd*, *Melâhim*, 17; *İbn Mâce*, *Fiten*, 20; *Müsned*, 1/3, 5, 7.

[422] *Fussilet*, 41/30.

[423] *En'âm*, 6/82.

[424] Hâkim, *Müstedrek*, 2/478; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/30.

- [425] Mâide, 5/3.
- [426] Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, 1/5.
- [427] Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 15/282; Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/333; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/30-128.
- [428] Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 86.
- [429] Nisâ, 4/110.
- [430] Âl-i İmrân, 3/135.
- [431] *Ebû Dâvûd*, Vitir, 26; *Tirmizî*, Salât, 298; *Müsned*, 1/218.
- [432] *Tirmizî*, Zühd, 11; *İbn Mâce*, Fiten, 12; *Müsned*, 1/201.
- [433] *Buhârî*, Ferâiz, 2; *Müslim*, Cihâd, 16; *Ebû Dâvûd*, Harac, 18-19; *Tirmizî*, Siyer, 44; *Nesâî*, Fey, 1; *Müsned*, 1/25.
- [434] *Buhârî*, Deavât, 17; *Müslim*, Zikr, 48.
- [435] *Ebû Dâvûd*, Edeb 100-101; *Tirmizî*, Deavât 14.
- [436] Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 10.
- [437] İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkîn*, 4/119.
- [438] Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 175.
- [439] Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr* 171.
- [440] Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 2/60; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 8/295.
- [441] Bkz.: Nisâ, 4/12, 176.
- [442] Abdürrezâk, *Musannef*, 10/304; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/223; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 94.
- [443] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 2/422.
- [444] Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 44.
- [445] Dârakutnî, *İlel*, 80; Dûlâbî, *el-Künâ ve'l-esmâ*, 1/17.
- [446] *Muvatta'*, Cenâiz, 10; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 23/47; Hâkim, *Müstedrek*, 3/60.
- [447] Hâkim, *Müstedrek*, 3/277; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/94; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/172.
- [448] Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/335; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 105.
- [449] Sallâbî, *Ebû Bekir es-Sıddîk*, 27.
- [450] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/36.
- [451] *Müsned*, 1/357; İbn Hacer, *İthâf*, 9057.
- [452] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/72.
- [453] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/198.

[454] Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 100.

[455] İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/121

[456] İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 6/65; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 101.

[457] Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 135; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 101.

[458] Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 95.

[441]

[379]

[412]

[407]

[436]

Nisâ, 4/110.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 86.

Ebû Dâvûd, *Vitr*, 26; *Tirmizî*, *Salât*, 298; *Müsned*, 1/218.

Âl-i İmrân, 3/135.

Mâide, 5/3.

Hâkim, *Müstedrek*, 2/478; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/30.

Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 15/282; Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/333;

İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/30-128.

Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, 1/5.

En'âm, 6/82.

[367]

Fussilet, 41/30.

Tirmizî, *Fiten*, 8; *Ebû Dâvûd*, *Melâhim*, 17; *İbn Mâce*, *Fiten*, 20; *Müsned*, 1/3, 5, 7.

Yûnus, 10/26.

İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 2/162; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 93.

Mâide, 5/105.

Dârakutnî, *İlel*, 73. Taberî, *Tefsîr*, 15/63, 68; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 4/262.

Hâkim, *Müstedrek*, 2/415; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/35;

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 100.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 46.

Abese, 80/31.

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/231; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 2/483; Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 36.

[395]

[424]

[355]

[450]
[383]
[388]
[432]
[360]
[386]
[422]
[358]
[391]
[381]
[457]
[365]
[454]
[409]
[429]
[393]
[361]
[364]
[397]
[426]
[439]
[434]
[410]
[404]
[414]
[427]
[433]
[357]
[446]
[370]
[453]

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 95.

Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 135; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 101.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 100.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/198.

İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 6/65; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 101.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/121

[443]

Müsned, 1/357; İbn Hacer, *İthâf*, 9057.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/36.

Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/72.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/277; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/94; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/172.

Muvatta', Cenâiz, 10; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 23/47; Hâkim, *Müstedrek*, 3/60.

Sallâbî, *Ebû Bekir es-Sıddîk*, 27.

Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 1/335; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 105.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 2/422.

Dârakutnî, *İlel*, 80; Dûlâbî, *el-Künâ ve'l-esmâ*, 1/17.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 44.

[430]

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 2/60; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 8/295.

Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr* 171.

Abdürrezâk, *Musannef*, 10/304; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/223; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 94.

Bkz.: Nisâ, 4/12, 176.

Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 10.

Ebû Dâvûd, Edeb 100-101; *Tirmizî*, Deavât 14.

Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 175.

İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkîn*, 4/119.

Buhârî, Deavât, 17; *Müslim*, Zikr, 48.

Buhârî, Ferâiz, 2; *Müslim*, Cihâd, 16; *Ebû Dâvûd*, Harac, 18-19; *Tirmizî*, Siyer, 44; *Nesâî*, Fey, 1; *Müsned*, 1/25.

[380]

[417]

Tirmizî, Zühd, 11; *İbn Mâce*, Fiten, 12; *Müsned*, 1/201.

[377]

[400]

[420]

[384]

[387]

[390]

[374]

[416]
[371]
[444]
[449]
[399]
[394]
[428]
[456]
[437]
[366]
[421]
[411]
[440]
[392]
[373]
[406]
[378]
[423]
[375]
[452]
[447]
[413]
[419]
[403]
[396]
[442]
[368]
[431]
[389]

Ebû Dâvûd, Buyû, 77; *İbn Mâce*, Ticârât, 1.

Bezzâr, *Müsned*, 85; İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 8/390.

Dârakutnî, *İlel*, 9; *Taberânî*, *el-Mu`cemü'l-kebîr*, 1/15.

[402]

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/181; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 96.

Dârakutnî, *Sünen*, 2/166; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 95.

Muvatta', *Salât*, 5.

Buhârî, „Fedâilu ashâbi'n-nebî, 5; *Tirmizî*, „Menâkıb, 16; *Nesâî*, *Zekât*, 1.

Ahmed b. Hanbel, *Zühd*, 140; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 105.

Muvatta', *Salât*, 7.

Tirmizî, *Mevâkıf* 212; *Ebû Dâvûd*, *Tatavvu*, 25; *Müsned*, 1/109.

[356]

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 2/280.

İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 1/49; Abdürrezâk, *Musannef*, 3/126.

Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/207; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 2/398.

Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 8/4.

Bezzâr, *Müsned*, 33; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/249; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 102.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/543; Sallâbî, *Ebû Bekir es-Sıddîk*, 22.

Halife b. Hayyât, *Târîh*, 100-101; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/68; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/305.

Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadra*, 2/135.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 100; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/107.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/44; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/145.

[405]

[369]

[376]

[385]

[382]

[401]

[455]

[418]

[363]

[398]

[425]

[415]

[408]

[445]

[458]

Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 35614; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/66.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 59.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/195; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 83.
İbn Mâce, *Tahâret*, 90; Taberî, *Tefsîr*, 8/418; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 2/322.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/125.
İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 4/357.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/276.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, 1/38.
Buhârî, *Teyemmüm*, 1; *Müslim*, *Hayz*, 109; *Nesâî*, *Tahâret*, 196.
Bezzâr, *Müsned*, 102; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 11/263.
Ebû Dâvûd, *Edeb*, 84; *Müsned*, 4/275.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/251.
Muvatta', *Ayn*, 4; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/449.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/90; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/224; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/287.
Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/100.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/250; Zehebî, *S. A'lâmü'n-nübelâ*, 971; İbn Hacer, *İsâbe*, 10795.
Müslim, *Selâm*, 22; Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadra*, 2/152.
Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 13; *Müsned*, 1/406; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, 205.
Buhârî, *Menâkıb*, 25; *Müslim*, *Eşribe*, 176; *Müsned*, 1/198; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 6/103.
Muvatta', *Vasiyet*, 8; Abdürrezâk, *Musannef*, 2/154; İbn Hacer, *İsâbe*, 6155.
[438]
[372]
İbn Hibbân, *Sahih*, 6528; Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ*, 6/411.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3063; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 80.
Buhârî, *Menâkıbu'l-ensâr*, 26; *Dârimî*, *Mukaddime*, 23; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 98.
Abdullah b. Mübârek, *Kitâbu'z-Zühd ve'r-rakâ'ik*, 1/551; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 99.
Had: Kur'an ve Sünnet'te belirlenmiş, kısas ve diyet dışındaki cezaî müeyyideleri ifade eder.
Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/177; İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 32620; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/109.

Buhârî, Meğâzî, 34; *Müslim*, Tevbe, 56; *Tirmizî*, Tefsîr, 25; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/297; Vâkıdî, *Megâzî*, 2/433.

Nûr, 24/22.

Muhammed b. Ali el-Uşârî, *Fedâilü Ebî Bekri's-Sıddîk*, 42.

Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/100; İbn ebî Âsım, *Sünne*, 119; İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/973.

[448]

[451]

[359]

Tirmizî, Menakıb, 16; *İbn Mâce*, Mukaddime, 11.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/210.

Tirmizî, Menâkıb, 15; *İbn Mâce*, Mukaddime, 94; *Müsned*, 2/253.

Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, 9/44; İbn ebî Âsım, *Sünne*, 1224; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/75.

Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadra*, 1/261.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/250.

Buhârî, Fadâili Ashâbi'n-Nebî, 5; *Müslim*, Fedâilü's-sahâbe, 8; *Tirmizî*, Menâkıb, 62.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/70. Bkz: *Tirmizî*, Menâkıb, 16.

[362]

[435]

Sekizinci Bölüm:

Görev ve Hizmetleri

Hayatını, zamanını ve malını İslâm davasına adayan Hz. Ebû Bekir, görev ve hizmette her zaman en ön safta olmuş, sorumluluklarını vefat edinceye kadar en güzel bir şekilde ifa etmiştir.

Vezir

Müslüman olduğu günden itibaren Allah Resûlü'nden (sas) ayrılmamıştı. Peygamber Efendimiz katında özel bir yeri vardı. Bunun içindir ki Hz. Peygamber, Mekke döneminde her gün evine giderek onunla istişare eder, müşriklerin öfkeleri kabardığı zaman onunla birlikte şehri terk ederek günlerce mağarada kalırdı. Kabileleri davete onunla giderdi.

Allah Resûlü'nün (sas) hicrette yol arkadaşı olarak onu seçmesi, Bedir Savaşı'nda komuta merkezinde onunla birlikte olması, Medine döneminde ilk onunla istişare etmesi tesadüfî değildi.

Hz. Peygamber çeşitli vesilelerle o ve Hz. Ömer'in İslâm davetine verdiği desteği dile getirir, bundan duyduğu memnuniyetini ifade ederdi.

Ebû Ervâ ed-Devsî ve Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor:

“Allah Resûlü (sas) ile birlikte otururken Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer yanımıza geldi. Onları gören Allah Resûlü, *‘Sizlerle beni desteklediği için Allah’a hamd ederim!’* buyurdu.”^[459]

Bundan dolayı onların sürekli yakınında olmalarını isterdi. Huzeyfetü'l-Yemânî ve Abdullah b. Hantab anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü (sas):

– İsâ b. Meryem'in havarilerini İsrâiloğulları'nı dine davet için gönderdiği gibi bende bazı sahâbîleri insanlara Kur'ân ve sünneti öğretmeleri için başka diyarlara göndermek istiyorum, buyurdu. Etrafındakiler:

– Herhâlde Ebû Bekir ve Ömer'i gönderirsiniz, deyince

– Hayır! Onları yanımdan uzaklaştıramam. Onlar din hususunda benim gözüm ve kulağım gibidir, buyurdu.”^[460]

Onları kimi zaman gözü ve kulağı olarak nitelendirirken kimi zaman veziri olarak nitelendirirdi. Nitekim bir seferinde:

“Allah gönderdiği her nebiye gök ehlinden iki vezir ile insanlardan bir vezir verdi. Benim gök ehlinden vezirlerim Cebrâîl ve Mikâil, insanlar arasından vezirim ise Ebû Bekir ve Ömer'dir.”^[461] Gök halkı

yerde olanları sizlerin ay ve yıldızları gördüğünüz gibi görürler. Sizler yukarı bakarak, onlar aşağı bakarak görürler. Ebû Bekir ve Ömer meleklerin gördüğü kişilerdendir."[\[462\]](#) buyurdu.

Tâbiînden Saîd b. Müseyyeb şöyle der:

"Ebû Bekir Sıddîk, Resûl-i Ekrem'in veziri makamındaydı. Allah Resûlü (sas) bütün işlerinde onunla istişare ederdi. İslâm'ın ikincisi idi, mağarada ikinci idi. Bedir günü çadırda bulunanların ikincisiydi, kabirde de ikinci oldu. Allah Resûlü kimseyi onun önüne geçirmezdi." [\[463\]](#)

Ashâb-ı Kirâm Hz. Ebû Bekir'in Allah Resûlü (sas) nezdindeki mevkiini bilirdi. Sahâbîler Peygamber meclisinde sırayla oturur ve meclis halka şeklinde teşekkül ederdi. Ebû Bekir (ra) henüz meclise gelmediğinde onun halkadaki yeri boş kalır, hiç kimse oraya oturmazdı. O gelince yerine oturur, Allah Resûlü (sas) yüzünü ona döner, ona doğru konuşur, insanlar da dinlerdi. [\[464\]](#)

Allah Resûlü'nün (sas) vasıflarından bahseden Ehl-i Kitap, onun yakınında bulunan Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in vasıflarından da bahseder ve onların Peygamber Efendimizin veziri olduklarını söylerlerdi. Kayser, Kisrâ ve Necâşî gibi devlet başkanlarını tanımış bulunan Araplar, Hz. Ebû Bekir'i "Peygamber'in veziri" olarak vasıflandırmışlardı.

Müsteşar

Malı ve canı gibi akı ve bilgisini de İslâm'ın emrine amade kılan Hz. Ebû Bekir, Allah Resûlü'nün (sas) istişare ettiği sahâbîlerin başında gelirdi. Kritik dönemlerde o ve Hz. Ömer ile geç saatlere kadar konuşur, fikir alışverişinde bulunurdu. Bazı zamanlar sabaha namazına kadar konuştukları olurdu. [\[465\]](#)

Hz. Ömer "Allah Resûlü (sas) Müslümanlarla alakalı bir mesele hakkında Ebû Bekir'le gece geç vakitlere kadar konuşturlardı, ben de onlarla beraber olurdum." der. [\[466\]](#)

Hz. Peygamber'in "*Cebrâîl bana gelerek 'Allah sana Ebû Bekir ile istişare etmeni emrediyor.'*" hadisi, onun istişare hususundaki ehliyetini açıkça ortaya koymaktadır. [\[467\]](#)

Fikirleri çoğunlukla Hz. Peygamber ile aynı olurdu. Fikrini dolaştırmadan, kimseleri kırıp incitmeden güzelce açıklardı. Misver b. Mahreme Hudeybiye'de yapılan istişarelerden birini şöyle anlatır:

“Hudeybiye Seferi’nde Allah Resûlü (sas) Zü’l-Huleyfe’ye geldiğinde kurbanlık develerin boyunlarına kurban nişanesi olan gerdanlıklarını takmış, hörgüçlerini işaretlemiş ve umre niyetiyle ihrama girmişti. Bu esnada Huzâa kabilesinden Büsr b. Süfyân isimli bir gözcüyü de keşif için ileri göndermişti. Gadîru’l-Eştât mevkiine vardıklarında gözcü gelerek:

– Ya Rasûlallah, Kureyş asker toplamış ve Ehâbiş^[468] denilen toplulukları da kendi safına katmış. Müşrikler seninle harp edecekler ve Mekke’ye girmene mâni olarak Kâbe’yi ziyaretini engelleyecekler, dedi. Bu haber üzerine ashâbıyla istişare etti ve

– Kureyşliler sizinle savaşmak ve sizi Kâbe’yi ziyaretten alıkoymak için toplanmışlar. Ey insanlar! Bana sizi engelleyenlerle savaşıp savaşmamamız konusunda fikirlerinizi söyleyiniz. Eğer bize saldırırlarsa Allah onlara karşı bizi destekler. Uzaktan izlemekle yetinirlerse onları kendi hâllerine bırakırız, buyurdu.

Bunun üzerine Ebû Bekir:

– Ya Resûlallah! Bizler birileriyle savaşmak için değil Kâbe’yi ziyaret için yola çıktık. Oraya doğru yolumuza devam edelim. Her kim bizi Kâbe’yi ziyaretten menederse onunla vuruşuruz! Bizi engellemeye kalkıştırlarsa o zaman savaşırız, dedi.

Onun fikrini yerinde bulan Allah Resûlü:

– O zaman Allah’ın ismiyle yola devam edin, buyurdu...”^[469]

Müftü

Muhibbüddin et-Taberî bu hususta:

“Allah Resûlü (sas) zamanında fetva veren on dört sahâbî vardı. Bunlar: Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Mes’ûd, Ammâr b. Yâsir, Übey b. Ka’b, Muâz b. Cebel, Huzeyfetü’l-Yemânî, Zeyd b. Sâbit, Ebü’d-Derdâ ve Ebû Mûsâ el-Eşarî’ydi.” der.^[470]

Abdullah b. Ömer, “Allah Resûlü (sas) zamanında kimler fetva verirdi?” sorusuna:

– Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer fetva verirdi. İkisinden başkasını bilmiyorum, diye cevap vererek çok fetva verdiklerine vurgu yapmıştı.^[471]

“Fıkıh İlmi” bölümünde de geçtiği üzere pek çok konuda fikhî görüşünü beyan etmiş, çok sayıda fetva vermişti. Allah Resûlü’nden

(sas) iki yıl üç ay sonra vefat ettiği hâlde bir ciltlik kitapta toplanacak kadar çok görüş bildirmiş ve fetva vermiştir.

Hız. Ebû Bekir'in fetvalarından birkaçı şöyledir:

Ebü't-Tufeyl (ra) anlatıyor:

"Bir gün Hz. Ebû Bekir'e 'Deniz suyu ile abdest alabilir miyiz?' diye sordular. 'Evet. Denizin suyu temiz, ölüsü helaldir.' dedi."^[472]

Bir bedevi Hz. Ebû Bekir'e gelerek:

– İhramlıyken bir hayvan avladım. Ceza olarak ne ödemem gerekir, diye sordu. Ebû Bekir yanında oturan Übeyy b. Ka'b'a

– Bu hususta senin görüşün nedir, diye sordu. Bu duruma şaşırarak, biraz da öfkelenen bedevi:

– Allah Resûlü'nün halifesi olduğun için sana gelip soru soruyorum, sen de başkasına soruyorsun, diyerek itiraz etti. Halife ona:

– Sen Allah Teâlâ'nın indirdiği **"Ey iman edenler! İhramlı iken avı öldürmeyin! İçinizden kim onu kasten öldürürse öldürdüğü hayvanın misli bir ceza vardır. (Buna) Kâbe'ye varacak bir kurban olmak üzere içinizden adalet sahibi iki kişi hükmeder (öldürülen avın dengini takdir eder)..."**^[473] ayeti hatırlamıyor musun? Arkadaşımla istişare ediyorum. İkimiz de aynı görüşte ittifak ettiğimiz takdirde sana görüşümüzü bildirecektim, dedi.^[474] Böylece ayette ifade edilen mânânın ne olduğunu yaşayarak ta göstermiş oldu.

Fetva verirken izlediği yolu tâbiîn âlimlerinden kadı Meymûn b. Mihrân şöyle anlatır:

"Hz. Ebû Bekir bir mesele hakkında fetva veya hüküm vereceği zaman öncelikle Allah'ın kitabına bakardı. Orada hükmedebileceği bir şey bulursa onunla hüküm verirdi. Allah'ın kitabında bir hüküm bulamazsa bu konuda Allah Resûlü'nün (sas) bir sünneti var mı diye bakardı. Eğer böyle bir şey biliyorsa onunla hükmederdi. Sünnette bu konuyla ilgili bir şey bilmiyorsa çıkıp sahâbîlere sorar:

– Bana şöyle şöyle bir dava geldi, Allah'ın kitabına ve Rasûlullah'ın sünnetine baktım, bu konuda bir şey bulamadım. Bu konuda Allah Resûlü'nün herhangi bir hüküm verdiğini biliyor musunuz, derdi. Bazen birkaç kişi kalkıp:

– Evet, bu konuda şöyle şöyle hükmetti, derlerdi. O da Rasûlullah'ın hükmünü alırdı.

Böyle bir durum yaşandığında Ebû Bekir (ra):

– İçimizde Resûl-i Ekrem'den (ilim) ezberleyen kimseleri var eden Allah'a hamd olsun, derdi.

Eğer bir çözüm bulamazsa Müslümanların önde gelenlerini ve âlimlerini çağırır, onlarla istişare ederdi. Eğer görüşleri bir noktada toplanırsa onunla hükmederdi. Hz. Ömer de aynı yolu takip ederdi ancak o, Allah Resûlü'nün sünnetinden sonra bir de Hz. Ebû Bekir'in bu konuda bir hükmü var mı diye bakar, eğer varsa onunla hükmederdi.

Ebû Bekir (ra), istişare ettiği sahâbîler ittifak edemezlerse kendi görüşüyle ictihâd eder ve doğru gördüğü şekilde hükmeder, sonra da:

– Doğru ise Allah'tan, hatalı ise bendendir. Allah'tan affımı isterim, derdi.”^[475]

Tabiîn âlimlerinden Kabîsa b. Zûeyb anlatıyor:

“Bir gün yaşlı bir hanım Ebû Bekir'e gelerek kendisine torunundan miras düşüp düşmeyeceğini sordu. Ebû Bekir:

– Bildiğim kadarıyla Allah'ın kitabı ve Resûlü'nün sünnetine göre sana miras düşmüyor. Sen şimdilik git, ben meseleyi bir soruşturup bilgi edindikten sonra cevap vereyim, dedi. Ardından bazı kimselere soruştururken Muğîre b. Şu'be konu hakkında Allah Resûlü'nün (sas) yanında bulundum nineye altıda bir hisse verdi, deyince Ebû Bekir:

– Bu konuyu senden başka bilen var mı, diye sordu. Muhammed b. Mesleme ayağa kalkarak:

– Mesele Muğîre b. Şu'be'nin dediği gibidir. Allah Resûlü (sas) nineye altıda bir miras verdi, dedi. Ebû Bekir de o gelen kadın için altıda bir hükmünü uyguladı...”^[476]

Kadı / Hâkim

Allah Resûlü (sas) zamanında iki kişi arasında anlaşmazlık olduğunda çözüm için akla gelen ilk kişi doğal olarak Hz. Peygamber olurdu. Onun bulunduğu yerde başkası hüküm vermezdi. Çok az da olsa bunun istisnaları vardı. İstisnalar Hz. Peygamber'in izniyle olurdu. Hz. Peygamber dışında hüküm verenler Hz. Ebû Bekir ve Sa'd b. Muâz gibi birkaç sahâbîydi.

Sa'd b. Muâz Kureyzaoğulları'nın esirleri hakkında hüküm verirken Hz. Ebû Bekir, Ebû Katâde (ra) hakkında hüküm vermişti. Yemen'e gönderilen Hz. Ali ve Muâz b. Cebel gibi sahâbîler ise Hz.

Peygamber'in izniyle gittikleri yerlerde insanların davalarına bakarak haklarında hüküm verdiler.

Ebû Katâde (ra) Huneyn Savaşı'nda Peygamber Efendimizin *"Her kim bir düşmanı öldürür ve öldürdüğüne dair bir kanıtı da olursa, öldürdüğü kimsenin (elbise, silâh ve benzeri) eşyası onun olur!"* sözüne dayanarak öldürdüğü kişinin eşyalarını almak istedi. İtiraz edilince araya giren Hz. Ebû Bekir şahidi dinledikten sonra:

– Allah için doğru söyleyin. Yoksa Allah ve Resûlü'nün rızasını kazanmak için savaşı Allah'ın aslanına güven kalmaz, dedi. Ardından:

– Öldürülen kişinin eşyaları elbette ona verilir, diye hüküm verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

– Ebû Bekir doğru söyledi, buyurdu ve akabinde öldürülen kişinin eşyalarını Ebû Katâde'ye verdi...[\[477\]](#)

Hz. Ebû Bekir Allah Resûlü'nün (sas) vefatından sonra hüküm verme işinde asıl yetkili kişi oldu. Halife'nin yükünü hafifletmek isteyen Hz. Ömer, kadılık konusunda ona yardımcı olacağını söylerken, Ebû Ubeyde (ra) malî işlerin yürütülmesinde kendisine destek olabileceğini söylemişti.[\[478\]](#)

Bu dönemde hükümler merkezde genelde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer tarafından verilirdi. Çokça hüküm veren sahâbîlerden biri de Hz. Ali idi. Halk ceza gerektirmeyen konularda fetva veren âlim sahâbîlere başvurulardı. Verilen hüküm veya fetva Halife tarafından da kabul edilir, şeri hüküm yerine geçerdi.

Âlim sahâbîlerin çokluğu nedeniyle Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer döneminde resmi bir kadı atanmasına gerek duyulmadı. Bu durum Hz. Osman'ın hilafetinin son yıllarına kadar değişmedi. Lakin İbn Sa'd gibi âlimlere göre şehirlere kadı atama işi ilk olarak Hz. Ömer döneminde başlamıştır.

Hz. Ebû Bekir döneminde kadı atanmasına gerek duyulmama nedenlerinden biri de Hz. Ömer'in kadılık konusunda Halife'ye yardımcı olmaya söz vermesiydi. Hz. Ömer görev aldıktan sonra bir yıl bekledi. Bu sırada hiç kimse ona başvurmadı.[\[479\]](#)

Şikâyetler merkezden uzak yerlerde valilere yapılırdı. Halife ve vali kimi zaman doğrudan tarafları dinleyerek hüküm verir, kimi zaman ilgili kişiye havale ederdi.

İbn Mâcide es-Sehmî anlatıyor:

“Bir ara bir adamla kavga etmiştim. Kavga büyüyünce adamın kulağını kestim. Olaydan sonra Hz. Ebû Bekir hac için Mekke’ye gelince kavga yaptığım kişi durumu Halife’ye anlatarak beni şikâyet etti. Şikâyetçiye dinleyen Halife, Hz. Ömer’e:

– Adamın kulağına bakar mısın? Kesik kısas yapılacak kadar çok mu, dedi...”[480]

Önceleri kadınların özel bir mekânları yoktu. Bazen evlerinde çoğunlukla mescitlerde mahkeme kurar, buralarda hüküm verirlerdi. Kayıt tutulmaz, verilen hükümler ezberlenirdi. Suçlular önceleri bazı kişilerin konağında tutulurdu. Hapsedilmesi gerekenler çoğalınca şehir merkezlerine hapisane yapılırdı. Kadı, had ve kısas cezalarını doğrudan uygulayamaz, halife veya valinin onayını alırdı.

Şakîk b. Seleme anlatıyor:

“Selmân b. Rebîa, Kûfe kadılığına atanan ilk kişiydi. Göreve başladıktan sonra kırk sabah yanına uğradım. Kırk gün boyunca hüküm için kendisine başvuran bir kişi dahi olmadı.”[481]

Hz. Ebû Bekir fetva vermedeki metodunu hüküm vermede de kullanırdı. İki kişi arasındaki anlaşmazlığı çözmek için öncelikle Kur’ân’dan delil arardı. Bulursa o delille hüküm verirdi. Bulamazsa sünnete müracaat ederdi. Bildiği bir hadis veya uygulanan bir sünnet varsa ona göre hüküm verirdi. Yoksa araştırmaya başlar, konu hakkında bilgisi olabileceğini düşündüğü kişilere “Şu hususta Allah Resûlü’nün verdiği bir hükmün varlığından haberdar mısınız?” diye sorardı. Sorusu sahâbîler arasında hızla yayılır, kimi zaman bir veya birkaç sahâbî yanına gelerek konu hakkındaki bilgilerini paylaşırdı.

Onları dinleyen Halife “Aramızda bizim için dinimizin naslarını ezberleyen kişiler kıldığı için Allah’a hamd ederim.” derdi. Sorusuna cevap alamadığı zaman ise ilimde öne çıkan sahâbîleri çağırır, kendileriyle istişare eder, fikirlerini sorardı. Ortak bir fikre varırlarsa onunla hükmederdi. İcmâ olmazsa kendi görüşüyle içtihat eder, “Doğru ise Allah’tandır, hata ise bendendir. Hata yapmışsam Allah’tan bağışlanma dilerim.” derdi.[482]

Bir gün Hz. Ömer ile birlikte Mescid-i Nebvî’de otururken nefes nefese kalmış bir adam içeri girdi. Hâlâ yaşadığı olayın etkisi altında olduğu her hâlimden belliydi. Konuşamaz ve ayakta duramaz bir durumdaydı. Adamı görünce Hz. Ömer’e dönen Halife:

– Sanırım adam kötü bir olay yaşamış, kalkıp kendisiyle ilgilen. Durumunu öğren, çözüm bulmaya çalışalım, dedi.

Hz. Ömer, adamla konuşup sakinleştirdikten sonra neler olduğunu sordu. Adam:

– Kızım ile birlikte bir adama konuk oldum. Adam evinde kaldığımız o gece kızım ile yakınlaşmış, dedi. Duydukları Hz. Ömer'i hem üzdü hem kızdırdı. Lakin babanın olanları dışa vurmasını doğru bulmadı:

– Olayı kendi içinizde halledip kızını insanlara rezil etmeseydin ya! diye tepki gösterdi. Ardından adama beklemesini söyledikten sonra geri dönüp olayı Halife'ye anlattı. Olanları dinleyen Halife zina yapan adamı huzura çağırdı. Sorguya çekince adam suçunu itiraf etti. Halife adamın bekâr mı evli mi olduğunu sordu. Suçlu:

– Bekârım, deyince yüz kırbaç vurulmasına, yakınlık gösterdiği kızla evlenmesine ve bir yıl süreyle Fedek'e sürülmesine hükmetti. İslâm ordusunun yalancı peygamberlerle savaşa gitmek üzere hazırlandığını gören suçlu, Halife'den izin alarak orduya katıldı. Yemâme Savaşı'nda kahramanca savaşarak şehit oldu. [\[483\]](#)

Komutan

Allah Resûlü'nün (sas) katıldığı tüm savaşlara katılan Hz. Ebû Bekir, Zâtüsselâsil gibi sahâbîlerin komuta ettiği seriyyelere er olarak gitmiştir. Hz. Peygamber, onun yanında kalmasını ister seriyyelere göndermezdi. Bu ve benzer sebeplerle onu yalnızca iki seriyyede komutan olarak görevlendirdi.

Onlardan biri Necid Seferi'ydi. Allah Resûlü (sas) hicretin 7. senesinde Necid bölgesine gönderdiği seriyyeye Hz. Ebû Bekir'i kumandan tayin etmişti. Burada Hevazinler ile savaşarak zafer kazandı. [\[484\]](#) İkinci ise Kilâb ve Fezâreoğulları üzerine düzenlenen seferdi. Buradan da zaferle ve esirlerle döndü. [\[485\]](#)

Tebük Savaşı'na hazırlanıldığı zaman yardım çağrısı yapılınca bütün malını bağışlamış, ordu harekete geçtiğinde en ön saflarda yer almıştı. O seferde Allah Resûlü'nün (sas) kendisine verdiği ordunun en büyük siyah sancağını taşımıştı. [\[486\]](#)

Bir insanın kumandan tayin edilmesi ve sancaktarlık yapması, onda idarî bir kabiliyetin görüldüğüne işarettir.

Hac Emîri

Haz. Ebû Bekir hac farz kılındıktan sonra Allah Resûlü (sas) hayattayken iki defa hac ibadetini eda etmiş, ikincisini bizzat Hz. Peygamber ile birlikte yapmıştır. İlkinde ise müşriklerle karışık yapılacağı için Allah Resûlü (sas) kendisi gitmemiş yerine Hz. Ebû Bekir'i göndermiştir.

Hicretin 9. yılı (631) Zilkâde ayında Allah Resûlü (sas) Hz. Ebû Bekir'i Müslümanların hac ibadetini düzenli bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak üzere "Hac Emîri" olarak görevlendirmiş, 300 sahâbîyle Mekke'ye göndermişti.^[487]

Haz. Ebû Bekir hacılarla birlikte Medine'den çıkınca Tevbe suresinin ilk ayetleri nazil oldu. Ayetler Müslüman olmayan Araplara iletilmesi gereken ültimatoma niteliğinde bir duyuruydu. Ayetlerden haberdar olan ashâb-ı kirâm:

– Ya Resûlallah! Birini gönderip inen ayetleri halka okumak üzere Ebû Bekir'e bildirseniz daha iyi olmaz mı, dediler.

Konu son derece hassastı. Arapların âdet ve geleneklerine göre herhangi bir anlaşmayı ancak kabilenin reisi veya onun akrabasından biri yapabilir veya bozabilirdi. Bu yüzden bu mesajı doğrudan Hz. Peygamber'den veya yakın akrabalarından duymadan kabul etmeyebilirlerdi. Onları çok iyi tanıyan Hz. Peygamber:

– Bu görevi benim ya da benim adıma Ehl-i Beyt'ten birisinin yerine getirmesi gerekir, buyurdu. Hz. Ali, akrabalık cihetiyle Hz. Peygamber'e Hz. Ebû Bekir'den daha yakın bulunuyordu. Bu sebeple Hz. Ali'yi huzuruna çağırdı ve:

– Tevbe suresinin baş tarafındaki ayetleri ezberle! İnsanlar Kurban kesme günü Mina'da toplandıkları zaman onlara yüksek sesle ilan et. *"Hiçbir kâfir, cennete giremez. Bu seneden sonra hiçbir müşrik hac yapamaz. Kâbe çıplak olarak tavaf edilemez. Allah Resûlü (sas) ile antlaşması bulunan kimsenin antlaşması, müddeti bitinceye kadar geçerli olacaktır."* diye bildir, buyurdu.^[488]

Hac farızası ile ilgili bu son derece önemli ve hassas olan görevi üstlenen Hz. Ali, Allah Resûlü'nün (sas) Adbâ adlı devesine binerek yola çıktı. Arc denilen yerde hac kafilesine yetiştiğinde Hz. Ebû Bekir "es-Salâtu hayrun mine'n-nevm: Namaz uykudan hayırlıdır" diye çağrıda bulunuyordu. Tekbir getirmek üzere doğrulduğunda arkadan bir deve sesi işitti. Namaza başlamayıp:

– Bu ses Allah Resûlü’nün devesinin sesi. Belki de Rasûlullah gelmiştir. Eğer gelen kendisi ise namazı birlikte kılarız, deyip bekledi. Bir müddet sonra Peygamber Efendimizin devesiyle Hz. Ali çıkageldi. Ebû Bekir ona:

– Emîr mi? Yoksa haberci olarak mı geldin, diye sorunca Ali (ra):

– Haberci olarak geldim. Resûlullah hac esnasında Berâe suresini insanlara duyurmam için gönderdi, dedi.

Birlikte Mekke’ye gittiler. Böylece Hz. Ebû Bekir başkanlığındaki ilk hacı kafilesi Mekke’ye salimen ulaştı. Allah Resûlü (sas) yola çıkmadan önce Hz. Ebû Bekir’i hac menâsiki konusunda bilgilendirmişti. O da Allah Rasûlü’nden duyup bellediği hususları aynen uyguladı. Hac esnasında yer yer insanlara hutbeler okudu, haccın rûkûnlarını anlattı.

Hacılar Kuran Bayramı günü Mina’da bulunduğu sırada Hz. Ali ayağa kalktı “Ey insanlar! Ben, Allah Resûlü’nün elçisiyim” dedikten sonra Tevbe suresinin ilk otuz/kırk ayetini okudu. Allah Resûlü’nün (sas) insanlara ilan etmesini emrettiği hususları hacılara bildirdi. Bahsedilen şartların yerine getirilmesi ve müşriklerin Mekke’yi boşaltmaları için dört aylık bir süre verildi. Buna göre müşrikler dört aydan sonra hac yapamayacakları gibi, Kâbe’yi çıplak olarak da tavaf edemeyeceklerdi. [\[489\]](#)

Hz. Peygamber’in emirlerinin insanlara tam olarak ulaşmasını isteyen Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali’ye yardım etmesi için Ebû Hüreyre’yi görevlendirdi. Mina’yı gezen Ebû Hüreyre (ra), gördüğü her gruba Hz. Peygamber’in emrini bildirerek Hz. Ali’ye destek oldu.

O günü anlatan Ebû Hüreyre (ra): “İnsanlara seslendiğim zaman, sesim Arafat meydanını çınlattı.” demiştir.

İslâm’ın ilk haccı olarak tarihe geçen ve hicri 9. yılda Hz. Ebû Bekir’in emîrliğinde eda edilen bu hacca damgasını vuran husus, müşriklere verilen ültimat olmuştur. İslâm’ın Mekke’ye tam hakimiyeti ve Allah’ın emirlerinin uygulanışı bu ültimat sayesinde gerçekleşmiştir. Müşriklerin Mekke’ye girişi Tevbe suresi 28. ayetle yasaklanmıştır.

Hac ibadetlerini tamamladıktan sonra Hz. Ali ve beraberindeki sahâbîlerle Medine’ye dönen Hz. Ebû Bekir’in kalbinde bir ukde kalmıştı. Hacdan döner dönmez doğruca huzur-u saadete gitti.

– Ya Resûlallah! Benimle ilgili olumsuz bir şey mi oldu, diyerek endişesini dile getirdi. Allah Resûlü (sas):

– Senin hakkında hayırdan başka bir şey olmadı. Cebrâil (as) bana: “Bu görevi ya sen veya Ehl-i Beyt’inden biri yerine getirsin.” dedi, buyurdu.^[490]

Hicret’in 10. yılında Hz. Peygamber ile Veda Haccı’na katıldı. Vedâ Haccı’nda “... **Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm’ı seçtim...**”^[491] ayeti nâzil olmuştu. Herkes, dinin tamamlanmasına sevinmişti. Ancak Hz Ebû Bekir bu ayet-i kerimeyi duyar duymaz ferasetiyle Allah Teâlâ’nın pek yakında Resûlünü ebedî âlemine dâvet buyuracağı hakikatini sezdi. Gönlüne düşen ayrılık ateşi ona hüzne gark etti.

Hz. Ebû Bekir’in “Hac Emîri” olarak görevlendirilmesi onun ilminin, kabiliyetinin ve gücünün üstünlüğünü göstermektedir. Diğer taraftan hac ibadeti, diğer ibadetler içinde hükümleri en ince ve teferruatlı olanıdır. Ayrıca Allah Resûlü (sas) haccı henüz tatbikî olarak ashâbına göstermemişti. Hz. Ebû Bekir’in kabiliyeti ve engin ilmi bu vazifeyi ifa edebilecek seviyedeydi ki Hz. Peygamber ilk hacca onu görevlendirmiştir.^[492]

Halife

Hz. Peygamber’in vefatından sonra halife olan Hz. Ebû Bekir, bu görevi iki yıl üç ay yirmi beş gün sürdürmüştür. O, her yönden zor bir dönemde halife olmuştu. Birinci yılını Arap Yarımadası’nın dört bir tarafında fitne ateşi yakan yalancı peygamberler ve dinden dönenlerle savaşmakla geçirdi. Bu savaşlarda zafer kazanmakla kalmadı, büyük savaşlar cereyan etmesine rağmen ümmetin kin ve düşmanlıkları bir tarafa atarak sıkı sıkıya kenetlemesini sağladı. Bununla da kalmayıp birkaç ay önce sahâbîlerle savaşan kabileleri, birkaç ay sonra İslâm ordularıyla fetihden fethetmeye koşturmayı başardı. Irak ve Şam üzerine gönderdiği ordular, büyük zaferler kazanırken iki büyük imparatorun kalbine de korku saldı.

İçte de birçok hizmete imza attı. Vefat edeceğini anlayınca önde gelen sahâbîlerle istişare ederek kendisinden sonra Hz. Ömer’in halife olmasını tavsiye etti.^[493]

Hız. Ebû Bekir'in yöneticiliğini değerlendiren Hız. Ali: "Ebû Bekir seçilince hayırlı bir halife oldu. Bize şefkatle davrandı, üzerimize titredi." derdi.^[494]

Hız. Ebû Bekir'in yönetim anlayışı, bu manada koyduğu ilke ve esaslar, uygulamaları başlı başına özel bir çalışma yapılacak kadar geniş bir konudur. Bu yüzden burada belli meseleleri özetlemekle yetineceğiz.

Yönetim Esasları:

Hız. Ebû Bekir dikkate alacağı yönetim esaslarını halife olduğu zaman ilk günlerde yaptığı konuşmalarda açıkça ortaya koymuş, uygulamalarıyla göstermiştir. Buna göre:

1- Devleti yönetirken öncelikle Kur'ân ve sünnetin hükümlerini esas almış, Hız. Peygamber'in yolunu takip edip sünnete uyacağına özellikle vurgu yapmıştır.

"...Bilseniz bu görevi başkasının üstlenmesini ne kadar çok isterdim. Ben yeni kural ve kaideler koyan kişi değil sünnete tabi olanlardan olacağım. Elimden geldiğince Allah Resûlü'nün yaptığını gördüğüm hiçbir şeyi terk etmeden yapacağım. Lakin şunu bilmenizi isterim ki ona semadan vahiy iniyordu, o şeytandan korunmuştu."^[495]

2- Yönetimde esas aldığı bir başka kaynak istişareydi. Kur'ân ve sünnette açık bir hüküm bulamadığı zaman konunun uzmanlarıyla istişare edeceğini bildirerek göreve geldiği ilk günlerde muhacir ve ensarın önde gelenlerinden oluşan bir istişare meclisi kurmuştur. Önemli meseleleri onlarla görüşerek karara bağlamıştır.

3- Yöneticiliği istenen değil, omuzlara yüklenen sorumluluk olarak görmüştür. Ona göre yöneticiler halkla bütünleşmeli, insanların yönetime katılmalarını sağlamalıydı. Ayrıca doğru icraatları desteklemeleri, yanlışları bildirmeleri için onlara fırsat vermeli, sorunları ertelemekten çözüm için zamanında müdahale etmelilerdi.

Kays b. Ebî Hazm anlatıyor:

"Allah Resûlü'nün (sas) vefatından bir ay sonraydı. Bir grup sahâbîyle birlikte Halife'nin yanında oturuyordum. Cemaatten biri bir olay anlattı. Adamı dinleyen Halife hemen bir duyuru yaptırıp halkın mescitte toplanmasını emretti. Bu onun döneminde insanların

toplanması için yapılan ilk duyuruydu. Halk gelince minbere çıkıp şöyle bir konuşma yaptı.

“En hayırlınız olmadığım hâlde size yönetici oldum. Bu işi başkasının üstlenmesini çok isterdim. Şüphesiz bende sizin gibi bir insanım. Doğru şeyler yaparsam bundan dolayı Allah’a hamdedin. Yanlış yaparsam beni Peygamberimizin sünnetini yapmaya yönlendirin. Unutmayın ki ben Allah’ın Resûlü gibi değilim, o vahiyle korunuyordu. Herkes gibi beninde ayağımı kaydırmaya çalışan bir şeytanım var...”^[496]

4- İyilikleri teşvik edeceğini, kötülükleri engellenmeye çalışacağını bildirmiş, halkı her fırsatta buna teşvik etmiştir.

Allah’a hamdu sena ettikten sonra halka bir konuşma yapan Hz. Ebû Bekir konuşmasında: “Ey insanlar! Sizler **‘Ey iman edenler! Siz kendinize bakın. Sizler doğru yolda olursanız delalette olan kişi size zarar veremez...’**^[497] ayetini yanlış değerlendiriyorsunuz. Allah Resûlü: *‘Bir kavim zulmü görür ona engel olmazsa veya yanlış gördüğü hâlde onu değiştirmezse, Allah cezasını toplumun geneline yayar!’* buyurdu. Ey insanlar! Yalandan sakının, zira yalan imanla farklı taraflardadır.” demiştir.^[498]

5– Meşhur konuşmasında yönetim ve görevlendirmede zenginlik, güç ve sosyal konumu değil adaleti esas alacağını şu sözlerle açıklamıştır.

“İyi bilin ki en büyük akıllılık takva, en büyük ahmaklık ise kötülüğe dalmaktır. Doğruluk emanet, yalan ihanettir. Sizin en zayıfınız benim yanımda hakkını alıp kendisine teslim edinceye kadar en güçlünüzdür. En güçlünüz ise gasp ettiği hakkı kendisinden alıp hak sahibine verinceye kadar en güçsüzünüzdür.”

6- Birini yönetici olarak atanacağı zaman ehliyet ve liyakate bakacağını bildirmiş, atamada nefsanî istek ve arzularından herhangi birinin rol oynaması ihtimalinden şiddetle kaçınmıştır. Bu hususa özel önem veren Hz. Ebû Bekir’in böyle bir ihtimal olması hâlinde bile uykuları kaçırdı. Tıpkı Yezîd b. Ebî Süfyan’ın anlattığı gibi:

“Hz. Ebû Bekir beni komutan olarak Şam’a gönderdiğin zaman yanıma geldi:

– Ey Yezîd! Seni liyakatinden değil de akrabalık bağlarından dolayı emir yapmış olma düşüncesi beni çok rahatsız ediyor. Seninle ilgili en çok korktuğum şey bu. Çünkü Allah Resûlü:

‘Bir kişi Müslümanların işlerinden birini üstlenir, sonra birini onu sevdiğinden dolayı emir yapar, ona yetki verirse Allah’ın laneti üzerine olsun. Allah böyle kişinin yaptığı iyilikleri kabul etmez. Bu durum onu cehenneme koyuncaya kadar böylece devam eder...’ buyurdu, dedi.”^[499]

7- Halka devlet hizmeti götürürken veya devlet imkânlarını paylaşırken ölçüsü makam, mevki ve insanların faziletini değil eşitlikti. Hz. Ömer buna itiraz etmiş ondan Muhacir ve Ensarı diğer insanlardan ayrı tutmasını istemişti. Ancak o “Onların mükâfatı Allah’a aittir. Bu maaştır. Bu hususta eşitlik birilerini tercih etmekten daha hayırlıdır.” diyerek itirazını kabul etmemiş, hazineye gelen ganimet, zekât vs. yi köle ile hüre, kadın ile erkeğe, yaşlı ile çocuğa eşit oranda dağıtılmasını emretmişti.^[500]

Hz. Âişe anlatıyor:

“Babamın halifeliğinin ilk yılında fey gelmişti. Onları ayırım yapmaksızın halka eşit olarak dağıttı. Erkeklerle on dirhem, kadınlara on dirhem, kölelere on dirhem ve cariyelere on dirhem verdi. Ertesi yıl gelen feyi ise yirmişer yirmişer dağıttı.”^[501]

8- Cezalandırmaktan değil aftan, suçlu ortaya çıkarmaktan değil örtmekten yanaydı. Ridde olaylarında dinden dönen, savaşan ve peygamber olduğunu söyleyerek fitne çıkaranları tevbe ettiklerini söyleyince affetmişti.

Yönetim Uygulamaları ve Hizmetleri:

İslâm öncesi Arap Yarımadası’na bakıldığında o güne kadar Hicaz bölgesinde hiçbir devlet kurulmadığı görülür. Yarımadanın kuzey ve güneyinde köklü devletler değil daha çok uydu devletler kurulmuştur. Yeni kurulacak devlet doğal olarak köklü devletin tecrübelerinden istifade ederken kurum, kural ve ölçülerini esas alacaktı. Bu, aynı zamanda onların zulüm ve sömürü sistemlerini devam ettirmek anlamına gelirdi. Örnek alınan devletin olumsuz yönleri ne kadar ayıklanırsa ayıklansın, kanun ve kurallar ne kadar İslâm’a uyarlanarak alınırsa alınsın zulümden ve ahlaki çürümüşlükten kaçınılamazdı.

İslâm Devleti kurulurken bu yola girilmedi. Hiçbir devletin sistemi incelenip İslâm’a uyarlanmaya kalkışılmadı. Hiçbir alanda hiçbir

devlet taklit edilmedi. İdari kurum, kural, sistem ve dinamikler tamamen kendine özgü ve orijinaldi.

İlâhî yönlendirmeyle kurulan İslâm Devleti, kaynağını Kur'ân'dan alıyordu. Allah indirdiği ayetlerle peygamberine ne yapması gerektiğini bildiriyor, Resûlü emredilenleri en güzel şekilde yerine getiriyor, devlet adım adım kuruluyordu.

Kurulan devlet, başka devletlerden kopyalanmadığı için kurumlar kurulup binalar yapılarak işe konulmadı. Allah'ın bildirdiği ilkeler, peygamber tarafından insanlara tek tek tebliğ edildi. Uygulamaları ve örnekliliği ile içselleştirildi. Yürütme ve kurumsallaşma daha sonra adım adım gerçekleşti.

Birlik, beraberlik, kardeşlik, şefkat, merhamet, hak hukuk, adalet, şura, müsavat... ilkeleri üzerine kurulan devletin merkezi Mescid-i Nebvî, devlet başkanı ve aynı zamanda imamı Hz. Peygamber idi.

Allah Resûlü'nü (sas) takip eden Hz. Ebû Bekir, halife olunca pek çok idari görevi üstlendi. **Devlet başkanlığı** sıfatıyla **yürütme** görevini ifa ederken, **dini otorite** oluşunu temsilen Mescid-i Nebvî'nin imamlığını yaptı. **Yasamanın** başı olarak şûrâya başkanlık ederken Kur'ân ve sünnet ışığında **hüküm verir**, içtihat ederdi. Merkezden de olsa **başkomutan olarak** İslâm ordularını yönlendirirdi.

Hz. Ebû Bekir halife olduğu günlerde henüz resmi anlamda bakan veya vezir olmadığı gibi beytûlmâl görevlisi de yoktu. Hz. Ebû Bekir'in ilk icraatlarından biri Ebû Ubeyde'yi beytûlmâl görevlisi olarak tayini, Hz. Ömer'e kadılık yapma yetkisi vermek oldu. Yazışmaları genelde Zeyd b. Sâbit, bazı zamanlar da ise Hz. Osman ve Hz. Ali yapardı. Onlar olmadığı zaman huzurda hazır bulunan âlim sahâbîlerden biri görevi icra ederdi. Hâcibliğine âzatlısı Şedîd'i, Medine'nin gece bekçiliğine de Abdullah b. Mes'ûd'u tayin etmişti.

[\[502\]](#)

Atamaları:

Hz. Ebû Bekir halife olunca Allah Resûlü (sas) zamanında olduğu gibi İslâm coğrafyasını bölgelere ayırdı. Bunlara yeni fethedilen bölgelerdeki şehirleri ekledi. Her birine ayrı ayrı yöneticiler atadı.

Vali olarak atanan kişinin sünnete uygun yaşaması; emin, güvenilir, merhametli, mütevazı, vakur, halim, şefkatli olması; emirlik ve yöneticilik hırsı olmamasına dikkat ederdi. Emirlik hırsına dikkat çeker, emirlik hırsı olmayan kişinin adil olduğunu ifade ederdi. [\[503\]](#)

Atanan valilerin görevleri:

İmamlık: Beş vakit namazı, özellikle Cuma namazını kıldırma ve hutbe okuma görevi valilere aitti.

Öğretmenlik: Halkın İslâm'ı öğrenmesi ve yayılması için bizzat gayret etmek, ortam oluşturup imkân hazırlamak ve insanları öğrenmeye teşvik etmektir.

Müftülük: Dini konularda fetva vermek veya insanları fetva veren âlimlere yönlendirmektir.

İdari görevleri: Asayişin sağlanması, kadılık, hadlerin uygulanması, polis teşkilatı oluşturup yönetmek ve işlerin yürümesi için liyakatli kişiler atamaktır.

Malî görevleri: Zekâtların toplanması ve dağıtımı, cizyenin alınması ve ilgili yerlerde kullanılması.

Askerî görevleri: Savaş zamanında orduyu komuta etmek veya komutan atamak; alınan ganimetlerin taksimi ve esirleri muhafaza etmek; barış zamanında şehri ve halkı korumak; çocuklara yüzme, binicilik ve atıcılık talimi yaptırmak; istihbarat toplamak; kaleleri tahkim etmek ve nöbet tutulmasını sağlamak.

İmarla ilgili görevleri: Köprü, kuyu, kanal, mescid yapımı; yol, sokak ve çarşı düzenlemesi; su temini; araziye iskâna açma; ziraat için arazileri ihya etmek, ekilip biçilmesini sağlamak.

İslâm devletinin Irak ve Şam beldelerinin fethinden önceki şehirleri: Medine, Mekke, Cidde, Tâif, San'a, Hamedân, Ak, Mereb, Hadramevt, Havlân, Zebîd, Rima, Cened, Necrân, Cüreş, Yemâme, Bahreyn'di.

Irak ve Şam'da fetihler hâlâ tamamlanmadığı ve bölgede henüz istikrar tesis edilemediği için oralarda farklı bir yapılanmaya gidildi. Ordu komutanları aynı zamanda bölgenin tamamının yöneticisi sayıldı. Valileri halife değil komutanlar atar veya azlederdi. [\[504\]](#)

Bölgelerdeki yöneticiler; emirleri altında çalışacak yöneticileri, memur ve muhasipler atar; istişare meclisi oluşturup işleri yürütür;

fey gelirlerini taksim ederlerdi.

Hız. Ebû Bekir'in hilafete geldiğinde yaptığı en önemli atamalar yalancı peygamberler ve dinden dönenler üzerine gönderdiği ordu komutanları oldu. Ridde savaşları bitince Irak cephesine, daha sonra Şam cephesine göndereceği ordu komutanlarını atadı.

Yöneticileri çoğunlukla istişareyle belirlerdi ve onlarla sıkı bir irtibat kurdu. Görevlendirdiği yöneticiyi bizzat uğurlar, ona özel ve genel tavsiyelerde bulunurdu. Genelde tüm komutanlara Yezîd b. Ebî Süfyân'ı uğurlarken yaptığı şu tavsiyeleri yapardı:

“...Sana on şey tavsiye ediyorum: Kadın, çocuk, yaşlı kişileri öldürme! Meyve veren ağacı kesme, binaları tahrip etme! Sahibinden izin veya satın almadan koyun, deve gibi hayvanları kesme! Hurma vb bahçeleri yakıp yıkm! Ganimete ihanet etme! Aşırılık yapma, korkaklık gösterme!”^[505]

Halife ile komutan ve valiler arasındaki irtibatı “Berîd” adı verilen posta ve özel ulaklar sağlardı. Yöneticiler önemli kararlarda mutlaka Halife'nin onayını alırlardı. Hâlid b. Velîd, Hîre ve Ayn-ı Temrlilerle anlaşma yapacağı zaman durumu bir mektupla Hız. Ebû Bekir'e bildirmişti. Onun onayını aldıktan sonra anlaşma yapmıştı.^[506] Diğerleri de böyle yapardı.

Yöneticilerin uygulamalarını takip eden Hız. Ebû Bekir, yanlış bir uygulama haberi aldığında veya bir şikâyet olduğunda hemen mektup yazarak vali veya komutandan savunma isterdi.

Yemâme valisi Muhâcir b. Ebî Ümeyye söylediği şiirle Allah Resûlü'ne (sas) hakaret eden hanımı yakalatıp cezalandırmıştı. Durumdan haberdar olan Hız. Ebû Bekir valiye bir mektup yazarak Peygamberlere hakaret ve onları hicvetme diğer insanlara hakaret etme gibi olmayacağını, onlara hakaret ve küfredenlerin dinden çıkacaklarını bildirmişti...^[507]

Yemâme valisi Muhâcir b. Ebî Ümeyye söylediği şiirle Allah Resûlü'ne (sas) söven ve Müslümanları hicveden iki şarkıcı kadının birer elini kesip ön dişlerini söktürmüştü. Durumdan haberdar olan Hız. Ebû Bekir valiye bir mektup yazarak:

“Acele edip benden önce hüküm vermeseydin Allah Resûlü'ne söven kadını öldürmeni emrederdim. Zira enbiyanın haddi diğer hadlere benzemez. Bu suçu bir mümin işlerse mürted olur, anlaşmalı biri işlerse o da muharip ve anlaşmayı bozan duruma düşer.

Müslümanları hicveden kimseye gelince eğer o Müslüman olduğunu iddia eden biriye onu tedip etmek, ikazda bulunmak gerekir, ona müsl^[508] yapılmaz. Zimmî ise ömrüne yemin olsun ki (kendisiyle anlaşma yaparak) devamına müsaade ettiğimiz şirk hâli, bu söylediklerinden daha büyüktür” demiş, müsleden sakınmasını emretmişti.

Müsle yapmanın ancak kısasta yapılabileceğini, bunun dışında günah olduğunu ve nefret duygularını uyandıracağını ifade etmiştir.^[509]

Vali ve komutanlara zaman zaman mektup yazar, talimatlar verir veya çeşitli meselelerde aydınlatırdı. Şam ordusuna yazdığı bir mektupta “Ribanın yaygın olduğu beldeye gittiniz. Ondan şiddetle uzak durun! Altını altınla, gümüşü gümüşle ancak aynı gramda; yiyeceği de yiyeceklerle ancak aynı ölçüde alıp satın!” diye talimat göndermişti.^[510]

Komutanlara gönderdiği mektuplar şu talimatları içerirdi:

Emre itaat, korkaklıktan kaçınma, fesattan uzak durma, ihanet etmeme, ağaç ve ekine zarar vermeme, binaları tahrip etmeme, savaşa katılmayanları öldürmeme, ganimetleri koruma.^[511]

Şûraya büyük önem verirdi. Şûra, onun yönetimindeki en önemli esaslardan biriydi. Vali tayinleri, savaşa karar verilmesi ve ordu komutanlarının belirlenmesi şûralarda tespit edilirdi. Önemli devlet işleri ve askerî mevzular yine şûralarda konuşulurdu. Kur’ân ve Sünnet’te hükmü bulunmayan toplumsal sorunların çözümü ve mahkeme konularının görüşülüp karara bağlanması şûra yöntemiyle yapılırdı.

Devlet hazinesi olan **Beytûlmâl**, ilk aylarda Hz. Ebû Bekir’in yaşadığı Sunh mevkiindeydi. Herhangi bir bekçisi ve koruması da yoktu. Bu durumdan kaygılanan bazı kişiler: “Onu koruyacak birini görevlendirmeniz iyi olmaz mı?” dediklerinde: “ Kapısı kilitli, bu kadarı yeterli!” diye cevap vermişti.

Halife’nin rahatlığının sebeplerinden biri de hazineye gelen malın tamamının bekletilmeden kısa sürede dağıtılmasıydı.

Hz. Ebû Bekir altı ay sonra merkezdeki evine taşınınca beytûlmâlî oraya taşdı. Evinin bir köşesini bunun için ayırdı. Ganimet ve zekât gibi mallar geldiğinde bekletmeksizin fakirlere dağıtırdı. Duruma göre gelen paranın bir kısmıyla at, deve ve silah satın alıp Allah yolunda

kullanılmak üzere ayırırdı. Bir kısmıyla elbiselik kumaş alır, kışın Medine kırsalında yaşayan dul hanımlara gönderirdi.

Halife vefat ettiğinde Hz. Osman ve Abdurrahman b. Avf gibi sahâbîlerin ileri gelenlerini yanına alan Hz. Ömer, beytûlmâli teslim almak için Halife'nin evine gitmişti. Kapısını açtıklarında gelen para ve malları bekletmeden dağıttığı için içerde bir dirhem dahi bulamadılar. Ortada sadece zekât mallarının kabukları ve tozu vardı.
[\[512\]](#)

Allah Resûlü (sas) zamanından itibaren Cüheyne ve Kabeliyye madenlerinden büyük bir gelir sağlanırdı. Hz. Ebû Bekir döneminde Süleym madenlerinin bulunduğu yerde fethedildi. Oranın gelir ve zekâtları da merkeze gönderildi. Gelen gelirleri beytûlmâle koyan Halife, uzun zamandan beri Medine'de yaşayan, maden ve paraları tartan kişiyi çağırırdı. Adam gelen altın ve gümüşleri tespit ettikten sonra Halife onları kaplarla halka dağıtırdı. Dağıtımda küçük büyük, kadın erkek, hür köle ayırmaz herkese eşit pay verirdi. Bir ara tartıyı yapan kişiye:

– Hz. Ebû Bekir zamanında ne kadar altın gümüş tarttın? diye sorulduğunda:

– İki yüz bin, demişti.[\[513\]](#)

O günlerde yaşanan bir olayı Kâsım b. Muhammed şöyle anlatır:

“Hz. Ebû Bekir halife olduktan bir süre sonra zafer kazanan İslâm ordularının ganimetleri gelmeye başladı. Gelen ganimetleri taksim eden Halife, Adî b. Neccâroğulları'ndan yaşlı bir hanımın payını ayırarak Zeyd b. Sâbit ile evine gönderdi. Sahâbî elindekileri hanıma uzatarak:

– Halife ganimetleri halk arasında bölüştürdü. Bunlar da sizin payınıza düştü. Benimle size gönderdi, deyince Hanım:

– Dinimde sebat etmem için bana rüşvet mi veriyorsunuz, diye çıkıştı. Şaşırان sahâbî bir şey demeye kalmadan kadın:

– Yoksa bunları vermediğinizde size beddua edeceğimden mi korkuyorsunuz, diye ekledi. Şaşkınlığını üzerinden atamayan sahâbî sadece:

– Hayır, diyebildi. Kadın:

– Vallahi sizden hiçbir şey talep etmiyorum, diyerek sahâbîyi geri gönderdi. Halife'ye giden Zeyd b. Sâbit olanları olduğu gibi anlatınca Hz. Ebû Bekir:

– Verdiğimiz şeyi asla geri almayız, diyerek yeniden hanıma gönderdi...”[514]

Hız. Ebû Bekir zamanında beytûlmâl gelirleri zekât, fey, ganimet ve cizyeydi. Ayrıca varisi olmayan kişiler öldüğünde malları devlet hazinesine kalırdı. Bu gelirler Kur’ân-ı Kerim’de belirtildiği üzere fakirlere dağıtılırdı.

Halife’nin ganimet paylaşımındaki tavrı tüm yöneticilere örnek olacak türdendi. İslâm ordusu zafer kazanıp da ganimet elde ettiğinde beşte dördü askerler arasında dağıtılır, humus adı verilen beşte biri ise Enfâl suresi sekizinci ayetinde belirtildiği üzere devlet başkanına, yetimlere, miskinlere, yolda kalmışlara verilirdi. Allah Resûlü (sas) humusun beşte birini kendi ve ailesi için ayırırdı. Harcamalarından artanını ise fakir ve ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Hız. Ebû Bekir halife olunca devlet reisi olarak kendisine ayrılan payı, geliri/maaşı olduğu için cephede savaşan mücahitlere bırakmıştı. [515]

Hız. Ebû Bekir halifeliği boyunca idareciliğin yanında halkın **eğitime de önem** verdi. Her fırsatta bildiklerini öğretti. Özellikle Kur’ân’ın insanlara öğretilmesi hususunda hassas davranmıştı. İbadet niyeti yanında insanlar Kur’ân’ın hem tertibini öğrensinler hem de ezberleyebilsinler diye namazlarda uzun uzun Kur’ân okurdu. Hutbelerinde ve konuşmalarında sık sık konuya uygun ayet-i kerimeler okur, ayetleri insanlara hatırlatırken öğrenmelerine imkan sağlardı.

Abdullah b. Ömer onun bu özelliğini şöyle anlatıyor:

“Hız. Ebû Bekir minberden öğretmenin çocuklara dersini öğrettiği gibi insanlara teşehhüdü öğretirdi. Ettahiyyâtu lillahi... diye başlayarak tahiyyatı sonuna kadar okurdu”[516]

Yanlış anlamaları fırsat vermemeye özen gösterirdi. Gördüğü yanlışları dile getirir, uyararak daha başından önlerdi. Hilâfete yanlış anlamlar yüklenmesine şiddetle karşı çıktı. Halife olduktan sonra biri kendisine: “Ey Allah’ın Halifesi!” diye hitap edince adama hemen müdahale eder ve “Ben Allah’ın halifesi değil Allah’ın Resûlü’nün halifesiyim. Bu isimle anılmaktan da şeref duyarım.” derdi. [517]

Bu tavrıyla da yeryüzünde Allah’ı temsil etmediğini, sadece Hız. Peygamber’in getirdiği mesajın bir takipçisi olduğunu vurgulamıştı.

İnsanları her anlamda bilgilendirmeye önem veren Hız. Ebû Bekir, stratejik bilgiler hariç olup biten her şeyi onlarla paylaşır, olup

bitenlerin halkın gözü önünde olmasını isterdi.

Birini bir göreve atadığında bunu halka ilan eder, halkı o kişiyle ilgili bilgilendirirdi. Bir problem yaşandığında tıpkı Hz. Peygamber gibi minbere çıkar, konu hakkında halkı aydınlatırdı.

Fitne ve dedikoduya sebep olabilecek meseleleri saklamaz, halkın karşısına çıkarak durumu anlatırdı. Konuyla ilgili bir olayı bizzat yaşayan Hakîm b. Hizâm şöyle anlatır:

“Huneyn ganimetleri dağıtıldığında Allah Resûlü’nün (sas) yanına giderek bana da pay vermesini istedim, istediğimi verdi. Tekrar istedim tekrar verdi. Yine istedim yine verdi. Bendeki mal hırsını görünce:

– Ey Hakîm! *Mal tatlı ve çekicidir. Onu gönül rızasıyla aldığı anda bereketlenir, mübarek olur. Gönül rızası olmadan verilen malda bereket olmaz. Yediği hâlde bir türlü doymayan kişiye benzer. Allah iffetli davranarak istemeyen kişiyi iffetli kılar. İstiğna edeni başkasına muhtaç olmaktan kurtarır. Üsteki / veren el, alttaki / alan elden daha hayırlıdır*, buyurdu. Duyduklarım hatamı anlamama yetti.

– Seni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki dünyadan ayrılincaya kadar kimseden bir şey istemeyeceğim, diyerek özür diledim.”

Yaşadığı olaydan büyük bir ders alan sahâbî dediği gibi yaparak o günden itibaren kimseden bir şey istemedi. Hz. Ebû Bekir döneminde fey dağıtılırken kendisini huzura çağıran Halife, ona feyden pay vermek istedi lakin o bunu kabul etmedi. Bunun üzerine yanlış anlamalara fırsat vermek istemeyen Halife halka bir konuşma yaptı. Konuşmasında:

– Ey Müslümanlar! Şahit olun! Hakîm’e Allah’ın dağıtmamı emrettiği feyden hakkını verdiğim hâlde o verilenleri kabul etmeyip almadı, dedi.^[518]

Hz. Ömer ve diğer halifeler döneminde de aynı tavrı sürdüren sahâbî fey hakkından vazgeçti. Hz. Ebû Bekir’in yolunu takip eden Ömer de:

– Ey Müslümanlar! Şahit olun! Ben Hakîm b. Hizâm’a maaş verdiğim hâlde o almamakta ısrar ediyor, diyerek halkı bilgilendirdi.^[519]

Kur’ân’ın Cem Edilmesi

Hız. Ebû Bekir'in en önemli hizmetlerinden birisi onun emriyle Kur'ân ayetlerinin sahifeler üzerine yazılarak cem edilmiş olmasıdır. Kur'ân-ı Kerim'i ilk defa tam olarak mushaf haline getirmek suretiyle Müslümanların Kur'ân hakkında ihtilafa düşmesini önlemiş, onların dinî ve kültürel birliğini sağlamıştır.

Onun bu hizmetini takdirle karşılayan Hız. Ali: "Kur'ân hizmetinde insanların en büyük ecir sahibi olanı Ebû Bekir'dir. Kur'ân'ı ilk defa iki kapak arasına toplayan odur." derdi. [520]

Allah Resûlü (sas) döneminde pek çok sahâbe tarafından ayrı ayrı malzemelere yazılan Kur'ân ayetlerinin iki kapak arasında bir kitap olarak toplanması Yemâme savaşından sonra gerçekleşmiştir. Yalancı peygamber Müseyleme'nin ordusu ile yapılan savaşta yedi yüz kadar Müslüman şehit olmuştu. Bunlardan yetmişinin hafız olması, Müslümanları çok üzdüğü gibi aynı zamanda da büyük bir endişeye sevk etmişti.

O güne kadar Kur'ân'ı ezbere bilen pek çok sahâbî büyük bir aşkla sürekli Kur'ân okuyor, okutuyor, yeni gelen nesillere öğretiyordu. Bu nedenle Kur'ân'ı cemedip bir araya toplamak düşünülmüyordu. Yemâme savaşından sonra ortaya çıkan durum Hız. Ömer'in uykularını kaçırdı. O sırada bir ayet hakkında sahâbîlerden birine bir soru sordu. Sahâbînin "Ayeti Yemâme'de şehit olan falan kişi yazmıştı!" cevabı onu harekete geçirmeye yetti. Hemen Hız. Ebû Bekir'e gitti. Ona Yemâme'de şehit olan hafızları hatırlatarak:

– Kur'ân'ı bir kitapta toplamazsak zaman içerisinde büyük bir problemle karşılaşılır, gibi sözlerle endişesini dile getirdi. Ardından Kur'ân'ın bir kitapta toplanması gerektiğini belirtti. Sünnete sıkı sıkıya bağlı olan Hız. Ebû Bekir önce:

– Allah Resûlü'nün yapmadığı bir şeyi ben nasıl yapabilirim? diyerek bu fikre karşı çıktı. Hız. Ömer fikrinden vazgeçmeyip onu ikna edinceye kadar anlatmaya devam etti. Sonunda ikna olan Halife bu görevi en güzel bir şekilde yapacağına inandığı Zeyd b. Sâbit'i çağırdı. Ona:

– Sen akıllı bir gençsin. Şimdiye kadar hiçbir hususta sana karşı bir itimatsızlığımız olmadı. Sen Allah Rasûlü'ne vahiy kâtipliği yaptın, nâzil olan ayetleri yazdın. Şimdi senden Kur'ân ayetlerini araştırıp, onları iki kapak arasına toplamayı istiyorum, dedi.

Zeyd b. Sâbit Halife'ye "Siz Rasûlullah'ın yapmadığı bir şeyi nasıl yaparsınız?" diye itiraz ettiyse de onu "Vallahi bu hayırlı bir iştir!" diyerek ikna eden Hz. Ebû Bekir zor olduğu kadar ulvî olan bu görevi ona verdi. Hz. Ebû Bekir'in emriyle yazıldığı hurma dallarında, ince beyaz taşlarda, deri parçalarında ve insanların ezberlerinden ayetleri araştırmaya başladı...[\[521\]](#)

Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer'i ona yardımcı olmak üzere görevlendirerek:

– Gidip Mescid-i Nebevî'nin kapısının önünde oturun! Sahâbîlere ezberledikleri ve yazdıkları ayetleri bildirmeleri için duyuru yapın! Size bildirdikleri ayetleri Resûlullah'tan yazdıklarına ya da dinleyip ezberlediklerine dair iki şahit getirirlerse onları kabul edin, talimatını verdi. Böylece yazı, hıfz/ezber ve iki şahit sistemi ile Kur'ân ayetleri toplandı.

Kur'ân'ın cem edilip bir kitapta toplanmasını bütün sahâbîler memnuniyetle karşıladı. Bu konuda Zeyd b. Sâbit'e tam bir destek verdiler. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in ısrarlarıyla görevi kabul eden Zeyd b. Sâbit sahâbîlerinde destek ve yardımlarıyla görevini tamamlayıp Mushaf'ı Hz. Ebû Bekir'e teslim etti.[\[522\]](#)

Kur'ân-ı Kerim Allah Resûlü'nün (sas) vefatından sonra Yemâme savaşında bir çok hafızın şehit olması üzerine titiz bir çalışma ile mushaf haline getirilmiştir. O zaman bizzat Hz. Peygamber'den Kur'ân dinleyen sahâbîlerin hemen hemen hepsi hayattaydı ve Kur'ân'ın toplanmasına nezaret ediyorlardı. Ashâb-ı kirâm o gün Kur'ân'ın günümüze kadar gelen bu cem'i üzerinde ittifak etmişti.

Bu mushaf, Hz. Osman zamanında yine Zeyd b. Sâbit'in başkanlığında Abdullah b. Zübeyr, Sâid b. Âs ve Abdurrahman b. Hâris'den oluşan bir komisyon tarafından çoğaltıldı. Sonra da bu mushaflardan yüzlerce yazıldı. Bu da Kur'ân-ı Kerim'in ümmet içinde bekasını sağlayarak Allah'ın kullarına bir rahmeti ve kolaylığı oldu. Böylece her Müslümana Kur'ân'ın tamamını elinde bulundurma ve ezberleme imkânı doğdu.

Kur'ân'ın cem'i Hz. Ebû Bekir'in yaptığı işlerin en güzeli, en büyüğü ve en faziletlisidir. Nitekim bu işle Allah Resûlü'nün (sas) "*Kim İslâm'da güzel bir işe öncülük eder ve kendisinden sonra bununla amel edilirse kendisinden sonra o işi yapanlar gibi sevap alır. Üstelik*

onların sevaplarından da bir şey eksilmez...”^[523] hadisi şerifine mazhar olmuştur.

O günden Kıyamet’e kadar Kur’ân-ı Kerim’i rahat bir şekilde okuyup ezberleyenlerin sevaplarının bir mislinin Hz. Ebû Bekir’e de verileceğini düşünüldüğünde bunun nasıl büyük bir fazilet olduğu daha net bir şekilde anlaşılacaktır.

[459] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü’s-sahâbe*, 88; Hâkim, *Müstedrek*, 3/73; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/64.

[460] Tirmizî, Menâkıb, 16; Müttakî el-Hindî, *Kenzü’l-ummâl*, 36114; Hâkim, *Müstedrek*, 3/74.

[461] Tirmizî, Menâkıb, 16; *Müsned*, 3/26; Buhârî, *Târîhu’l-kebîr*, 2/158; Süyûtî, *Târîhu’l-hulefâ*, 52.

[462] İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3064.

[463] Hâkim, *Müstedrek*, 3/66.

[464] Süyûtî, *Târîhu’l-hulefâ*, 59.

[465] Süyûtî, *Târîhu’l-hulefâ*, 45.

[466] Tirmizî, Salât, 126.

[467] Süyûtî, *Târîhu’l-hulefâ*, 45.

[468] Mekke çevresinde yaşayan ve Kureyş’in müttefiki olan çeşitli kabilelerin oluşturduğu bir topluluk.

[469] Buhârî, Meğâzî, 35; Taberî, *Tefsîr*, 22/242-243.

[470] Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu’n-nadra*, 2/62.

[471] İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/334; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3064; Süyûtî, *Târîhu’l-hulefâ*, 42.

[472] İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 1/130. Bkz. Tirmizî, Tahâre, 53; Ebû Dâvûd, Tahâret 41.

[473] Mâide, 5/95.

[474] Müttakî el-Hindî, *Kenzü’l-ummâl*, 5/244; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 3/193.

[475] Dârimî, Sünne, 20; Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 10/196; Kal’acî, *Mevsûatü fıkhi Ebî Bekr*, 203.

[476] Ebû Dâvûd, Ferâiz, 5; Tirmizî, Ferâiz, 10; İbn Mâce, Ferâiz, 4; *Muvatta’*, Ferâiz, 8.

[477] Buhârî, Humus, 18; Müslim, Cihâd, 41; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/448.

[478] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/72; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/193; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 78.

[479] Taberî, *Târih*, 3/426.

[480] Vekî', *Ahbârü'l-kudât*, 1/102.

[481] İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/62.

[482] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/178; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 10/114; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 44.

[483] Dârakutnî, *İlel*, 63; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/223.

[484] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/124. Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/722.

[485] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/175.

[486] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/600; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/164.

[487] İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/543; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/177.

[488] *Buhârî*, Hac, 67; *Tirmizî*, Hac, 44.

[489] *Buhârî*, Hac, 67; *Nesâî*, *Menâsiku'l-Hac*, 187. *Dârimi*, *Menâsiku'l-Hac*, 70.

[490] *Buhârî*, Cizye, 16; *Tirmizî*, Tefsir, 10; *Müsned*, 1/3, 2/299; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/543; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/177.

[491] Mâide, 5/3.

[492] Sallâbî, *Ebû Bekir es-Sıddîk*, 93.

[493] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/199-200.

[494] İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/972.

[495] İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/255; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 70.

[496] *Müsned*, 1/6; Bezzâr, *Müsned*, 100; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/83; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 71.

[497] Mâide, 5/105.

[498] *Tirmizî*, Fiten, 8; *Ebû Dâvûd*, Melâhim, 17; *İbn Mâce*, Fiten, 20.

[499] *Müsned*, 1/6; Hâkim, *Müstedrek*, 4/93; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/92.

[500] Beyhakî, *Sünen*, 6/348; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 3/714.

[501] Belâzurî, *Ensâbu'l-eşrâf*, 10/81.

[502] Taberî, *Târih*, 3/426; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/263; Abdülvehhâb en-Neccâr, *el-Hulefâü'r-Râşidîn*, 105.

[503] İbn Şebbe, *Târihü'l-Medine*, 3/856.

[504] Abdülvehhâb en-Neccâr, *el-Hulefâü'r-Râşidîn*, 104.

- [505] *Muvatta'*, Cihâd, 3; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 96.
- [506] Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/134. Halîfe b. Hayyât, *Târîh*, 117-119.
- [507] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/567; Kal'acî, *Mevsû'atü Fıkhi Ebû Bekr*, 118.
- [508] Müsle Yapmak: İbret olsun diye burnunu, kulağını ve sair uzuvlarını kesip çirkin bir şekle sokmak suretiyle ceza vermek.
- [509] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/567-569; Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 118.
- [510] Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 4/185; Kal'acî, *Mevsû'atü Fıkhi Ebû Bekr*, 64.
- [511] Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 89.
- [512] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/213; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/102; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 79.
- [513] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/213.
- [514] İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/182; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/86.
- [515] Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/325; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 4/521; Taberî, *Tefsîr*, 10/7.
- [516] İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 1/45.
- [517] *Müsned*, 1/10; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/183; İbn Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 30/295.
- [518] *Buhârî*, Zekât, 50; *Müslim*, Zekât, 96; *Nesâî*, Zekât, 93; *Müsned*, 3/434; Vâkıdî, *Meğâzî*, 3/945.
- [519] Belâzurî, *Ensâbu'l-eşrâf*, 9/453.
- [520] Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/354; İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 7/248; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/213.
- [521] *Buhârî*, Fedâil-i Kur'ân, 3, Ahkâm, 37; *Müsned*, 1/131.
- [522] *Müsned*, 5/134; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/213; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/41; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 77.
- [523] *Müslim*, İlim, 15; *Tirmizî*, İlim, 15; *Nesâî*, Zekât, 64.

[485]

[518]

[490]

[513]

[463]

[492]

[511]

[472]
[509]
[475]
[499]
[465]
[488]
[506]
[461]
[516]
[468]
[471]
[466]
[483]
[482]
[478]
[479]
[521]
[508]
[495]
[512]
[522]

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/972.

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/255; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 70.

Sallâbî, *Ebû Bekir es-Siddîk*, 93.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/199-200.

Tirmizî, Fiten, 8; *Ebû Dâvûd*, Melâhim, 17; *İbn Mâce*, Fiten, 20.

Müsned, 1/6; Hâkim, *Müstedrek*, 4/93; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/92.

Müsned, 1/6; Bezzâr, *Müsned*, 100; İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, 17/83; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 71.

Mâide, 5/105.

Mâide, 5/3.

Buhârî, Hac, 67; *Nesâî*, Menâsiku'l-Hac, 187. *Dârimi*, Menâsiku'l-Hac, 70.

Buhârî, Cizye, 16; *Tirmizî*, Tefsir, 10; *Müsned*, 1/3, 2/299; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/543; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/177.

Dârakutnî, *İlel*, 63; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/223.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/124. Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/722.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/178; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 10/114;
Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 44.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/543; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/177.
Buhârî, Hac, 67; *Tirmizî*, Hac, 44.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/175.
Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/600; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/164.

[459]

[502]

İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 1/45.
Müsned, 1/10; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/183; İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*,
30/295.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/182; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/86.
Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6/325; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 4/521; Taberî, *Tefsîr*, 10/7.
Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 1/354; İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 7/248; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/213.
Buhârî, Fedâil-i Kur'ân, 3, Ahkâm, 37; *Müsned*, 1/131.
Buhârî, Zekât, 50; *Müslim*, Zekât, 96; *Nesâî*, Zekât, 93; *Müsned*,
3/434; Vâkıdî, *Meğâzî*, 3/945.
Belâzurî, *Ensâbu'l-eşrâf*, 9/453.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/213; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/102; Süyûtî,
Târîhu'l-hulefâ, 79.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/213.

[515]

Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 89.
Muvatta', Cihâd, 3; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 96.
Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/134. Halîfe b. Hayyât, *Târîh*, 117-
119.
İbn Şebbe, *Târîhü'l-Medine*, 3/856.
Abdülvehhâb en-Neccâr, *el-Hulefâü'r-Râşidîn*, 104.
Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/567-569; Kal'acî, *Mevsû'atü fıkhi Ebî Bekr*, 118.
Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 4/185; Kal'acî, *Mevsû'atü Fıkhi Ebû Bekr*, 64.
Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/567; Kal'acî, *Mevsû'atü Fıkhi Ebû Bekr*, 118.

Müsle Yapmak: İbret olsun diye burnunu, kulağını ve sair uzuvlarını kesip çirkin bir şekle sokmak suretiyle ceza vermek.

Taberî, *Târîh*, 3/426; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/263; Abdülvehhâb en-Neccâr, *el-Hulefâü'r-Râşidîn*, 105.

Beyhakî, *Sünen*, 6/348; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 3/714.

Belâzurî, *Ensâbu'l-eşrâf*, 10/81.

Müslim, İlim, 15; *Tirmizî*, İlim, 15; *Nesâî*, Zekât, 64.

Müsned, 5/134; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/213; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 2/41; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 77.

[481]

[493]

[510]

Tirmizî, Menâkıb, 16; *Müsned*, 3/26; Buhârî, *Târihu'l-kebîr*, 2/158; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 52.

Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, 88; Hâkim, *Müstedrek*, 3/73; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/64.

Tirmizî, Menâkıb, 16; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 36114; Hâkim, *Müstedrek*, 3/74.

[505]

[476]

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/62.

[460]

Dârimî, Sünne, 20; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 10/196; Kal'acî, *Mevsûatü fıkhi Ebî Bekr*, 203.

Ebû Dâvûd, Ferâiz, 5; *Tirmizî*, Ferâiz, 10; İbn Mâce, Ferâiz, 4; *Muvatta'*, Ferâiz, 8.

Mâide, 5/95.

Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, 5/244; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 3/193.

Taberî, *Târîh*, 3/426.

Vekî', *Ahbârü'l-kudât*, 1/102.

Buhârî, Humus, 18; *Müslim*, Cihâd, 41; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/448.

Belâzurî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 10/72; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/193; Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 78.

[469]

İbn ebî Şeybe, *Musannef*, 1/130. Bkz. *Tirmizî*, Tahâre, 53; *Ebû Dâvûd*, Tahâret 41.

Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâdu'n-nadra*, 2/62.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/334; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 42.

[498]

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 59.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 45.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3064.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/66.

Mekke çevresinde yaşayan ve Kureyş'in müttefiki olan çeşitli kabilelerin oluşturduğu bir topluluk.

Buhârî, Meğâzî, 35; Taberî, *Tefsîr*, 22/242-243.

Tirmizî, Salât, 126.

Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 45.

[514]

[517]

[489]

[491]

[486]

[462]

[496]

[501]

[473]

[519]

[503]

[500]

[474]

[520]

[523]

[494]

[467]

[504]

[507]

[470]

[497]

[487]

[480]

[477]

[464]

[484]

Sözün Özü

Hız. Ebû Bekir cahiliye döneminde azimli, ferasetli, fedakâr ve gözü pek bir insan olarak tanınmış, onun bu vasıflarıyla Müslüman olması İslâm'a ve Kur'ân'a ciddî hizmetlerde bulunmasını sağlamıştır. İslâm'dan önce de Allah Resûlü (sas) ile arkadaş olan Hız. Ebû Bekir Müslüman olduktan sonra ondan hiç ayrılmamış, canını, malını ve bütün vaktini İslâm uğruna feda etmiştir.

Sadakat kavramının müşahhas örneği olmuş, ismi zihinlere "Siddîk-i Ekber" olarak kazınmıştır. Çok kritik ve önemli bir zaman diliminde yaşamış ve hilâfet makamının ilk temsilcisi olmuş; bu esnada sözleri, fiilleri ve halleriyle kıyamete kadar gelecek Müslümalara rol model olmuştur.

Ne mutlu Hız. Ebû Bekir'i, arkadaşlarını, Ensâr ve Muhâcir hitabıyla bizzat Allah'ın özgüsüne mazhar olan sahâbe neslini örnek alanlara...

Radiyallahu anhüm!
Allah onlardan razı olsun!

Kaynaklar

Abdullah b. Mübârek (181/797), *Kitâbu'z-Zühd ve'r-rakâ'ik*, Haydarabad, 1966.

Abdü'l-Mün'im el-Hâşimî, *Asru's-Sahâbe*, Beyrut, 2003.

Abdülvehhâb en-Neccâr, *el-Hulefâü'r-Râşidîn*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1986.

Abdürrezzâk b. Hemmâm (211/826), *el-Musannef*, I-XI, Beyrut, 2010.

'Aclûnî, Ebû'l-Fidâ İsmail b. Muhammed (1162/1749), *Keşfü'l-Hafâ*, I-II, Beyrut, 1351.

Ahmed b. Hanbel (241/855), *Müsned*, I-VI, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

_____, *Fedâilü's-sahâbe*, I-II, Dâru İbni'l-Cevziyye, Beyrut, 1426.

_____, *Zühd*, Dâru'l-Hadis, Kahire, 2004.

Begavî, Abdullah b. Muhammed (317/929), *Mu'cemü's-sahâbe*, I-VI, Dâru'l-Beyan, Kuveyt.

Belâzü'rî, Ahmed b. Yahya b. Câbir (279/893), *Ensâbü'l-Eşrâf*, I-XXV, Dîmiş, 1997.

_____, *Fütûhu'l-Büldân*, Dâru'l-Hilâl, Beyrut, 1988.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin (458/1066), *Delâilu'n-Nübüvve*, I-VII, Beyrut, 1985.

_____, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I-X, Beyrut.

Bezzâr, Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik (292/905), *el-Müsnedü'l-kebîr*, (*el-Bahru'z Zehhâr*), I-XX, Mektebetü'l-Uiûm ve'l-Hikem, Medine, 1988.

Buhârî, Muhammed b. İsmail (256/870), *el-Câmiu's-Sahih*, I-VIII, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

_____, *Edebü'l-Müfred*, Kahire, 2005.

_____, *Târühü'l-kebîr*, I-XII, Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.

Dahlân, Ahmed b. Zeynî (1304/1886), *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve Âsârü'l-Muhammediyye*, I-III, Dâru'l-Fikr, 2001.

_____, *Fütûhâtü'l-İslâmiyye*, I-II, Beyrut, 1997.

Dârakutnî, Ali b. Ömer b. Ahmed b. Mehdî (385/995), *el-İlelül-Vâride fi'l-Ehâdîsi'n-Nebeviyye*, I-XV, Dâr-u İbnü'l-Cevziyye.

- _____, *Sünenü'd-Dârekutnî*, I-4, Beyrut, 2004.
- Dârimî, Abdullah b. Abdirrahman (255/871), *es-Sünen*, I-II, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.
- Dûlâbî, Muhammed b. Ahmed b. Hammâd (310/923), *el-Künâ ve'l-esmâ'*, I-III, Dâr-u İbn Hazm, Beyrut, 2000.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as (275/891), *es-Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ebû Nu'aym, Ahmed b. Abdullah el-İsbehânî (430/1038), *Hilyetü'l-Evliyâ*, I-X, Beyrut.
- _____, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, I-V, Beyrut, 2002.
- _____, *Delâilü'n-Nübüvve*, I-II, Beyrut, 2009.
- Ebû Serhân, Mesûd b. Muhammed b. Ali el-Fâsî (1119), *Nefâisü'd-dürrer min Ahbâri'l-seyyüdi'l-beşer*, I-IV, Ribat, 2010.
- Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali el-Mevsilî (307/919), *Müsned*, I-VII, Beyrut, 1998.
- Fâkihî, Muhammed b. İshâk (278/891), *Ahbâru Mekke*, Mekke 1407/1986.
- Fesevî, Ya'kûb b. Süfyân b. Cüvvân (277/890), *el-Ma'rifetü ve't-Târih*, I-III, Beyrut, 1999.
- Hâkim, Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbü'rî (405/1014), *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-IV, Beyrut, 1990.
- Halebî, Nûreddîn Ali b. İbrâhîm (1044/1635), *es-Sîretü'l-Halebiyye (İnsânü'l-uyûn fî Sîreti'l-Emîn ve'l-Me'mûn)*, I-III, Beyrut, 2006.
- Halife b. Hayyât, Ebû Amr el-Asferî (240/854), *Târih*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1993.
- _____, *Tabakâtu'r-ruvât*, Dâru'l-Fikr, 1414/1993.
- Heysemî, Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr (807/1405), *Mecma'u'z-Zevâid ve Menba'u'l-Fevâid*, I-X, Beyrut, 1994.
- Hucvîrî, Ebû'l-Hasen Ali b. Osman (465/1072), *Keşfu'l-Mahcûb (Hakikat Bilgisi)*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, II. Baskı, İstanbul 1996.
- İbn Abdilberr, Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh (463/1071), *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, I-IV, Kahire.
- _____, *Sîretü'r-Rasûl*, (ed-Dürrer fî İhtisâru'l-Megâzî ve's-Siyer), el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 2008
- İbn Abdürabbih, Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed (328/940), *Kitâbü lkdü'l-Ferîd*, I-III, Kahire, 1293.

İbn Asâkir, Ali b. Hasen b. Hibetullah (571/1176), *Târîhu Dimeşk*, I-LXXX, Dâru'l-Fikr, 1415/1995.

İbn ebî Âsım, Ahmed b. Amr b. Dahhâk b. Mahled (287/900), *es-Sünne*, I-II, Beyrut, 1400.

İbn ebî Hâtım, Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî (327/938), *el-Cerh ve't-ta'dîl*, I-IX, Beyrut, 1952.

İbn ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed (235/849), *el-Musannef fî'l-Ehâdîs ve'l-Âsâr*, I-XVI, Riyad, 2004.

İbn Hacer, Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî (852/1449), *el-İsâbe fî Temyîzî's-Sahâbe*, I-IV, Beyrut, 2004.

_____, *Fethu'l-Bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-III, Beyrut, 2004.

_____, *İthâfû'l-Mehera bi'l-Fevâidi'l-Mübtekira min Etrâfi'l-Aşera*, I-XIX, Medine, 1994.

_____, *el-Metâlibü'l-âliyye bi Zevâidi'l-Mesânîdi's-semâniye*, I-XIX, Riyad, 1998.

İbn Hazm, Alî b. Ahmed b. Saîd el-Endelüsî (456/1064), *Cemheretu ensâbi'l-Arab*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2009.

İbn Hibbân, Ebû Hâtım Muhammed el-Büstî (354/965), *Sahîh-u İbn Hibbân*, I-XIIV, Beyrut, 1993.

_____, *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve Ahbârü'l-Hulefâ'*, I-II, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1997.

İbn Hişâm, Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm (218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I-IV, Mısır.

İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr el-Kureşî (151/768), *es-Sîretü'n-Nebeviyye li İbn İshâk*, Beyrut, 2018.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr (751/1350), *İ'lâmu'l-Muvakkîn*, I-IV, Kahire, 2004.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Ömer (774/1372), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-II, Beytû'l-Efkâr, Lübnan, 2004.

_____, *Câmiu'l-Mesânid ve's-Sünen*, I-XL, Dâru'l-Fikr, Lübnan, 1994.

_____, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, I-VIII, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1985.

İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. el-Makdisî (620/1223), *et-Tebyîn fî Ensâbi'l-Kureyşiyîn*, Beyrut, 1988.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezid (273/887), *es-Sünen*, I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İbn Manzûr, Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem (711/1311), *Muhtasar Tarih-i Dimeşk li İbn Asâkir*, I-XXIX, Dimaşk, 1984.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed (230/844), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-VIII, Beyrut.

İbn Seyyidinnâs, Fethuddin el-Ya'murî el-Endülûsî (734/1334), *'Uyûnu'l-Eser fî Funûni'l-Megâzî ve's-Şemâil ve's-Siyer*, I-II, Beyrut, 1993.

İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer b. Şebbe (262/876), *Kitâbu Târihu'l-Medineti'l-Münevvere*, I-IV, Beyrut, 1990.

İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemaleddîn Abdurrahmân b. Ali (597/1201), *Sıfatü's-Safve*, Beyrut, 2005.

_____, *Telkîhu Fühûmi Ehli'l-Eser fî 'Uyûni't-Târih ve's-Siyer*, Beyrût, 1997, Dârü'l-Erkâm

_____, *el-Muntazam fî târihi'l-Mulûk ve'l-Ümem*, I-XIX, Beyrut, 1992.

İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Alî b. Muhammed (630/1232), *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, I-VII, Kahire, 1970

_____, *el-Kâmil fî't-Târih*, I-V, Beytü'l-Efkâr, Beyrut.

Kal'acî, Muhammed Revvâs, *Mevsû'atü Fıkhi ebî Bekri's-Sıddîk*, Dâru'l-Fikr, Dimaşk, 1983.

Kelâî, Süleyman b. Mûsâ b. Sâlim el-Endülûsî (634/1237), *el-İktifâ' fî (bimâ tedammenehû min) Megâzî Resûlillâh ve's-selâseti'l-Hulefâ*, I-II, Beyrut, 2000.

Kelbî, Hişâm b. Muhammed b. Sâib b. Bişr (204/819), *Cemheretü'n-Neseb*, Beyrût, 2010, Âlemü'l-Kütüb.

Kur'ân-Kerîm Açıklamalı Meâli, TDV, Ankara, 1999.

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekir (671/1273), *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân (Tefsîrû'l-Kurtubî)*, I-XII, Kahire, 2005.

Makrîzî, Takıyyüddîn Ahmed b. Alî (845/1442), *İmtâ'u'l-esmâ' bimâ li'r-rasûl mine'l-ebnâi (enbâi) ve'l-ahvâl ve'l-hafede ve'l-metâ'*, I-XV, Beyrut, 1999.

Mâlik b. Enes (179/795), *el-Muvatta*, I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Muhammed b. Ali el-Uşârî, *Fedâilü Ebî Bekri's-Sıddîk*, Dârü'l-Kütübî'l-Mısriyye.

Muhibbüddin et-Taberî, Ahmed b. Abdullah b. Muhammed (694/1295), *er-Riyâdu'n-nadra fî menâkıbî'l-aşera*, I-II, Dâru'l-Garbi'l-İsâmî, Beyrut, 1996.

Müslim, Ebû'l-Hüseyin el-Haccâc en-Nisâburî (261/875), *el-Camiu's-Sahih*, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Müttakî el-Hindî, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdîmelik (975/1567), *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Efâl*, I-II, Beyrut, 2005.

Nesâî, Ahmed b. Ali el-Horâsânî (303/915), *es-Sünennü'l-Kübrâ*, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Nisâbü'rî, Abdülmelik b. Muhammed (406/1013), *Şerefü'l-Mustafâ*, I-VI, Mekketü'l-Mükerrame, 2003.

Sallâbî, Dr. Ali Muhammed, *el-Halîfetü'l-evvel Ebû Bekir es-Sıddîk (ra) –şahsiyyetühû ve asruhû*, Beyrut, Dâru'l-Ma'rife, 1430/2009.

Seâlebî, Abdülazîz es-Seâlebî (1944), *Mu'cez Muhammed Resûlullah Sallallahu aleyhi vesellem*, I-II, Beyrut, 1989.

Süheylî, Abdurrahman b. Abdillâh (581/1185), *Ravdü'l-Ünf fî Tefsîr's-Sîret-i İbn Hişâm*, I-VI, Beyrut.

Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr (911/1505), *ed-Dürrü'l-Mensûr fî't-Tefsîri bi'l-Mesûr*, I-VIII, Beyrut, 2001.

_____, *Târîhu'l-Hulefâ*, İstanbul, 1952.

_____, *Lübâbü'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl*, Dârü'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut, ts.

Şâmî, Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf (942/1536), *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîret-i Hayrî'l-İbâd*, I-XIV, Beyrut, 1993.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (360/972), *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, I-XXV, Kahire.

Taberî, Muhammed b. Cerîr (310/922), *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, I-V, Beytû'l-Efkâr.

_____, *el-Câmiu'l-beyân fî te'vîli'l-Kur'ân*, I-XXX, Beyrut, 1405.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa (279/892), *es-Sünen*, I-VI, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Vâhidî, Ali b. Ahmed b. Muhammed (468/1075), *Esbâbü'n-nüzûli'l-Kur'ân*, Kahire. 2003.

Vâkıdî, Muhammed b. Ömer (207/823), *Kitabü'l-Megâzî*, I-III, Beyrut, 1984.

_____, *Kitâbu'r-Ridde*, Ürdün.

Ya'kûbî, Ahmed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Ca'fer (292/905), *Târîhu'l-Ya'kûbî*, I-II, Beyrut, 1960.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed (748/1347), *Siyer-u A'lâmi'n-Nübelâ*, I-III, Beyrut, 2004.

_____, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998.

Ziyâeddin el-Makdisî, Muhammed b. Abdülvâhid (643/1245), *el-Ehâdîsü'l-muhtâre*, Beyrut 1420/2000.

Zübeyr b. Bekkâr (256/870), *Cemheretü nesebi Kureyş ve ahabâruhâ*, I-II, Beyrut, 2010.

Zürkânî, Muhammed b. Abdilbâkî (1122/1710), *Şerhu'l-Mevâhibi'l-Ledünniyye*, I-XII, Beyrut, 1996.